

TÜRKİYE’ DE AFGAN SIĞINMACI OLMAK:

MEDYADAN VE SAHADAN YANSIMALAR

Yüksek Lisans Tezi

HİLAL EROL

ESKİŞEHİR 2021

**TÜRKİYE’ DE AFGAN SIĞINMACI OLMAK:
MEDYADAN VE SAHADAN YANSIMALAR**

HİLAL EROL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Filiz GÖKTUNA YAYLACI

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2021

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

ÖZET

TÜRKİYE’ DE AFGAN SIĞINMACI OLMAK: MEDYADAN VE SAHADAN YANSIMALAR

Hilal Erol

Sosyoloji Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2021

Danışman: Doç. Dr. Filiz Göktuna Yaylacı

Bu araştırma, Türkiye’ de zorunlu göç ve entegrasyon yazınında genel olarak daha az görünür olan Afgan sığınmacılar üzerine odaklanmıştır. Türkiye’ de yıllardır varlığını sürdüren ve en büyük ikinci sığınmacı grubunu oluşturan Afgan sığınmacılar, kitlesel bir göçü temsil etmediklerinden 2016 tarihindeki AB ve Türkiye sınır gerilimine kadar genellikle göç yazınında ihmal edilmişlerdir. Ancak bu tarihten sonra, ikinci büyük sığınmacı grubu olması, göç deneyimleri, uyum ve entegrasyon süreçleri üzerine çalışmalar ivme kazanmaya başlamıştır. Bu araştırmada temel amaç Afgan sığınmacıların medya temsilleri, Afgan sığınmacıların bu temsiller hakkındaki görüşleri, göç deneyimleri ve Türkiye’deki diğer göçmenlere ilişkin görüşleri çerçevesinde Türkiye’de Afgan sığınmacı olmanın anlamının derinlemesine analiz edilmesidir. Nitel araştırma yöntemleri ile desenlenen araştırmada çalışma grubunda üç gazete belirlenerek eleştirel söylem analizine göre değerlendirilmiş ve uzun yıllardır sığınmacılara ev sahipliği yapan uydu kentlerden Konya ilinde 28 Afgan sığınmacı ile derinlemesine görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda Afgan sığınmacıların haberlerde olumsuz temsiller üzerinden sunulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bulgulara göre katılımcıların kimlik edinim süreçlerinde ise göç deneyimleri, toplumsal ve mesleki statü, toplumsal cinsiyet, etnik kökene dair hiyerarşik düzen ve sosyal ağlar gibi unsurlar önemli rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Zorunlu göç, Afgan, şartlı mülteci, sığınmacı, medya söylemi

ABSTRACT

BEING AN AFGHAN ASYLUM SEEKER IN TURKEY: REFLECTIONS FROM THE MEDIA AND FIELD

Hilal Erol

Department of Sociology

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, 2021

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Filiz Göktuna Yaylacı

This research focused on Afghan asylum seekers, who are generally less visible in the forced migration and integration literature in Turkey. Afghans, who have existed in Turkey for years and constitute the second largest refugee group, have generally been neglected in the migration literature until the EU and Turkey border tensions in 2016, since they do not represent a mass migration. However, after this date, studies on being the second largest refugee group, migration experiences, and integration and integration processes started to gain momentum. The main purpose of this research is to analyze the meaning of being an Afghan asylum seeker in Turkey within the framework of media representations of Afghan refugees, their views on these representations, their migration experiences and their views on other immigrants in Turkey. In the study, which was designed with qualitative research methods, three newspapers were determined in the study group and evaluated according to critical discourse analysis, and in-depth interviews were conducted with 28 Afghan asylum seekers in Konya, a satellite city that has been hosting refugees for many years. As a result of the research, it is concluded that Afghan refugees are presented through negative representations in the news. According to the findings in the identity acquisition process of the participants, factors such as migration experiences, social and occupational status, gender, hierarchical order regarding ethnicity and social networks play an important role.

Keywords: Forced migration, Afghan, conditional refugee, asylum seeker, media discourse

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın yürütülmesi esnasında tüm aşamalarda desteğini esirgemeyen, sabır ve içtenlikle tüm kaygılarımı gideren tez danışmanım Doç. Dr. Filiz Göktuna Yaylacı' ya teşekkür ederim. Tez sürecinin ilk adımından son adımına kadar değerli fikirleri ile yönlendirdiği için minnettarım. Çalışmanın ortaya çıkmasına katkı sağlayan, zorlu yaşam koşullarına rağmen değerli zamanlarını bana ayıran ve bu çalışmanın parçası olmayı kabul eden katılımcılara teşekkür ediyorum.

Hayatımın her anında desteklerini esirgemeyen, yanımda olmaları ile güç veren anne-babama ve kardeşlerime de sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak, arkadaşlarım Esin Koca ve Mari Tsutkiridze' ye tezin oluşmasında yaşadığım tüm süreçlere destek verip, değer kattıkları için teşekkür ederim. Tezimin her aşamasında motivasyonunu esirgemeyen, beni yeniden sürece odaklayan ve destek veren arkadaşım Hande Köse' ye ayrıca teşekkür ederim.

Hilal Erol

Eskişehir, 2021

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı” yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Hilal Erol

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
FOTOĞRAFLAR DİZİNİ	xi
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Problem.....	1
1.2.Amaç	6
1.3.Önem.....	6
1.4.Sayıtlar	7
1.5.Sınırlılıklar	7
1.6.Tanımlar	8
2.ALANYAZIN	9
2.1.Göç Olgusunun Tanımı ve Kuramsal Temelleri.....	9
2.1.1. Göç ve Sığınma	9
2.1.2. Göçün Kuramsal Olarak Açıklanışı	12
2.1.3.Uluslararası göç ve Türkiye’de mevcut durum.....	21
2.2. Tarihsel süreçte Türkiye- Afganistan göç süreci.....	31
2.2.1.Afganistan’daki istikrarsızlıklar ve göçün sebepleri	31
2.2.2. Afgan Sığınmacılar ve Türkiye.....	36
2.3. Medyada Söylem İnşası ve Sığınmacıların Temsili	42
2.3.1. Göç ve medya.....	42
2.3.2. Haber söylemi.....	45
2.3.3.Haber analizinde eleştirel söylem analizi modeli	49
3.YÖNTEM	53
3.1.Araştırma Modeli	53
3.2. Çalışma Grubu.....	54

3.3.Verilerin Toplanması.....	55
3.4.Verilerin Analizi	56
3.5.Geçerlik ve Güvenilirlik	57
4. BULGULAR VE YORUM	59
4.1.Afgan Sığınmacıların Haberlerdeki Temsillerine İlişkin Bulgular.....	59
4.1.1.Haberlerin gazetelere ve yıllara göre sayısal dağılımı	59
4.1.2. Haberlere ilişkin olarak belirlenen temalar	60
4.1.2.1. Ölüm ve yaşamı ayıran çizgi: ulusal sınırlar.....	61
4.1.2.2. “Risk ortamı oluşturan misafirler”	65
4.1.2.3.“Sığınılan Ülke”: Eve aidiyetin koşullanması ve olumlanan ev sahibi.....	69
4.1.2.4. Etkiyi arttırma yolları: Sığınmacıların haber sunumunda sözcük seçimi	75
4.1.2.5.Uluslararası sınırlarda kabul görmeyenler: politika söylemlerinde Afgan sığınmacılar.....	82
4.2.Haberlerdeki Temsilleri Hakkında Sahadaki Afgan Sığınmacıların Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	88
4.3. Afgan sığınmacıların göç deneyimleri ve kimlik anlayışları arasındaki etkileşime ilişkin bulgular	93
4.4.Afgan sığınmacıların diğer sığınmacılar hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular	100
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	104
5.1.Tartışma.....	104
5.2.Sonuç.....	124
5.3. Öneriler	127
5.3.1. Politika ve Uygulamaya Dönük Öneriler	127
5.3.2. Araştırmaya Dönük Öneriler.....	127
KAYNAKÇA.....	129
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 1. Afgan Sığınmacı Haberlerinin Gazeteler ve Yıllara Göre Dağılımları.....	59
Çizelge 2. Haberlerdeki Söyleme İlişkin Temalar ve Haber Sayıları.....	60
Çizelge 3. Ölüm ve Yaşamı Ayıran Çizgi: Ulusal Sınırlar Temasına Ait Tipik Örnekler ...	65
Çizelge 4. Afgan Sığınmacıların Suç ile İlişkilendirildikleri Haberler	66
Çizelge 5. Risk Ortamı Oluşturan Misafirler Temasına Ait Tipik Örnekler	68
Çizelge 6. “Sığınılan Ülke”: Eve Aidiyetin Koşullanması ve Olumlanan Ev Sahibi Temasına Ait Tipik Örnekler.....	72
Çizelge 7. Afgan Sığınmacıların Haber Sunumunda Kullanılan Sözcük Seçimleri	76
Çizelge 8. Etkiyi Arttırma Yolları: Sığınmacıların Haber Sunumunda Sözcük Seçimi Temasına Ait Tipik Örnekler (a)	81
Çizelge 9. Etkiyi Arttırma Yolları: Sığınmacıların Haber Sunumunda Sözcük Seçimi Temasına Ait Tipik Örnekler (b)	81
Çizelge 10. Uluslararası sınırlarda kabul görmeyenler: politika söylemlerinde Afgan sığınmacılar temasına Ait Tipik Örnekler (a).....	84
Çizelge 11. Uluslararası sınırlarda kabul görmeyenler: politika söylemlerinde Afgan sığınmacılar temasına Ait Tipik Örnekler (b)	86

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1. Dünya Geneline Zorla Yerinden Edilen Kişi Sayısı (UNHCR, Global Trends, 2019)	24
Şekil 2. Dünyadaki Tüm Mülteci Nüfusunun %68' ine Kaynaklık Eden İlk Beş Ülke (UNHCR, Global Trends, 2019).....	25
Şekil 3. Dünyadaki Mültecilere Ev Sahipliği Yapan İlk Beş Ülke (UNHCR, Global Trends, 2019)	25
Şekil 4. Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvurusu (GİGM, 2020)	29
Şekil 5. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı (GİGM,2021).....	30
Şekil 6. Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Uyruk) (GİGM, 2021).....	31
Şekil 7. Katılımcıların Türkiye' ye Geliş Sebepleri.....	94

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Sayfa

Fotoğraf 1. Sözcü Gazetesi, 05/08/2017	63
Fotoğraf 2. Sabah Gazetesi, 26/03/2017	64
Fotoğraf 3. Hürriyet Gazetesi, 18/04/2018.....	64
Fotoğraf 4. Hürriyet Gazetesi, 05/12/2016.....	67
Fotoğraf 5. Sözcü Gazetesi, 22/02/2020	69
Fotoğraf 6. Hürriyet Gazetesi, 21/01/2018.....	72
Fotoğraf 7. Hürriyet Gazetesi, 29/12/2017.....	73
Fotoğraf 8. Sözcü Gazetesi, 17/02/2017	73
Fotoğraf 9. Hürriyet Gazetesi, 09/05/2018.....	77
Fotoğraf 10. Sabah Gazetesi, 09/05/2019	79
Fotoğraf 11. Hürriyet Gazetesi, 21/04/2018.....	80
Fotoğraf 12. Sabah Gazetesi, 14/10/2020	83
Fotoğraf 13. Sabah Gazetesi, 06/09/2017	85
Fotoğraf 14. Hürriyet Gazetesi, 11/05/2018.....	85
Fotoğraf 15. Sözcü Gazetesi, 06/11/2019	86

1.GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın problemi, amacı, önemi, sayıltıları, sınırlılıkları ve araştırmada sık kullanılan kavramların tanımlarına yer verilmiştir.

1.1.Problem

İnsan hareketliliğinin neredeyse tamamı kaynağını siyasi, etnik, dini ve ekonomik sebeplerin yanı sıra savaş, iç karışıklıklar ve doğal afetlerden alması nedeniyle zorunlu bir nitelik taşımaktadır. Yaşanan bu olumsuzluklar bireylerde bir umut arayışına neden olmakta ve farklı yerlerde kendilerine yer bulmaya çalışmayı düşündürmektedir. Yaşamak veya daha iyi yaşamak amacıyla yeni yer arayışına giren bireylerin karşılaştıkları zorluklar yola çıkma kararından itibaren başlamaktadır. Öyle ki bireyler yaşadıkları ülkede sahip oldukları kimlik, değer ve statülerini çoğunlukla geride bırakarak sadece yaşama ve ailelerini, sevdiklerini yaşatmak güdüsüyle yola çıkmaktadırlar. Bazen yola çıktıkları kişileri de kaybederek varış noktalarına gelmektedirler. Geldikleri yerde ise genellikle ilk olarak karşılaştıkları resmi/hukuki engellerin yanında birçok enformel toplumsal kontrol engelleriyle de başa çıkmak zorunda bırakılmaktadırlar. Ulus-devlet nosyonu ile hareket eden günümüz dünyasında göç olgusuna karşı izlenen güvenlikçi perspektif ile şekillenen politikaların topluma yansması ve verdiği endişeli izlenimlerin bir hayli ön plana çıkmasıyla bu durum bireylerin göçmen/mülteci/sığınmacı gibi kavramlar altında tek tipleştirilmesine, nesneleştirilmesine ve nicel verilerle istatistikler haline gelmelerine neden olmaktadır (Varvin, 2018, s.65). Uluslararası politikaları, hedef ve kaynak ülkelerin göçmen/mülteci/sığınmacı söylemleri, devletlerin çıkarları doğrultusunda göç politikalarını şekillendirmelerinin yanı sıra ev sahibi toplumun sığınmacı/ mülteciler ile ilgili endişeleri de sınırı geçmek isteyen ve yaşamını sürdürme arayışında olan bireylerin psikolojik, toplumsal ve ekonomik mağduriyetlerinin görünmez kılınmasına neden olmaktadır.

2011 Suriye iç karışıklıklarından sonra yaşanan gelişmeler sonucu göç, mülteci, sığınmacı, göçmen gibi kavramlar hem siyasetin hem medyanın hem de toplumsal hayatın odak noktası haline gelmiştir. Genel olarak kapsayıcı bir kullanımı olan mülteci kavramı; hukuki alanda, medyada ve toplumsal alanda farklı tezahürlere sahiptir. Mülteci kavramı tanımlanırken genellikle kavramın hukuki zemini olan 1951 Cenevre Sözleşmesi'nin 1A. maddesinin ikinci paragrafındaki mülteci tanımı ve onun 1967'de tekrar imzalanan Ek Protokolünde yer alan uluslararası yasal tanımı dikkate alınmaktadır. Buna göre mülteci;

“ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen” kişidir. Bu tanımla sözleşme, mülteci tanımını, mülteci hak ve sorumluluklarını belirleyen en temel belge olma özelliğine sahiptir (SGDD-ASAM, 2017, s.5).

Ulusal düzeyde kabul edilen bu tanımlamaya ek olarak bazen devletler bu tanıma kendi sınırlılıklarını ekleyebilmekte ve mülteci statüsü için farklı şartları da arayabilmektedir. Bu duruma örnek olarak Türkiye, taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan mültecilik tanımına “coğrafi çekince” eklemiş ve yalnızca Avrupa bölgesinden gelecek başvuruları mültecilik statüsü bakımından değerlendireceğini bildirmiştir (İltica ve Göç Mevzuatı, 2005, s. 12). Buradan hareketle, ülkede sığınma arayan Suriyelilere ve diğer Avrupa dışı bölgelerden gelip uluslararası sığınma arayanlara mültecilik statüsü verilmemiştir. 2013 yılında kabul edilen YUKK’ a (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) göre Suriyeli sığınmacılar ülkede “geçici koruma” adı altında ikamet ederken diğerleri “şartlı mülteci” ya da “ikincil koruma” statüsüyle üçüncü bir ülkeye kabullerini beklemektedirler. Bu araştırmanın konusu olan Afgan sığınmacılar ise hukuki olarak Türkiye’de 2013 yılında çıkan 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’na (YUKK) göre “şartlı mülteci” statüsündedir.¹

1980’li yıllardan itibaren kitlesel göçlere tanıklık eden günümüz dünyası, son 30 yılda gittikçe artan siyasi karışıklıklar, iç savaşlar ve ekonomik yapılanmalar sonucunda Türkiye’ nin de göç olgusu etrafındaki yapısı oldukça değişmiş ve Türkiye’yi çok boyutlu ve çok katmanlı bir göç sürecine dâhil etmiştir (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 3). Son yıllarda Türkiye, Orta Doğu ve Asya’ nın farklı bölgelerinden genellikle savaş, iç karışıklık, etnik baskı gibi çeşitli sebeplerden kaynaklanan siyasi sebeplerden aldığı göçler neticesinde göç dinamikleri değişen ve değişmekte olan bir ülkedir. Genellikle güvenlik sebebinden kaynaklanan bu göçlerin kaynağını büyük ölçüde Suriye, Irak, Türkmenistan, Afganistan ve İran gibi uzun yıllardır karışıklık yaşanan ülkelere almaktadır. 2019 yılı TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) uluslararası göç istatistikleri verilerine göre Türkiye' ye ülke

¹ Bu çalışma boyunca 2013- YUKK kararlarına paralel olarak anlam bütünlüğü ve kapsayıcılığı açısından Türkiye’ de bulunan Afganistan uyruklu vatandaşlardan bahsedilirken “sığınmacı” kavramı kullanılacaktır.

dışından gelen nüfusun 98 bin 554'ünü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, 578 bin 488'iniyse yabancı uyruklular oluşturmaktadır. Açıklanan bu verilere göre 2019 yılında gelen yabancı uyruklu nüfusun %14,5 ile Irak, %13,8 ile Türkmenistan, %8,2 ile Afganistan, %7,5 ile Suriye ve %7,3 ile İran vatandaşları tarafından oluşmaktadır (TÜİK, 2019).

2019 yılı BMMYK (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği) verilerine göre dünyada göçün %46'sını oluşturan Afganistan vatandaşları aynı zamanda dünyanın mülteci kaynağı ülkelerinden olmakla birlikte aynı veriler göz önüne alındığında Türkiye'de ise 170 bin civarında kayıtlı Afgan sığınmacı bulunmaktadır (UNHCR,2019). Türkiye' de en büyük ikinci sığınmacı grubunu oluşturan ve bu araştırmanın konusu olan Afganistan vatandaşlarının göç tarihi oldukça eskiye dayanmaktadır. 1979 yılından itibaren savaş, iç karışıklıklar, siyasi belirsizlikler başta olmak üzere ekonomik nedenlere de dayanan ve yıllardır süren göç hareketleri Afgan sığınmacılar özelinde “kritik bir hayatta kalma stratejisi” olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım, 2018, s. 143).

Kitlesel göçlerin hız kazanması ve göçün küreselleşmesiyle göç olgusunun politika, medya ve toplumsal düzleme yansımaları da ivme kazanmış, göç ile ilgili farklı boyutlar gündem haline gelmiştir. 2011 yılında Suriye iç karışıklıkları ile başlayan kitlesel göç hareketleri Türkiye için farklı bir süreci de beraberinde getirmiştir. Bu yıllardan itibaren Türkiye'de ana gündem maddelerinden birini oluşturan göç ve sığınmacı konularını yönlendiren anlayışlar büyük ölçüde medya tarafından biçimlendirilerek sunulmaktadır (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 4).

Eleştirel yaklaşıma göre, haberler bir söylem barındırmakta ve bu söylem ile ideolojik üretim desteklenmektedir (Özer, 2019, s.65). Medya aracılığıyla göçmenler üzerine kurulan söylemler giderek siyasallaşmakta ve öğrenilmiş söylemlere dönüşmektedir. Medyaya ve kamusal alana yansıyan söylemler hem gerçek hem de sembolik ortamda değerlendirildiğinde, ulusal ve uluslararası düzlemde toplumda önemli kırılmaları, kopuşları ve hatta parçalanmaları meydana getirmektedir. Göçmen/mülteci/sığınmacıların güvenlik sorunu olarak görülmesi konu hakkında polisiye bir algı oluşmasına neden olmuştur. Bu bağlamda göçmenler hem ulusal hem de uluslararası düzlemde toplumsal alanda yaşanan problemlerin sorumluları olarak gösterilmekte ve potansiyel suçlu olarak görülmektedir (Kaya, 2009:21). Dolayısıyla göç hareketlerinin güvenlik söylemi ile desteklenmesi bu durumu göçmenlerin aleyhine yargıları keskinleştirmektedir.

Göç olgusunun çok boyutlu ve dinamik olduğu aşîkardır. Bu nedenle bu araştırma temelde göç ve medya söylemleri üzerine, özeld e Türkiye’de yaşayan ve ikinci büyük sığınmacı grubunu oluşturan Afgan sığınmacılar üzerine eğilecektir. 2011 yılında Suriye’den başlayan kitlesel göç hareketleriyle, bu yıldan itibaren göç çalışmaları hızlanmış hem politik düzlemde hem de medya söylemlerinde Suriyeli sığınmacılar yoğun biçimde konu edinilmiştir. Ancak Afgan sığınmacıların dil bariyeri, kitlesel bir göçü temsil etmemeleri ve entegrasyon süreçlerindeki yetersizlikleri 2016 yılında AB ve Türkiye arasında yaşanan “sınır gerilimi” nde onların sorunlarının görünür hale gelmesine yol açmıştır.

Zorunlu göç bağlamında göç tarihleri, uyum ve entegrasyon süreçleri, yoksulluk ve hukuki statüleri etrafında çalışılan Afgan sığınmacılara ilişkin çalışmaların son yıllarda hız kazandığı söylenebilmektedir. Ayrıca göç hareketleri incelendiğinde toplumsal cinsiyet temelli bir çerçeve de belirginleşmektedir.

Göçü uzun yıllardır farklı nedenlerle deneyimleyen Afgan sığınmacıların yerleştikleri mekanlarda uyum ve entegrasyonu sosyal bütünleşmeleri açısından oldukça önemlidir. Alanyazındaki çalışmalara göre, göç hareketleri genellikle yoksulluk ve güvenlik nedenlidir. Bu bağlamda Afgan sığınmacıların eğitim, dil, yardımlara erişimde yaşanan zorluklar ve sosyal yetersizliklerine değinen çalışmalar olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda uluslararası alanyazında Afgan sığınmacılara dair pek çok çalışma mevcuttur. Amerika’da yapılan çalışmalarda çoğunlukla Afgan sığınmacıların sosyal sorunları (Lipson, JG & Omidian , 1997), Afganistan’da yaşanan savaşların farklı etnik kökenlerden gelen Afgan mülteciler üzerindeki etkileri (Mghir & Raskin, 1999) ve sığınmacıların göç deneyimleri (Omidian, 1994) üzerine odaklanılmıştır. İngiltere’ de ise toplumsal cinsiyet (Rostami-Povey, 2007), psikoloji bağlamında kimlik (Fiddian-Qasmiyeh & Qasmiyeh, 2010; Gladwell & Elwyn, 2012) konuları sıklıkla çalışılmıştır. Afgan sığınmacıları sıklıkla psikolojik ve fiziki sağlıkları üzerinden çalışan Avustralya’da, sığınmacıların göç deneyimleri çoğunlukla Travma Sonrası Stres Bozuklukları’nın psikolojik ve fiziki sağlığa etkileri (Omeri vd.,2006; Yaser vd., 2016; Slewa-Younan, 2017) bağlamında incelenmiştir. Almanya’da Afgan mülteciler ulusötesi ilişkiler ve toplumsal kabul odaklı (Muller, 2008) çalışılmakta iken; Kanada’da uyum süreçleri (Stack & Iwasaki, 2009) ve psikolojik sorunlar (Alemi vd., 2016; Alemi vd., 2017) bağlamında çalışılmaktadır.

Türkiye alanyazınında ise çoğunlukla uyum ve entegrasyon odaklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Çalışmalar genellikle Afgan sığınmacıların yasal statülerinden kaynaklanan uyum ve entegrasyon süreçlerine (Yeşil, 2020; Sallan-Gül vd., 2020) odaklanmaktadır. Bu doğrultuda Afgan sığınmacıların uluslararası koruma başvuru sahipleri olması ve bu noktada çalışma izinlerinin bulunmaması alanyazında sıklıkla çalışılan konulardan biridir. Uyum ve entegrasyon süreçlerine bağlı olarak eğitim alanındaki çalışmalar da önemli bir yere sahiptir. Afgan sığınmacı çocukların eğitime katılımı ve eğitimin etkileri (Doğan, 2019; Türe vd., 2020; Bozkurt vd., 2020) bağlamında çalışmalar yapılmıştır. Bu süreçlerle birlikte değerlendirilen toplumsal kabul ve kimliklenme (Kaya, 2005;Ökten, 2012) çalışmaları da alanyazında yer almıştır. Çalışmaların diğer bir odak noktasını ise toplumsal cinsiyet oluşturmaktadır. Alanyazında göç hareketleri ve sonuçları, toplumsal cinsiyet, sorunlar ve uyum hakkında tartışmalar çoğunlukla Türkiye’ ye çalışmak için tek başına gelen evli erkekler ve boşanma, aile içi şiddet, evlilik dışı gebelik, zoraki evliliklere odaklanmıştır (Kartal & Başçı , 2014, s. 287-299). Sığınmacıların “ülkeye gelme ve sığınma talebinde bulunma, bekleme ve sığınma talebinin sonuçlanması” süreçlerinde ortaya çıkan maddi ve manevi sorunlar da toplumsal cinsiyet önemli bir yere sahiptir (Mackie, 2012; Akyüz, 2019; Biehl & Danış, 2020; Çarpar & Göktuna Yaylacı, 2021).

Alanyazında Afgan sığınmacılar üzerine odaklanılan çalışmaların daha çok uyum, entegrasyon, toplumsal cinsiyet ve yoksulluk odaklı olduğu; buna karşın Afgan sığınmacıların medya temsillerine odaklanan çalışmaların sınırlı kaldığı dikkat çekmektedir. Bu çalışmalarda medyada yer alan ötekileştirme, ayrımcılık vb. nefret söylemlerine odaklanılmaktadır. Çoğunlukla Suriyeli sığınmacılar üzerine odaklanan çalışmalarda, haber sunumlarının ekonomik yük, kriminalize edilme ve genelleştirme vb. olumsuz temsiller üzerinden sunulduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Kolukırık, 2009;Göktuna Yaylacı, 2017;Öztürk, 2019). Bu doğrultuda Türk (2017), Batman yerel gazetelerini incelediği çalışmasında, 2012-2017 yılları arasındaki göçmenleri konu alan haberlerde, göçmen gruplarına ilişkin bakış açılarının yerel gazetelerde olumlu yönde olduğuna dikkat çekmektedir. Alanyazındaki medya çalışmalarından hareketle, medyanın olumlu ya da olumsuz temsillerinin göçmen grupların uyum süreçlerinde etkileyici bir işleve sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Bu noktadan hareketle, Türkiye’de büyük bir nüfusu oluşturmalarına rağmen Afgan sığınmacılar odaklı çalışmalara dair eksikliklerin olduğu gözlemlenmektedir. Araştırmanın

diğer bir yönünü temsil eden göç ve medya ilişkisi açısından bakıldığında ise yapılan çalışmalarda sığınmacılar medya tarafından sıradan ve yüzeysel söylemlerle tek tipleştirilmesinin yanında Afgan sığınmacıların göç ve medya çalışmalarında odak noktası olmadığı görülmektedir. Dünyada göçün büyük kısmını oluşturması nedeniyle uluslararası alanyazında önemli bir yere sahip olan Afgan sığınmacıların Türkiye’de yeterince çalışılmamış olması bu araştırmayı gerekli kılan unsurlardandır. Afgan sığınmacıların medya ve akademik araştırmalar açısından görece görünmez olmaları, göç deneyimlerinin ve Türkiye’deki varlıklarının ya da kimlik inşa süreçlerinin yeterince irdelenmemiş olması bunun yanında Afgan sığınmacıların deneyimlediği sorunların varlığı araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın temel amacı Afgan sığınmacıların medya temsilleri, Afgan sığınmacıların bu temsiller hakkındaki görüşleri, göç deneyimleri ve Türkiye’deki diğer göçmenlere ilişkin görüşleri çerçevesinde Türkiye’de Afgan sığınmacı olmanın anlamının derinlemesine analiz edilmesidir. Dolayısıyla, bu araştırma medya- kamuoyu etkileşimini, Afgan sığınmacıların gündelik yaşam pratiklerini ve kimlik edinim süreçlerini keşfetmenin yanında sığınmacıların yerelle ilişkilerini, kendilerini “diğer sığınmacılar” karşısında nasıl gördüklerini de keşfetmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırma, medya ve saha araştırması ekseninde farklı çerçevelerin görünümünü sağlamayı ummaktadır.

Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. “Afgan sığınmacılar haberlerde nasıl temsil edilmektedir?”
2. “Gazete haberlerindeki temsiller ile sahadan elde edilen bulgularda benzerlik ve farklılıklar nelerdir?”
3. “Afgan sığınmacıların göç deneyimleri ile kimlik edinme süreçleri arasındaki etkileşim nasıldır?”
4. “Afgan sığınmacıların, diğer sığınmacı gruplar hakkındaki görüşleri nasıldır?”

1.3.Önem

Uluslararası literatürde geniş bir alan kaplamasına rağmen Türkiye’de sayıca ikinci büyük sığınmacı grubunu temsil eden Afgan sığınmacılar üzerine odaklanan çalışmalardaki eksiklik olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Afgan sığınmacılar ve medya temsilleri üzerine odaklanan bu araştırmada, yapılan görüşmeler sonucunda bu

topluma sığınmacı olarak gelmiş kişilerin yaşam deneyimleri ve düşünce biçimlerinin de anlaşılmasına çalışılacak olması bu çalışmaya önemli bir zenginlik katması umulmaktadır. Araştırma yeri olarak belirlenen Konya'nın, Türkiye'nin en çok sığınmacı ve şartlı mülteci ev sahipliğini yapan illerinden olması ve araştırmaya bu yönüyle çeşitlilik sağlaması beklenmektedir. Afgan sığınmacıların yaşam deneyimlerini ve düşüncelerini genelleştirmekten ziyade anlamak ve gelecekteki araştırmalara katkı sağlamak bu çalışmanın en temel hedeflerinden biridir.

Göç olgusu ve medya haber söylemleri üzerine yapılan çalışmaların genellikle kitlesel göçü temsil eden Suriyeli sığınmacılar üzerine olması, ülkede bulunan farklı sığınmacı gruplarının da "Suriyeli" ler ile aynı dil ve kültüre sahip olduklarını varsayan tek tipleştirici söylem ve/ veya bakış açıları nedeniyle Afgan sığınmacıların hem medya hem de politik söylemlerde görmezden gelinmesi bu araştırmayı gerekli kılan noktalardandır. Ayrıca yapılan göç ve medya çalışmalarında dil, kültürel farklılıklar ve hukuki zorluklar nedeniyle saha araştırmalarında boşluklar gözlemlenmektedir. Bu noktada, araştırmanın saha araştırmalarına katkı yapma hedefi olması bu araştırmayı gerekli kılmaktadır.

1.4.Sayıtlılar

Ev sahibi toplum ve sığınmacıların bir arada yaşaması hem sığınmacıları hem ev sahibi toplumu kapsayan çift yönlü politikaların geliştirilmesi ile mümkündür. Kapsayıcı politikalar toplumsal kabul ve birlikte yaşam için oldukça önemli bir yere sahiptir.

Sığınmacıların Türkiye deneyimleri, başarı öyküleri, sığınmacı/ mültecilerin uygun tanımları ve hak odaklı habercilik perspektifi medyada geri planda kalmaktadır.

Medya, sığınmacıların sadece demografik artışı ve ev sahibi ülkede yaşanan sorunlardaki payını aktarmak yerine sorunların nedenlerine ve çözümüne ilişkin bir bakış açısı geliştirerek, gündelik yaşam pratiklerini de doğru biçimde aktarabilmelidir.

Sığınmacıların ev sahibi ülke ile toplumsal uyumlarında medya önemli bir yere sahiptir.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırma, çalışma grubunda yer alan gazetelerin Kasım 2016- Kasım 2020 tarihleri arasındaki haberleri ile sınırlıdır. Araştırma süresince gazete haberlerine internet tarayıcısı üzerinden ulaşılmıştır. Araştırmanın saha boyutu, Türkiye' nin Konya ilinde yaşayan Afgan sığınmacılar ile sınırlıdır. Katılımcıların bir kısmı ile yüz yüze görüşmelerin

yapılmasının yanı sıra pandemi koşullarından kaynaklanan nedenlerle Zoom, telefon üzerinden de görüşmeler yapılmıştır. Bununla birlikte, Afgan sığınmacıların kişisel güvenlik kaygıları nedeniyle bazı katılımcıların ses kaydına onay vermemesi ya da araştırma esnasında durdurulmasının istemesi üzerine görüşmenin araştırmacı tarafından not alınarak devam etmesi sağlanmıştır.

1.6.Tanımlar

Mülteci: 1951 Cenevre Sözleşmesi tanımına göre mülteci; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğramaktan haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya ya da bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen ya da söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişidir (Adıgüzel, 2016, s. 5).

Sığınmacı: Bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişidir (Çiçekli, 2009, s. 49).

Kaynak Ülke: Düzenli ya da düzensiz göç hareketlerinde, göç eden bireyin göç sürecinin başladığı ülkedir.

Hedef ülke: Düzenli ya da düzensiz göç hareketlerinde, göç eden bireyin ulaşmak istediği hedef konumunda yer alan ülkedir.

Transit Ülke: Hedef ülkeye ulaşmak ya da kaynak ülkeye geri dönmek amacıyla yola çıkan göçmenin içinden geçtiği ve bir süre kaldığı ülkedir (Adıgüzel, 2016, s.7).

2.ALANYAZIN

Bu bölümde göç olgusunun kavramsal ve kuramsal boyutlarına ilişkin açıklamalar, Türkiye'ye yönelik Afgan göçünün gelişimi ve söylem analizine ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

2.1.Göç Olgusunun Tanımı ve Kuramsal Temelleri

Göç olgusunun bütün boyutları ile anlaşılabilmesi için kavram olarak tanımlanması, göç türleri ve göçün kuramsal olarak açıklanışının irdelenmesi önem taşımaktadır.

2.1.1. Göç ve Sığınma

İnsanlık tarihiyle birlikte anlam kazanan göç olgusu, büyük değişim ve dönüşümlerin hem nedeni hem de sonucu olan aktif bir süreci ifade eder. Göçe kaynaklık eden toplumsal boyutları doğal afetler, ekonomik açmazlar, politik ve siyasi faktörler, güvenlik kaygısı ifade ederken, daha iyi bir yaşam beklentisi ve farklılık arayışı bireysel sebepleri oluşturmaktadır. Ancak bu iki kaynak birbirinden net bir biçimde ayrılamaz. Çünkü bireysel ve toplumsal sebepler birbirleriyle etkileşim halindedir.

Türk Dil Kurumu (TDK) tanımına göre göç, toplumsal, ekonomik veya siyasi sebepler neticesinde birey veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma olarak tanımlanmıştır (TDK, 2020). Göç terimleri konusunda geniş bir tanımlama sunan Uluslararası Göç Örgütü (IOM) göçün her ülkede farklı algılanışından kaynaklanan farklı tanımlamaları olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre göç olgusu Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından; süre, yapı ve neden fark etmeksizin bir kişinin veya bir grup bireyin bir devlet içinde ya da uluslararası bir sınırı geçerek yer değiştirdiği nüfus hareketleri olarak tanımlanmıştır. Her iki tanımlamadan da anlaşılacağı üzere göç konusundaki ortak vurgu bireylerin fiziki olarak bir rota üzerinde ve belirli bir süreklilik ile yaptığı yer değiştirme hareketidir.

Göç olgusunun, çok-yönlü, çok-boyutlu ve dinamik bir süreç olması nedeniyle pek çok tanımı da mevcuttur. Karpat (2003, s.3) göç kavramını, asıl yerinden hedeflenen yere hareket olarak tanımlarken; Lee (1996, s.16) göçü zamansal bir tanım ekseninde kalıcı ya da geçici yer değiştirmeler olarak tanımlamaktadır. Bu tanımlamaların ortak noktasında “yer değiştirme” hareketi bulunmaktadır. Göç kavramının coğrafi yer değişikliği olarak tanımlanmasından öte göçün toplumsal yönüne dönük tanımlamalar da yapılmıştır. Göçün bir toplumdan diğerine yapıldığına dikkat çeken Eisenstadt (1954, s.1) ve Jackson (1986,

s.2) göç kavramının sosyal yapısına dikkat çekmektedirler (akt. Yalçın, 2004, s.12) . Castles ve Miller’ın Göçler Çağı adlı eserinde ise modern dünyanın göç olgusu, *çok boyutluluk* kavramı ile başat olarak tanımlanırken aynı zamanda hem göç alan hem de göç veren ülkeyi toplumsal açıdan oldukça etkileyen bir toplumsal eylem olarak tanımlanmaktadır (Castles & Miller, 2008, s.36; Çağlayan, 2013, s.89). Faist (2003, s.41) göçü, yaşam alanının kalıcı ya da yarı-kalıcı biçimde bir idari sınırın aşılması olarak tanımlamıştır. Bu tanımlamalar ile anlatılmak istenen göçün ulusal ya da uluslararası sınırdan yapılmış olması fark etmeksizin hem ev sahibi ülkeyi hem de geride bırakılan ülkeyi toplumsal açıdan iki yönlü etkileyeceği yönündedir.

Göç tanımlamalarının ortak vurgusu “yer değiştirme” olsa da göçün sosyal yapının her alanında yaptığı değişim ve dönüşümler düşünüldüğünde Yalçın (2004, s. 13) göç olgusunun kapsayıcı bir tanımlamasının şu şekilde olabileceğini ifade eder: “Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan ve kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.”

Alanyazında göç biçimlerine ilişkin amacı, gerçekleştirilme biçimi, göçün aktörleri, göçün mekânsal ve zamansal ayırt edici özellikleri dikkate alınarak çeşitli sınıflandırmalar yapılmıştır. Genel anlamda kabul gören sınıflandırma, göçün zorunlu ve isteğe bağlı olarak ayırt edilmesidir. Bu anlamda Hillman da (1994) göçü niteliksel olarak iç-dış göç, geçici-kalıcı göç, gönüllü- zorunlu göç olarak sınıflandırmıştır (akt. Göktuna Yaylacı, 2012, s. 16). Bu tanımla benzer olarak Fitcher (1991, s.17) göçü gönüllü- zorunlu göç olarak sınıflandırmıştır.

Göç türlerine ilişkin farklı bir sınıflandırma ise Petersen’ a (1958) aittir. Petersen’ in temel çıkış noktası göçü itici ve çekici kılan temel etkenlerin neler olduğuna dayanmaktadır. Göç eden ve göç etmeyenlerin benzer ve farklı özelliklerine odaklanarak göçün itici ve çekici etkenlerinin dönemsel olarak değişen ilişkilerine odaklanmıştır. Petersen’ın çalışmasında temel aldığı bir diğer odak noktası ise ekonominin göç için önemine odaklanmasıdır. Buna göre, ekonomik değişimler alt, orta ve üst toplumsal sınıflara göre farklı şekillerde tezahür eder (Çağlayan, 2006, s.75-76). Göç türlerinin sınıflandırılmasındaki önemli çalışmalardan birisi de Thomas Faist’e aittir. Faist, göç türlerini 5 ölçüte göre sınıflandırır: Alan: yerel-uluslararası, zaman: geçici-kalıcı, göç

akışının boyutu: bireysel-grup-kitlesel göç, neden: gönüllü-zorunlu ve yasal durum: yasal-yasadışı (Faist, 2003, s.47).

Faist'in göç türlerini sınıflandırmasındaki ilk biçim olan alan sınıflandırması, yerel ve ulusal olmak üzere iki farklı kritere dayanmaktadır. Yerel alan ülke içindeki hareketi ifade eden yerel başka bir ifadeyle iç göç iken ulusal alan siyasi sınırları aşan göçü ifade eden uluslararası/ ulusötesi başka bir ifadeyle dış göçtür. İkinci biçim zamansal kriterlere dayanan geçici ve kalıcı göçü ifade eder. Geçici göç, belirli süreler içinde yapılan yer değiştirmeleri tanımlarken kalıcı göç ise geri dönmek üzere yapılan daimi yer değiştirme hareketini tanımlamaktadır. Göçün bireysel, grup ve kitlesel biçimini ifade eden göç akışının boyutuna göre, göç tek bir kişi ile ya da daha fazla kişi ile yapılmasına göre sınıflandırılabilir. Faist, ilk üç kategorinin oluşturulmasının nispeten kolay olduğunu ve uluslararası göçmenleri tanımlamada gerekli (Faist, 2003, s.48) olduğundan bahseder. Dördüncü biçim ise tüm göç türlerini belirleyen çalışmalarda ortak kabul gören biçimiyle göçün gönüllü ve zorunluluk esasını ifade etmektedir. Buna göre bir göçün ekonomik olup olmaması, aynı zamanda zorunlu olup olmaması ile bağlantılı olabilmektedir. Ülkelerindeki iç savaş yüzünden başka bir ülkeye veya aynı ülke içinde daha güvenli başka bir bölgeye kaçmak zorunda kalan kişiler (ÜYEK), hayatta kalabilmek için zorunlu olarak göç etmektedirler (Adıgüzel, 2016, s. 21). Faist'in dördüncü kategori olarak ele aldığı nedenlerine göre göç sınıflandırması, göçün zorunlu veya gönüllü olması esasını ifade etmektedir. Temel ayrım noktasını fiziksel zorlamanın varlığı ya da yokluğu belirlemektedir. Faist bu iki tür göçü sınıflandırırken bir orta kategori de oluşturmuştur. Bu orta kategori zorunluluk ve gönüllülük arasında kalan yarı-gönüllü göç kategorisini ifade eder. Sınır dışı etmek, sürgün vb. durumlar zorunlu göçün temel noktası olarak ölçüt alınmaktadır. Yarı-gönüllü göç ulus devlet otoritelerince izin verilen hatta desteklenen etnik, kültürel ve dini azınlıkların güvenliklerine dayanan bir boyuttur (Faist, 2003, s. 48).

Faist, zorunlu ve gönüllü göç ayrımının bir dikotomi olarak değil, bir ölçüt olarak göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade eder. Zorunlu ve gönüllü göçü ayırırken derecelendirmenin doğal afetler, ekonomik krizler, savaş, bireysel ve grup güvenliği vb. pek çok saik tarafından ayırt edilmesi gerektiğini (Faist, 2003, s. 48-49) ifade etmektedir. Faist'e göre göçün dördüncü boyutu yasal durum ile ilgilidir. Yasal göç, ev sahibi ülkenin yönetmelerine uygun olarak izin belgelerine sahip göçmenleri ifade etmektedir. Buna göre yasadışı göçler söz konusu iken göçmenlerin hedef ülkelere giderken, orada bulunurken

ve çalışırken ev sahibi ülkenin yönetmelikleri gereğince düzenlenen hukuki belgelere ve izinlere sahip olmamalarını ifade eder (Gezik, 2019, s. 13).

2021 yılı haziran ayı verilerine göre yerinden edilmiş bireylerin sayısı 82,4 milyon; bu sayının 4,1 milyonu sığınma arayışında olan bireylerden oluşmaktadır (GİGM, 2021). Uluslararası Af Örgütü (AI)’ne göre ılgınmacı kavramı, “ülkesinden ayrılmış olan ve zulüm ve ağır insan hakları ihlallerinden korunmak için başka bir ülkeye sığınan, ancak hukuki anlamda henüz mülteci olarak kabul edilmeyen ve sığınma başvurusunun sonucunu bekleyen kişi” (AI, 2020) anlamına gelmektedir.

Araştırma, zorunlu göçe maruz kalan Afgan sığınmacılar üzerine odaklanmaktadır. Türkiye’de uluslararası koruma statüsüne sahip olan Afganistan uyruklu göçmenler, çalışma boyunca anlam bütünlüğü ve kapsayıcılığı açısından sığınmacı olarak adlandırılmaktadır.

2.1.2. Göçün Kuramsal Olarak Açıklanışı

Göç kavramına dair pek çok tanımlama yapılsa da hala kapsayıcı bir genel tanımın var olmaması genellikle göçün aktif bir süreci kapsayan karmaşık yapısı ile açıklanmaktadır. Göç kavramını açıklamaya çalışan araştırmacılar göçün niteliklerine yönelik tanımlamalar ile göçü açıklamaya çalışmışlardır. Uluslararası göç, günümüz dünyasının gelişmelerinin bir parçası olarak görüldüğünde onu analiz etmek de oldukça önemlidir (Çağlayan, 2006, s. 67-68). Göçe ilişkin kuramsal yaklaşımlar incelendiğinde neredeyse her yaklaşımın göçün belli boyutları üzerine temellendiğı görülmektedir. Bu yönüyle göç sürecinin dinamiklerinin tümünü analiz etmek oldukça güçtür. Castles ve Miller, göç olgusunun basitçe bir yerden başka bir yere hareket etmekten ibaret olmadığını; sosyal ağlara bağlı belirli iç dinamikleri sahip olduğunu ve bunların diğer faktörlerle ilişkisi sonucu göçün beklenmeyen yönlerinin ortaya çıkabileceğini ifade etmektedir (Castles & Miller, 2008, s. 64-66).

Günümüz itibarıyla küresel ölçekte milyonları kapsayan bir olgu olması sebebiyle bireyler yüzyıllardır savaş, doğal afetler, ekonomik olanaklar, siyasi/ politik nedenler ve bireysel güvenlik gibi nedenlerle göç halindedir. Göç hareketleri uzun yıllardır devletleri ve toplumları şekillendirse de son yıllardaki göç hareketleri küresel kapsam, ulusal ve uluslararası politikadaki rolleri, ekonomik ve sosyal sonuçlardaki tesiri ile ayırt edicidir (Castles & Miller, 2008, s. 5). Uzun yıllardır süregelen Afganistan vatandaşlarının göçü savaş, ekonomik istikrarsızlıklar, güvenlik kaygısı, siyasi nedenler vb. durumlardan

kaynaklanması sonucunda zorunlu göç ile değerlendirilmektedir. Ancak birden fazla dinamik barındıran bu hareketlilik kuramsal düzeyde açıklanmaya çalışıldığında, birden fazla kuramdan bahsedilebilmektedir.

Göç olgusu karmaşık, çok boyutlu ve dinamik bir olgu olarak içinde birçok etmeni barındırmaktadır. Göçün nedenleri, bireysel ve toplumsal yönleri, göç süreci vb. etmenleri açıklamaya çalışan birçok farklı kuramsal yaklaşım geliştirilmiştir. Göç olgusuna dair akademik çalışmaların ilki 19. yüzyılda “Göç Kanunları” (The Laws of Migration) isimli Ravenstein tarafından yayınlanmış makale olarak bilinmektedir. Bu makale İngiltere' nin iç göç istatistiklerini konu alarak göç olgusunu bilimsel temelde açıklamaya çalışmaktadır. Küresel sermaye ve emeğin eşitsiz biçimde dağılmasına vurgu yapan Göç Kanunları yaklaşımı, göçü ekonomik temelli açıklayan kuramların en genel örneğini oluşturmaktadır. Ekonomik temelli kuramlara göre, emek sermayesinin yoğun olduğu ülkelerden, emek sermayesinin düşük olduğu ülkelere doğru olan bu göç hareketlerinin bir denge bularak uluslararası göçün hem maddi hem de manevi maliyetini yansıtan bir ücretin belirlenebileceği (Arango, 2000, s.285) öngörülmektedir. Ravenstein, göçe ilişkin görüşlerinde “mesafe” kavramına dikkat çekerek göç süreciyle yakından ilişki kurmaktadır. Buna göre, zorunlu göçler için büyük bir önem taşıyan coğrafi yakınlık hedef ülkelerin göç politikaları ve kültürel yapıları kadar önemli olmaktadır. Çatışma ve baskılar nedeniyle zorunlu göçü tecrübe etmek durumunda kalan Afganistan, Güney Sudan, Suriye, Somali gibi ülkeler sığınmacı olarak komşu ülkelere göç etmişlerdir (İnce, 2019, s. 2585). Afganistan uyruklu sığınmacıların öncelikle komşu ülkesi olan Pakistan ve İran’a, sonra Türkiye’ye göç süreci hem coğrafi yakınlık hem de göç politikaları ile yakından ilişkilidir. Türkiye, Afgan sığınmacılar için hem transit hem de hedef ülke olması dolayısıyla göç hareketlerinde tercih edilmektedir.

Göçü ekonomik temelli değerlendiren kuramlardan olan Neo-klasik Göç Yaklaşımı, göç sürecini analiz ederken “işçi göçü” üzerine odaklanmıştır. Bu bağlamda göç sürecini ekonomik faaliyetlere indirgemiş ve zorunlu göç, bireylerin kimliklerine ilişkin etmenler ve ilişkisel ağları açıklama konusunda yetersiz kalmıştır (akt. Gold, 2005, s. 58). Neo-klasik göç kuramının daha sonraki süreçlerinde ekonomik fayda yaklaşımı yaş, deneyim, medeni durum vb. etkenlerin de ekonomik fayda hesaplamalarında bir rolü olduğunu ifade etmiştir (Abadan Unat, 2006, s. 39). Dolayısıyla Neo-Klasik Göç Yaklaşımı, göç sürecini maliyet-risk-kar çerçevesinde hesaplanarak yapılan bir eylem olarak değerlendirmiştir. Bu doğrultuda, göç sürecini ekonomik saikler altında değerlendirmesi

ile Afgan sığınmacıların son dönem göç dinamiklerini yeterince açıklamadığı düşünülmektedir. Ancak Afganistan'daki iç çatışmalar, savaş ve istikrarsızlık ortamını ekonomik koşullardan ayrı düşünmek mümkün değildir (İnce, 2019, s.2590). Afganistan'da çatışma ortamından kaynaklanan işsizlik nedeniyle bireyler hem ekonomik riskleri azaltmak hem de geleceğe yönelik evlilik, mülk edinme vb. maddi birikim gerektiren planlarını gerçekleştirmek amacıyla ekonomik maliyet ve riskleri de düşünerek göç sürecine dahil olduğu söylenebilmektedir.

Göç sürecini analiz etmekte bir adım daha öteye giderek göç etme kararını yalnızca bireylerin karar sonucunda alınmadığını; aile, akrabalık, hemşehrilik vb. yakınlık bağlarının da bu kararda etkili olduğunu savunan Yeni Ekonomi Kuramı'na göre, göç sürecinde “görelî yoksulluk” kavramı öne çıkmaktadır. Böylelikle aile ve yakın çevrenin kararlarının önemli etkisiyle alınan göç kararı ekonomik düzeyi korumak ya da görelî yoksunluğu azaltmak amacıyla alınmaktadır (Faist, 2003, s.70-71). Birey bu noktada hem kendisinin hem ailesinin yoksulluğunu azaltmak adına karar vermektedir. Bu karar bazen bireyin kararı olsa da birey adına ailenin karar vermesi ön plana çıkmaktadır. Afgan sığınmacıların göç süreci dikkate alındığında menşei ülkelerindeki savaş, iç çatışmalar, siyasi baskılar gibi nedenlerin etkisiyle oluşan ekonomik sorunlara çözüm üretmek amacıyla göç sürecine katılmaları ve bu süreçte ailelerinin ekonomik riskini azaltmak ya da “görelî yoksulluk” larını azaltmak amacıyla göç etmeleri düşünüldüğünde Yeni Ekonomi Kuramı, Afgan sığınmacılar açısından anlamlı bir nitelik taşımaktadır. Afgan sığınmacıların göç nedenleri üzerine odaklanan çalışmalarda, ailenin göç kararına etkisinin belirgin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Buna göre Afganistan vatandaşları hem göç edilen yerdeki ailelerinin ekonomik durumunu düzeltmek ya da korumak hem de yeni oluşturacakları ailelerin ekonomik birikimini oluşturmak adına göç kararı vermektedir. Dolayısıyla, göç hareketleri Afgan genç erkeklerin ekonomi temelli göçü ön plana çıkmaktadır. Afgan sığınmacıların “az gelişmiş ataerkil bir topraktan” gelmeleri ve yalnızca erkeklerin geçimi sağlayanlar olarak işgücü piyasasına katılmaları (Bozok & Bozok, 2019, s. 98) Afgan ekonomik temelli göçünü bu yönüyle açıklayabilmektedir.

Göçün “işgücü pazarı” üzerinden iki temel sektörel dağılım süreci ile biçimlenmesini konu alan İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı'na göre uluslararası göç, sanayi toplumlarının ihtiyacına göre şekillenir ve piyasa dengeleri ile doğrudan ilişkilidir. Kuramın temsilcisi olarak kabul edilen Piore, uluslararası göç hareketlerinin köken ülkedeki işsizlik, düşük ücret gibi itici faktörlerden ve hedef ülkelerin düşük ücretli işgücü

ihtiyacından kaynaklanan dengesizliklerden oluştuğunu ileri sürmektedir (Abadan Unat, 2006, s.26-27). Dolayısıyla, işçi göçünün uluslararası boyutunda yerli işçiler yerine göçmen işçilerin tercih edilmesi bu kuram ile açıklanmaktadır. Bu kurama göre göçe katılan bireylerin tek hedefi iyi kazanç elde etmek değil, toplumsal itibarlarını da daha iyi bir hale getirmektir. Piore (1979), birincil sektör (sermaye-yoğun) ve ikincil sektör (emek-yoğun) olmak üzere işgücü piyasasını iki sektöre ayırmaktadır (Massey vd., 1993, s.443-444). Bu ayrıma göre yerli işçilerin birincil sektörlerde yüksek gelirli iş beklentileri nedeniyle tercih etmedikleri ikincil sektörlerdeki işgücü ihtiyacı, düşük düzey maaş ve statü yükseltme kaygısı olmadan çalışan tarafından karşılanmaktadır. İkincil sektördeki düşük düzeyli ücretler göçmenlerin kaynak ülkeleri için yüksek düzeyde bir ücret olmakta ve göç sürecinden bekledikleri kazancı sağlamaktadır (Abadan Unat, 2002, s.11-14). Dolayısıyla, birincil sektör temel işçi talebini karşılarken ikincil sektör dönemsel olarak değişiklik gösteren düşük düzey ücret getiren işler için ayrılmış durumdadır. Bu şekilde bir ayrımın varlığı sektörler arası dengesizlikleri derinleştirmektedir. Göç aracılığıyla gelen yabancılar ülkelerdeki ikincil sektör olarak tanımlanan emeğin yoğun ve ücretin düşük olduğu; ev sahibi ülkenin vatandaşları tarafından tercih edilmeyen işlerde çalışmaktadır (Massey vd.,1993,s.443-444). Afgan sığınmacıların durumu açısından değerlendirildiğinde evlilik, borçların ödenmesi, maddi birikim elde etme vb. motivasyonlarla, çalışmak için göç eden bireylerin ikincil sektör olarak tanımlanan tarım, hayvancılık, tekstil, atık toplayıcılığı, hamallık, inşaat vb. işlerde çalıştığı görülmektedir (MMC, 2020). Bu sektörlerde çalışan Afgan sığınmacılar, düşük ücretler ve uzun çalışma saatleriyle zor koşullarda çalışmakta, ev sahibi ülkenin piyasa talebini yerine getirmektedir. Bu noktada çalışmanın amacı kar elde etmek değil; sarsılmış ekonomik durumu ve toplumsal itibarı düzeltmektir.

Bireylerin ülkesinden ayrılmasına yol açan itici faktörler ile yeni bir ülkeye gitmeleri konusunda bireyleri motive eden çekici faktörleri analiz eden İtme-Çekme Kuramı (IOM, 2009, s.30) göç olgusunu, göç sürecinde etkili olan temel faktörler bireysel etkenler, yaşanan yerle ilgili faktörler, gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler, göç sürecinde karşılaşılabilecek engeller (Yalçın, 2004, s.30) olmak üzere dört kriter altında incelemektedir. Lee'ye göre göç süreci, kişisel ve kişisel olmayan belirleyicileri bir arada barındırmaktadır. Kuram, bulunulan yerde ekonomik koşulların elverişsizliği, yoksulluk, çeşitli travmatik deneyimler gibi iten gerekçeler ve hedeflenen yerde ise benzer koşulların olumlu varlığını ifade eden çekici gerekçelerin bulunması ile göç sürecini açıklamaktadır.

Benzer olarak, Kesişen Fırsatlar Kuramı'na göre göç etmeyi düşünen birey fayda ve zararı hesapladıktan sonra göç etmeye ya da göç etmemeye yönelik karar almaktadır (Kapu, 2012, s.15). Kaynak ülke Afganistan'ın göçü değerlendirildiğinde İtme-Çekme Kuramı'nın önelediği üzere Afganistan'daki işsizlik, savaş, yoksulluk vb. itici faktörlerin varlığı belirgindir. Benzer biçimde Kesişen Fırsatlar Kuramı'nın önelediği üzere Afganistan göçü genellikle uzun soluklu ve katmanlı bir göçü temsil etse de ilk tercih coğrafi koşullar da dikkate alınmak üzere varış yerindeki koşulların fırsatların dinamik yapısı düzeyinde kesişmesidir.

Uluslararası göçün 16.yüzyıldan itibaren gelişen dünya pazarının bir sonucu olduğunu savunan Merkez- Çevre Kuramına göre, kapitalist ekonominin hakim olduğu merkez ülkeler çevre ülkelere doğru genişledikçe çevre ülkelerde bulunan hammadde, toprak ve emek dünya pazarına dahil olmakta ve çevreden merkezlere görülen göç akışını oluşturmaktadır (Massey vd., 1993; Abadan Unat, 2006; İnce, 2019). Merkez ülkeler ve çevre ülkeler arasında göçün gerçekleşme nedeni olarak iktisadi bağımlılık ilişkilerinden etkilendiğini işaret eder. Merkez ülkeler, iş gücü ihtiyacını çevre ülkelerden karşıladıkları bir işgücü akışı ile temin etmektedir. Bu bağlamda kapitalist sistem için göç işlevsel bir değere sahiptir (Massey vd., 1993, s.444-445). Sovyetlerin işgalinden sonra gelen süreçte Afganistan'daki savaş, iç çatışma, siyasi baskı ve ekonomik istikrarsızlıklar dünya sistemi kuramının öngördüğü üzere, ekonomik ve siyasi gücün eşitsiz dağılımının Afganistan üzerindeki belirgin etkisi görülmektedir (İnce, 2019, s. 2598). Bu bağlamda çevre ülke konumunda olan ülkelere, merkez ülkelere yönelik göç süreci içinde Afganistan'ın konumu anlaşılabilmektedir.

Ülkeler arasındaki siyasal ve ekonomik ilişkiler coğrafi etkenlerden çok daha önemli görüldüğü Göç Sistemleri Kuramı “iki veya daha fazla ülkenin, karşılıklı olarak göçmen değişimi üzerinden kurdukları sisteme dayanan, ekonomik ve politik bir kuram” olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan, göç hareketleri tarihsel ve güncel ilişkilere göre şekillenmektedir (Castles & Miller, s.36; Çağlayan, 2006, s.82). Faist'e (2000, s.82-84) göre göç sistemleri kuramının üç boyutu vardır:

- 1) Göç sistemleri kuramı ülkeler arasındaki göç sürecinden önce belirlenmiş bağlantılar (anlaşmalar, kolonyal bağlar vb.) üzerine vurgu yapmaktadır. Göç akışının yön değiştirmesi gibi alternatif durumlarda bu bağlantıların bilinmesi ve analizi önemlidir.

2) Göç, çoklu bir süreci kapsayan çok-boyutlu, çok-yönlü ve dinamik bir olgu olmasının yanında göç sürecinin başlangıcından itibaren kendi kendini besleyebilen bir olgudur. Göç sistemleri kuramı, göç sürecinin bu özelliğini açıklamaya çalışırken sıklıkla ilişkisel ağ kuramından faydalanmaktadır.

3) Kuram; birey, aile, akrabalık, hemşirelik gibi toplumsal ağların göç sürecine etkisine sıklıkla değerlendirerek göç sürecindeki elverişsiz durumları ortadan kaldırmak adına yeni yöntemler geliştirmek üzerine odaklanmaktadır.

Türkiye- Afganistan göçünün tarihsel boyutu düşünüldüğünde yakın tarihsel düzlemin 1980'li yıllara dayandığı bilinmektedir. Afgan sığınmacıların Türkiye'ye göçü tarihsel ilişki ve Türkiye'nin Açık Kapı Politikası uyguladığı süreç, Afganistan için Türkiye'nin transit veya hedef ülke olarak konumlanmasını açıklamaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde yer alan coğrafi kısıtlama gereğince Türkiye'ye giriş yapan Afganistan vatandaşlarının “mülteci” statüsünde yer almaması göçün politik sonucu olarak düzensiz göçmenliğin artışı ifade etmektedir.

Göçmenlerin menşei ülkeleri ve yeni yerleşim yerleri dahil olmak üzere göç sürecinin başından itibaren kurulan ilişki ağlarını açıklayan İlişkisel Ağlar Kuramı, göçün sosyal ağlar boyutunun algılanmasında önemli bir role sahiptir. Akrabalık, hemşehrlik ve yakınlık göçe yönelik korkuların giderilmesinde önemli olmaktadır. Dolayısıyla sosyal sermayenin göçü motive eden ve cesaretlendiren boyutu bu kuramda vurgulanmıştır. Bu ağlar aynı zamanda göçe yönelik ekonomik fayda hesaplamasında riskleri ve maliyeti azaltan bir rol oynamaktadırlar. Başka bir deyişle, göçün maliyetini ve risklerini düşüren bu ağlar, maliyet ve risk engellerinin aşılmasında kolaylaştırıcıdır ve göçmenlerin gidebilecekleri ülkelerin ve çalışabilecekleri alanların sayısının artmasında da önemli rol oynamaktadır (Adıgüzel, 2016, s.31). Diğer kuramlarda ekonomik faktörler öncelikli konumda iken bu kuram, bireyin sosyal ilişkilerinin önemine vurgu yapmaktadır. Ağ kuramı, bireylerin göç ederken belirli ağları takip ettiklerini ifade etmektedir. Kaynak ülkelerinden hedef ülkelere giden göçmenler, kitle iletişim araçları vasıtasıyla kaynak ülkeler ile bağlantı kurarak göç ettikleri yeni yerlerdeki fırsatlardan haberdar ederler. Bu durum geride bırakılan ülkedeki bireyleri de göçe özendirme konusunda büyük bir öneme sahiptir. Faist bu durumu şöyle özetler: “Kitle iletişimi, öncü göçmenler ve yinelenen göçmenlerin ulusaşırı dolaşımları, uluslararası göçün nispi hacmini önceden ulaşılmamış bir büyüklüğe erdiren bir etki yaratmıştır” (Faist, 2000, s. 53). Dolayısıyla başta ekonomik nedenlerle de olsa bu ağ kuramına göre en belirgin faktör sosyal ilişkilerdir.

Ağlar, göçmenlerin yeni geldikleri ülkede kalacak yer, iş, yeme içme, sosyal çevre edinme vb. gündelik pratiklerine dair bağlantıları kurmasında önemli bir etkidir (Abadan Unat, 2006, s.34). Crisp'e (1999) göre bu ilişki ağları, sosyal ağların sağlanması, ulaşım, politika, ülkenin koşulları vb. hakkında gerekli bilgileri edinmenin daha kolaylaşması açısından oldukça önemlidir (İnce, 2019, s. 2602). Afgan sığınmacılar açısından gelecek kişilerin önceden gelmiş kişilerle iletişim kurarak ülkenin politik, ekonomik, coğrafi koşulları hakkında bilgi aldıklarına dair bulguların varlığı (Eryurt & Koç, 2017; Alakuş & Uzan, 2020; MMC, 2020) ilişkisel ağ kuramını günümüz açısından önemli kılmaktadır. Bu ağlar Afgan sığınmacıların, ev sahibi ülkelerde iş bulma, barınma vb. temel ihtiyaçlarının karşılanmasında “kolaylaştırıcı mekanizmalar” olarak rol üstlenmektedir. Hedeflenen yeni yerleşim yerine göç edilmesinde cesaretlendiren ağlar, akrabalık, hemşehrlik, etnik köken vb. unsurların varlığından etkilenmektedir.

Göçe ilişkin farklı bir boyutu ele alan kuramlardan birisi de Kuramsal Kuram olmaktadır. Kurumsal kuram, göçün ülkelerin göçmen alırken isteksiz davranmasına ve göç politikalarını göçü engellemeye yönelik düzenlemesine rağmen göç sürecinin devam etmesini açıklamaya çalışmaktadır (Sirkeci & Göktuna Yaylacı, 2019, s.28). Bu durum, uluslararası göç alanında gelişmiş ülkelere göç talebinin fazla olduğu ve göç politikaları gereği talebin karşılanamadığı durumlarda aracı kurum ve organizasyonların göçün devamlılığını sağlama yönelik hizmetleri ile sonuçlanmaktadır. Göçün devamlılığını sağlamaya yönelik çalışmalarda kar amacı gütmeyen yapılar kadar kar amacı güden yapıların da varlığı söz konusudur. Göç bir taraftan yasal danışmanlık, sosyal hizmet, sığınma gibi yöntemlerle kar amacı gütmeyen yapılar tarafından gerçekleştirirken; diğer taraftan kar amacı güden insan kaçakçılığı, sahte dokümanlar, anlaşmalı evlilikler, yasal olmayan yollardan kredi sağlanması vb. yapıları oluşturmaktadır (Massey vd., 1993, s.450-451; Sirkeci & Göktuna Yaylacı, 2019, s.28). Hükümetlerin göç politikalarındaki engelleyici tavrı, göçün kurumsallaşmasını ve endüstrileşmesini meydana getirmektedir. Başka bir ifadeyle, ulus devletlerin sınırlarını denetleme arzusu göç sürecini endüstriyel bir alana dönüştürmektedir (İnce, 2019, s. 2604). Bu bağlamda, Afgan sığınmacılar söz konusu iken göç sürecinin endüstriyel olduğu söylenebilmektedir. Afgan sığınmacıların göç sürecinde sivil toplum kuruluşları, yasal danışmanlıklar, sosyal hizmet, sığınma gibi yasal yollar kadar; insan kaçakçılığı, sahte dokümanlar gibi yasal olmayan yapılarında etkisinin de oldukça fazla olduğu gözlemlenmektedir (Alakuş & Uzan, 2020). Türkiye’de düzensiz göçün önemli bir bölümünü oluşturan Afganistan uyrukluların çoğunlukla ekonomik

sebeplerle ve yasal olmayan yollarla ülkeye giriş yaptıkları bilinmektedir. Bu anlamda uluslararası göçle yaygın hale gelen insan ticaretini “köleliğin yeni formu” olarak değerlendiren bir çalışmaya göre, Afgan sığınmacılarla, yasal statülerindeki engeller insan ticaretinin mağdurları olarak sıklıkla karşılaşılmaktadır (Alakuş & Uzan, 2020, s. 99-102).

Son yıllarda yaşanan kitlesel göçü açıklamayı amaçlayan ve göçleri çatışma ve güvenlik (güvensizlik) perspektifinden analiz etmeye çalışan bir diğer kuramsal yaklaşım ise Cohen ve Sirkeci (2011) tarafından geliştirilmiş “Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli” dir.

Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli, “insani güvensizlik algısının derecesi ve yönü” ve “insanların göç edebilme kabiliyetleri” olmak üzere iki temel üzerinden göçe karar verme sürecini analiz etmeye odaklanmaktadır (Sirkeci & Cohen, 2011; Sirkeci vd., 2019; Sirkeci & Eroğlu Utku, 2020). Bireylerin göç etme eylemlerinin ve göç etmeme eylemlerinin nedenlerini makro düzeyde yapısal ve mikro düzeyde bireysel analiz etmeyi amaçlayan bu modelde, “insani güvenlik algısı” göç sürecinde oldukça anlamlıdır. Bu bağlamda makro düzey “3Ka” ve mikro düzey ise “4S” olarak değerlendirilmektedir. Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli’nde göçün 3Ka’sı yapısal faktörleri ele alarak, Katılım Açığı, Kalkınma Açığı, Kitle Açığını temsil eder. Katılım Açığı, bireylerin siyasal olarak temsil edilmediğini düşüncelerini temsil etmektedir. Kalkınma Açığı, temelde ekonomik eşitsizlikleri ve ülkenin refah durumunu temsil etmektedir. Son olarak Kitle Açığı ise demografik yoğunluğun fazla olduğu yerlerde dışa göç akışını temsil etmektedir (Sirkeci & Eroğlu Utku, 2020, s. 323). Bu noktada, 3Ka’nın varlığı birey ve toplumun göçe yönelmesini sağlamaktadır. Göç etme eyleminin gerçekleştirilebilmesi için bireylerin modelde “4S” (Dört Sermaye) olarak tanımlanan fiziksel, mali, beşeri ve toplumsal sermaye gereksinimi ortaya çıkmaktadır (Sirkeci & Cohen, 2011; Sirkeci & Eroğlu Utku, 2020). Bu yaklaşıma göre güven(siz)lik algısı hem soyut hem de somut anlamlarıyla çok geniş bir alanı işaret etmektedir. Kendini gerçekleştirme düşüncesi, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, eğitim sistemine güvensizlik, sosyal çevre baskısı, etnik ayrımcılık, iç çatışmalar ve savaş gibi (Sirkeci vd., 2019, s. 165) çekirdekten genele yayılan bir güvensizliği ifade etmektedir. Buna göre bireyin yaşam tarzına yönelik bireysel şikayetlerinden toplumsal olaylara kadar uzanan perspektifte çatışmaların varlığı bireyleri göçe yönlendiren önemli unsurlardır.

Afgan sığınmacıların göç hareketleri değerlendirildiğinde, çatışma düzeyi ve insani güvenlik algısının önemi ortaya çıkmaktadır. Afganistan uzun yıllardır savaş, iç çatışmalar,

siyasi baskı, ekonomik yetersizlikler vb. nedenlerle “çatışma” düzeyinin her geçen gün arttığı bir ülke konumundadır. Çatışma düzeyinin yoğunluğu, bireyleri göçe hazırlayan başlıca nedenler olarak düşünüldüğünde göçe hazırlayan bir diğer etken olan fiziki, mali, beşeri ve toplumsal sermaye olmak üzere dört sermayenin varlığı bireyi harekete geçiren unsurlar olarak tanımlanabilir.

Sonuç olarak, göç sürecine dair en yoğun göçlerin yaşanmaya başladığı Soğuk Savaş Dönemi, göçün boyutlarının değişmesi ve uluslararası ilişkilerde ana konulardan biri olması açısından oldukça önemlidir. Bu dönemde yaşanan kitlesel göç hareketleri, göçe yönelik bakış açılarının gelişmesinde etkileyicidir. Uluslararası göç hareketliliğinin değişen biçimleri göç olgusunu anlamaya ve açıklamaya çalışan kuramların da çeşitlenmesini gerekli kılmıştır (İnce, 2019, s. 2606). Kuramsal arka planı incelendiğinde göçe ilişkin kuramsal çabalar genellikle göçün ekonomik boyutlarına vurgu yapan “işçi göçü” hareketi, göçmenlerin gittikleri ülkelerdeki emek piyasasına katılma pratikleri açısından sektörel farklılıkları, göçmenlerin gittikleri ülkede ve kaynak ülkeleri arasında kurdukları sosyal ağ ilişkileri, göç süreçlerinde oluşan kurumsal boyutları etrafında değerlendirilmiştir. Bu kuramsal açıklamalar göç olgusunun genellikle tek bir boyutuna odaklanması açısından akademik çevrelerce yetersiz görülmektedir (Faist, 2003; Yalçın, 2004; Çağlayan, 2006; Abadan Unat, 2006; Castles & Miller, 2008). Başka bir açıdan “Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli”, göç olgusunun yapısal ve bireysel değerlendirmelerinden ziyade bu yapısal sonuçlara neden olan ve kaynak ülkedeki çatışma ortamının göçe yönlendiren ya da yönlendirmeyen boyutlarını çatışma ve insani güvensizlik algısı üzerinden açıklamaya çalışmaktadır (Sirkeci & Cohen, 2011). Bu model, çatışma modelinin göç sürecinin aktörlerinin düzenli/ düzensiz, zorunlu/ gönüllü, mülteci, sığınmacı, göçmen gibi sınıflandırmalarının idari süreçlerin eseri olduğunu ve yapay sınıflandırmalar olduğunu ifadesini desteklemektedir (Sirkeci, Utku, & Yüceşahin, 2019, s. 169). Böylesi bir yorum, göç sürecinin olağanlaşmasını ve hem göçün nedenlerinin hem de göçe maruz kalan birey ya da grupların güvenlik ekseninde nesneleştirilmesine yönelik klişe tavrın nasıl yeniden üretildiğini açıklayabilir. Öte yandan bu model, göçün insani güvensizlik algısını yükselten ve bu güvensizlik ortamından kurtulma çabası üzerine temellenen göçün çok-boyutlu yapısını da dikkate almaktadır (Sirkeci, Utku, & Yüceşahin, 2019; Sirkeci & Eroğlu Utku, 2020). Bu açıdan araştırma konusu ile ilişkilendirildiğinde çatışma ve göç kültürleri modeli sıklıkla başvurulmuş kuramsal temellerden biri olmaktadır.

Uluslararası göçe ilişkin kuramsal yaklaşımlar değerlendirildiğinde Faist’e göre araştırılması gereken konulardan birisi de neden göç ettiğimizin yanı sıra uygun koşullar olduğu halde neden göç etmediğimizdir (Faist, 2003, s.7). Bu söylemden hareketle, Afgan sığınmacılarının göç süreci, kuramsal olarak değerlendirildiğinde her bir yaklaşımın bu sürecin bir ya da birkaç dinamiğini açıklayabildiği söylenebilmektedir. Çalışmanın odaklandığı göç akışının analizinde uluslararası zorunlu göç, uluslararası göçü düzenleyen politikalar ve güvenlik ekseninin değerlendirilmesinde Çatışma ve Göç Kültürü Modeli, Göç Ağları Kuramı ve Kurumsal Kuram sıklıkla başvurulacak yaklaşımlar olarak öne çıkmaktadır.

2.1.3.Uluslararası göç ve Türkiye’de mevcut durum

Günümüzde göç olgusu, küresel ölçekte ana gündem konularından biri olarak varlığını sürdürmektedir. Politik, akademik ve kamusal alanlarda göç, mülteci, sığınmacı, vb. göç olgusuna ilişkin konular sıklıkla gündeme gelmektedir. Göç olgusu, tarihsel olarak bakıldığında doğal afetlerden ve coğrafi koşullardan kaynaklanan yer değiştirmelerle başladığı varsayılan ve modern dünya süreci ile biçim değiştirerek günümüze kadar uzanan eski bir tarihe sahiptir (İçduygu, 2015, s. 17-19). Küresel ölçekte Avrupa'nın yüzyıllar önceki yayılmacılığı, dünyadaki uluslararası göçün ve çok-etniklikli çoğu topluluğun temelini atan düzeye erişmesine ve günümüzdeki göçün görünümüne kaynaklık etmektedir (Giddens, 2013, s.568). Günümüzde uluslararası göç, modern toplumda değişimi ve dönüşümü sağlayan bir güç konumundadır. Bu bağlamda göç, her ulusu ilgilendiren küresel bir olgu niteliğindedir. Uluslararası göç, ülkeler arası siyasi sınırın aşılması ile gerçekleşmekte, ülkelerin demografik, ekonomik, politik, toplumsal vb. yapılarını değiştirip dönüştürmektedir.

Uluslararası göç, kaynak ve hedef bölgeleri birleştiren ve her ikisinde de belirgin değişimleri beraberinde getiren göç ağları oluşturmaktadır (Castles & Miller, 2008, s. 7). Göç olgusu insanlıkla birlikte var olmasına rağmen göçe dair çalışmaların tarihi oldukça yeni sayılmaktadır. Uluslararası göç hareketlerinin belirleyici noktasının 1960'lı yılların başlangıcı ile başlayan “işgücü göçü” süreci olduğu söylenebilir. Bu dönemde, göç veren ve göç alan ülkelerin insan hareketliliği artmış, göç talebi gelişmekte olan ülkelere doğru yönelmiştir (Massey, 1999, s.35). Sanayileşme süreci ekseninde 18.yüzyılın ikinci yarısından 19.yüzyılın sonuna kadar gelişmekte olan ülkelere doğru devam eden göç akışı, göçün çoğunlukla ekonomik perspektifinin görüldüğü bir dönem olmuştur. Göçe ilişkin

Çalışmaların artışının 1990'lı yıllarda gn uluslararası ölçekte ekonomik etkilerinin görülmesi ile hızlandığı söylenbilir (Coşkun & Türkyılmaz, 2009, s. 366). Bu dönemden sonra, uluslararası g olgusu “gelişmiş ve sanayileşmiş lkelerin kalkınma ve yapısal dönüşümü” için önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmeye başlamıştır (Doğan , 2019, s. 26).

Küreselleşme ve uluslararası g söz konusu olduğunda üç temel nokta ne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, küreselleşmenin g olasılığını artırması sonucu ulus-devletlerin sınır koruma politikalarının denetlenmesi ve uluslararası g belirledikleri erevesel içinde tutmalarının zorlaştığı şeklinde ifade edilebilir. İkinci olarak, küreselleşme etrafında ulus devletin g türlerini anlama konusundaki yetersizliği ve farklı g türlerine dair politik bir tutum geliştirememesi olarak tanımlanabilmektedir. nceki iki nokta da dikkate alınırsa üçüncü temel noktanın g yönetişimi ile ilgili olduğu görülmektedir (İçduygu, 2010, s. 22-23). Dolayısıyla küreselleşme ve uluslararası g, sınır koruma politikaları, gün değişen biçimleri ve gün yönetişimi kapsamında g süreçlerine dikkat çeken bir olgudur.

Günümüzde uluslararası g siyasal, etnik vb. toplumsal olayları şekillendiren çatışmalar ve ekonomik değişimlerin sonucu olarak hayatta kalma, ekonomik güvence gibi koşullara bağlı olarak “güvenlik” etrafında şekillenmektedir. Ge ilişkin günümüz küresel eğilimlerini açıklamak gerekirse, Castles ve Miller’ın (2008) ağdaş gleri karakterize eden g eğilimleri olarak ifade ettiği beş temel kriterden bahsetmek faydalı olacaktır. Bunlar; gün küreselleşmesi, gün hızlanması, gün farklılaşması, gün kadınlaşması ve gün siyasallaşmasıdır (Castles & Miller, 2008, s. 12-14). Gün küreselleşmesi olarak adlandıran ilk eğilim, günümüz dünyasında hem g alan hem de güç veren toplumların g hareketlerinden gittikçe daha fazla etkilendiğini ifade etmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere doğru yönelen gün hızlanan akışı ise gün hızlanması olarak ifade edilmiştir. nc eğilim, gün türlerinin zorunlu/gönüllü g, ekonomik güç ve göçmenlerin statülerini belirtmek amacıyla kullanılan mülteci, sığınmacı, şartlı mülteci vb. tanımlar ekseninde g süreçlerinde görülen farklılıkları gün farklılaşması olarak açıklamaktadır. Gün kadınlaşması adı verilen dördüncü eğilim ise uluslararası g akışında kadın göçmenlerin sayılarının artışını işaret ederek günümüz g sürecine toplumsal cinsiyet çerçevesinde yaklaşmaktadır. Son olarak, gün siyasallaşması ise küreselleşen gün ulusal ve uluslararası siyaset ve politikalarındaki belirleyici etkisine vurgu yapmaktadır (Yeşil, 2020, s. 14-16).

Günümüzde uluslararası göçün genişleyen görünümü, göç olgusunun hükümetler tarafından merkezi bir siyasal konu olarak görülmesini de beraberinde getirmektedir. Uluslararası göçün bu görünümü toplumlar üzerindeki inkar edilemez etkisi ile açıklanabilmektedir. Bu etki anlamını ev sahibi toplumun göçe yüklediği anlamdan kazanmaktadır. Zira, ulus-devlet üzerine inşa edilen ülkeler için göç sürecini anlamak ve sürece yönelik bir bakış açısı kazanmak oldukça zordur (Castles & Miller, 2008, s. 16-20). Bu bakış açısı, göç süreçlerinin son yıllarda güvenlik perspektifi kapsamında dar bir bakış açısıyla değerlendirilmesine referans vermektedir. Göçü ve göç kavramlarını açıklayan ve “Göçün Anayasası” olarak görülen 1951 Cenevre sözleşmesi’nin, günümüzde anlaşmanın taraflarından olan Avrupa ülkelerinin sözleşmeyi uygulamaya yönelik keyfi tutumları ve sınırları her gün yeni bir denetim aracıyla korumalarının neticesinde zayıfladığı düşünülmektedir (KİMER, 2019, s. 22-23). Zaman zaman keskin tel örgüler, NATO gemileri ve askeri önlemler sınır denetimleri ve göçü engelleme en somut örneklerini oluşturmaktadır. Ulus-devletlerin göçü engelleme çabalarında en çok dramının yaşandığı Akdeniz’de hayatını kaybeden göçmenler günümüzde toplumsal kabulün ve politik tavırların yetersizliğinin en belirgin göstergelerindendir.

Son yıllarda yoğunlaşan göç hareketleri ülkelerin karışıklıklar ve istikrarsızlıklar sonucunda oluşan güvensiz ortamının terk edilmesini açıklayan zorunlu göç kavramına referans vermektedir. Başlangıçta “mülteci çalışmaları” adı altında ortaya çıkan, siyasi ve hukuki anlamda mülteci kelimesinin kısıtlı bir kelimeye dönüşmesi nedeniyle daha geniş bir kavram olarak görülen “zorunlu göç kavramı” (Hazan, 2012, s.183), günümüzde göçün en çok tartışılan boyutunu kapsamaktadır. Zorunlu göç ile ilgili çalışmaların kavramları tanımlama ve bu kavramları sınıflandırmaya yönelik çalışmaların, bilimsel çalışmalardan ziyade politik ve hukuki amaçlara hizmet ettiği düşünülmektedir (akt. Hazan, 2012, s.184). Dolayısıyla, modernitenin sonucu olan “işleyişlerdeki iktidarsızlıklar” bireylere başka bir alternatif sunmak yerine bir “temizlik deterjanı” görevi üstlenen zorunlu göç olgusunu gerekli kılmaktadır (Özgür, 2012, s. 200). Zorunlu göç kavramı ile birlikte değerlendirilebilecek bir göç türü de benzer itkilerin doğurduğu bir sonuç olarak düşünülebilen düzenli-düzensiz göç kavramı olabilir. Düzensiz göç uluslararası alanda genellikle “istenmeyen göç” bağlamında değerlendirilmektedir. İstenmeyen göç kavramı; sınırlardan yasadışı yollarla geçenler, yasal olarak giriş yapan ancak vizeleri bitmesine rağmen izinsiz kalanlar ya da çalışanlar, göçmen işçilerin aile birleşimine koyulan yasal kısıtlamaların aile üyeleri tarafından yok sayılması ve mülteci olarak değerlendirilmeyen

sığınmacılar olmak üzere birçok anlamı içeren muğlak bir kavramdır (Castles & Miller, 2008, s. 412). Ülkeler bu konudaki düzenlemeleri en fazla denetleme ve engelleme düzeyinde ele almaktadır. Ancak bu durum, yeniden “istenmeyen göç” olarak ele alınan göç akışlarını yinelemektedir.

Uluslararası göç hareketleri 20. yüzyılın son dönemleri itibariyle siyasal, hukuk, politik, ekonomi vb. istikrarsızlıklar ve şiddetli çatışmaların yaşandığı ülkelere diğer ülkelere göç akışını oluşturan kişi sayısı da artmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği² (BMMYK)’ne göre, 21.yüzyılda göçmenler dünyanın birçok ülkesinde yaşanan etnik ve dinsel çatışmalar, siyasi karışıklıklar, ekonomik yetersizlikler gibi nedenlerden kaynaklanan sorunlardan kurtulmak ve can güvenliklerini sağlayabilmek amacıyla yaşadıkları yerden görece daha güvenli buldukları yerlere sığınmışlardır (UNHCR, 2018). Dünya genelinde 2010-2019 yılları arasında zorla yerinden edilen kişi sayısı (Şekil 1) incelendiğinde yoğun bir göç hareketliliği görülmektedir.

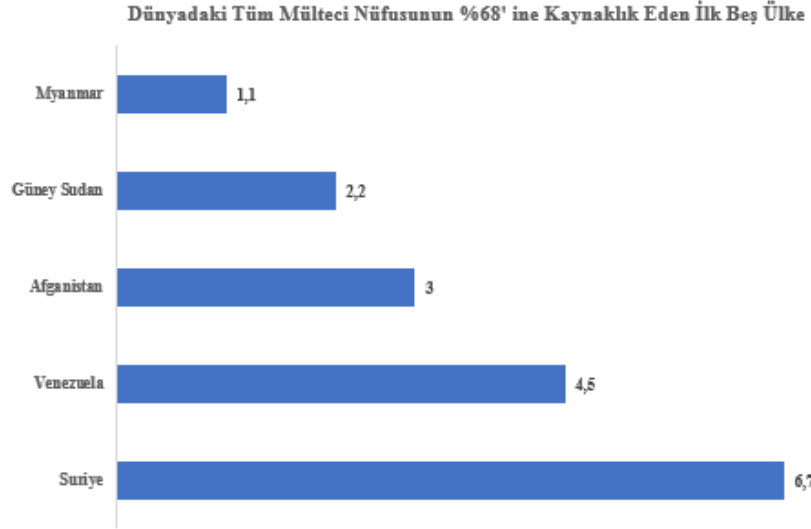

Şekil 1. Dünya Geneline Zorla Yerinden Edilen Kişi Sayısı (UNHCR, Global Trends, 2019)

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK)’nin raporuna göre, 2010 yılının sonunda dünya genelinde 41,1 milyon birey zorla yerinden edilmiştir. 2019 yılına geldiğimizde ise bu sayı 70,8 milyona ulaşmıştır. BMMYK, 2020 yılında yayınlamış olduğu yıl ortası raporunda ise bu sayının 79,9 milyona ulaştığını bildirmiştir (UNHCR, 2020). BMMYK istatistiklerine (UNHCR, 2019) göre Şekil 2’ de de görüleceği üzere

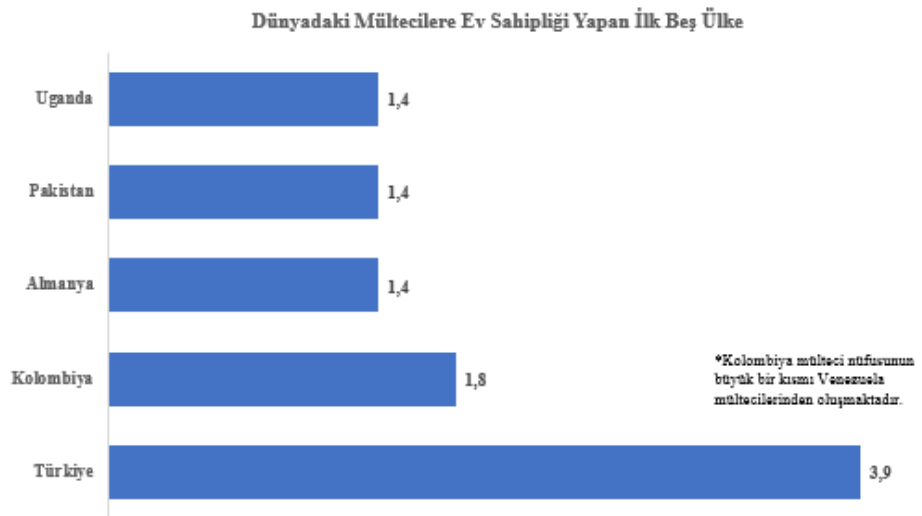
²Metin içinde United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği (BMMYK) olarak kullanılacak; kaynakça gösteriminde aynı şekilde yer verilecektir.

uluslararası göçün yüzde 68'inin kaynağını Suriye, Venezuela, Afganistan, Güney Sudan ve Myanmar oluşturmaktadır.

Şekil 2.Dünyadaki Tüm Mülteci Nüfusunun %68'ine Kaynaklık Eden İlk Beş Ülke (UNHCR, Global Trends, 2019)

Uluslararası yerinden edilmiş nüfusun kaynak ülkeleri incelendiğinde ise Suriyeli mülteci/sığınmacılar (6,7 milyon) en fazla yerinden edilmiş kişilerdir. Bu oranı sırasıyla Venezuela (4,5 milyon) ve Afganistan (3 milyon) takip etmektedir. Ardından, Güney Sudan (2,2 milyon) ve Myanmar (1,1 milyon) gelmektedir.

Şekil 3.Dünyadaki Mültecilere Ev Sahipliği Yapan İlk Beş Ülke (UNHCR, Global Trends, 2019)

Uluslararası göç ekseninde zorla yerinden edilmiş nüfusa ev sahipliği yapan ülkeler incelendiğinde (Şekil 3) Türkiye’ nin 3,9 milyon ile en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu oranı sırasıyla Kolombiya (1,8 milyon), Almanya, Pakistan ve Uganda (1,4 milyon) takip etmektedir.

Uluslararası göçteki konumu değerlendirildiğinde Türkiye'nin göç alan, göç veren ve transit ülke olması, göçün her türlü akışını takip etmesi açısından oldukça önemlidir (Memişoğlu & Yiğit, 2019, s. 40). Türkiye’ den yapılan uluslararası göçler değerlendirildiğinde, 1950-1960 yılları arasında Almanya'nın işçi çağrısından itibaren verdiği göçler neticesinde Türkiye, uluslararası göç alanında belirgin bir yer edinmiştir. Dönemin göç karakteristiği itibarıyla doğudan batıya göç hareketlerine katılarak uluslararası göç sürecine dahil olan Türkiye, sonrasında Batı ülkelerine doğru devam eden göç ile kimi zaman kitlesel kimi zaman da bireysel bir görünüm almıştır (İçduygu, 2009, s. 3). Dışişleri Bakanlığı istatistiklerine göre, 152 ülkenin dahil olduğu bir araştırmada 5 milyonu aşkın Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının farklı nedenlere bağlı olarak yurtdışında yaşadığı belirlenmiştir (<http-4>).

Uluslararası göçün Türkiye'ye yönelen boyutunda ise tarihsel zamanlamanın Osmanlı Devleti'nin dağılışı ile başladığı görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin dağılışıdan sonra kurulan ve ulus devletin nüfusu homojenleştirmeye yönelik fikrini benimseyen Türkiye Cumhuriyeti, Balkanlar ve Ortadoğu'dan gelen Türk soylu kitlesel göçleri tecrübe etmiştir. Bu tarihten itibaren yaklaşık 20 yıl sonra Türkiye yeniden bir kitlesel göç olan Suriye kitlesel göçünü tecrübe etmiştir. Dolayısıyla, Türkiye hem geçmişte hem de günümüzde göçlerden en fazla etkilenen ülkelerden biridir (Karpas, 2015).

Kaynak ülkedeki bireylerin yaşadıkları ülkelerdeki savaş, iç çatışmalar, siyasi, etnik karışıklıklar vb. travmatik deneyimleri “çatışma düzeyi” ve “insani güvenlik algısı” açısından değerlendirildiğinde, bireylerin hayatlarını devam ettirebilmek amacıyla göç sürecine dahil olmalarına neden olmaktadır. Bu doğrultuda hem coğrafi yakınlık hem de fırsatlar açısından düşünüldüğünde göç sürecine dahil olan bireyler için Avrupa ülkeleri hedef ülkeler haline gelmiştir. Avrupa ülkeleri göçmenler için hedef ülke olarak konumlanırken, Avrupa ile sınır yakınlıkları bulunan ülkeler de hem transit ülke olarak hem de hedef ülke olarak göç akışına dahil olmuştur (İçduygu, 2014, s. 279). Göç deneyimini bu ve benzeri süreçlerle deneyimleyen ülkelerden olan Türkiye, “ülkeye giriş yapacak olan kişilerin hangi statüde girmiş olduklarını belirlemek için uluslararası alanda

yapmış olduğu anlaşmalarla mülteci, şartlı mülteci, ikincil koruma statüleri” ile göç yönetimini düzenlemektedir (Doğın, 2019, s.16).

Türkiye, 1980'lerden itibaren sınır komşusu olan ölkelerdeki ekonomik, siyasi ve sosyal karışıklıklar gibi çeşitli nedenlerden kaynaklanan sorunlar neticesinde hem hedef ölkeler hem de transit ölkeler olarak “eşi benzeri görölmemiş” bir göç akışını tecrübe etmiştir. Bu yeni göç dalgası, geçmişte olduğu gibi çoğunlukla Türk soylu göçlerden ziyade “Müslöman ve Türk olmayan yabancı vatandaşların Türkiye'ye göçlerini” temsil etmektedir (İçduygu & Yüksek, 2012; İçduygu ve Aksel, 2013; İçduygu, 2015). 2010 yılının başından itibaren değeriendirildiğinde Türkiye'ye yönelik göçler İçduygu ve Kirişçi' ye göre, dört temel akış etrafında toplanabilir. Bunlar; çalışma amacıyla Türkiye' ye gelen düzensiz göçmenler, Türkiye'den Avrupa ölkelerine geçmeyi amaçlayan düzensiz transit göçmenler, sığınmacılar ve mülteciler ile düzenli göçmenlerdir (İçduygu & Kirişçi, 2009). Bu değeriendirmeye göre ilk üç grubun göç süreci birbirleriyle yakından ilişkilidir.

Son yıllarda Türkiye'ye yönelik göç hareketleri genellikle düzensiz özellikler göstermektedir (İçduygu, 2015, s.285). Tanımlanması zor olan olgulardan biri olan düzensiz göç ise göçü alan ve göç veren ölkelerin yanında transit göç ölkelerinin de kurallarının ihlal edilmesi ile gerçekişen eylemlere dayanmaktadır. Adıgözel' e (2016, s. 111-112) göre yasal prosedürlerle mültecilik statüsü elde edemeyen ve doğai afetler, salgın hastalıklar, savaşlar, yoksulluk, ölkeler içi karışıklıklar ve siyasi baskılardan kurtulmak isteyen bireylerin başvurdukları en bilinen yollardan biri olan düzensiz göç yolları, siyasi sınırları aşarak güvenli ve huzurlu bir yaşam kurabileceklerini umut ettikleri bir sığınma yolu olmaktadır. Türkiye de dünyadaki pek çok ölkeler gibi düzensiz göçün son yıllardaki artışından oldukça etkilenmektedir. Türkiye hem hedef ölkeler hem de transit ölkeler konumu ile düzensiz göçün en çok etkilediğı ölkelerden birisidir. Türkiye boyutunda düzensiz göç dinamikleri değerişiklik gösterir ve bu değerişiklikler çoğunlukla coğrafi yakınlık sebebiyle komşu ölkelerde çıkan savaş ve iç karışıklıklardan temellenen göç hareketlerinden kaynaklanmaktadır. İçduygu'nun (2004, s. 27-29) ifadesinden hareketle 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde coğrafi çekincelerle “Avrupalı olmayanları sığınmacı kategorisine dahil etmeyen Türkiye'ye sığınma başvurularının neredeyse tamamı Avrupalı olmayan göçmenler tarafından yapılmaktadır”.

Düzensiz göç hareketlerinin son yıllardaki artışı ölkelerin mülteci ve sığınmacıya ilişkin bakış açılarındaki dar düzleme bağlanabilir. Mültecilik ve sığınmacılık olgusuna karşı devletlerin sınır korumalarının arttırılması ile karşılık veren tavırları, düzensiz göçün

hem nedeni hem de sonucu olarak açıklanabilecektir. Tarihsel olarak en yoğun insan hareketliliğine ev sahibi yapan ülkelerden biri olan ve bir geçiş coğrafyası konumunda olan Türkiye, farklı göç deneyimlerinin bazen öznesi bazen de nesnesi olmuştur (KİMER, 2019, s. 9). 1960'lı yıllardan itibaren verdiği işgücü göçleri ile kaynak ülke konumunda olan Türkiye, son yıllarda çoğunlukla transit ülke olarak konumlanmıştır. 2011 yılı itibariyle Suriye'de başlayan krizler, Türkiye'nin transit ülke konumundan hedef ülke konumuna gelmesinde ve göç olgusunun ana gündem maddelerinden biri olmasında önemli bir etken olmuştur. Medyada sıkça yer aldığı üzere bugün Türkiye, dünya üzerinde en çok sığınmacıya ev sahipliği yapan ilk beş ülke arasında listenin en başında yer almaktadır (UNHCR, 2020). Günümüze kadar göç pratiğinin bütün boyutlarının yaşayan bir ülke olarak Türkiye' nin, göç politikaları konusunda çalışmaların nispeten yeni olması ve belirgin bir politika izleyememesi akademik çevrelerce sürekli olarak dile getirilen bir konudur (Kaya, 2015, s. 16). Son yıllarda Türkiye'ye yönelik göç hareketliliğinin biçimleri hem nedenleri hem de sonuçları açısından oldukça çeşitlilik göstermektedir. Sözü edilen bu değişim ile ilgili 1980'li yılları izlemek mümkündür. Türkiye, çalışmak için kendisinden daha az gelişmiş Doğu Bloku ülkelerden (Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Ukrayna) ve gelişmiş ülkeler olarak adlandırılan ABD, Avrupa Birliği ülkeleri, Çin ve Rusya'dan iki farklı göç akışının gerçekleştiği bir ülke olmuştur (Kaya, 2015, s. 17).

Türkiye'nin 20. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle aldığı göç hareketlerinde coğrafi olarak yakın bölgelerin yaşadığı karışıklıkların çatışma ve güvensizliklerinin arttırmasının bir sonucu olduğu görülmektedir (İnce, 2019, s. 19). Türkiye'ye son yıllarda yönelen göç hareketlerinin tanımlanmasındaki zorlukların, mülteci ve sığınmacı kavramları farklı hukuki tanımları ifade etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu iki kavramın kavramsal açıdan denk ancak hukuki açıdan farklılaşmasının nedeni, 1951 Cenevre Sözleşmesinde de coğrafi çekince ile ortaya konulmuş olan mülteci kavramının Avrupa'dan gelen göçmenler ile sınırlı olması, diğer göçmenleri tanımlamak için sığınmacı kavramının ortaya konulmasıdır. Bu ayrımın nedeni Türkiye'nin mülteci statüsünün sağladığı sağlık, eğitim, güvenlik vb. maliyetlerini karşılayamamaya yönelik öngörüsüdür (Kaya, 2015, s. 20).

Düzensiz göç hakkındaki temel şartlarını 1934 tarihli İskân Kanunu ve 1951 tarihli Mültecilerin Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'ndeki maddeler olmak üzere iki yasal dayanaktan almaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün (GİGM) 2019 yılında

yayınladığı “Türkiye’ de Yıllara Göre Düzensiz Göçmen Sayısı” verilerine göre düzensiz göç 2014 yılından itibaren düzenli olarak artmış ve 2017-2018 tarihleri arasında ciddi bir artış göstermiştir (GİGM, 2019). Buradan hareketle, Türkiye’de düzensiz göç genellikle kaynağını Afganistan, Irak, Suriye, Pakistan ve Türkmenistan gibi ülkelerden alırken, 2019 yılına ait düzensiz göç verilerinde yakalanan Afganistan uyruklu göçmen sayısının, kayıtlı Afganistan göçmenlerin sayısından fazla olduğu görülmüştür.

2010 yılından itibaren Türkiye’deki göç yönetimini düzenleyen yetkili kurum olarak bilinen Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre, Türkiye’ye uluslararası koruma başvurusu yapan yabancı uyrukluların sayıları Şekil 4 ile görüleceği üzere verileştirilmiştir.

Şekil 4. Yıllara Göre Uluslararası Koruma Başvurusu (GİGM, 2020)

Bu verilere göre, 2010 yılından itibaren Türkiye’ye uluslararası koruma başvurusu yapan yabancı uyruklu göçmenlerin sayısı sürekli olarak artış göstermekte iken; 2017-2018 yılları arasında önceki yıllara göre görece duraklayarak, 2019-2020 yılları arasında önceki yıllara oranla belirgin biçimde azalmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı istatistikler neticesinde uluslararası koruma başvurusu yapan yabancı uyruklular arasında ilk sırada 22,606 kişi ile Afganistan uyruklu yabancılar yer almaktadır. Bu sayıyı 5,875 kişi ile Irak ve 1,425 kişi ile İran uyruklu yabancılar takip etmektedir (GİGM, 2020).

Günümüzde Türkiye, çoğunlukla uzun yıllardır karışıklık yaşanan Suriye, Afganistan, Irak, İran ve Türkmenistan gibi ülkelerden göç almaktadır. Son yıllarda Türkiye’ye yönelik göç hareketleri genellikle düzensiz göç özelliklerini göstermektedir

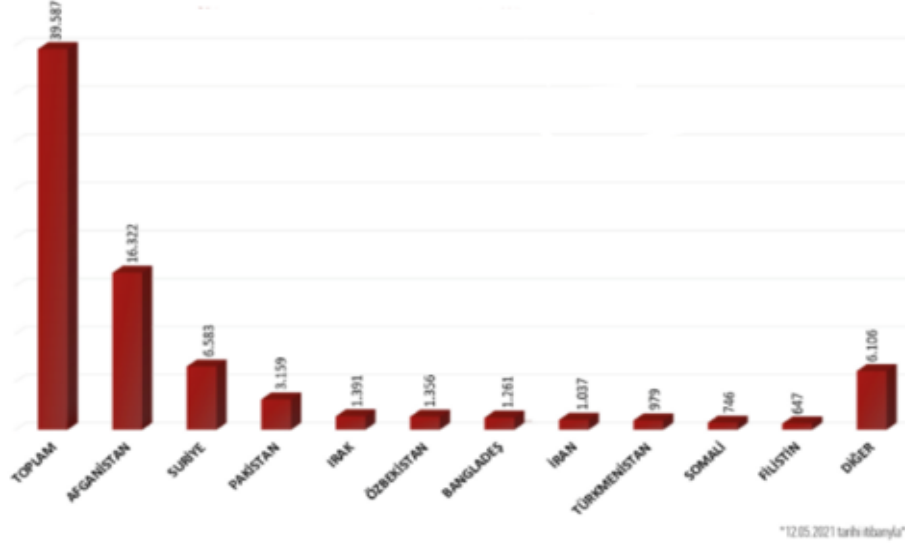
(İçduygu, 2015, s.285). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 2021 yılında yayınladığı düzensiz göç raporuna göre (Şekil 5) Türkiye' de 39,587 düzensiz göçmen bulunmaktadır.

Şekil 5.Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı (GİGM,2021)

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün yayınladığı bu verilere göre, Türkiye'deki düzensiz göçmen sayısı 2018 ve 2019 yılları arasında büyük bir artış göstermiş, 2020 ve 2021 tarihleri arasında ise oldukça belirgin bir biçimde gerilemiştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün yayınladığı istatistiklere göre, Türkiye'ye yönelik düzensiz göçmenlerin uyrukları ile ilgili verilerde (Şekil 6 da görüleceği üzere) yakalanan düzensiz göçmenlerin Afganistan uyruklu düzensiz göçmenler olarak ilk sırada yer aldığı görülmektedir.

Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10Uyruk)

Şekil 6.Yakalanan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Uyruk) (GİGM, 2021)

Afganistan, uzun yıllardır ülkedeki karışıklıklar ve istikrarsızlıklar nedeniyle dünyada göçe kaynaklık eden ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Afgan sığınmacıların göç hareketleri güvenli ortam arayışı ve güvensiz yeri terk etme arzusuna dayalı (Cohen & Sirkeci, 2011) bir motivasyon taşıdığı ifade edilebilir. Afganistan uyruklu sığınmacıların Türkiye'ye yönelik göç hareketleri, kitlesel bir göçü temsil etmese de önemli sayıları ifade eden insan hareketliliğini temsil etmektedir.

2.2. Tarihsel süreçte Türkiye- Afganistan göç süreci

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Afganistan'ın tarihsel süreçte yaşadığı deneyimler sonucu oluşan göç ve göçün sebepleri; ikinci olarak Afgan sığınmacıların göç sürecinde Türkiye ile etkileşimleri olmak üzere iki başlık altında aktarılacaktır.

2.2.1.Afganistan'daki istikrarsızlıklar ve göçün sebepleri

Küreselleşen göç hareketlerinin en önemli aktörlerinden biri olan Afgan sığınmacılar, dünyadaki göç hareketlerinin %46'sını temsil etmektedir. Bu haliyle neredeyse dünyadaki göçe kaynaklık eden Afganistan, uzun yıllarda savaş, iç karışıklık, siyasi baskılar, ekonomik darboğazlar vb. düşünüldüğünde istikrarsızlığın esiri olmuştur

(Geyik Yıldırım, 2018). Orta Asya ve Orta Doğu'nun kesiştiği bir bölge olan ve önemli ticaret yolları üzerinde bulunan Afganistan, tarih boyunca savaşlardan ve rejim baskılarının yarattığı çatışma ve güvensizlik ortamından kurtulmak isteyen bireylerin çoğunlukta olduğu bir ülkedir.

Afganistan, Orta Asya ve Orta Doğu'nun kesiştiği, stratejik olarak önemli bir bölgede yer alan, nüfusunun yüzde 99,7'si Müslüman ve 55 etnik grubun bir arada yaşamaya çalıştığı bir ülkedir (Cankara & Çerez, 2020, s. 452). Afganistan Peştun, Türkmen, Hazara, Özbek, Tacik, Kırgız, Kazak, Beluci, Arap, Hindu, ve diğer etnik grupları ile oldukça farklı bir toplum yapısına sahiptir. Bu karmaşık toplum yapısıyla genellikle kültürel çeşitlilik üzerinden değil; Afganistan'ın "her an çatışmayı meyilli insanların ülkesi" olarak anılmasına neden olmuştur (Cankara & Çerez, 2020, s. 448). Etnik çeşitliliğin yanı sıra mezhep farklılıklarının olması, ülkenin savaşların ve istikrarsızlıkların etkisi nedeniyle gelişmemiş olması, hukuk sistemi ve devletin zayıf olması etnik çeşitliliğin dezavantaj haline gelmesinde önemli etkileyicilerdir (Raof, 2017, s. 49-50). Etnik çeşitliliğin yanı sıra etnik grupların ülkeye konumlanması da bu gruplar arası ilişki bağlarının güçsüzlüğüne yol açmıştır. Ülkedeki etnik gruplar belirli bölgelere yerleşerek orada güçlenmiş ve güçsüz bağları neticesinde birbirleriyle etkileşime girememişlerdir. Dolayısıyla, belli bir bölgedeki etnik grubun güçlenmesi sonucunda etnik gruplar alanlar üzerinden ayırtmıştır.

Barfield (2010), Afganistan'ın İngiliz ve Sovyet işgalinden kırsal milisleri ile kurtulduğunu ancak otoritesinin sarsıldı bu dönemlerde Taliban'ın yönetime etkisini ve 11 Eylül 2001 saldırıları ile Afganistan'ın "dünyadan tecrit edilmesi" ne işaret etmektedir. Buna ek olarak, Afganistan' ı "çölde yaşayan göçebe bedevilerin akrabalık temelli dayanışması" ile "şehir yaşamının ve kentsel uygarlığın farklılaşmış ve hiyerarşik toplumsal örgütlenmesi" yle tanımlamaktadır (Barfield, 2010, s. 80-86). Etnik çeşitlilik ve bu çeşitliliğe bağlı hiyerarşiden bahseden Barfield, etnik çeşitlilik ile oluşan bu hiyerarşi Peştunların "Afgan siyasetinin profesyonel yöneticileri ve kalıtsal seçkinleri" olarak konumlanmasını; Afganistan halkının ise ya Afgan ya *Peştunofobi* ya da *Afganofili* ideolojileri etrafında sıkıştığını ifade etmektedir (Hanifi, 2011, s. 3). Peştunların Afganistan'da mahalli yönetimler kurması ve halka olumsuz davranışları "dünün kutsal savaşçıları artık yol kesen eşkıyaya dönüştü" yorumlarını beraberinde getirmiş ve Taliban'ın ortaya çıkışına uygun zemini yaratmıştır (Oğuz, Afghanistan, 1999, s. 250)

Afganistan, 1979 yılı Sovyet İşgali ile başlayan ve günümüze kadar süren çok katmanlı ve geniş ölçekli bir göç sürecini temsil etmektedir. Sovyet İşgali ile Afgan sığınmacıların ilk yoğun göç hareketleri başlamıştır. Bu tarihten on yıl sonra 1989 yılında sona eren Sovyet İşgalinin ülkede yarattığı boşluğun yerini ülkedeki Mücahitler ve Taliban olarak bilinen İslam'ın farklı yorumlarına dayalı grupların iktidar mücadelesi almıştır. Mücadelen galip ayrılan Taliban güçlenerek iktidara gelmiştir. Taliban'ın yarattığı baskı, huzursuzlukların artmasına neden olmuş ve ikinci bir göç sürecini başlatmıştır. 2001 yılı itibariyle ABD'nin bölgeye müdahalesi artmış ve bu durumun yarattığı ortam yeni bir göç hareketliliğini meydana getirmiştir. Taliban ve ABD'nin Afganistan'daki baskılarının azaldığı dönem sonrası ise yeni bir yönetim iktidara gelmiş ancak uzun yıllar süren karışıklıkların giderilmesi konusunda yeterli olamamıştır.

Afganistan'ın Sovyet İşgali ve Taliban ile değişimini anlamak için Oğuz'un (2001) eserinde çizdiği Afganistan görünümü açıklayıcı olacaktır:

“Kabil, 1980’li yılların başında 2 milyonluk nüfusu, çok kültürlü mozaik yapısı ve hoşgörülü hayat anlayışıyla canlı ve renkli bir kentti. Kabil’ in sokaklarında yan yana yürüyen mini etekli, modern giyimli genç kızlar ile çarşafli, başörtülü kadınlar, Afgan başkentindeki hoşgörülü hayat tarzının ve kültürel zenginliğin simgesiydi. 1970’li ve 1980’li yıllarda Afgan başkentine hakim olan bu renkli görüntülerin yerini şimdi iç karartıcı bir manzara aldı. Kabil çember sakallı, tek tip insan modelinin ortaya çıktığı bir Ortaçağ kenti görünümüne büründü.” (Oğuz, 2001, s. 25)

Afganistan, bahsedildiği üzere, küresel ve yerel göçlerin müdahalesi, dinin farklı yorumları ile oluşan radikal dini örgütler, iktidar savaşları, ekonomik yetersizlikler, işsizlik, eğitim, sağlık vb. temel ihtiyaçların karşılanamaması yakın ve uzak süreçte ülkelerinde gelecek göremeyen vatandaşların göç etmelerine neden olmuştur. İlk başta ülke içinde, sonra sınır komşuları olan ülkelere ve daha sonra tüm dünyaya yayılan göç biçimleri oluşmuştur. Buna göre ilk olarak ülke içindeki merkez bölgelerden civar ilçe ve köylere yayılan göç hareketi buradaki işsizlik, eğitim, sağlık gibi temel hizmetlere ulaşamama ve yoksulluk gibi nedenlerle komşu ülkeler olan Pakistan ve İran’a yönelmiştir. Sonraki dönemlerde ise Pakistan ve İran'ın Afgan sığınmacılara karşı hem politik hem de toplumsal olarak hoşnutsuz tavırları Afgan sığınmacıların başka ülkelere yerleşmek için yeniden göçe maruz kalmasına neden olmuştur.

Afgan sığınmacıların göç süreçleri 1979 öncesi, 1979-1992 dönemi, 1992-2001 dönemi ve 2001 sonrası olmak üzere dört temel döneme ayrılabilir (Geyik Yıldırım, 2018, s. 131-143). 1979 öncesi dönemde Afganistan göç hareketleri genellikle petrol,

kuraklık, kıtlık gibi kıt kaynakların kullanımı ile ilgili olarak coğrafi bölgelere yakınlık ve etnik, dini, kültürel bağların yakınlıkları göz önünde bulundurularak yapılan çoğunlukla ekonomik gerekçeli göç hareketlerinden oluşmaktadır. Bu hareketlere bağlı olarak Afgan vatandaşlar Pakistan ve İran'a yerleşmişler ve ucuz işgücü olarak oralarda çalışmışlardır (Geyik Yıldırım, 2018, s. 133-134).

Afganistan'ın dış göç sürecindeki ikinci dönem, “ilk büyük göç dalgası” (Marchand vd., 2014, s. 232) olarak da ifade edilebilecek 1979 Sovyet İşgali dönemindeki ideoloji ve dış müdahaleler sonucu bölgede oluşan çatışmalar yoğun göçleri de beraberinde getirmiştir. Savaşın başladığı ilk üç yılda yaklaşık 3,7 milyon Afganistan vatandaşı sınır komşusu olan Pakistan ve İran'a kaçmıştır. 1990 yılına geldiğinde bu sayı yaklaşık iki katına çıkmıştır. İran ve Pakistan'da göçün ilk döneminde Afgan sığınmacılar, Müslüman dayanışması fikri etrafında hoş bir şekilde karşılanmışlardır. Bu dönemde İran ve Pakistan sağlık, eğitim ve gıdaya erişim, ücretsiz barınma gibi göçün etkisini kolaylaştırıcı destekler sunulmuştur (Geyik Yıldırım, 2018, s. 138-139). Sovyet İşgali'nin sona ermesi ve takip eden süreçte diğer ülkelere göç eden Afgan sığınmacılar, Afganistan'a geri dönmeye başlamışlardır. Savaşın sona erdiği ilk 6 ay içinde bir milyon sığınmacı ülkelerine dönmüş, zaman içinde bu sayı artarak üç milyonu bulmuştur (IOM, 2020).

Üçüncü dönem, “ikinci büyük göç dalgası” olarak da adlandırılan 1992- 2001 arası göç hareketlerini oluşturmaktadır. Mücahit gruplar ve Taliban olarak bilinen grupların iktidar mücadelelerinin görüldüğü bu dönemde Mücahitler mağlup olmuş, Taliban iktidara geçmiştir. Yaşanan iktidar mücadelelerinden etkilenen halk yeniden göç sürecine dahil olmuştur. Taliban'ın yönetiminde uygulanan şeriat kuralları neticesinde ülkenin yaklaşık üçte biri göç etmek zorunda kalmıştır (Raof, 2017, s. 48). Bu dönemde göçün iki şekilde gerçekleştiği görülmektedir: İlki, merkezden taşraya doğru olan ülke içindeki göçler, ikincisi batı ülkelerine yönelik göçlerdir. Maddi imkanı ve toplumsal statüsü görece daha iyi seviyede olanların göçleri batıya doğru yönelirken; mesleki ve ekonomik yetersizlikleri nedeniyle bazı Afgan sığınmacılar taşra bölgelerine ya da sınır komşularına yönelmiştir. Her iki göç hareketinde de esas konu ülkedeki çatışma ve güvensizlik ortamından kurtulmaktır. Başka bir açıdan bu ikinci göç dalgası, Afgan sığınmacıların en çok göç ettiği komşu ülkeler olan Pakistan ve İran'ın memnuniyetsizliklerinin başladığı dönem olmuştur (Geyik Yıldırım, 2018, s. 138). 1989 yılında İran ve Pakistan yaşadıkları ekonomik sorunları Afgan sığınmacıların artan göçüne bağlayarak geri döndürme kampanyaları yürütmeye başlamışlardır. Bu kapsamda ilk olarak İran, BMMYK'yı üçüncü taraf olarak

almış, işsizlik ve toplumsal memnuniyetsizlikleri sebep göstererek İran, Afganistan ve BMMYK üçlü birlikteliğiyle geri dönüş projeleri başlatmıştır.

2001 yılı ve sonrasını işaret eden göçün dördüncü dönemi, ABD'nin Afganistan üzerine müdahalesinin artması üzerine yaşanan “üçüncü göç dalgası” nı işaret etmektedir. Taliban hükümetinin çöküşü ve ABD' nin ülkeye girmesi ile yeniden göç hareketleri başlamıştır. 11 Eylül 2001 yılında yaşanan terör saldırıları dünyanın dikkatinin Afganistan üzerine yönelmesine neden olmuştur. Afganistan bu dönemde hem El-Kaide'nin hem de eroin üretiminin merkezlerinden birisi haline gelmiştir (Geyik Yıldırım, 2018, s. 140). Bu süreçte hem ABD hem de bölgeden çıkar elde etmek isteyen diğer ülkeler için Afganistan hedef konumuna gelmiştir. Afganistan'ın uluslararası alanda 11 Eylül saldırıları ile görünür olması ise göç ve sınırlara dair güvenlik perspektifine dayalı bir dönemin eş zamanlı başlangıcına işaret etmektedir. Afganistan vatandaşlarının göçünün sık görüldüğü Pakistan ve İran'ın Afgan sığınmacılara karşı tutumu ise bu dönemde oldukça serttir. Pakistan, Afgan sığınmacı ve mültecilerin kaldığı kampları boşaltarak kapatmış; İran ise Afgan sığınmacı ve mültecilerin işe alımlarını yasaklayarak ekonomik zorluklar yaşatmaya başlamıştır. Pakistan'ın Afganistan tutumu tarihsel olarak değerlendirildiğinde, Pakistan'ın Afganistan karşıtı taraflarda yer alması ve Durand Hattı ile Peştunistan kurma iddiasından kaynaklandığını ifade eden görüşler (Farhang, 1988; Akdeniz, 2021) Pakistan'ın Afgan sığınmacılara karşı tavrını bu yönüyle de açıklamaya çalışmaktadır. Pakistan ve İran'ın düşmanca tutumu neticesinde yaşam alanı bırakmayarak Afgan sığınmacıların ülkelerine geri dönmeye başladığı görülmektedir. Kitlesele biçimde yaşanan zorunlu geri dönüşler sonraki dönemlerde kaçak yollarla yapılan göç hareketlerinin artmasına neden olmuştur (Geyik Yıldırım, 2018, s. 141).

Afganistan uzun yıllar süren savaş ve karışıklıklar sonucunda Afganistan' da meydana gelen gelişmişlik düzeyinin düşük olması, eğitimsizlik, mesleki altyapı yetersizliği, işsizlik, yoksulluk gibi sorunların varlığı ülkedeki olumsuz gidişata katkı sunmakta ve olumlu gelişmeleri aksatmaktadır. Kitlesele görünümlü ve “çok- parçalı göçler” sonucunda nitelikli işgücü ve eğitimli kesim komşu ülkelere ya da batı ülkelerine sığınma talep ederek göç etmiş, ülkede eğitim ve mesleki eğitim için gereken istihdam sağlanamamıştır. Oğuz (2001) yaklaşık çeyrek yüzyıldır savaşın içinde yer alan Afganistan halkının ümit ettiği en çok şeyin barış ve huzur ortamı olduğunu belirtmiştir (Oğuz, 2001, s. 11)

Sonuç olarak, Afganistan halkı eski ve travmatik bir göç deneyimine sahiptir. Afganistan için göç olgusu rutinleşmiş, tek alternatif haline gelmiştir. 2019 Küresel Eğilimler Raporu' na göre dünya çapında zorla yerinden edilen kişi sayısı 80 milyona yaklaşmakta ve bu oranın yüzde 68'i sadece 5 ülke tarafından oluşmaktadır (bkz. Şekil 2). Rapora göre ülkelerdeki Afgan sığınmacı ve mülteci sayıları ise Pakistan'da 1.403.500, İran'da 951.100, Türkiye'de 170.000, Almanya'da 126.000, Avusturya'da 33.000, İsveç'te 28.200 Fransa'da 18.500, İtalya'da 16. 900 İsviçre'de 12.300 Avustralya'da ise 11.900 Afgan bulunmaktadır (IOM,2020).

Afganistan siyaset, politika, eğitim, ekonomi ve toplumsal uyum vb. alanlarda yıllardır süren savaşlar neticesinde istikrarsız bir yapıda olsa da yıllardır küresel göçün daimi aktörleri olmaları açısından alanyazında “istikrarlı mülteciler” (Geyik Yıldırım, 2018) olarak adlandırılmaktadır.

2.2.2. Afgan Sığınmacılar ve Türkiye

Türkiye, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları geçişlerindeki jeo-stratejik konumu gereği göç alan ve göç veren ülkeler arasında bir köprü görevi görmektedir. Bu konumu Türkiye'nin göç sürecinde hem hedef hem de transit ülke olarak değerlendirilmesini ortaya çıkarmaktadır. Buna göre Asya'dan göç edenler için Türkiye bir çekim noktası olmakta ve hem hedef hem de transit ülke olarak düzensiz göç akışlarından etkilenmektedir (Cankara & Çerez, 2020, s. 455). Uluslararası göç ekseninden bakıldığında Türkiye en fazla sığınmacının barındığı bir ülke konumundadır. Buna göre en fazla Suriye, Afganistan, Irak, İran, Özbekistan ve Türkmenistan' dan gelen sığınmacılar olmak üzere pek çok farklı ülkeden gelen sığınmacılara ev sahipliği yapmaktadır. 2019 verilerine göre yurtdışından Türkiye'ye 677,042 kişi göç etmiştir. Bu oran önceki yıla göre yüzde 17,2 oranında artmıştır. Göç edenlerin 98,554' ü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları iken; 578,488 yabancı uyruklu nüfusun Türkiye' ye göç ettiği görülmüştür. 2019 yılında Türkiye'ye göç eden yabancı uyruklu nüfusun dağılımı incelendiğinde yüzde 14,5 Irak; yüzde 13,8 Türkmen; yüzden 8,2 Afgan; yüzde 7,5 Suriye ve yüzde 7,3 İran olmak üzere beş uyruğun ağırlıkta olduğu görülmektedir (MMC,2020).

Türkiye'nin aldığı göçlere bakıldığında iki farklı durumdan etkilendiği görülmektedir. Bunlardan ilki, iç savaş ve terör faaliyetlerini yaşandığı dönemler; ikincisi ABD ve Sovyetler Birliği gibi büyük güçlerin ülkeler üzerine müdahalelerinin

gerçekleştirdiği dönemlerde görülen göçlerdir (Cankara & Çerez, 2020, s. 458). Türkiye ve Afganistan'ın göç ilişkisi her iki durumu da kapsamaktadır.

Yakın tarihte yeni bir kitlesel göç hareketi olmamasına rağmen Afgan sığınmacıların sayısı giderek artmaktadır. Bunun nedeni Afgan sığınmacıların geçmişte yaşadıkları siyasi istikrarsızlıklardan kaynaklanan çatışma durumlarının ekonomi, mesleki, eğitim vb. yaşam alanlarına yayılan etkisi nedeniyle Afganistan vatandaşlarının ülkelerine güven duymamalarıdır (Geyik Yıldırım, 2020, s. 398).

Afganistan'ın içinde bulunduğu karışıklık ve çatışma durumunun uzun yıllardır devam etmesi ülkeyi terk edenlerin sayısının her geçen gün artmasını açıklamaktadır. 2017 yılından itibaren Türkiye'ye yönelik düzensiz göç hareketlerindeki artış ve bu artışta Afgan sığınmacıların en büyük gruplardan biri olması Afgan sığınmacıların göç sürecini değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır. 2019 Küresel Eğilim Raporu'na göre, küresel ölçekte mülteci sayısının yüzde 68'lik kısmını oluşturan beş ülkeden birinin Afganistan olduğu görülmektedir. Bu rapora göre dünya üzerinde 4,8 milyon zorla yerinden edilen Afgan vardır. Bu oran içinde 1,8 milyon Afgan ülke içinde, 3 milyonu ise uluslararası göç etmek zorunda kalmıştır. 2011 Suriye kitlesel göçü ile son yıllarda Afgan sığınmacılar, Suriye sığınmacıların oranı ile liderliğini devretse de Afganistan, göç vermek konusunda istikrarlı bir ülkedir (Geyik Yıldırım, 2018, s. 130-131).

Afganistan, uzun yıllardır tecrübe ettiği karışıklıklar ve istikrarsızlıklar sonucu dünyanın göç hareketliliğinde kaynak ülkelerden biri haline gelmiştir. Günümüzde göçün yüzde 46'sını Afgan sığınmacılar tarafından oluşturmaktadır. Afgan sığınmacıların tarihsel süreçlerle, dalgalar halinde tüm dünyaya yayılan göç hareketleri Afgan sığınmacıların göç nedeni sadece savaş, iç karışıklık ya da işsizlik değil çok-boyutlu bir süreç içinde değerlendirilmelidir. Afgan sığınmacıların dünyadaki göç hareketlerinden etkilenen ülkelerden biri olan Türkiye'de uluslararası koruma başvurularında ilk beş uyruk sıralamasında ilk sırada Afgan uyruklu sığınmacılar yer almaktadır.

Bu doğrultuda, sağlık hizmetleri gibi temel hizmetlere ulaşım sorunları yaşayan Afgan sığınmacıların, bu sorunlarının nedeni olarak gösterilen politik konumlarını irdeleyen bir araştırmaya göre AB Üye Devletleri, her yıl mültecilik statüsü için yasal talepte bulunan sığınmacıların kasıtlı olarak statülerinin sonuçlandırılmadığını belirtmektedir. Afgan bir erkek grubu üzerinden Paris'te yapılan bu araştırmaya göre, sığınmacıların mültecilik başvurularının reddedilmesi ya da sonuçlandırılmaması, kamusal söylemde "yasadışı göçmenler" olarak adlandırılmasına neden olurken; AB Üye Ülkelerini

de “mültecilere karşı uluslararası yasal yükümlülüklerden” korumaktadır (Schuster, 2011, s. 1394). Araştırmanın ulaştığı sonuçlar, Afgan sığınmacıların “sığınmacı” statüsündeki belirsiz konumları nedeniyle çalışma hayatına katılamadıkları, sağlık hizmetlerine erişemedikleri, barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında “kimliksizlik”leri nedeniyle çözümsüz kaldıklarından oluşmaktadır.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, Afgan sığınmacıların Türkiye’deki düzensiz göçün başlıca aktörlerinden biri olduğu bilinmektedir. GİGM’e (2020) göre düzensiz göçmenlerin en büyük oranı Afganistan uyruklu düzensiz göçmenlerden oluşmaktadır. Yakalanan düzensiz göçmen sayılarına bakıldığında Afgan sığınmacıların oranlarının ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Diğer yandan, uluslararası koruma başvurusu yapan sığınmacı grubunda Afgan sığınmacılar 22,606 kişi ile ilk sırada yer almaktadır. Bu oranların resmi verilere yansiyabilen sayılardan oluştuğu bilinmekte, kayıt dışı Afgan sığınmacıların oranları büyük ölçüde etkileyeceği tahmin edilmektedir.

Kaynak ülkelerdeki ekonomik ve sosyal yoksunluk, çatışma ve siyasi karışıklıklar gibi nedenlerle birlikte son yıllardaki insan hareketliliğinin giderek arttığı bilinmektedir (İçduygu & Aksel, 2012, s. 7). Afgan sığınmacıların göç yapısına bakıldığında oldukça kademeli bir süreçten oluştuğu görülmektedir. Bu göçün ilk durağı İran ve Pakistan, ikinci durağı Türkiye ve üçüncü durağı Avrupa veya Amerika kıtası olarak değerlendirilebilmektedir (http-2).

1979 yılında Sovyetler Birliği’nin Afganistan’ı işgal etmesi ve İran Devrimi’nin de etkisiyle binlerce kişi Afganistan’ın sınır komşuları olan ülkelere göç etmeye başlamıştır. Afganistan’daki etnik çeşitlilik ve kültürel bağların etkisiyle Peştunlar Pakistan’a göç etmiş, din ve mezhep bağlarının etkisiyle Hazaralar İran’ı tercih etmişlerdir. Türkmenler ise genellikle Türk soylu göçler ile Türkiye’ye yerleşmişlerdir (Raof, 2017, s. 81). Türkiye ve Afganistan göç ilişkisi incelendiğinde bu ilişkinin 1982’li yıllara dayandığını söylemek mümkündür. Bu yıllarda Türkiye 7. Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Pakistan’daki Türk soylu Afgan vatandaşların Türkiye’ye kabulüne ilişkin belge imzalamış ve ilk olarak Afgan kökenli 400 kişi Pakistan üzerinden Türkiye’ye getirilmiştir (http-3). Türkiye, ulus- devlet fikrinin de etkisiyle Türk soylu kişilerin farklı ülkelere dağılmasını önlemek ve mağduriyetlerini gidermek amacıyla 1982 yılında bir defaya mahsus olan İskân Kanunu³ çıkararak Pakistan’daki mülteci kamplarında yaşamlarını sürdüren Türk soylu göçmenlerin

³Detaylı bilgi için bkz. Afganistan’dan Pakistan’a Sığınan Türk Soylu Göçmenlerin Türkiye’ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun, Resmi Gazete ile Yayımlı: 19.03.1982, Sayı: 17638, Kanun No., 2641, 1982.

Türkiye'ye yerleşmesini sağlamıştır (Raof, 2017, s. 81). Bu kanun gereğince Türkiye'ye getirilen göçmenler İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu' da kırsal ve kentsel bölgelere yerleştirilmişlerdir. Afganistan' dan Türkiye'ye gelen Türk soylu göçmenlerin bir kısmı Van'ın Karagündüz köyüne, bir kısmı Malatya'ya, bir kısmı ise Tokat'ın Artova ilçesine yerleştirilmiştir. İlk başta 400 kişi olarak gelen göçmenlerin sayısı aynı yıl içinde 5,000 kişiye ulaşmıştır (http-3).

Son yıllarda Afgan sığınmacıların Türkiye'ye göçünün yoğunlaştığı görülmektedir. 2013 yılının son dönemlerden itibaren artan bu göçler, Afganistan'a müdahale eden dış göçlerin bölgeden ayrılmasının gündeme gelmesi ile yakından ilişkilidir. Ülkede yaşanan işsizlik, eğitimsizlik, temel yaşam hizmetlerine ulaşamama gibi koşulların varlığı Afgan sığınmacılar için göçün tek alternatif olarak görülmesine neden olmaktadır. Ayrıca son yıllarda Türkiye' ye gelen Afgan sığınmacıların göç karakteristiği farklılaşmıştır. Bu göçler, Afganistan üzerinden değil, daha çok Pakistan ve İran üzerinden gerçekleşmektedir. Söz konusu durumun tarihsel süreçte Afgan sığınmacıların ilk göç durakları olan sınır komşuları Pakistan ve İran'ın Afgan sığınmacılara yönelik toplumsal ve ekonomik baskılarından kaynaklandığı düşünülmektedir (Geyik Yıldırım, 2020, s. 398).

Eryurt ve Koç'a (2017, s. 20) göre Türkiye'de bulunan Afgan sığınmacılar 1)Düzenli göç kapsamında çalışma, eğitim vb. nedenlerle gelenler, 2)Türkiye' ye göç eden ve halen uluslararası koruma başvurusu sahibi Afganistan göçmenleri, 3)İki grubun da dışında kalan, düzensiz göç yoluyla Türkiye'ye göç eden ve geri gönderme merkezlerinde bulunan Afganistan uyruklular olarak üç başlık altında temellendirilebilir.

Türkiye'nin değişen göç karakteristiğine odaklanan Sağıroğlu'nun (2015) çalışmasına göre; Türkiye göç veren ve transit ülke konumunun yanında son yıllarda hedef ülke konumunda yer almaktadır. Türkiye'nin hedef ülke olarak konumlanmasının çeşitli sebeplere bağlayan araştırmaya göre, çalışma amacıyla gelen göç hareketlerinde önemli değişiklikler görülmektedir. Bu değişikliklerden en belirginini ise çalışmak için gelen kadın nüfusun, erkek nüfusunu geçmiş olmasıdır (Sağıroğlu, 2015, s. 29).

Afgan sığınmacıların göç sürecinde Türkiye'yi tercih etmeleri pek çok saik etrafında oluşmaktadır. Afgan sığınmacıların son zamanlarda Türkiye' ye yönelik giderek çeşitlenen göç hareketlerinin ilk nedeni, ulus-devlet etkisi ile Türkiye'nin 1982 tarihli 2641 sayılı "Afganistan'dan Pakistan'a sığınan Türk soylu göçmenlerin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair Kanun" ile "soydaş göçler" çerçevesinde değerlendirilebilmektedir (İçduygu & Aksel, 2012; Kirişçi, 2003). Türkiye'ye yönelen Afgan sığınmacı göçlerinin ikinci

nedeni Türkiye ile İran'ın Coğrafi yakınlıktan da kaynaklanan güçlü sosyal ağlarının varlığıdır. Üçüncü ve belki de Afgan sığınmacıların göç sürecini biçimlendiren en önemli neden ise Türkiye'nin Avrupa'ya yakınlığının sonucu olarak “transit ülke” konumunda olmasıdır. Bununla birlikte Afgan sığınmacıların Türkiye'yi tercihlerinde görece daha düzenli ve yerleşik kamu sistemlerinin olduğu düşüncesi dördüncü neden olarak sayılabilmektedir. Kamu düzeni ve yerleşik sistemler etrafında değerlendirildiğinde “eğitim” Afgan sığınmacılar için önemli bir rol oynamaktadır (Geyik Yıldırım, 2020, s. 398).

Özetle, Afgan sığınmacıların Türkiye'yi tercih etme nedenlerinden en önemlisi genellikle hedef ülke olarak konumlandıkları Avrupa ve Amerika'ya geçmelerinde transit ülke konumunda olmasıdır. İkinci en önemli nedenin ise ülkelerinde yıllar süren istikrarsızlık nedeniyle kamu düzeninde görülen altyapı yetersizliği ve eğitim olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla Afgan sığınmacılar için Türkiye, göç rotasında amaçsal ve araçsal konumdadır (Doğan vd., 2020; İçduygu & Aksel, 2012).

Afgan sığınmacıların Türkiye'ye gelişlerinin 2016-2019 yılları arasında yoğunlaşmasının önemli nedenlerinden birinin Türkiye ve Avrupa Birliği' nin yaşamış olduğu sınır gerilimi olarak görülmektedir. Bu dönemde Türkiye, Avrupa Birliği' nin Türkiye' de bulunan sığınmacılar ile ilgili yardım fonlarını karşılamaması nedeniyle Avrupa Birliği ile politik düzeyde gerilim yaşamıştır. Bu gerilim neticesinde, Türkiye, ülkede bulunan sığınmacıların diğer ülkelere geçişlerini durdurmaya yönelik bir girişimde bulunmayacağını ve sınır kapılarında denetimini geri çekeceğini belirtmiştir. Suriyeli sığınmacıların ülkede yoğun olduğu ve beklenen yardımların Suriyeliler üzerinden görüşüldüğü bu dönemde yaşanan sınır gerilimi, 2018 yılında yinelenmiştir. 2018 yılında yaşanan sınır geriliminde sınır kapılarında beklenen Suriyeli sığınmacılar iken gelenlerin Afgan sığınmacılar olması Türkiye'deki ikinci büyük sığınmacı grubunun tanınmasına neden olmuştur. Yunanistan kaynaklarına göre sınırda bulunan ve ülkeye geçişte yakalanan sığınmacıların yüzde altmış dördü Afgan sığınmacılar dan oluşmaktadır (http-3). Afgan sığınmacıların Avrupa' ya geçişlerindeki yoğunluğunu değerlendiren çalışmalar genellikle Afgan sığınmacıların Türkiye'ye entegre olamadığı üzerinde fikir birliğine varmışlardır (MMC, 2020).

Türkiye'de bulunan Afgan sığınmacılar arasında en büyük grubu ikamet izni bulunan 85.000 kişi oluştururken, ikinci en büyük grup 50. 000 kişiye varan düzensiz göçmenlerden oluşmaktadır. Bu sayının kayıt altına alınabilen verilerden oluştuğu,

gerçek sayının çok daha fazla olduğu düşünülmektedir (Doğan vd., 2020, s. 181). Türkiye'de bulunan düzensiz göçmenlerin çoğunluğunun güvenlik kaygıları nedeniyle Taliban yönetiminden kaçan sosyal ekonomik düzeyleri düşük gruplardan oluştuğu görülmektedir (Keskin & Altın, 2009, s. 90-92).

Afgan sığınmacıların Türkiye'ye yeterince entegre olamadığını saptayan çalışmalar (MMC, 2020; Doğan vd., 2020; Yeşil, 2020; Geyik Yıldırım, 2020) göz önüne alındığında, dil bariyeri, sosyal ekonomik koşulların yetersizliği ve düzensiz göç yolu ile gelmiş kağıtsız göçmenlerin oranları dikkat çekmektedir. Buna göre Afgan sığınmacıların etnik çeşitlilikleri nedeniyle gruplar arası dil farklılıklarının görülmesi entegrasyon sürecinde etkili olmaktadır. Başka bir açıdan Afgan sığınmacıların çoğunlukla 15- 40 yaş arası erkeklerden oluşması, amaçlarının Türkiye'ye yerleşmek değil Avrupa'ya öncü olarak gitmek ve ailelerini de yanına almayı hedefleyen gruplar olması, kitlesel bir göçü temsil etmediklerinden kamuoyunda fazla yer almamaları gibi nedenlerin varlığı bilinmektedir. Bu durum, Afgan sığınmacıların sınır dışı edilme korkusu nedeni ile iletişime kapalı olmasına ve resmi kanallar aracılığıyla taleplerini iletememelerine neden olmaktadır (MMC, 2020). Dolayısıyla, Afgan sığınmacıların hem transit hem hedef ülke olarak Türkiye'ye göç biçimleri ve Türkiye'yi tercih etme sebepleri birbirinden oldukça farklı olmasıyla genellenemeyecek bir yapıdadır.

Türkiye'de yaşayan Afgan sığınmacıların son yıllarda akademik çalışmalara daha fazla dahil edildiği görülmektedir. Bu çalışmalar genellikle Afgan sığınmacıların göç süreçlerine odaklanırken; uyum ve entegrasyon konularında yoğunlaşmaktadır. Buna bağlı olarak, Afgan sığınmacı çocukların eğitim sürecinde yaşanan zorluklar ve uyum sürecine odaklanan çalışmalar dikkat çekmektedir. Söz konusu çalışmalarda çocukların eğitime katılabilen kesiminde diğer çocuklarla bir araya gelerek sosyal uyum becerilerinin geliştiği ve kimliklenme sürecine olumlu katkı sağlandığı sonucuna ulaşılmaktadır (Doğan, 2019; Türe vd., 2020). Afgan sığınmacılara ilişkin temel ihtiyaçlara ulaşımında yaşanan zorlukları konu edinen çalışmalar ise genellikle sağlık, işsizlik ve sosyal yardımlardan oluşmaktadır. Buna göre Afgan sığınmacıların göç etmesine neden olan faktörlerin geldikleri ülkelerde de tekrarlandığına ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır (MMC, 2020; Akpınar, 2020). Afgan sığınmacı göçünün çoğunlukla “bekar erkekler”ce gerçekleşmesi alanyazında toplumsal cinsiyet temelli çalışmaları da gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda alanyazında erkeklik olgusunun göçle birlikte geçirdiği değişimleri tartışan çalışmalar mevcuttur. Ancak son yıllarda bu durum görece değişmekte, kadınların uluslararası koruma başvurularının

artmasıyla “göçün kadınlaştığı” görülmektedir. Akademik çalışmalar bu durumu toplumsal cinsiyetten doğan algılar sonucunda ortaya çıktığını ve küresel hareketlilikte kadınların da eskisine oranla daha fazla yer almaya başlaması şeklinde açıklamaktadır (Gönülaçan & Erdoğan, 2018; Arpacı, 2020; Biehl & Danış, 2020).

2016 yılında AB-Türkiye arasında yaşanan “sınır gerilimi” ile daha fazla dikkat çeken Afgan sığınmacıları konu edinen akademik çalışmalar son yıllarda hız kazanmıştır. Bu bağlamda çalışılan konular da çeşitlilik göstermektedir. Afgan sığınmacıların medya temsillerinde yer aldığı temsillerin analizine dair çalışmalara bu araştırma boyunca çok az sayıda rastlanmaktadır. Bu noktadan hareketle araştırma, Afgan sığınmacıları medya temsilleri bağlamında değerlendirmeye amaçlamakta ve çalışmanın sonraki bölümleri bu amaç doğrultusunda şekillenmektedir.

2.3. Medyada Söylem İnşası ve Sığınmacıların Temsili

Bu bölümde, göç ve medya, haber söylemi ve haber analizinde eleştirel söylem analizi modeline değinilecektir.

2.3.1. Göç ve medya

Medya, küreselleşen dünyada oldukça önemli bir yere sahiptir. Toplumsal alanda hakim ideolojinin her gün yeniden üretilmesinde ve hegemonyanın yerini sağlamlaştırmasında en önemli unsurlardan biri olan medya, iletişim ve söylemin en önemli aygıtlarından biridir (İnceoğlu & Çoban, 2014, s.8). Medyanın bugünkü halini alması ve hayatın her alanına müthiş bir hızla yayılması sembolik üretimin doğasındaki köklü değişimlere neden olmuştur.

Medyanın rolünü ve önemini anlatan kuramsal çalışmalara bakıldığında, Lippmann’ın “Kamuoyu” (1922) kavramı medyayı ve haber sunumlarını anlamak açısından önemlidir. Lippmann’ a göre, günümüz dünyasında bireylerin bilgiye ulaşması, yargıların oluşması ve davranışların geliştirmesi süreçlerinin tamamı rasyonel bir yanılgıdan ibarettir (Noelle-Neumann, 1998, s. 167). Lippmann, bireylerin gerçeklik olarak algıladıkları ve kendilerine ait olduğunu düşündükleri düşünceler medya ve medyanın ona sundukları tarafından büyük ölçüde etkilenmektedir. Dolayısıyla, bireylerin bildiklerini sandıkları ve kendilerine ait fikirleri olarak sundukları şeyler aslında medyanın birtakım kurgular yoluyla sunduklarından ibarettir.

Lippmann, bireylerin “gerçeklere” ulaşmasının önünde bazı engeller olduğunu ve bunun sonucunda bireylerin gerçeklik algılarının yanılgılardan oluştuğunu ifade etmektedir. Buna göre, bir kısım insanın olaylara bağımsız erişim konusunda engel oluşturması, bilgiye erişimde farklı kaynak ve fırsatlara sahip olup olmaması ve bilgi edinme konusundaki isteksizlik bu engellerden bazıları olarak ifade edilmiştir (Özçetin, 2018, s. 89-90). Bu engellere bir de olayların sunumundaki sözcüklerin biçimsel ve anlamsal açıdan yanlış kullanılması eklendiğinde gerçek ve güvenli bilgiye ulaşmak son derece zorlaşmaktadır.

Lippmann, bireylerin kanaatlerini ve davranışlarının “stereotipler” ya da kalıp yargılar ile şekillendiğini ifade eder. Buna göre önce görüp tanımlamak yerine önce tanımlayıp sonra görürüz. Bu tanımlar oluşturulurken ait olunan kültürün bireylere verdiği kalıplar belirleyicidir (Lippmann, 1950, s. 81-82). Bu yapılar olmadan tek başına düşünmenin birey için zahmetli olduğunu ve bu nedenle de bireylerin tipler üzerinden düşünmeye eğilim gösterdiklerini savunmaktadır.

Medyanın güçlü etkileri olduğunu savunan ve Lippmann’ ın düşüncelerini paylaşan Lasswell ise medyanın dünyada ne olup bittiğini izlemek, bunları yorumlamak ve bireyleri kendi çevrelerinde sosyalleştirmek olmak üzere üç rolünün olduğunu ifade eder (Ercan, 2020, s. 74). Bu çerçeveye uygun olarak geliştirdiği “propaganda” modeli ile medya söylemlerinin eylemlerimizi belirleme konusundaki etkilerini açıklamaya çalışmaktadır. Propaganda, Lasswell’e göre toplumun çok iyi tanınıp, arzularının ve korkularının iyi bilinmesi ile yönlendirilmesine karşılık gelmektedir. Propaganda yoluyla düşmanlaştırılan toplumsal mirası hedef aldığını ve ulusal değerlerin tehlike altında olduğu (Özçetin, 2018, s. 93) konusunda kitleleri ikna ederek ortak düşman yaratır. Bu sırada bazı gerçekliklerin önü kapatılarak yönlendirilmiş düşüncelerin yayılmasını sağlar.

Denetim ile bütünleşen bir toplumda iktidar yoluyla üretilmiş düşüncelerin dağıtımı ve yeniden üretimi için medya önemli bir role sahiptir. Her şeyin kitle iletişim araçlarıyla dağıtıldığı ve yönetildiği “iletişimsel akıl” olarak da adlandırılan bu süreç, toplumun ve bireyin iletişiminin denetimi altında tutulduğunun da bir göstergesidir (Akay, 1995, s.102). Bu durumda medyanın kullandığı sembolik dil büyük bir öneme sahiptir. Toplum, iletişim araçları ve medya ile örülmüş bir ağ içinde kalmış bir görüntü resmetmektedir.

Haberin üreticileri ve alıcılarının karşılıklı düzleminde ortaya çıkan anlamların inşasına vurgu yapan “çerçeveleme modeli”, “yorumlama şemaları” üzerinden oluşan anlamlandırma pratiklerini açıklamaya odaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle, 1980’li yıllardan itibaren medya çalışmalarında önemli bir yer tutan çerçeveleme, haberin gerçekliği inşa ettiği önermesinden yola çıkarak bir anlamlandırma pratiği olarak ele alınmaktadır (Küçük Durur, 2011, s. 21-23). Çerçeveleme modeli, egemen ideolojinin yansımalarını taşıyan çerçevelerin, gündelik hayatın gerçekliği olarak kabul gören haber metinlerinde toplumsal gerçekliğin kurgusunda başat bir rol üstlendiğini ifade etmektedir (Erdoğan, 2008, s. 36). Bu noktadan hareketle, çerçeveleme modelinde “inşa edilen bir şey” olarak değerlendirilen anlama dair aynı durumlarda farklı anlamlandırmaların yapılabileceği de kabul görmektedir. Entman (1991), alıcıda önceden var olan basmakalıp kategoriler ve tanımlamaların, yeni metinlerin anlaşılması ve yorumlanmasındaki rolüne dikkat çeker. Entman, istemsiz ya da istemli biçimde çerçeve üreten *iletişimci*, üretilen çerçevenin sözcükler vasıtasıyla taşıyıcısı olarak *metin*, iletişimcinin ürettiği metinleri kendilerinde var olan çerçevelerle birlikte yorulayan *izleyici* ve genel yargıların *değerlendirildiği kültür ya da toplum* olmak üzere dört unsurdan oluştuğunu ifade etmektedir (Entman, 1993, s.52-54). Başka bir açıdan Entman, haberin içerik üreticisinin rolünün bu yorumlamalara kılavuzluk etmesi nedeniyle önem taşıdığını ifade etmektedir. Çünkü içerik üreticisi, haberler aracılığıyla alıcıya metindeki konunun nasıl anlaşılması gerektiğine dair bakış açısını metnin içine dahil etmektedir (Küçük Durur, 2011, s.). Medya çalışmalarında sıklıkla başvurulanan çerçeveleme, konuların farklı yönlerine ve sunum biçimlerine odaklanması noktasında “konuların dikkat çekiciliği” ne odaklanan Gündem Belirleme Kuramı’ndan farklılaşmaktadır (Erdoğan, 2008, s. 38).

Medyanın egemen ideoloji ve iktidar tarafından yönlendirildiğini savunan kültürel çalışmalar okulu, ideoloji ve anlamın toplumsal boyutu hakkında çıkarımlarda bulunarak dilin önemini vurgulamaktadır (Lortoğlu, 2019, s. 56). Buna göre dil ve söylem, medyanın gerçeklik inşasında oldukça önemlidir. Bireyler, medya söylemlerini doğrudan almasalar da anlamların içselleştirilmesinde önemli bir yere sahip olan medya, günümüzde bireylerin gündemi takip etmesinin birincil kaynaklarından olmasıyla kamuoyu algısı üzerinde kilit görev üstlenen bir güç konumundadır (Happer & Philo, 2013).

Göç olgusu söz konusu olduğunda medya, söylem ve medya söylemleri; dolayısıyla, “söz” oldukça büyük bir öneme sahip olmakla birlikte göç üzerine medya-

söylem ilişkisi ve sığınmacıların haberlerde temsili bu araştırmanın odaklandığı konulardan biridir. Kolukırık’a göre bir güç alanı olarak kamuoyu üzerinde söz sahibi olan medyanın; cinsiyetler, azınlıklar, göçmenler ve ırkçılık konularındaki inkar edilemez gücü ve kamuoyunu yönlendirme rolü, medya ve medya haberleri üzerinde çalışmayı çekici kılmaktadır (Kolukırık, 2009, s.7). Medyada mültecilik olgusuna dair yapılan çalışmalarda genellikle mülteci/göçmen/sığınmacı temsillerinin içerik, haber söylem analizi ve eleştirel söylem analizi modellerinin kullanıldığını söylemek mümkündür. Alanyazında çalışmalara bakıldığında, çevrimiçi ve çevrimdışı yayın organları, ulusal ve yerel gazeteler, sosyal medya mecraları medya temsil çalışmaları genellikle sığınmacılık/mültecilik olgusu temsil edilirken, popülist, sıradanlaştırıcı, sorunsallaştırıcı ve dramatize edici söylemlerin kullanıldığını vurgulamaktadır (Kolukırık, 2009; Öztürk, 2019). Medyanın mülteci ve sığınmacıları ötekileştiren, görmezden gelen ve görünmez kılan, edilgen olarak sunan ve nesneleştiren, günah keçisi halinde temsil eden dil ve söylemleri akademik çalışmaların medya ve göç olgusuna dair çalıştığı odak noktalarındandır (Göker & Keskin, 2015; Erdoğan, Kavukçuer & Çetinkaya, 2017; Lortoğlu, 2019; Gezik, 2019). Söz konusu çalışmaları yaratan tartışmalar büyük ölçüde medya tarafından yönlendirilmiştir. Kamuoyu söyleminde belirleyici güçlerden biri olması ve hakim söylemleri ile toplumsallaşma konusunda önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür (van Dijk, 2005).

2.3.2. Haber söylemi

Haber, toplumun kendi üzerine düşünümelliği olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda haberin ürettiği içeriğin toplumsal alan ile sıkı bir ilişki içinde olduğu ifade edilebilmektedir. Bireylere içinde yaşadıkları gerçekliği, değerlerine yönelik tehditleri, normal ve anormal ayrımını, neyin tolere edilip neyin edilemeyeceğini ve istisnaların kimler için var olduğunu göstermektedir (Dursun, 2004, s. 59). Dolayısıyla bunların tamamı, medyanın toplum üzerindeki gücüne işaret etmektedir. Medyanın haberler aracılığıyla “toplumun toplumsallaşması”nı sağladığı düşüncesinden hareketle, bu toplumsallaşmanın ideolojik düzeyde bir toplumsallaşmaya neden olduğunu söylemek mümkündür (Özer, 2012, s.3).

Foucault, söylem ve anlamın dil aracılığı ile üretildiğini savunmaktadır. Bu bağlamda bilginin sunumunda konuya ilişkin anlamın yaratılması adına söylemin önemine vurgu yapmaktadır. Foucault, bu anlamın yaratılırken gücü elinde bulunduranların

toplumsal alanda ürettikleri normal ve anormal üzerinden medyayı yönlendirdiklerini ve diğer grupları etkisiz bırakarak güçlendiklerini ifade etmektedir (Doruk, 2013, s. 110).

Dil, düşünce ve duyguları temsil ederken; temsil dil aracılığıyla anlamın üretilmesinde başat rol üstlenmektedir (Gezik, 2019, s. 56). Bu sayede anlamların inşa edilme süreci başlar. Dil ve temsili “inşacı yaklaşım” üzerinden açıklayan Hall, dilin aynı gibi çalışmayıp, taklitten ibaret olmadığını; anlamı üreten şeyin dil ve dilin ürettiği temsillerden oluştuğunu ifade eder (Özer, 2011, 162-168). Hall, modern iletişim araçlarının toplumsal yapı ve pratikler dışında kavramsallaştırılamayacağını, çünkü bu alanın bölünmez bir parçası olduklarını ifade etmektedir. Buna göre Hall, kavram ve işaretlerden yola çıkarak oluşan temsil sistemleri aracılığıyla anlamın inşa edildiğinden bahsetmektedir. Bu açıdan temsiller, bir yandan da “sembolize etme, yerine geçme, değiştirme ve örnek olma” işlevlerini de yerine getirmektedir (Doğru Arsan, 2004, s. 160).

Haber metinleri, sıklıkla sosyal mekanizmaları toplum adına gözetleyen ve olduğu gibi sunan bir yapı olarak düşünülmektedir (Yardım & Doğruel, 2019, s. 137). Ancak haber metinleri sıklıkla gerçeği yansıtmadığı ve haberlerde sunulan haberlerin tiraj kaygısı güderek seçildiğini, bu sayede olayların bir yanının sürekli gizlenmesiyle haberlerin gerçeğin kurgusal bir inşası olması açısından sıklıkla eleştirilmektedir.

Lippmann, bireyin kendisine ait gerçekliklerin aslında haber medyasının kurguladığı rasyonel bir yanılgıdan ibaret olduğunu savunmaktadır. Lippmann’a göre haberlerin sunulmasında neyin haber değeri taşıdığının belirlenmesi açısından editörün önemli bir yeri vardır (Özçetin, 2018, s. 91).

Çerçeveleme modelinde ise, haber söylemi aracılığıyla “gerçeklik” ile bağdaştırılarak dolaşıma giren çerçeveler, “toplumsal olguları ‘şeyleştirerek’ bir ‘günlük yaşam bilgisi’ niteliği kazanmaktadır (Küçük Durur, 2011, s. 28). Toplumsal gerçekliği inşa ettiği önermesine dayanan çerçeveleme modeline göre, haberler inşa ettikleri anlamlar vasıtasıyla toplumsal bir kurum haline gelmektedir (Dursun, 2004, s. 40). Medya aracılığıyla üretilen farklı anlamların egemen söylemler içerisinde eritilerek, marjinalleştirildiği bunun sonucunda egemen söylemin yeniden üretildiği çerçeveleme modeli çalışmalarında ortak kabul haline gelmektedir. Başka bir ifadeyle çerçeveleme modeli “haber öykülerinin haber üretim sürecindeki birtakım kodlamalarla medya profesyonelleri tarafından çerçevelenmesinin toplumsal alanda inşa edilmiş bu genel çerçevelere yaslandığı” görüşündedir (Küçük Durur, 2011, s. 25). Bu noktadan hareketle Tuchman (1978, s. 108), haber içerik üreticilerinin, haber sunumlarının egemen söylem ve

toplum tarafından önceden var olan çerçevelerle uyumlu bir biçimde olduğunu aksi halinin kullanım-dışı bırakıldığını ifade etmektedir.

Kültürel çalışmalarda “egemen iktidarın yeniden üretim merkezi” olarak yer alan medyayı ve haber söylemini çözümleyerek haberlerin toplumsal alandaki tezahürlerine dair medyanın rolünü açıklamaya çalışmaktadır. Söylem çözümlemesi yazılı, sözlü ve görsel metinlerin ideolojik yönünü ve temsil, anlam, iktidar, toplumsallaşma ilişkilerini incelemeyi içermektedir (Doruk, 2013, s. 113). Eleştirel söylem analizinin temsilcisi olarak görülen van Dijk’a göre, söylemin oluşumunda en önemli etken, toplum içindeki egemen sınıfların rolüdür. Kamusal söylem açısından para, statü, şöhret, bilgi gibi unsurlara sahiplik medya söylemlerini yönlendirmek açısından oldukça önemlidir (Doğru Arsan, 2004, s. 157). Dolayısıyla haber metinlerinin egemen söylemler tarafından yeniden üretildiğini ifade eden Tuchman’ın görüşü, Hall (1999) ve van Dijk tarafından da desteklenmektedir (akt. Küçük Durur, 2011, s. 24).

Childs ve Williams (1997) medyanın küresel erişimi ve doğrudan ilerleyişi ile stereotiplerin eşsiz bir hızla geniş bir alana yayıldığını ifade etmektedir (akt. Öztürk, 2019, s. 131). Bu noktadan hareketle, kültür ve gündelik pratikler aracılığıyla, dolayısıyla çevre etkisiyle şekillenen stereotiplerle bireylerde oluşan düşünce ve davranış kalıpları göç olgusuna dair söylemler üzerinde de etkili olmaktadır.

Medya, göç ve mülteci/sığınmacı haberlerinin sunumunda klişe bir tavır takınarak, göçü ve göçün aktörlerini bu tavırla sunmaktadır. Marjinalleştirme, genelleştirilmiş unsurlar, güvenlikçi perspektife odaklanılarak oluşturulan haber temsilleri okuyucuya aktarılır (Öztürk, 2019, s. 330-331). Medya ve göç olgusu söz konusu olduğunda medyanın ayrımcı, kutuplaştırıcı ve zenofobik tutumunun tartışmaya boyut katmadığını sadece tartışmayı şiddetlendirdiğini ifade eden Bauman’a göre, kendini bu yollarla temize çıkarma ve karşıdakine dair güvensizlik yaratma medyanın ana sorunlarından biridir (Bauman, 2016, s. 21).

Özdora Akşak’a göre, medya göçmen ve sığınmacı olgularına dair sabit tutumlar izlemektedir. Bu bağlamda, sığınmacı haberlerinde yer alan aksiyonlar genellikle “sınırı geçmek”, “sınırı aşmak”, “sığınmak”, “kaçmak” ve “sınırı kaçarak geçmek” üzerinden oluşmaktadır. Haberlerde yer alan aktörleri genellikle politikacılar ve yerel politik aktörler oluşturmakta; mekanlar kamplar, sınırlar, parklar ve evsizlik üzerine kurgulanmaktadır. Haber söylemlerinde meşrulaştırıcı yolları ise genellikle din, ortak din bağları ve iktidar-muhalefet söylemleri (kardeşlik, komşuluk, ensar, misafirlik) tarafından oluşmaktadır

(http-5). Haberlerde 2016 yılına kadar “ensar”, “komşu”, “misafir”, “kardeşlerimiz” olarak sıfatlar ile anılan sığınmacılar; sorunun belirginleştiği yıla işaret eden 2016 AB-Türkiye gerilimi itibarıyla yerel halk- sığınmacı anlaşmazlıkları ve ekonomik harcamalara dayanan söylemler üzerinden temsil edilmiştir. Haber söylemlerine paralel olarak siyasi söylemlerde de dışarıdan gelen kitlesel göçün belirgin etkisi görülmeye başlanmıştır (http-5). Söylemler “biz ve onlar” üzerinden ayrıştırıcı bir dile dönüşmüş, sığınmacıların hukuki statülerinin medyada tam olarak anlatılmaması ile oluşan bilgi eksikliği ve sığınmacı haberlerinin istatistikler üzerinden sayısal vurgusu “göç paniği” (Bauman, 2016) etkisi yaratmıştır.

Türkiye’ de göç ve sığınmacı denildiğinde akla gelen ilk grup Suriyeli sığınmacılar olmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verileri göz önüne alındığında Nisan 2011- Ocak 2020 tarihleri arasında Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar nedeniyle Türkiye’ye gelen Suriyeli sığınmacı sayısı yaklaşık 3,6 milyon olarak belirtilmiştir (GİGM,2019). Dolayısıyla hem artan sayıları hem de dil, kültür, eğitim gibi farklı entegrasyon alanlarının etkinliği nedeniyle Suriyeli sığınmacıların akademik alan ve araştırmaların ana aktörlerinden biri haline gelmesini anlamak mümkündür. Medyada, Türkiye’ye gelen Suriyeliler ilk başta çoğunlukla “misafir” olarak temsil edilirken, “kalıcı” olmalarıyla söylemler değişmiş ve sorun olarak görülmeye başlanmıştır. Temsil edilişleri “biz” ve “onlar” ayrımı ile başlayan Suriyelilerin sorunların sebebi olarak görülmesiyle söylemler zamanla değişmiş ve Suriyelilere dair olumsuz söylem kullanımı artmıştır (Göker & Keskin, 2016, s. 231). 2016 yıllarına işaret eden AB ve Türkiye antlaşmalarıyla iç politikada da sığınmacılar ana gündem maddesi haline gelerek söylemlerin odak noktası haline gelmeye başlamıştır. Siyasette dışarıdan gelen kitlesel göçün belirgin etkisi, hukuki süreçteki belirsizlikler ve sığınmacıların haklarının topluma aktarılmasındaki eksik veya yanlış bilgilendirmeler toplumsal kaygılara sebep olmuştur. Bu süreçte genellikle kaygıların tetikleyicisi rolünü üstlenmeyi tercih eden medyanın haberlerde kullandığı sığınmacı temsilleri çözüm odaklı olmayı ön planda tutmayan tutumu birçok çalışmaya konu olmuştur (Karataş, 2015; Özdemir, 2017; Göktuna Yaylacı, 2017; Doğanay & Keneş, 2016; Erdoğan vd., 2017). Ayrıca yapılan bir araştırma sonucunda kamuoyu ve medya özelinde ikinci eş olma, yuva yıkma gibi olumsuz yargıların oluşturduğu önyargı ve nefret söylemi gibi sebeplerle sosyal yaşantılarında dışlanmaya maruz kaldıklarını belirten (Küçükşen, 2017) Suriyeli sığınmacı kadınlar da medyanın ayrımcılık ve dışlama üzerindeki rolünün göstergelerindendir.

Medyanın sığınmacılar üzerine söylem ve temsil edilme biçimleri üzerine literatürde yapılan araştırmaların odak noktasının Suriyeli sığınmacılar olduğu gözlemlenmiştir. Genellikle tek bir sığınmacı grubunu temsil eden ve eleştirel söylem analizi, çerçeveleme, gündem belirleme gibi modellerin kullanıldığı bu araştırmaların Türkiye’deki en büyük ikinci sığınmacı grubunu oluşturan Afgan sığınmacılara odaklanan bir çalışmalara çok az sayıda rastlandığı gözlemlenmiştir. Görünmezlikten görünür hale gelen Afgan sığınmacılar için Türkiye’de yapılan göç çalışmalarının uyum, entegrasyon, insan ticareti, eğitim alanlarında olduğu görülmektedir (Alakuş & Uzan , 2020; Bozkurt vd., 2020; Bozok & Bozok, 2020; Çakırer Özservet, 2013; Gönülaçan & Erdoğan, 2018; Türe vd., 2020; Yeşil, 2020). Dahası yapılan medya ve göç çalışmalarında dil bariyeri, kültürel farklılıklar ve diğer problemler sebebiyle genellikle haberlerin ana aktörleri olan sığınmacılar ile görüşmelerin olmadığı gözlemlenmiştir. Kendi içinde de birden fazla etnik kökene sahip olmaları, kapalı ve çekingen bir toplum olmaları ve Farsça, Arapça dillerinin yanında Urduca, Peştuca gibi daha az bilinen dilleri kullanmalarıyla oluşan dil bariyeri Afgan sığınmacılar ile ilgili yapılmak istenen araştırmaların genel sınırlılıklarını oluşturmaktadır (Kuschminder & Dora, 2009, s. 8).

2.3.3.Haber analizinde eleştirel söylem analizi modeli

Bu araştırma göç olgusunun aktörlerinin medyadaki temsil edilmesini anlamaya çalışarak haber temsillerini eleştirel söylem analizi çerçevesinde incelemeye odaklanmaktadır. Eleştirel söylem analizine göre, haberler genel olarak ele alınmaktan ziyade, söylem ve metin kavramları bağlamında dönüşümlü bir şekilde ele alınmaktadır.

Eleştirel söylem analizi, medya dilinin ve söylemin ideolojik unsurlar barındırdığını savunarak, haber söyleminde ideolojik pratiklerin ve egemen söylemlerin yeniden üretiminin nasıl ortaya konulabileceğini açıklamaya çalışmaktadır. Başka bir ifadeyle, eleştirel söylem analizi, medyanın konuşma ve metinler ile meşru kılınan, yeniden üretilen ve kamuoyuna sunulmasındaki medyanın politik, kültürel, sınıf, ırk ve cinsiyet eşitsizlikleri karşısında kendi çıkarları doğrultusunda inşa ettiği haberin yeniden üretimiyle, gücünün kötüye kullanımını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır (Özer, 2012, s. 204).

Eleştirel söylem analizi, hakim ideolojinin toplumsal cinsiyet, etnik ve ulusal kimlikler, ırk, kültür, tarih vb. alanlar üzerine ürettiği söylemlerin eleştirel okumasını yapmaya çalışmaktadır. Eleştirel söylem analizinin temsilcisi olarak bilinen van Dijk’ın ifadelerinden hareketle, gerçekliğin bilinmeyen geri kalanı söylemlerdeki seçimlere bağlı

olarak inşa edilmektedir. Buna örnek olarak van Dijk, haberin söyleminde kullanılan kelimelerin, bakış açısını yansıttığını dolayısıyla, “özgürlük savaşçısı” ve “terörist” kelimelerini kullanırken yapılan tercihin bir tavrı ve ideolojik seçimi yansıttığını ifade eder (İnal, 1996, s. 119). Başka bir ifadeyle, van Dijk’in dikkat çekmek istediği nokta haber söyleminin toplumda var olan güç/iktidar ilişkilerinden ve ideolojiden bağımsız olmadığıdır. Ona göre söylemler ideolojik tercihlerden kopuk değildir; günlük konuşmalar ve metinler ile rutinleştirilerek yeniden üretilir. Eleştirel söylem çözümlemesi bu noktadan hareketle, söylemsel stratejiler üzerinde durmaktadır (van Dijk, 1993, s.254).

van Dijk, eleştirel söylem analizini dilsel çözümlemeler etrafında ele alarak birtakım kurallar çerçevesinde incelemektedir (Özer, 2011, s. 54-55). Öte yandan bu analiz yönteminin önemli isimlerinden biri olan Fairclough, söylem analizinin belli kuralları olmadığını ve konulara göre farklı yorumlamaların yapılabileceğini ifade etmektedir. Bu noktadan hareketle, Fairclough ve Wodak (1997) söylem analizinin temel prensipleri sıralamışlardır. Buna göre, eleştirel söylem analizi toplumsal meseleler çerçevesinde güç ve iktidarın ilişkilerinin söylemler üzerinden oluştuğunu, söylemin toplum ve kültürün inşasında aktif bir rol üstlendiğini ve ideolojik- tarihsel olduğunu ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra, metin ve toplum ilişkisinde kurgusallığın var olduğunu ve söylemin toplumsal eylemlerin bir biçimi olduğunu ileri sürmektedirler. Fairclough ve Wodak söylem analizinin yorumlayıcı ve açıklayıcı olduğunu ifade etmişlerdir (akt. Durna & Kubilay , 2010, s. 62-63).

van Dijk’ ın dilsel çözümlemesine göre, eleştirel söylem analizi mikro yapı ve makro yapı olmak üzere iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Makro yapı kendi içinde tematik çözümleme ve şematik çözümleme olmak üzere iki başlık halinde incelenmektedir. Buna göre haber içindeki makro önermeler, makro kurallar tarafından oluşmaktadır. Tematik yapı başlıklar, haber girişleri, spotlar, fotoğraflar tarafından oluşurken; şematik yapı durum, ana olayın sunumu, sonuçlar, ardaan bilgisi, bağlam, yorum, haberin kaynakları, olay ile ilgili tarafların yorumları ile oluşmaktadır (Özer, 2011, s. 85). van Dijk’ın dilsel çözümlemesinin ikinci bölümü olan mikro yapı ise sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve haber retoriği etrafında oluşmaktadır. Sentaktik çözümleme cümlelerin aktif ya da pasif olması ve cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması ekseninde değerlendirilerek oluşturulmaktadır. Bölgesel uyum nedensel, işlevsel ve referansal ilişki bütünlerini açıklamaya çalışmaktadır. Sözcük seçimleri haberlerde kullanılan sözcükleri

anlamsal bağ ve örtük anlamlarını ifade ederken; haberin retorik unsurları fotoğraflar, inandırıcı bilgiler ve görgü tanıklarının ifadeleridir (Özer, 2011 s. 85).

van Dijk, güç ve iktidarın, egemen olmayanlar üzerinde kontrolü sağladığı ve yönlendirdiği “bilişsel” bir süreç olarak tanımladığı söylemin, metinler vasıtasıyla tekrar üretilbildiğini ve meşrulaştırıldığını ifade etmektedir (Özer, 2011, s. 54-55). Bu doğrultuda, eleştirel söylem analizinin amacı, meşru kontrol sistemleri ve eşitsizlik ilişkilerine yoğunlaşarak metinleri analiz etmek ve açıklamaktır.

Medya ve haber söylem analizi çalışmaları incelendiğinde, van Dijk’ ın söylem modeline sıklıkla başvurulduğu görülmektedir. Göçü eleştirel söylem analizi çerçevesinde inceleyen çalışmaların, çoğunlukla göç politikalarını meşrulaştırmak ya da meşrulaştırmamak üzere nasıl kullanıldığını anlamaya odaklandığı görülmektedir (Karamanidou, 2017). Bu noktadan hareketle Karamanidou (2017) çalışmasında bu varsayımdan yola çıkarak “göç ve sığınma konusunda sekiz farklı yasayla ilgili parlamentoda yapılan 20 tartışmanın analizini yaparak eski göç deneyimlerini hatırlamanın hem araçsal hem de ikircikli olduğunu” savunmaktadır (s. 161). Böyle bir durumda tartışmaların zemininin dayandığı noktaları ve bağlamlarını anlamak adına eleştirel söylem analizinin kullanılmasını anlamlı bulmaktadır. Araştırmacı ülke dışındaki Yunan mültecilerin Türkiye’ ye kabulü ve ulusal kimlik aidiyetinin yeniden üretilmesine vurgu yapmaktadır. Vaka çalışması olarak desenlenen araştırma, partilerin farklı siyasal yönelimlerine rağmen önerilen göç ve sığınma politikalarını “hayali ulusal topluluğu yeniden üretme” fikriyle meşrulaştırma ya da eleştirme odaklı oldukları sonucuna ulaşmaktadır.

Eleştirel söylem analizi ile desenlenen başka bir çalışma ise Çalık ve Baykal’ ın Suriye’den Türkiye’ye göç etmek durumunda kalan Suriyeli mültecilerin Türkiye medyasındaki temsiline odaklanan çalışmasıdır (Çalık & Baykal, 2020). Habertürk, Birgün ve Sabah gazetelerinin 2019 yılına ait üç aylık haber temsillerini inceleyen çalışma, ideolojik farklılıklardan kaynaklanan haberlerdeki farklı görüşlere odaklanmaktadır. Çalışma, metni bir söylem olarak analiz etmenin toplumun bir durumun sorgusunda etkili olduğu görüşüne dayanmaktadır. Bu bağlamda, van Dijk’ın toplum, biliş ve söylem arasında bir ilişki olduğu; her söylemin bir sosyal ortamda doğduğu görüşüne vurgu yapmaktadır (Çalık & Baykal, 2020, s. 247). Çalışma, incelenen gazetelerdeki haberlerin “Suriyeli mülteciler” üzerindeki temsillerinin genellikle ideolojik görüşlerine dayanan bir bakış açısıyla sunulduğu sonucuna ulaşmaktadır. Söylemin üretiminde çevre ve dünya

görüşlerinin önemine vurgu yaparak eleştirel söylem analizini kullanan başka bir çalışma ise Ulum (2016) tarafından yapılmıştır. Farklı kültürlerin gazete ideolojilerini inceleyen Ulum, eleştirel bilimin bir perspektifi olarak bireylerin ve kurumların dili kullanma biçimlerini incelemek amacıyla eleştirel söylem analizine başvurmuştur. Çalışma, batı medyasının göç ve mülteciler konusuna bakış açısının ulus-devlet ve güvenlik odaklı olduğu, Türkiye medyasının ise “Suriyelilerin” zorlu yaşam koşullarına odaklandığı sonucuna ulaşmıştır (Ulum, 2016, s. 541).

İncelenen çalışmalar dikkate alındığında, bu çalışma da göç ve sığınma konusunda medyanın var olan yöntemlerle yeniden üretim, değiştirme ya da var olan söylemlerin özelliklerini ortaya çıkarmasını dikkate alarak eleştirel söylem analizini kullanmayı amaçlamıştır. Eleştirel söylem analizi, haber söylemi aracılığıyla sunduğu kavramsallaştırmalar ve bunlardan oluşan zihin haritalarının anlaşılması ve açıklanmasına imkan sağlamaktadır. Bu bağlamda, araştırma süresince Afgan sığınmacıların haber temsillerini değerlendirmek açısından bu analiz yönteminin elverişli olacağı düşünülmektedir.

3.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu ile verilerin toplanması ve çözümlenmesi, geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin bilgiler sunulmaktadır.

3.1.Araştırma Modeli

Bu araştırma, odaklandığı konu kapsamında nitel yöntemleri kullanmaktadır. Genel olarak göçün çok-boyutlu ve dinamik yapısı nedeniyle, özelde ise uzun yıllar süren çatışmalar, işsizlik, yoksulluk vb. travmatik deneyimlere sahip Afgan sığınmacıların göçlerinin farklı dinamikleri barındırması ve bu dinamiklerin anlaşılması için geniş bir yelpaze sunması nedeniyle araştırmada nitel yöntem kullanılması tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemleri, birçok yöntem ve araştırmalara olanak vermesi nedeniyle tek bir varlık değil, devasa bir çeşitlilik sağlamaktadır (Punch, 2005, s.132).

Nitel yöntemin araştırmayı genellemeden uzak, farklı süreçleri ve nedensellikleri anlama konusunda en avantajlı yöntem olduğu bilinmektedir. Başka bir ifadeyle, nitel yöntemin gündelik yaşam pratiklerini anlama, yorumlar geliştirme ve çözümlemeler üretme gibi avantajları ile aktif süreçlere sunduğu kolaylıklar araştırmanın konusu da düşünüldüğünde nitel yöntemin seçimini gerektirmiştir (Punch, 2005, s. 142-143). Araştırmanın Afgan sığınmacıların haber medyasındaki temsil edilişlerini ve Afgan sığınmacıların gündelik hayat pratiklerini anlamaya odaklanması, araştırmacıya farklı bakış açıları ve yorumlama alanları sunması araştırma modelinin belirlenmesinde nitel yöntemi gerekli kılmıştır.

Bu araştırmanın temel amacı Afgan sığınmacıların medya temsilleri, Afgan sığınmacıların bu temsiller hakkındaki görüşleri, göç deneyimleri ve Türkiye’deki diğer göçmenlere ilişkin görüşleri çerçevesinde Türkiye’de Afgan sığınmacı olmanın anlamının derinlemesine analiz edilmesidir. Bu amaç ekseninde nitel bir araştırma olarak desenlenen bu araştırmada, çalışma grubunda yer alan gazetelerdeki haberler içerik analizi ve eleştirel söylem analizi yaklaşımı çerçevesinde incelenecektir. Eleştirel söylem analizinin en önemli temsilcilerinden olan van Dijk’ın ifadesiyle eleştirel söylem analizinde temel amaç medyanın kamuoyu etkisini, kendi ideolojik çıkarlarına uygun olarak düzenlemesi ve haberin yeniden üretimiyle gücün istismarını ortaya çıkarmaktır (Tannen vd., 2015, s. 353). Başka bir açıdan, van Dijk’ın (1993) sunduğu eleştirel söylem analizi, yalın bir biçimsel analiz olmaktan ziyade tartışılabilir, konu ile yeniden şekillendirilebilir olması nedeniyle uygulanabilirlik açısından imkan sağlamaktadır (Çakmak ve Bilişli, 2019). Bu doğrultuda,

verilerin kavramsallaştırması ve yapılandırılması, yönteminin araştırmaya sağladığı çeşitlilik gibi nedenlerle araştırmada nitel araştırma yöntemleri ve eleştirel söylem analizinin kullanımı uygun görülmüştür.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu medya ve saha olmak üzere iki boyutta ifade edilebilir. Araştırmanın medya boyutunu oluşturan çalışma grubundaki gazeteler amaç ve alt amaçlar doğrultusunda amaçlı örneklem yoluyla belirlenmiştir. Amaçlı örneklem, bilgi yönünden nitelikli durumların tercih edilerek ayrıntılı biçimde araştırılmasına fırsat sunması nedeniyle nitel çalışmalarda sıklıkla kullanılmaktadır (Punch, 2005; Büyüköztürk vd., 2012). Araştırmada, Afgan sığınmacıların haber temsillerinin incelenmesi amacıyla Hürriyet, Sabah ve Sözcü gazetelerindeki ilgili haberler amaçlı örneklem ile belirlenerek çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışma grubun belirlenirken, gazetelerin ulusal medyayı ana akım içinde temsil etmeleri, tirajları ve düzenli çalışan-kolay ulaşılabilir internet sitelerine sahip olmaları dikkate alınmıştır. Ayrıca gazetelerin farklı yayıncılık anlayışları ve dünya görüşleri de etkili olan unsurlardandır. Çalışma grubunda seçilen üç gazetenin haberlerine Hürriyet <http://www.hurriyet.com.tr/>; Sabah <http://www.sabah.com.tr/>; Sözcü <http://www.sozcu.com.tr/> internet adresleri üzerinden ulaşılmıştır.

Afgan sığınmacıların Türkiye'ye geliş süreçleri uzun yıllara dayanmakta ve Suriyeliler gibi belirli bir tarihsel aralığı temsil etmemesi nedeniyle AB ve Türkiye sınır geriliminin yaşandığı Kasım 2016 tarihi esas alınarak günümüze kadar olan haberler incelenmiş, bu bağlamda seçilen üç gazetenin de 2016-2020 tarihleri arasındaki haberlere odaklanılmıştır. Arşiv taraması ile internet verileri üzerinden “mülteci”, “sığınmacı”, “göçmen” ve “Afgan” anahtar kelimeleri ile ayrı ayrı yapılan haber taramalarıyla toplam 8.188 sonuca ulaşılmıştır. Haber sonuçları içerisinde anahtar kavramlar ve konu ile ilgilerinin çözümlenmesi, tekrar eden haberler ve konu ile ilgisiz haberlerin ayıklanması sonucunda Hürriyet Gazetesi'nden 447, Sabah Gazetesi'nden 196 ve Sözcü Gazetesi'nden 33 haber olmak üzere toplam 676 haber araştırma kapsamında değerlendirilmiştir.

Araştırmanın saha araştırmasını oluşturan ikinci boyutta ise çalışma grubu amaçlı ve kartopu örneklem ile belirlenmiştir. Saha araştırması Konya ilinde gerçekleştirilmiştir. Konya ilinin uzun yıllardır uydu kent olarak sığınmacılara ev sahipliği yapması ve Türkiye'de en çok sığınmacı bulunan ilk on ilden biri olmasının araştırma için anlamlı olacağı düşünülmüştür. Katılımcılara erişebilmek adına ilk olarak Konya İl Göç

İdaresi'nden Afgan sığınmacıların genel profilini ve kentte de yoğun olarak yaşadıkları semt ve/veya mahallelerin belirlenmesine yardımcı olacak verileri içeren bilgi paylaşımı talebinde bulunulması planlanmıştır. İstenilen verilerin elde edilemediği durumda ilk olarak Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) ve araştırmacının aktif gönüllüsü olduğu İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (IKGV) olmak üzere ildeki diğer STK'lardan da veri paylaşımı konusunda destek talebinde bulunulması planlanmıştır. Bu plana uygun olarak elde edilen veriler doğrultusunda araştırmanın yapılacağı mahalleler belirlenmiştir. Seçilen mahallelerde yapılan alan araştırmasında katılımlı gözlem ve derinlemesine mülakat gibi tekniklerle de desteklenen bir araştırma süreci planlanmıştır.

Araştırma boyunca katılımcılara erişebilmek için kartopu örnekleme teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada Afgan sığınmacıların, sığınmacılık deneyimleri nedeniyle hassas olabilecekleri ve kültürlerarası farklı kırılganlıklara sahip olabilmeleri göz ardı edilmemektedir. Bu bağlamda kapalı bir grup olmaları, hukuki statülerinden dolayı sınır dışı ya da diğer yaptırımlardan dolayı çekinmelerinden dolayı zor ulaşılabilen bir grubu temsil etmeleri nedeniyle böylesi gruplara ulaşmada kartopu örnekleme faydalı görülmektedir (Atkinson & Flint, 2001, s. 1). Katılımcılara erişim sağlanırken ve araştırma süresince alanın getirisi ve sınırlılıkları ile bağlantılı olarak bu sayı artırılıp azaltılabileceği öngörülerek araştırma süresince yaklaşık 40 katılımcıya ulaşmak hedeflenmiştir. Ancak pandemi dönemi ile araştırma döneminin aynı zamanlı olması, sokağa çıkma kısıtlamaları ve bulaş riski gibi nedenlerle 9'u kadın ve 19 erkek olmak üzere 28 katılımcı ile görüşme yapılabilmektedir. Görüşülen katılımcılara ilişkin bilgiler EK-1'de katılımcıların profilleri başlığı altında detaylandırılmıştır.

3.3.Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler gazete haberlerinin incelenmesi ve görüşmeler olmak üzere iki temel yöntemle toplanmıştır. Araştırma grubunda yer alan Hürriyet, Sabah ve Sözcü gazetelerindeki ilgili haberlere gazetelerin internet arşivlerinde yapılan taraması yöntemi ile gazetelerin kendi haber sitelerinden yapılan aramalar sonucunda elde edilmiştir. Yapılan haber taramalarında elde edilen sonuçlar araştırmacı tarafından bilgiler uygun kodlamalar ile kategorize edilmiş, sınıflandırılmış ve etiketlenmiştir (Punch, 2005, s. 198).

Araştırmanın saha boyutunda katılımcılar ile yapılan görüşmeler sırasında bir yandan aranan yanıtlar alınırken diğer yandan katılımcılara ek sorular sorabilme imkânını

tanınması nedeniyle yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu sayede araştırmada önceden belirlenemeyen noktalarının da keşfedilmesi umulmaktadır. Araştırmada yüz yüze, Zoom ve telefon görüşmeleri aracılığıyla katılımcılara ulaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde ses kaydı ve not alma yöntemi ile görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Ancak araştırmada dezavantajlı gruplarla çalışıldığından katılımcılardan bazılarının hukuki kaygılarından kaynaklanan nedenlerden dolayı ses kaydı alınmasına izin vermemiştir. Bu esnada araştırmacı görüşmeye not alarak devam etmiş ve veri kaybı en aza indirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca araştırmanın sınırlılıklarında biri olan dil bariyeri oluşabilecek problemleri engellemek amacıyla görüşmelerde yer yer tercüman desteği alınmıştır. Görüşmeler sırasında, araştırmacı gözlem verilerine yer verebilmek amacıyla saha günlüğü tutmuştur. Böylelikle, sistematik ve düzenli olarak kayıt altına alınan veriler, araştırma süresince araştırmacıya veri kaybını önlemek konusunda imkân sağlamıştır.

3.4.Verilerin Analizi

Araştırmanın Afgan sığınmacıların haber temsillerini inceleyen bölümünde seçilen gazetelerden değerlendirilen 676 haber başlıkları ve haber içerikleri üzerinden van Dijk’ın eleştirel söylem analizi modeline göre incelenmiş ve analiz edilmiştir. Haberlerin değerlendirilmesinde haberlerin sayıları ve yıllara göre dağılımı, haberlerde tekrar edilen kelimeler, örtük anlatımlar, anlamlandırma pratikleri gibi unsurlar üzerinden kategorize edilip etiketlenmiştir. Değerlendirmeye alınan haber metinleri düzenlenerek başlıkları üzerinden kodlanmış, eleştirel söylem analizi modeline uygun olarak incelenmiştir. Çalışma sürecinde haber inceleme metodu olarak kullanılan van Dijk’ın eleştirel söylem analizi metodunun seçilmesinin nedeni bu metodun verilerin değerlendirme ve yorumlama adımlarında metindeki örtük mesajların çözümlenirken anlamı, bağlamını ve biçimini inceleyecek (Yardım & Doğruel, 2019, s. 137) bir özelliğe sahip olmasıyla ilgilidir. Başka bir deyişle, van Dijk, haberleri yalnızca metinsel ve yapısal açıdan incelemekten ziyade; anlama ve üretim düzeylerine dayanan bir çözümleme ve açıklamayı önceleyerek haberleri eleştirel söylem analizi ile ele almıştır (Ülkü, 2004, s. 374). Haberler frekans analizi ve kategorisel analizler neticesinde temsil nitelikleri belirlenen beş ana tema üzerinden değerlendirilmiştir. Bunlar, “Ölüm ve Yaşamı Ayıran Çizgi: Ulusal Sınırlar”, “Risk Ortamı Oluşturan Misafirler”, “Sığınılan Ülke”: Eve Aidiyetin Koşullanması ve Olumlanan Ev Sahibi”, “Etkiyi Arttırma Yolları: Sığınmacıların Haber Sunumunda Sözcük Seçimi” ve

“Uluslararası Sınırlarda Kabul Görmeyenler: Politika Söylemlerinde Afgan Sığınmacılar” dır.

Araştırmanın saha boyutunda ise yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler kodlama ve kategorize edilerek analiz edilmiştir. Araştırmada, görüşmeler boyunca katılımcıların izniyle alınan ses kayıtları bilgisayar ortamında Microsoft Word kullanılarak yazıya aktarılmış ve bu şekilde deşifre edilmiştir. Görüşme esnasında alınan kayıtlar, katılımcıların ifade ettiği şekilde yazıya aktarılmıştır. Bu şekilde yazıya aktarılan görüşme kayıtları, görüşme soruları dikkate alınarak ayrı ayrı dosyalar ile sınıflandırılmıştır. Araştırma verilerini analiz etmek üzere hem görüşmeler esnasında alınan notlardan hem de araştırmacının görüşme yaptığı günlerde tuttuğu saha günlüğünden yararlanılmıştır. Araştırmanın saha boyutunda ise Afgan sığınmacıların haber temsilleri ve kimlik edinim süreçleriyle ilişkilendirilerek yanıtları belirlenen başlıklar altında aktararak somutlaştırılmıştır.

3.5.Geçerlik ve Güvenilirlik

Araştırma, nitel araştırma yöntemi ile desenlenmiş ve araştırmada kullanılan yöntem ve teknikler, çalışma grubunun seçimi ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan “ inanılrlık” (trustworthiness) kavramı (Guba & Licoln, 1987) etrafında, araştırmanın inanılrlık düzeyinin yüksek olması adına uzun süreli etkileşim, yöntem üçgenleme (dokuman analizi, gözlem, derinlemesine görüşme), fotoğraf, mülakat deşifresi ve saha günlüğü teknikleri kullanılmıştır. Araştırma, araştırmanın konusu ile ilgili tanımlamalardan, kuramsal çerçeveden ve değerlendirmelerden faydalanılarak planlanmış ve gerçekleştirilmiştir (Başkale, 2016, s. 24-26).

Saha verileri elde edilirken katılımcılar için güven ortamının oluşması adına, yeterli verilerin elde edilmesi ve görüşme sorularına doğru ve eksiksiz cevaplar alınabilmesi için uzun süren görüşmeler yapılmıştır (akt. Başkale, 2016, s. 23). Böylelikle görüşme detaylarının aktarılması, görüşme sorularına alınan yanıtlar ve tercüman çevirileriyle ortalama 1 saat süren görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin deşifre edilebilmesi ve veri kayıplarının oluşmaması amacıyla görüşmelerde ses kaydı ve not alma teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın katılımcılarının yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verdikleri yanıtlar olabildiğince katılımcıların dile getirdiği şekilde aktarılmıştır.

Araştırmacı, araştırma ve görüşmeler esnasında kimliğini gizlememiş, araştırmanın konusu ile ilgili görüşme öncesi bilgilendirme yapmıştır. Araştırma öncesinde

araştırmacının STK’larda Afgan sığınmacıların da dâhil olduğu gruplarla çalışarak görev alması n deneyim ve bilgi kazanmasına fırsat sunmuştur.

4. BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bulguları tezin amacı ve alt amaçları doğrultusunda, Afgan sığınmacıların haberlerdeki temsillerine ilişkin bulgular; haberlerdeki temsilleri hakkında sahadaki Afgan Sığınmacıların görüşlerine ilişkin bulgular; Afgan sığınmacıların göç deneyimleri ve kimlik anlayışları arasındaki etkileşime ilişkin bulgular ve Afgan sığınmacıların diğer sığınmacılar hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular şeklinde sunulmuştur.

4.1.Afgan Sığınmacıların Haberlerdeki Temsillerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın bu başlığı altında yer alan bulguları haberlerin gazetelere ve yıllara göre sayısal dağılımı; haberlere ilişkin belirlenen temalardan oluşmaktadır.

4.1.1.Haberlerin gazetelere ve yıllara göre sayısal dağılımı

Hürriyet, Sabah ve Sözcü gazetelerinin Kasım 2016-Kasım 2021 tarihleri arasındaki haberlerinde “Afgan”, “mülteci”, “sığınmacı” ve “göçmen” anahtar kelimeleriyle haber taraması yapılmıştır. Buna göre, Hürriyet Gazetesi’nde 1.083 haber, Sabah Gazetesi’nde 3.045 haber ve Sözcü Gazetesi’nde 4.060 haber olmak üzere toplam 8.188 haber elde edilmiştir. Elde edilen 8.188 haber başlığının ise anahtar kavramlar ve konu ile ilgilerinin çözümlenmesi, tekrar eden haberler ve konu ile ilgisiz haberlerin ayıklanması sonucunda Hürriyet Gazetesi’nden 447, Sabah Gazetesi’nden 196 ve Sözcü Gazetesi’nden 33 haber olmak üzere toplam 676 haber değerlendirilmeye alınmıştır.

Çizelge 1. *Afgan Sığınmacı Haberlerinin Gazeteler ve Yıllara Göre Dağılımları*

Gazete	2016	2017	2018	2019	2020	Toplam
Hürriyet	15	113	176	75	68	447
Sabah	3	37	50	58	48	196
Sözcü	3	13	3	9	5	33
Toplam	21	166	221	147	121	676

Çalışma grubundaki gazeteler incelenirken çalışmanın konusu kapsamında Kasım 2020- Aralık 2020 aralığındaki haberler ve bu haberlerin Afgan sığınmacılar ile ilgisi göz önüne alınarak elde edilen sayısal veriler yansıtılmıştır (*Çizelge.1*). Buna göre Afgan sığınmacılar hakkında en fazla haber Hürriyet Gazetesi’nde yer alırken, Sabah Gazetesi’nin ikinci sırada yer aldığı ve Sözcü Gazetesi’nin en az haber yapan gazete olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, 2018-2019 yılları arasında görülen artış dikkat çekmektedir. Bu artışın ise 2018-2019 yılları arasındaki Türkiye-AB sınır gerilimi ile ilgili

olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla, bu durum haber üretiminin politik süreçlerden etkilendiği varsayımını ortaya koymaktadır.

4.1.2. Haberlere ilişkin olarak belirlenen temalar

Çalışma grubundaki haberler incelenerek mülteci, göçmen ve sığınmacıların eleştirel söylem analizi kullanarak haber temsillerini inceleyen benzer çalışmalar da (van Dijk, 2000; Kolukırcık, 2009; Özer, 2012; Göktuna Yaylacı, 2017; Lortoğlu, 2019; Öztürk, 2019) göz önünde bulundurularak haberlerdeki söylemin 5 ana tema etrafında şekillendiği belirlenmiştir. Bu temalar şöyle ifade edilebilir;

1. Ölüm ve Yaşamı Ayıran Çizgi: Ulusal Sınırlar
2. “Risk Ortamı Oluşturan Misafirler”
3. “Sığınılan Ülke”: Eve Aidiyetin Koşullanması ve Olumlanan Ev Sahibi
4. Etkiyi Arttırma Yolları: Sığınmacı ve Mültecilerin Haber Sunumunda Sözcük Seçimi
5. Uluslararası Sınırlarda Kabul Görmeyenler: Politika Söylemlerinde Afgan Sığınmacılar

İncelenen haberlerdeki söyleme ilişkin oluşturulan temalar ve temalara ait haber sayıları Çizelge 2’de verilmiştir. Aynı haberin sunumunda birden fazla temanın bağlamını ortak içeren haberler de dikkate alınarak uygun temalara yerleştirilmiştir.

Çizelge 2. *Haberlerdeki Söyleme İlişkin Temalar ve Haber Sayıları*

Temalar	Toplam
Ölüm ve Yaşamı Ayıran Çizgi: Ulusal Sınırlar	221
“Risk Ortamı Oluşturan Misafirler”	298
“Sığınılan Ülke”: Eve Aidiyetin Koşullanması ve Olumlanan Ev Sahibi	42
Etkiyi Arttırma Yolları: Sığınmacıların Haber Sunumunda Sözcük Seçimi	203
Uluslararası Sınırlarda Kabul Görmeyenler: Politika Söylemlerinde Afgan Sığınmacılar	81

Haberlerde Afgan sığınmacılara ilişkin genellikle olumsuz bir dil kullanıldığı saptanmıştır. Dengeli bir dil ile sunulan haberlerin büyük bir kısmı ise Afganistan’ın güncel durumları ile ilgili bilgi sunumlarında görülmektedir. Olumlu dil kullanılan haberlerde genellikle Afgan sığınmacıların ailelerinin parçalanması/birleşmesi üzerinden bir sunum yapılmıştır.

Haberlerin genel dağılımı incelendiğinde Afgan sığınmacıların genellikle “Risk Ortamı Oluşturan Misafirler” teması ile ilgili haber temsilleri göze çarpmaktadır. İncelenen 676 haber içerisinden 298 haberi kapsayan bu temada Afgan sığınmacılar genellikle sayısal olarak gittikçe artan ve suç olgusu ile özdeşleşen haberler çerçevesinde sunularak risk ile özdeşleştirilmişlerdir. Haberlerin sunumunda Afgan sığınmacılara yönelik sıklıkla kullanılan “kaçak” nitelemesi, etkiyi arttırmak için haberde benzetme, metafor ve sarkazm yollarıyla kullanılan sözcük seçimlerini ifade eden “Etkiyi Arttırma Yolları: Sığınmacı ve Mültecilerin Haber Sunumunda Sözcük Seçimi” teması altında incelenmiştir. Sığınmacı ve mültecilerin sınır ile kurduğu ilişkiler ve ulus devletin sınırlara ilişkin bakış açısı “Ölüm ve Yaşamı Ayıran Çizgi: Ulusal Sınırlar” başlığı altında incelenirken, haberlerin sunumunda ev sahibi ülkeye yönelik kullanılan olumlayıcı dile karşın sığınmacıların konumu “Sığınılan Ülke”: Eve Aidietin Koşullanması ve Olumlanan Ev Sahibi” başlığı altında incelenmiştir. Ayrıca haberler hem uluslararası hem de ulusal siyasi söylemlere konu olması bakımından da “Uluslararası Sınırlarda Kabul Görmeyenler: Politika Söylemlerinde Afgan Sığınmacılar” başlığı altında incelenmiştir. İncelenen haberlerin tipik örnekleri, temalarla ilişkilendirilerek ait bulunduğu temalar altında örneklendirilmiştir.

4.1.2.1. Ölüm ve yaşamı ayıran çizgi: ulusal sınırlar

Soğuk Savaş sürecine dayanan uluslararası göçün güvenlik perspektifi ile değerlendirilmesi ilk olarak askeri bir çerçevede düşünülse de giderek geniş bir tanımlamayla ekonomik, kültürel ve asayiş ile ilgili endişeleri de kapsayan bir “güven (siz)lik” halini almıştır. Uzun yıllardır “tehdit, asimetrik tehdit, terör tehdidi” ile anılan düzensiz göç hareketlerine dair politika üretemeyen ve sadece sınırlarını korumayı görev edinen ulus devletler, düzensiz göçün yıllardır süregelen bir olgu olmasına karşın hala çözümsüz kalmaktadır (Kolukırık, 2019, s. 2-3). Sınırlarını sıkı sıkıya denetleme kaygısında olan ve içeriye “yabancı” girişini engellemeye çalışan ulus devletler için göç bir güvenlik kaygısını tanımlasa da göç edenler için bir “hayatta kalma” imkânını temsil etmektedir.

Göç edenler tarafından göç yolculuğunun genellikle hayat ve ölüm arasındaki bir geçidi temsil etmekte olduğu söylenebilir. Geçidin diğer tarafına geçmeye yönelik hareket edebilen kişi için hayatta kalma şansını betimleyen geçit, geride kalan -hareket edemeyen- için de ölüm ile bağdaştırılabilmektedir. Türkiye’ye bilinen göç tarihleri 1980’li yıllara dayanan Afganistan’lı sığınmacıların sınırlardaki görünür hale gelmeleri 2011 Suriye krizi

ile belirginleşmeye başlanmıştır. Bu tarihlerden itibaren göçe yönelik artan politik ve akademik çalışmalardaki istatistiksel hareketlilik ve nicelik göstermiştir ki bugün Afgan sığınmacılar ikinci en büyük sığınmacı grubunu temsil etmektedir (bkz. Şekil 2). Afganistan’ da yıllardır süren etnik kökenli iç çatışmalar, rejim baskısı ve savaş hali dünyadaki en çok hareketliliğe sahip nüfusun oluşmasında etkilidir. Uzun yıllardır en çok göç eden nüfusu oluşturan Afgan Sığınmacılar için gittikleri her yer durak noktası olarak konumlanmış ve varış noktası belirsizdir.

Türkiye ile AB’ nin sınır gerilimi meselesinde yoğunluğu belirginleşen Afgan sığınmacıların kayıtlı ve kayıtsız olarak niceliksel çokluğu siyasi söylemlerde yerini bulduğu andan itibaren medya için de büyük bir haber kaynağı haline gelmiştir. Zaten ana gündem konularından biri olma noktasında yıllardır değişmeyen göç olgusu medya için de bir popülizm aracı haline gelmiştir. Bu bağlamda Afgan sığınmacıların haberleştirilmesinde haberlerin önemli bir kısmının sınır geçişleri ile ilgili haberlerden oluştuğu görülmüştür.

Hürriyet, Sabah ve Sözcü Gazeteleri’nde incelenen haberlerin yüzde 32,6’sının Afgan sığınmacıların sınır geçişleri ile ilgili haberlerden oluştuğu görülmektedir. Kalan haberlerin ise büyük bir oranında “sınırdan geçiş” ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Göç edenler tarafından aşılması gereken bir engel olarak görülen sınırlar, ev sahibi ülke için ise ülkeyi yabancılardan koruyan bir kapı görevi üstlenmektedir. Dolayısıyla, sığınmacıların sınırdan geçmeleri ile ilgili haberlerin iki şekilde sunulduğu görülmüştür. Bunlardan ilki, “insanlık dramı” kavramı odak noktasına alınarak yapılan güçsüz, yardıma muhtaç, çaresiz kişilerin sınırdan geçişi ile ilgili iken ikincisi genellikle sayısal olarak ifade edilen ve artan sayıları ile “tehlike” oluşturabilecek göç aktörleri üzerinedir. Bu bağlamda ilki için, “Umuda Yolculuk’ ta İki Bebeğin Ağlatan Fotoğrafları” (Sözcü, 05/08/2017) haberi (Fotoğraf 1) örnek verilebilir.

Fotoğraf 1. Sözcü Gazetesi, 05/08/2017

Haberin devamında ise “*yakalanacaklarını anlayan göçmenler, lastik bottaki bebeği denize atmakla tehdit etti ve denize atılmak istenen bebek korku içinde uzun süre ağladı*” şeklinde bir metinle birlikte kurtarılan bebeğin askerlere gülümsediğine dair detaylar açıklanmaktadır. Haber fotoğrafında ise lastik botta yakalanan göçmenler içerisinde habere konu olan bebeğin çember içinde belirtilmesi, sansasyonel içerik ve tiraj kaygılarına dair yorumları güçlendirmektedir. Haberlerde “umuda yolculuk”, “göçmenlerin sınırlarda umut bekleyişi”, “ölüm yolculuğu” gibi kavramlarla sunulan Afgan sığınmacılar ikinci olarak, niceliksel çoklukla ilgili sunulmuştur. Buna örnek olarak, “İran’dan 3 milyon mülteci Türkiye’ye gelebilir” (Sabah, 26/03/2017); “Türkiye’ye geldiler! ‘Bizim gibi birçok kişi gelmeye çalışıyor’” (Hürriyet, 02/04/2017) başlıkları verilebilir. Haberlerin devamında daha önce geleceği düşünülen mülteci ve sığınmacıların engellendiği ancak yine de gelişlerinin devam ettiği gibi detaylara yer verilmektedir. Bu bağlamın örneğini oluşturabilecek haberlerin görsellerine Fotoğraf 2 ve Fotoğraf 3 ile yer verilmektedir.

"İran'dan 3 milyon mülteci Türkiye'ye gelebilir"

Başbakan Yardımcısı Veysi Kaynak 3 milyon kişilik yeni bir göç dalgasının İran'dan Türkiye'ye doğru hareketlenme içinde olduğunu söyledi.

CNN Türk'te yayınlanan Hafta Sonu programında Hakan Çelik'in sorularını yanıtlayan kaynak konuyla ilgili şunları söyledi:

"İran'dan aldığımız bilgilere göre yaklaşık 3 milyon mülteci var. İzinsiz mülteci var. Ve bunlar Türkiye'ye doğru hareketlenme içinde. Daha çok Afgan maalesef yine. İran'ın daha doğusundan. Şöyle bir endişemiz de var. Sanki Türkiye'ye doğru göçlerine İran devleti yardımcı oluyor demeyelim de göz yumuyor gibi. Sadece 2016 yılında Iğdır ve Ağrı illerimizden izinsiz geçiş yapmak isteyen tam 30 bin mülteciye işlem yaptık. Ve bu devam ediyor."

Fotoğraf 2. Sabah Gazetesi, 26/03/2017

Bu broşürleri dağıttılar... Binlercesi geliyor! Kapıdaki tehlike...

Hürriyet Haber

18.04.2018 - 09:14

Son iki ay içinde yüzde 90'ı Afgan, 50 bin göçmen Türkiye'ye giriş yaptı. 2018'de gelenlerin profili öncekilerden çok farklı. Aralarında İran'ın Suriye'de paralı asker olarak kullandığı Hazaraların da bulunduğu iddiası endişe verici. İran sınırında güvenlik önlemleri artırılırken; durumla ilgili bölge valileri de İçişleri Bakanlığı ve MGK Sekreterliği'ne rapor sundu. Kaçakçıların yaydığı bir broşür de göçmen trafiğindeki artışın nedenleri arasında gösteriliyor.

Fotoğraf 3. Hürriyet Gazetesi, 18/04/2018

Fotoğraf 3'de yer aldığı üzere Hürriyet Gazetesinin "Bu broşürleri dağıttılar... Binlercesi geliyor! Kapıdaki tehlike..." başlıklı haberi incelendiğinde metin içinde yer alan ifadeler şu şekildedir: "Son iki ay içinde yüzde 90'ı Afgan, 50 bin göçmen Türkiye'ye giriş yaptı. 2018'de gelenlerin profili öncekilerden çok farklı. Aralarında İran'ın Suriye'de paralı asker olarak kullandığı Hazaraların da bulunduğu iddiası endişe verici." (Hürriyet, 18/04/2018). Haberin başlığında kullanılan "binlercesi" ve "kapıdaki tehlike" ifadesi

binlerce Afgan sığınmacı üzerinden yapılan genelleştirme ve güvenlik perspektifli yaklaşımın örneklerinden biridir. Benzer şekilde Sözcü Gazetesinin kullandığı “Akın akın Türkiye'ye doğru geliyorlar” (Sözcü, 22/12/2019) başlıklı haberde ise göç eden Afgan sığınmacıların demografik çokluğu üzerinden yapılan haber vurgusu medyanın, ulus devlet ideolojisini benimsediğini ve dar bir perspektif ile Afgan sığınmacıları “sınırlara akın eden” kitleler olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Ayrıca Çizelge 3'te “Ölüm ve Yaşamı Ayıran Çizgi: Ulusal Sınırlar” temasına ait tipik örnekler yer almaktadır.

Çizelge 3.Ölüm ve Yaşamı Ayıran Çizgi: Ulusal Sınırlar Temasına Ait Tipik Örnekler

Haber Başlığı	Tarih
“Ege'de 3 ayda 4 bin 214 kaçak göçmen yakalandı”	(Sabah, 10/04/2018)
“Bu broşürleri dağıttılar... Binlercesi geliyor! Kapıdaki tehlike...”	(Hürriyet, 18/04/2018)
“Mülteciler 2 bin dolara Yunanistan'a kaçıyor”	(Sözcü, 02/08/2018)
“Göçmenlerin işlem yoğunluğu”	(Sabah, 29/08/2018)
“İdlib' ten olası bir göç hareketi güvenlik tartışmalarını arttıracak”	(Hürriyet, 12/09/2018)
“Sınır dışı edilen genç canına kıydı”	(Sabah, 12/10/2018)
“Akın akın Türkiye'ye doğru geliyorlar”	(Sözcü, 22/12/2019)
“Düzensiz göçte ilk sırada Afganlar var”	(Hürriyet, 17/01/2020)
“Mültecilerin, “Umuda Yolculuğu” devam ediyor”	(Sözcü, 02/03/2020)
“Avrupa'da yeni duvarlar”	(Hürriyet, 16/03/2020)
“Avrupa hayalinden aile dramına: Elif Naz ve Ferit Yunanistan'da kaldı”	(Hürriyet,30/04/2020)
“Çay bahçeleri Birleşmiş Milletler gibi!”	(Sabah, 09/06/2020)

Genelde mülteciler ve sığınmacıların özelde ise Afgan sığınmacıların haberlerinin sunumunda görülen bu iki durum da değerlendirildiğinde bir yandan göç yolculuğu kurtarıcı rol ile yaşamın önemli bir unsuru olarak görülürken diğer yandan kalanlar ise ölüm ile ilişkilendirilmiştir. Haberlerin sunumundaki başlıklar göz önünde bulundurulduğunda Afgan sığınmacıların sınır geçişleri sık sık dramatize edilerek verilirken aynı zamanda sayısal verilerin vurgulanması konunun güvenlik perspektifi ile sunulurken popülizm aracı haline getirildiği söylenebilir. Bu durum mülteciler ve sığınmacıların, yolculuğu ölüm ve yaşam arasındaki geçit olarak görmelerinin ardındaki koşulları ve çözüm önerilerinin gündeme gelmesi haber sunumu içinde göz ardı edilerek yüzeysel anlatıları barındırmaktadır.

4.1.2.2. “Risk ortamı oluşturan misafirler”

Çalışmada incelenen haberlerin önemli oranı suç ve asayiş çerçevesinde sunulan Afgan sığınmacılardan oluşmaktadır. İncelenen toplam haberler değerlendirildiğinde bu haberlerin yüzde 43,4'ü Afgan sığınmacıların asayiş sorunları ile ilgilidir. Dolayısıyla,

sığınmacılara dair “risk” taciz, tecavüz, uyuşturucu, kriminalize etme gibi nosyonlara dayandırılarak yansıtılmaktadır. Böylelikle haberlerin ev sahibi ülkede dil, ırk ve kültüre dayalı var olan “yabancı” algısını derinleştirerek kırılganlığı artırdığı fikri güçlenmektedir.

Ev sahibi toplumun “yabancı” olarak nitelendirdiği birey ya da grupların farklı ve tanınmıyor oluşlarından kaynaklanan endişe ile dışardan gelen sığınmacı/mültecinin bilinemezliğinin potansiyel bir tehdide dönüşebilmesi gündeme gelmektedir. Medyanın bu husustaki rolünü van Dijk, etnik kimliklere dayalı olaylar söz konusu olduğunda çoğu insanın yargısının doğuştan ve kendiliğinden gelişmeyip, bu çerçevenin oluşmasında kitle iletişimlerinin oldukça etkili olması (2005, s. 361) ile açıklar. Yabancı olarak ötekileştirilenin mantıklı bir çerçevede sunulması için en kolay yollardan biri asayiş sorunlarını ön planda tutmaktır. Böylelikle “sorun çıkaran ve ne getireceği belli olmayan tehlike” olarak varsayılan sığınmacıların insani hakları ve sorunları kolaylıkla görmezden gelinmektedir.

İncelenen haberlerde, Afgan sığınmacılar genellikle klişeleşen bir biçimde taciz, tecavüz, uyuşturucu ve kaçakçılık gibi suç saikleri ile anılmaktadır. Böylelikle biz- onlar ayrımı derinleşmekte ve ev sahibi ülkenin sığınmacılar karşısındaki “tehdit altında olan” algısı medyada sıkça yer bulmaktadır. Sığınmacılara dair oluşan “tehditkâr tipler” perspektifi haberlerin sunumunda kullanılan “vahşet, dehşet, acımasız” vb. söylemlerle desteklenmektedir. Bu perspektif çoğu zaman “kaçak, saldırgan, yasadışı yollarla gelen, düzensiz göçmen” vb. söylemleri ile sansasyonel haber içerikleri olarak sunulmaktadır. Haberlerde yer alan suç olgusuna ilişkin cümleler ve kelimelerden yola çıkarak, Afgan sığınmacıların suç ile ilişkilendirildiği haberler Çizelge 4’ te verilmiştir.

Çizelge 4. *Afgan Sığınmacıların Suç ile İlişkilendirildikleri Haberler*

İlişkilendirilen Suçlar	f	%
Uyuşturucu	186	%27,5
Cinayet	104	%15,4
Şiddet (Kavga, tartışma vb.)	122	%18,1
Taciz	34	%5,03
Tecavüz	65	%9,7
Gasp	24	%3,6
Fidye	27	%4,02
Diğer (kimliksizlik, kural ihlalleri vb.)	106	%15,7

“Risk ortamı oluşturan misafirler” temalı haberlerde Afgan sığınmacılar yüzde 27,5 oranı ile en fazla uyuşturucu ile haberleştirilmiştir. Bunu takip eden oran ise yüzde 18, 1 ile

cinayet ve yüzde 15,7 ile kimliksiz bulunma, polisın uyarılarına uymama gibi diğerk kanuna aykırı eylemlerdir. Afgan sığınmacıların suç eylemleri haberleştirilirken sık sık “kaçak/ kaçak Afgan”, “saldırgan”, “yabancı uyruklu kaçak” ve “kalabalık grup” kavramları kullanılmıştır. Bazı haberlerde ise suçı ile yasal statüsü birleştirilerek sunulmuştur. Bu bağlama Fotoğraf 4’ de yer alan Hürriyet Gazetesi haberi örnek olarak verilebilmektedir.

Fotoğraf 4. Hürriyet Gazetesi, 05/12/2016

“Almanya’yı karıştıran ‘tecavüzcü mülteci’” (Hürriyet, 05/12/2016) haber başlığında olduğu gibi suç ile hukuki statü arasında bağ kurularak sunulmuştur. Haberin devamında ise Almanya’daki aşırı sağcı grupların, “Kapılar 2015’te mültecilere açılmasaydı, Maria yaşıyor olacaktı” şeklindeki protestoları ve siyasilere “Biz kontrolsüz göçe karşı uyardığımızda, popülizmle suçlandık” şeklindeki ifadeleri de yansıtılmıştır. Aynı haberde başka bir siyasi söylemin “Bu tür iğrenç şiddet olayları Afganistan ve Suriye’den mülteciler gelmeden önce de yaşanıyordu” şeklinde olması mültecilerin ikilik yarattığı izlenimi verilerek yansıtılmıştır. Ayrıca haberdeki şüphelinin sessiz kalma hakkı kullandığını belirten cümlelerin yanında “Afgan gencin annesiz-babasız gelen mültecilerden olduğu ve suçunu itiraf etmesi durumunda sınır dışı edilebileceği belirtildi” ifadesi henüz kanunen suçlu bulunmayan bir kişinin kriminalize edilerek zanlı olarak varsayıldığını göstermektedir. Ancak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ nün sunduğu verilere göre göçmenlerin dünyada en az suç işleyen gruplar olduğu (http-6) bilinmektedir. Medyanın bu verileri haberleştirmek konusunda isteksiz davranışı, “dördüncü güç” olarak

adlandırılan medyanın işlevlerini yerine getirmesi konusunda eleştirilmesine neden olmaktadır.

Çizelge 5’te haberlerin temsillerinde belirlenen “Risk Ortamı Oluşturan Misafirler” temasına ait tipik örneklerle yer verilmiştir.

Çizelge 5. Risk Ortamı Oluşturan Misafirler Temasına Ait Tipik Örnekler

Haber Başlığı	Tarih
“Konya’da uyuşturucu operasyonunda 5 Afgan tutuklandı”	(Sözcü, 10/11/2016)
“Berlin saldırısı ya Afgan ya da Pakistanlı.”	(Hürriyet, 20/12/2016)
“Afgan uyruklu uyuşturucu kuryenin midesinden 1 kilo eroin çıktı”	(Sabah, 20/02/2017)
“Onlarca silah, balta, kılıç, mermi... Avukatlar da var”	(Hürriyet, 11/03/2017)
“Afgan gençleri kavga ettikleri Suriyeliler zannedip bıçaklamışlar”	(Sözcü, 07/04/2017)
“Kentsel dönüşüm için boşaltılan evi işkence evine çevirmişler”	(Sabah, 29/07/2017)
“İŞİD’ in intihar saldırısı için eğittiği 13 yaşındaki çocuk yakalandı”	(Hürriyet, 17/10/2017)
“Biyoenjerji ile uyuşturucu bağımlısı yaptığı iddiası”	(Hürriyet, 29/12/2017)
“Komando bıçaklı Afgan gasp şüphelileri yakalandı”	(Sözcü, 20/02/2019)
“Afganistan’dan gelip Isparta’da dehşet saçtılar!”	(Hürriyet, 21/02/2019)
“Ölümcül virüste 'kaçak göçmen' tehdidi”	(Sözcü, 22/02/2020)

Hürriyet Gazetesinin “Onlarca silah, balta, kılıç, mermi... Avukatlar da var” (Hürriyet, 11/03/2017) başlıklı haberinin metninde yer alan ifadelerde “ele geçirilen” silahların adedi, modelleri gibi bilgilerine ayrıntılarla yer verilmiş; “Afgan sığınmacılar ve Suriyeli sığınmacıların da aralarında bulunduğu” ifadesiyle tutuklanan sığınmacıların sayılarına uyrukları üzerinden vurgu yapmıştır. Haberlerde tutuklanan kişi sayısı 23 olmasına rağmen Afgan ve Suriyeli sığınmacı sayısının özellikle belirtilmesi ancak diğer kişilerin uyruklarına ya da isimlerine değinilmemesi dikkat çekmektedir. Ayrıca aynı haberde “yakalanan” olarak özellikle belirtilen Afgan ve Suriyeli sığınmacıların, tutuklanan ve serbest bırakılan şahıslardan hangi grupta yer aldığı belirtilmemiştir.

Sözcü Gazetesinin Fotoğraf 5’ te yer alan görsel ile yer verdiği haberde ise tüm dünyayı etkileyen Covid- 19 salgını düzensiz göçmenlerle ilişkilendirilerek sunulmuştur.

Ölümcül virüste ‘kaçak göçmen’ tehdidi

Habip ATAM, Gündem
Güncellenme 15:34, 22/02/2020

Çin’de başlayan ve dünyanın birçok ülkesine sıçrayan yeni tip Corona (Covid-19) virüsünün İran’da görülmesinin ve 5 kişinin hayatını kaybetmesinin ardından Sağlık Bakanlığı, sınır kapısındaki güvenlik önlemlerini artırdı. Ancak, İran üzerinden kaçak yollarla gelen Afgan ve Pakistanlı göçmenlerin virüs getirme riski, endişeleri bir kat daha artırmış durumda. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre, 2019’da yakalanan düzensiz göçmenler arasında Afgan ve Pakistanlılar ilk sırada yer alıyor.

Fotoğraf 5. Sözcü Gazetesi, 22/02/2020

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2019) verilerinin görsel olarak kullanıldığı haberde, Afgan ve Pakistanlı sığınmacılar “tehdit” bağlamında ele alınarak sunulmuştur. Haber, “kaçak göçmenler” olarak yansıtılan düzensiz göçmenlerin, virüs riskini arttırdığı ve bu durumun ev sahibi toplumdaki endişeleri arttırdığını ifade etmektedir.

Genellikle tekdüze haberlerle ilişkilendirilen Afgan sığınmacılar haberlerin ana aktörleri olmakla birlikte çoğu zaman söz hakkı verilmemesi medyanın alışlageldik bir haber sunum tarzıdır. Haberlerin sunumundaki bakış açısının sıklıkla neyin haberleştirilmeye değer gördüğü ve haber değerinin neye göre atfedildiği hususu ön plana alındığında haber dilinin sığınmacılar hakkındaki olumsuz yargısalılığı dikkat çekmektedir.

4.1.2.3. “Sığınılan Ülke”: Eve aidiyetin koşullanması ve olumlanan ev sahibi

Ev sahibi ve göç yoluyla gelen sığınmacı/ mültecilerin ilişkileri söz konusu olduğunda barış ortamının oluşması ve korunması, ayrımcılık ve nefret söylemleri ile mücadele açısından medya önemli bir yere sahiptir. Medyanın bu rolü üstlenebilmesi hak odaklı habercilik yapması ile mümkündür.

Coğrafi yakınlık göç yolculuğunu etkileyen önemli bir faktördür. Ulus devletlerin sınırlarını sıkı sıkıya koruyan politikaları göz önüne alındığında ev sahibi ülkelerin sığınma ve mültecilik konusundaki tutumları genellikle güvenlik perspektifine dayanmaktadır. Bu güvenlik perspektifi her zaman askeri güvenliği ifade etmez ve kültürel, dini, dil gibi ulus devletin koruduğu tüm değerleri içinde barındırır. Dolayısıyla, ev sahibi ülke sınırdan geçen yabancılara karşın sıkı denetleme kuralları uygular ve izinsiz geçişlere yönelik yaptırımlar uygulamayı meşrulaştırıcı zeminler hazırlar. Bu durumda ev sahibi ülkenin izni olmaksızın gelen sığınmacıların varlığı ev sahibine huzursuzluk vermektedir. Türkiye her ne kadar belirli dönemlerde “açık kapı” politikası uygulamış olsa da içerisi ve dışarısının ayrımını belirleyen sınırların izinsiz aşılması göç konusunda siyasi söylemlere de yansıyan ikiliklerin oluşmasına neden olmuştur. Haber medyasında geniş yer bulan bu ikilikler, medyanın konu hakkındaki farklı tutumları nedeniyle kamuoyunda güvenlik sorgulamalarına neden olmuştur.

İncelenen haberlerde ev sahibi ülke ve misafirlik ilişkisi hakkındaki söylemler genellikle benzer anlayışlar üzerinde inşa edilmiştir. Afgan sığınmacılara yönelik söylemlerde genellikle sığınmacıların hak talepleri marjinalleştirilerek ev sahibinin üstünlüğü korunmaya çalışılmıştır. Çoğu zaman sınır hareketlilikleri üzerinden yapılan haberlerde Afgan sığınmacılar bir yandan “umuda yolculuk” gibi kelimelerle mağduriyetleri üzerinden sığınılan ülke olumlanırken diğer yandan “kaçak”, “Afgan kaçak”, “yabancı uyruklu kaçak” kelimeleri üzerinden kriminalize edilerek suç ilişkisi kurulmuştur. Haber sunumlarında görülen bu tutum Afgan sığınmacıların potansiyel suçlu olarak görülmelerine neden olmaktadır.

2011 yılından itibaren sıklıkla haberlerde yer alan konu göçmenlerin “giriş- çıkış” sayıları ile ilgili olmaktadır. Bu durum AB- Türkiye anlaşmazlıklarının gerilime dönüştüğü 2016 yılından itibaren artmıştır. Haber incelemelerinde de görüldüğü üzere Afgan sığınmacılar bir yanıyla “yakalanan” ve “kaçak” söylemleri ile kriminalize edilerek suç ile ilişkisi kurulan yabancılar olarak konumlandırılırken diğer yandan haberlerde kullanılan istatistik değerleri ile niceliksel değerlendirmeleri yapılarak sayısal bir çoğunluk konumuna indirgenmiştir. Afgan sığınmacıların geliş sebeplerine ve sığınma haklarına yönelik haberlerin suç ile ilişkilendirilen haberlere oranı düşünüldüğünde çok az bir orana sahip olduğu görülmüştür. Sığınmacılar karşısında ev sahibi ülkenin hoşnutsuzluğunu sık sık dile getirirken bir yandan da tarafsızlığını korumaya çalışan haber söylemleri,

meşrulaştırma aracı olarak istatistiki verilere sıklıkla yer vermektedir. Bu istatistiksel veriler genellikle tarafsızlık göstergesi olarak kullanılırken medyanın sığınmacı sayılarına ilgisi gizlenmeye çalışılmış ve haber söylemini hak odaklı olmaktan çıkarmıştır.

Ev sahibi ülkenin sınırın diğer tarafından gelenler konusundaki düşüncelerine dair analizler yapan Derrida, “konukseverlik” kavramının içinde bir çelişkiyi barındırdığından söz etmektedir (Işıklı, 2015, s. 66-68). Sözgelimi, ev sahibi ülke kendi sınırlarını ve kimliğini olumlarken diğer yandan sınırlarını benimsetmeye ve kimliğini dayatmaya çalışabilmektedir. Benzer bir tavırla ev sahibi ülke kendi kimlik öğelerini olumlayarak kendi kimliğinin yitimi endişesiyle, sığınmacıların kendi kimliklerini yaşamalarını sakıncalı olarak görmektedir. İncelenen haberlerde Afgan Sığınmacıların rahatça sokaklarda gezmesi, kendi işyerlerini açması, ev almaları ve çalıştığı işler genellikle ekonomik sorgulanmalarına neden olmuştur. Haberlerde örtük anlamlarla temsil edilen algılar kamuoyu ikiliklerini yeniden üretmektedir. Örneğin Sabah Gazetesinin ,“Yeni Düzeliler” (Sabah, 02/01/2018) başlıklı haberinde Düzce ilinde çok sayıda sığınmacının varlığı ve bu sığınmacıların çalıştığı işler anlatılmış, “Avrupa’ ya kapak atma” nın bu sığınmacıların hayali olduğu vurgulanmıştır. “Avrupa’ ya kapak atmak” ifadesi “fırsatlar diyarına geçiş” algısı yaratmakta ancak burada temel mesele güvenli yer arayışı ve yoksullukla baş etme stratejisidir. Afgan sığınmacıların hayalleri olarak vurgulanan Avrupa’da sığınmacıların yaşam koşulları söz konusu olduğunda yaşanan sıkıntıların gizlenerek kullanılan “Avrupa’ ya kapak atmak” ifadesi sığınmacıların yaşadıkları sıkıntının yüzeyselleştirilerek göç etme nedenlerinin üzerinin örtülmesine yol açmaktadır. Yine benzer bir haber olarak Fotoğraf 6’ daki sunumuyla Hürriyet Gazetesinin haberi örnek verilebilmektedir.

Fotoğraf 6. Hürriyet Gazetesi, 21/01/2018

“Bu mahallede Türkler azınlık: Ulubey” (Hürriyet, 21/01/2018) başlıklı haberde ise istatistiksel verilerle söylem desteklenmiş, sayıları üzerinden buradaki bireyler ayrımlaştırılarak meslek grupları ve entegrasyon seviyeleri hakkında yorumlar yapılmıştır. Mülteci Hakları Komisyonu’ nun hazırladığı verileri kullanan haberde, raporda yer alan diğer sığınmacı gruplarına dair veriler sunulmayarak⁴; sayıları fazla olan Suriyeli sığınmacılar haberleştirilmiştir. Haberde sunulan görselde ise haberin belirttiği “çoğunluk” konumunda yer alan sığınmacı grubun iş yerinden bir fotoğraf kullanılmıştır. Çizelge 6, bu temaya uygun haberlerin diğer tipik örneklerini içermektedir.

Çizelge 6. “Sığınulan Ülke”: Eve Aidiyetin Koşullanması ve Olumlanan Ev Sahibi Temasına Ait Tipik Örnekler

Haber Başlığı	Tarih
“Koca yürekli Türk aileler”	(Sabah, 13/11/2017)
“Cezaevinde de olsa Türkiye’de kalmak istiyorum”	(Sözcü, 19/02/2018)
“Mülteci çocuklar sokaktan kurtarılıyor”	(Sabah, 15/03/2018)
“Ceplerindeki son parayla Afganlar’ a su aldılar”	(Hürriyet, 22/03/2018)
“Yürüye yürüye geldiler, uçakla gönderiliyorlar”	(Hürriyet, 07/04/2018)
“Dünyanın yeni çekim merkezi Türkiye”	(Sabah, 16/04/2018)
“9 bin kaçak gence okula gitme şartıyla ikamet izni”	(Hürriyet, 08/06/2018)
"Afgan askerin karanlık dünyasına Türk hekimler ışık oldu”	(Sabah, 31/01/2020)
“ ‘Türkiye’de kalmak istiyorum’ ”	(Sabah, 07/03/2020)
“Sınırdan doğan bebekler, misafir ediliyor!”	(Sabah, 11/03/2020)

⁴ Raporun tamamı için bkz. Mülteci Hakları Alt Komisyonu. (2018). *Göç ve Uyum Raporu*. Ankara: TürkiyeBüyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonu.

Bunun yanı sıra, benzer haberlerin büyük bir kısmında ev sahibi “yaraları saran”, ekonomik fayda sağlayan ve “fırsatlar ülkesi” konumunda sunulurken, Afgan sığınmacılar ekonomik harcamalar, sayısal değerler ve mülk sahibi olma pratikleri üzerinden yansıtılmıştır. Bu haberlere “‘Aileleri, Türkiye deyince kabul etti’” (Hürriyet, 29/12/2017); “‘Ortadoğu ve Rusya'nın yeni emlak cenneti Türkiye’” (Hürriyet, 24/02/2019); “‘Afganlar Türkiye’ de 1623 ev aldı’” (Sözcü, 17/02/2017) örnek olarak verilebilir. Bu başlıklar haberlerde kullanılan Fotoğraf 7 ve Fotoğraf 8’ deki görseller ile sunulmuştur.

Fotoğraf 7. Hürriyet Gazetesi, 29/12/2017

Afganlar Türkiye’de 1623 ev aldı

Güncellenme 08:51, 17/02/2017

Önceki yıllarda, Türkiye’de en fazla konut alan ülkeler arasında görünmeyen Afganistanlılar, geçen yıl sektöre sürpriz yaptı. Dünya Gazetesi’nden Leyla İlhan’ın haberine göre Türkiye’de bin 623 konut alarak, en fazla alım yapan ilk 10 içinde 5’inci sıraya oturdular. Afganistan İstanbul Konsoloslugu 1. Katip Konsolos Ahmad Sayer Daudzai, “Gayrimenkul alımları 3 milyon dolarlık villalara kadar çıktı. Sağlık turizmi için de geliyorlar” dedi. Daudzai, konut alımlarında en önemli sıkıntının oturma izninde çıktığını, Dubai’de 3 günde alınan iznin Türkiye’de 3 ay sürdüğünü söyledi.

Fotoğraf 8. Sözcü Gazetesi, 17/02/2017

Başlıklar, fotoğraf ve haberlerin metinleri incelendiğinde Türkiye, bir fırsatlar ülkesi konumunda yansıtılmaktadır. Haber içeriklerinde “son zamanlarda Türkiye’ye Afgan akını var” şeklinde söylemler ile sayıca artan sığınmacı nüfusunun yeniden altı

çizilmektedir. Böylece Türkiye’ye gelen sığınmacıların mülk ediniminden duyulan huzursuzluk mesajı verildiği söylenebilir. Haberlerin sunumunda Türkiye, sığınılan ülke konumunda olumlanırken aynı zamanda sığınmacı ve mültecilere yönelik harcamaların da “ekonomik” yönü yine tekrarlanmakta ve sığınmacılar bir ekonomik yük olarak algılanmaktadır. Örneğin, “Başkent yaraları sarmada rekor kırdı” (Sabah, 12/06/2017) “yüz binlerce Suriye, Irak, Afganistan ve Yemenli mülteci hasta”nın Türkiye tarafından iyileştirildiğini ifade eden başlıklı haberin içeriğinde “dev bütçeli tedaviler” vb. ifadelerin tekrarlanması, yetersiz enformasyon verilerek sığınmacıları bir maddi değer üzerinden nesneleştirilmesine neden olmaktadır.

Var olan istatistiksel veriler ya da bir olayın haberleştirilmesi, haberin sunumunun sorunlu yanı olmamakla birlikte hâkim ideolojiyi görmek ve medyanın Afgan sığınmacılara yönelik klişe bakış açılarını yüzeysel biçimde yansıtmaması haber sunumunun sorunlu yanıdır. Kısacası, haberlerin sunumunda Afgan sığınmacıların hakları, sorunları ve politikaların biçimlenmesine yönelik bir sunumdan ziyade sadece olayı sunan, genelleştiren ve nesneleştiren haber sunumu medyanın işlevselliğini sorgulatmaktadır. Ev sahibi ülke için bazen haberlere bile yansıtılmayan olaylar, özelde Afgan sığınmacılar genelde ise sığınmacılar söz konusu olduğunda abartı, dramatize etme, kriminalize etme ile sansasyonel içerikler olarak sunulmuştur. Dolayısıyla, medyanın haber olarak sunduğu metinlerde Afgan sığınmacılar birey olarak yer almamış, haber değeri taşıyan/ taşımayan ayrımına göre sunulmuştur. Haber medyasının haber değerini neye göre atfettiği ve yansıttığı bu açıdan oldukça önemli olmaktadır.

Ev sahibi ülke sığınmacıyı misafir olarak nitelendirmişse, misafirin evin koşullarına uyum sağlamasını bekler. İncelenen haberler göz önüne alındığında Afgan sığınmacılara yönelik haberlerin sunumunda ev sahibi ülkede “dışarıdan gelen” olarak rahatlıkla yaşadıkları, mülk edindikleri ve ekonomik olarak destek aldıkları sık sık belirtilmiştir. Haberlerin sunumunda sığınmacılar genellikle ev sahibinin düzenine uyum sağlaması beklenen, buradaki varlıklarının kalıcı olmadığı bilincinde olması gereken, verileden fazla hak talebinde bulunmaması gereken ve onlara gösterilen hoşgörüyü karşın vefa borcu olması gereken kimselerdir. Sabah Gazetesi’nin “Türkiye’ye vefa borçlarını maske dikerek ödüyorlar” (Sabah, 17/05/2020) başlıklı haberde “vefa” kelimesi metin içinde yinelenerek sığınmacıların ülkeye kabul edilmesinin ev sahibine karşı borçlu olunması gerektiği algısı

yaratılmaktadır. Oysaki, iltica evrensel insani bir haktır⁵ ve ülkelerin hoşgörüsüyle ilgili değildir. Dolayısıyla, böyle bir misafirlik anlayışında öz-kontrol ilişkisi vardır. Bu durumda misafir sığınan, ev sahibi ise ona merhamet gösterendir. Bir tahakküm ilişkisini doğuran bu anlayışta ev sahibi olumlanarak misafirden her zaman üstün bir konumdadır. Belirli koşullar altında eve ait hissedebilen sığınmacı için hak talebi medya tarafından gerekse kamuoyunda marjinalleştirilerek sığınmacıların haklarına yabancılaşması meydana gelmektedir. Konuk her zaman ev sahibine tabii olan ve ev sahibinin sunduğu kadarıyla yetinmek zorunda olandır.

4.2.1.4. Etkiyi arttırma yolları: Sığınmacıların haber sunumunda sözcük seçimi

İncelenen haberlerde, Afgan sığınmacıların temsili değerlendirildiğinde gazete haberlerinin sözcük seçimlerinin farklılığı dikkat çekmektedir. Medyanın, sığınmacılar ve mülteciler söz konusu olduğunda tercih ettiği sözcüklere bakıldığında Afgan sığınmacıların genelleştirme ve tek tipleştirme ile sunulduğu görülmektedir. Başka bir deyişle, Türkiye’de yaşayan sığınmacıların, mültecilerin ve göçmenlerin hukuki statüleri politikalara ve anlaşmalara bağlı olarak belirlenmesine rağmen medyanın haber sunumunda gelişigüzel ifadeleri kullandığı görülmektedir. Örneğin, Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi gereğince sadece Avrupa ülkelerinden gelen kişileri mülteci olarak kabul etmekte, sığınmacılarla ilgili olan hukuki statü bu şekilde belirlenmektedir. Ancak haberlerde bu kullanımın yanlış ve belirsiz olduğu görülmektedir.

Politik söylemlerde “Ensar”, “misafir”, “göçmen” ve “sığınmacı” gibi farklı tanımların da yapılması nedeniyle söz konusu belirsizlik artmakta, sığınmacıların adlandırılmaları genellikle bir uyruğu ya da bir olayı temsil etmektedir. Bu bağlamda, Afgan sığınmacıların haber temsillerinde “kaçak Afgan”, “Afgan(lar)”, “yabancı uyruklu şahıs”, “mülteci”, “sığınmacı”, “göçmen” vb. tanımların kullanımı ile ilgili tutarsızlıklar görülmüştür. Bu tutarsızlıklar ise uluslararası haklarla donatılmış mülteci ve sığınmacıların haklarının anlatısını haberlerde gizlemektedir. Çizelge 7’de, haber başlıkları ve metinlerinde Afgan sığınmacıları tanımlamak adına kullanılan sözcüklere yer verilmiştir.

⁵ Temel insan haklarından sayılan “iltica hakkı”; 10 Aralık 1948 tarihinde ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin madde-14 ile belirlenmiş ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair BM Sözleşmesi, 1951 yılında Cenevre’de kabul edilmiştir.

Çizelge 7.*Afgan Sığınmacıların Haber Sunumunda Kullanılan Sözcük Seçimleri*

Kelime Seçimleri	f	%
Afgan	239	%35,5
Sığınmacı	36	%5,4
Mülteci	11	%6,7
Kaçak	174	%25,8
Göçmen / Kaçak göçmen	116	%17,3
Diğer (Yabancı uyruklu, düzensiz göçmen vb.)	62	%9,3

İncelenen 676 haberden yüzde 35,5’i “Afgan” tanımına yer vermektedir. Değerlendirilen haberlerde Afgan sığınmacılar için yapılan adlandırmalar söz konusu olduğunda, incelenen Hürriyet Gazetesi haberlerinde en fazla “Afgan” (%39,5) adlandırması yapılırken ikinci olarak “kaçak” (%31,1) sıfatı kullanılmıştır. Sabah Gazetesi’nde ise en fazla kullanılan tanım “kaçak göçmen” (%17) olmuştur ve ikinci sırada “Afgan” (%16) adlandırması yer almaktadır. İncelenen haberlere göre, Afgan sığınmacılar hakkında en az haberi yapan Sözcü Gazetesi’nin en belirgin adlandırması “Afgan” (%81) kelimesiyle yapılmıştır.

Seçilen üç farklı gazetede yer alan haberlerin Kasım 2016-Kasım 2020 tarihlerindeki haberleri incelendiğinde, Afgan sığınmacılar adlandırılırken yalnızca “Afgan” (%35,5) kelimesiyle adlandırıldığı görülmektedir. Daha sonraki en belirgin adlandırmalar ise “kaçak göçmen” ve “kaçak” olmuştur. Ayrıca gazeteler, “kaçak” kelimesinin yanı sıra “yakalandı” kelimesini de sıkça tekrar etmiştir. Buna göre Hürriyet Gazetesi, Afgan sığınmacılar ile ilgili haberlerinin yüzde 19,8’inde “yakalandı” kelimesini kullanırken, bu sayıları yüzde 5,3 ile Sabah Gazetesi ve yüzde 0,4 ile Sözcü Gazetesi takip etmektedir.

Haberlerde kaçak kelimesi Afgan sığınmacılar için özensizce kullanılarak bir suç çağrıştırmak, bazı suçların da farklı kelimelerle yumuşatıldığı görülmüştür. Bilindiği üzere sığınmak için uluslararası sınırı geçmiş ve ilgili ülkeye başvuru yapmış kişi, “kaçak” değildir. Ancak “Kaçak Afgan” haberlerinde, insan kaçakçıları da haberin bir aktörü olarak sunulurken, insan kaçakçılığı yumuşatılarak “organizatör” olarak sunulmuştur. Böylelikle suçlunun hayatını daha iyi koşullarda yaşamak için ülkeye gelen kişiler olan sığınmacılar olduğu algısı yaratılırken, anlatımda insan kaçakçılığı gibi uluslararası bir suç

“organizatör” kelimesi ile gizlenmektedir. Bu duruma tipik örnek olarak, “Van'da 125 Afgan kaçak ve 1 organizatör yakalandı” (Hürriyet, 09/05/2018); “Edremit'te 23 kaçak Afgan ile 1 organizatör yakalandı” (Hürriyet, 26/11/2018); “Çanakkale'de 400 kaçak yakalandı, 2 organizatör tutuklandı” (Sabah, 26/08/2019) başlıklı haberler verilebilir.

Van'da 125 Afgan kaçak ve 1 organizatör yakalandı

DHA

09.05.2018 - 10:52

Van'da 125 Afgan kaçak ve 1 organizatör yakalandı

Arif KARAKAŞ/VAN, (DHA)- VAN'da jandarmanın düzenlediği operasyonlarda, yurda yasa dışı yollarla giren 125 Afgan kaçak yakalandı. Organizatör olduğu belirlenen 1 kişi de gözaltına alındı.

Fotoğraf 9. *Hürriyet Gazetesi, 09/05/2018*

İncelenen haberlerin genelinde dramatize etme, mağduriyet bildirme amacı ile kullanılan “umut yolculuğu” adlandırması ile çelişen “kaçak”, “Afgan kaçak” kelimelerinin haber başlıklarında ve yinelenerek kullanılmasının yanında “polis ekiplerince yakalandı”, “kaçarken yakalandı” gibi ifadelerle sıklıkla yer verdiği görülmektedir. Medya tarafından sunulan haberlerde Afgan sığınmacılar, yasa dışı bir eylem yaparken kanun tarafından yakalanan aktörler olarak yansıtılmış ve suç ile ilişkilendirilmiştir. Daha iyi bir hayat ya da ölüm korkusu nedeniyle göç yolculuğuna çıkan sığınmacıların, kanunlara karşı gelen suçlular oldukları izlenimini doğurması nedeniyle bu bakış açısı oldukça sakıncalıdır. İlegal kavramları çağrıştıran “kaçak” söylemi, kavramların birbirinden ayırt edilmesinde daha fazla karışıklık meydana getirmektedir. Bu bağlamda, Afgan sığınmacıların yasal ve göçe ilişkin ve yasal konumlarını ifade eden en uygun kavramsallaştırma, “düzensiz göçmen” ve “kâğıtsız göçmen” kavramları iken haberlerde bu kavramların kullanımına rastlanmamıştır.

Anahtar kelimelerle (Afgan, Afgan sığınmacı/mülteci/göçmen) yapılan taramalarda Afgan sığınmacıların temsil edilişinde anlatımı güçlendirme ve tiraj kaygısıyla sunulan

haberler olduğu gör÷lmektedir. Bu haberlerin sunumunda metafor, abartma, benzetme, sarkazm, kurbanlaştırma, genelleştirme, nesneleştirme ve araçsallaştırma gibi ögeler olduğu gör÷lmüştür. Göç ile ilgili haber başlıklarında gör÷len bu ögeler, ifadenin güçlendirilerek sansasyonel bir anlatım yakalama kaygısı ile kullanılmaktadır. Bu ögelerin kullanıldığı haber sunumlarında genellikle vicdani sorumluluklarının sorgulanmaması amacıyla insani boyut ön plana çıkarılarak hâkim ideoloji örtük anlatımlarla yerleştirilmiştir.

İncelenen haberlerde olumsuz bir izlenim bırakmamak adına düşüncelerin yumuşatılması için kullanılan kavramlar genellikle “aresiz”, “mağdur”, “umuda yolculuk” ve “yaşam savaşı” vb. şeklinde verilmektedir. Haberlerde Afgan sığınmacılar “Afgan(lar)” şeklinde genelleştirilmiş ve haberlerin çarpıcı olması adına olaylar sürekli tekrar eden tipik örnekler şeklinde gösterilmiştir.

Anlatımı etkili kılmanın en önemli yollarından biri sarkazm ve metaforlardır. Afgan sığınmacıların haber sunumunda yer alan metaforlar ve sarkazm anlamsal oyunlarla sığınmacıların öznelliklerinin daha fazla yitimine neden olmaktadır. Kullanılan herhangi bir metaforun yaptığı çağrışım göç hakkındaki düşüncelerimizi olumlu ya da olumsuz etkileyebilir. Ancak incelenen haberlerde kullanılan metaforların genellikle olumsuz olduğu gör÷lmüştür. Örneğin, “‘Promosyonlu' ölüm yolculuğu!” (Sabah, 09/05/2019) başlıklı haberde Afgan sığınmacıların yanlarında çocuklarıyla birlikte başka ÷lke sınırlarına geçmeye çalışırken yakalanmaları üzerine kurulmuş bir haber anlatımı vardır. Haberin sunumunda Fotoğraf 10’ da yer alan görsel kullanılmıştır.

'Promosyonlu' ölüm yolculuğu!

Ayvalık'ta 9 kaçak göçmenin hayatını kaybettiği tekneyi organize eden kişilerin, çocuklar için indirimli fiyat aldığı öne sürüldü

Balıkesir'in Ayvalık ilçesi Güneş Adası yakınlarında Afgan uyruklu kaçak göçmenin hayatını kaybettiği faciada

organizatörlerin 8 çocuğu yanı fiyata bir çocuğu ise promosyon olarak ölüm yolculuğuna çıkarttığı iddia edildi. Ayvalık açıklarında yaşanan facianın ardından operasyon yapan Ayvalık polisi 1'i çocuk 5 yaralının ifadesini aldı. Alınan bilgiler doğrultusunda harekete geçen Ayvalık İlçe Emniyet Müdürlüğü ekipleri İzmir ve Balıkesir'de seri operasyonlarla ölüm tacirlerinin peşine düştü. Balıkesir Emniyet Müdürü Cengiz Zeybek'in koordinesinde yapılan ve Ayvalık İlçe Emniyet Müdürlüğü bünyesindeki Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele (KOM) ekipleri tarafından gerçekleştirilen operasyonların ardından yakalanan Suriye uyruklu T.A. (31) ve araçla önden öncülük yapan S.G. (25) ile organizatör oldukları değerlendirilen E.A.(36), T.Y.(26) ve Y.M. (37) isimli 3 kişi toplam 5 kişi gözaltına alındı.

Fotoğraf 10. Sabah Gazetesi, 09/05/2019

“Promosyon” kelimesi buradaki olayın anlatımını güçlü kılabilmek için kullanılan bir metaforik anlatımı simgeler. Haber fotoğrafında teknede boğulmaktan kurtarılan sığınmacı görsellerine yer verilmiştir. Haber içeriğinde ise “Promosyonlu yolculuk” tanımlaması devam etmiştir. Dolayısıyla, haber başlığında etkiyi arttırmak için kullanılan metaforik anlatımın fotoğrafla desteklendiği ve metinle yinelendiği görülmektedir. “Göçmen tarifesi: Aksaray - Edirne 1500 TL” (Hürriyet, 02/03/2020) başlıklı bir başka haberde ise yine anlatımdaki ana meseleler benzer anlamsal oyunlarla gizlenmiş ve yüzeyselleştirilmiştir. Haberlerin sunumunda asıl konunun anlamsal oyunlarla gizleyip okuyucuda merak uyandıran çarpıcı başlıklarla verilmesine Hürriyet Gazetesi’ nin “İstanbul'un ortasında... Günlük 50 TL için bunu yapıyorlar” (21/04/2018) haberi verilebilir. Fotoğraf 11’ de haberle birlikte sunulan görsele yer verilmektedir.

İstanbul'un ortasında... Günlük 50 TL için bunu yapıyorlar

Burak COŞAN - Fotoğraflar: Selçuk ŞAMİLOĞLU 21.04.2018 - 10:24

Türkiye'ye kaçak yollarla gelen Afganlar, İstanbul Beykoz'da yol kenarlarında gruplar halinde iş bulabilmek için saatlerce bekliyor. İnşaat, yük taşımacılığı, bahçe bakımı gibi işlerde çalışan Afgan mülteciler, günlük 50 ila 120 TL arasında para kazanıyor. Biz de Afganlar'ın sabah saat 05.00'te beklemeye başladıkları Beykoz'un Küçüksu Mahallesi'ndeki yollarda neler yaşandığını görmek için bölgeye gittik.

Fotoğraf 11. Hürriyet Gazetesi, 21/04/2018

Haberin başlığındaki “günlük 50 TL” karşılığında sorunlu bir olayın yaşandığı izlenimi verilmiştir. Yine haberde kullanılan fotoğraf bu başlığı desteklemekte, ilgiyi arttırmaktadır. Kullanılan görselde Afgan sığınmacıların bir arabanın başındaki kalabalık görüntüleri farklı izlenimleri destekleyen niteliktedir. Haberin içeriğine bakıldığında ise Afgan sığınmacıların günlük 50 TL karşılığında uzun saatler süren inşaat işlerinde çalıştıklarından bahsedildiği görülmektedir. Ancak başlıkta yer alan kelimeler nedeniyle okuyucuda “50 TL için suç işliyorlar” algısının yaratılması muhtemeldir. Dolayısıyla, haberlerin sunumunda enformasyonun gizlendiği ve metaforik anlatılarla asıl anlatının yüzeyselleştiği görülmektedir.

Homojen bir kategori olarak “Afgan” tanımlamasıyla sunulan Afgan sığınmacıların hukuki statülerinin görünmez kılındığı ve genelleştirildiğini gösteren haberlere, öznelliklerinin yok sayıldığı haberler de eklenmektedir. Buna göre Afgan sığınmacıların sunumundaki haberlerde sarkazm da anlatımı güçlü kılmak için başvurulmuş yollardandır. “Dönene destek Kızılay’ dan” (Hürriyet, 16/12/2018) başlıklı haberde ülkesine geri dönen sığınmacılar için Kızılay Yardım Kurumu’ nun bir destek fonu oluşturduğu anlatılmak istenmiştir. Ancak verilen başlıkta yetersiz enformasyon ve dilin farklı anlamları çağrıştıracak şekilde kullanımından dolayı asıl anlatı anlaşılmamaktadır. Başka bir örnekle Sabah Gazetesi’ nin “Bir ‘Banker Bilo’ vakası daha!” (31/01/2018) başlıklı haberinde Afgan sığınmacıların, Ankara ve İstanbul yerine insan kaçakçıları tarafından Artvin’ de terk edilerek kandırılmasını anlatan bir haberdur. Ancak haberde direkt bir anlatım yerine “Banker Bilo” (1980) isimli komedi filmine gönderme yaparak Afgan sığınmacılar

mağduriyetleri üzerinden komedi unsurları ile benzeştirilmiştir. Bu bağlamda Çizelge 8, Afgan sığınmacıların haber sunumlarında kullanılan metaforik ve sarkastik ifadeleri; bu ifadelerle olayın sunumu yerine yapılan kelime oyunlarına dikkat çekebilecek haber başlıklarını içermektedir.

Çizelge 8.*Etkiyi Arttırma Yolları: Sığınmacıların Haber Sunumunda Sözcük Seçimi Temasına Ait Tipik Örnekler (a)*

Haber Başlığı	Tarih
“Trajikomik inek davası”	(Hürriyet, 23/12/2017)
“Yunanistan, göçmenleri düzenli olarak zorla geri gönderiyor”	(Hürriyet, 18/12/2018)
“Saat 19 .00 kapkaççısı yakalandı”	(Sabah, 06/02/2019)
“Promosyonlu facia! Kişi başı 1200 dolar...”	(Hürriyet, 08/05/2019)
“Fabrika değil mühürlü tabut”	(Sabah, 23/06/2019)
“Koyun dedi, mülteci çıktı”	(Sabah, 13/11/2019)
“Dün eylem yaptılar, bugün ortadan kayboldular!”	(Sözcü, 04/03/2020)

İncelenen haberlerde anlatımı güçlendirmek için kullanılan bir diğer unsurun nesneleştirme olduğu sıkça görülmüştür. Bu haberlere göre Afgan sığınmacılar bulunmaması gereken yerlerden bir anda çıkan, ortadan kaybolan, uluslararası sularda sınırların bir diğer tarafına itilen kişiler olarak sunulmaktadır. Buna örnek olarak “7 saat yürüyüp Ege’ de kayboldular!” (Sabah, 03/11/2017) başlıklı haberde Afgan sığınmacıların Avrupa’ ya ulaşmak için çıktıkları yolda sınırda görülemez oluşlarını anlatmaktadır. Başka bir örnekle, “Jandarma bagajı açınca şaşkına döndü” (Hürriyet, 26/02/2019) başlıklı haberin içeriğinde “Elazığ’ da jandarma ekipleri tarafından durdurulan bir taksinin bagajından Afganistan uyruklu kaçak göçmen çıktı” cümlelerine yer vermiştir. Burada Afgan sığınmacının bulunmaması gereken yerde bulunması “şaşkınlık” kelimeleri yinelenerek abartılı ifadelerle yer verilmiştir. Benzer şekilde yapılan haber sunumlarına ait tipik örnekler Çizelge 9’ da yer almaktadır.

Çizelge 9.*Etkiyi Arttırma Yolları: Sığınmacıların Haber Sunumunda Sözcük Seçimi Temasına Ait Tipik Örnekler (b)*

Haber Başlığı	Tarih
“Kaçakları 'Münih' diye Hayrabolu'ya bıraktılar”	(Sabah, 21/12/2016)
“Afgan gençleri, kavga ettikleri Suriyeliler zannedip bıçaklamışlar”	(Sözcü, 07/0/2017)
“6 bin Euro’ya İtalya diye Büyüka'da götürüldüler!”	(Sözcü, 02/11/2019)

“6 bin Euro aldı, İtalya diye Büyüka'da'ya yolladı”

(Hürriyet, 02/11/2019)

“Türk kara sularına itilen bottaki 48 göçmen kurtarıldı”

(Hürriyet, 01/05/2020)

“Fransız donanması göçmenleri Manş Denizi'ne itiyor”

(Hürriyet, 17/09/2020)

Afgan sığınmacılar hakkında yapılan haberlerde “kaçak” kavramı altında kriminalize edilen ve “Afgan” tanımlamasıyla tektipleştirilen Afgan sığınmacıların haber temsilleri söz konusu olduğunda, çarpıcı anlamlar yakalamak amacıyla kullanılan metaforik ve sarkastik anlamlar öznel kimliklerini yok edici niteliktedir. Politika ve siyasi söylemlerin de tutarsızlığı medyanın Afgan sığınmacılar hakkında sergilediği çelişkili ve belirsiz tutumlara etki etmektedir.

4.1.2.5. Uluslararası sınırlarda kabul görmeyenler: politika söylemlerinde Afgan sığınmacılar

İncelenen haberler neticesinde oluşan bu başlık altında Afgan sığınmacıların uluslararası ve ulusal politik söylemlerdeki konumlarının haberlerdeki sunumlarını ifade etmektedir. Seçilen üç gazetenin politika söylemlerinde Afgan sığınmacılar ile ilgili haberlerine bakıldığında haberlerin önemli kısmı uluslararası politikalar bağlamında ele alınmıştır. AB ve Türkiye ilişkileri bağlamında ele alınan haberler bu başlıkta incelenen haberlerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Haberlerde AB ülkelerinin Afgan sığınmacılara karşı sergilediği tavır ve politikalar, siyasilerin söylemleri üzerinden eleştirilmektedir. Dolayısıyla, bu başlığın bir kısmını oluşturan haberlerin konuları Afganistan'daki gelişmeler, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler' in sığınmacılar hakkındaki politikaları ve anlaşmazlıklardan oluşan uluslararası söylemleri kapsamaktadır.

Türkiye- AB arasındaki anlaşmazlıkla genellikle ekonomiyi işaret eden bir tutum etrafında yansıtılmaktadır. Buna göre Avrupa Birliği'nin, sığınmacılar konusunda Türkiye'ye maddi destek sağlamaması Suriyeli sığınmacılar da olduğu gibi Afgan sığınmacılara yönelik haber sunumlarında oldukça kullanılmıştır. Diğer yandan Afgan sığınmacıların Avrupa ülkelerine geçişinde sınırlarda kabul görmemesi de bu bağlamda yapılan haberlerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Türkiye'nin komşu ülkesi olan ve sığınmacıların Avrupa'ya erişebilmek için kullandıkları bir Rota üzerinde bulunan Yunanistan'ın sığınmacılara karşı tavrı da haber sunumlarında önemli bir yere sahiptir. Sığınmacıların hak ihlallerinin sunulduğu olumlu sayılabilecek haberler, Türkiye'nin Yunanistan ile problemi tarihsel anlaşmazlıklarına dayandırılarak yansıtılmıştır. Başka bir

deyişle, sığınmacıların karşısında başka bir ülke olduğunda sunulan haberlerdeki bakış açısı dönemsel anlaşmazlıklar ve çıkarlar doğrultusunda değişmektedir. Buna örnek verilebilecek haberlere göre, Yunanistan sığınmacılara karşı haksızlık yaparken, Türkiye kurtarıcı rolünü üstlenmiştir. “Yunanistan ölüme terk etti, Türk Sahil Güvenlik ekipleri kurtardı” başlığı seçilen üç gazetede de farklı tarihlerde yapılan haberlerde yinelenerek kullanılmıştır. Benzer bir tutum diğer Avrupa ülkelerine karşı da dönemsel olarak sergilenmiştir. Örneğin, Sabah Gazetesi’nde yer alan “İşte 'vahşi batı’” (23/11/2020) başlıklı haberde Afganistan- Avustralya arasındaki yer alan bir sorun kalıplaşmış ifadelerle sunulmuş ve eleştirilmiştir. Başka bir örnek, Sabah Gazetesi’nin “Geldikleri gibi gidiyorlar!” (14/10/2020) haber başlığı ile verilebilir (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 12. Sabah Gazetesi, 14/10/2020

Çizelge 10. *Uluslararası sınırlarda kabul görmeyenler: politika söylemlerinde Afgan sığınmacılar temasına Ait Tipik Örnekler (a)*

Haber Başlığı	Tarih
“Türkiye'den Avrupa'ya insanlık dersi!”	(Sabah, 06/09/2017)
“Numan Kurtulmuş' tan mülteciler için çağrı: Uluslararası camia biraz finansal bütçe ayırsın”	(Hürriyet, 28/10/2018)
“John Bass yine rahat durmadı”	(Sabah, 18/11/2018)
“Yunanistan, göçmenleri düzenli olarak zorla geri gönderiyor”	(Hürriyet, 18/11/2018)
“Bakan Akar'dan sert sözler: Bedeli ağır olur”	(Hürriyet, 22/12/2018)
“Ruh hastası mı, koyu bir ırkçı mı?”	(Hürriyet, 05/01/2019)
“Ali beklerken Michael çıktı”	(Sabah, 01/04/2019)
“Hasta göçmenleri aç bırakan Macaristan, AİHM kararıyla yemek vermek zorunda kaldı”	(Hürriyet, 23/05/2019)
“Afgan mülteci Yunan polisinin insanlık dışı muamelesini anlattı”	(Sözcü, 03/03/2020)
“Yunan sahil güvenliğinin ölümüne tek ettiği göçmenler kurtarıldı”	(Hürriyet, 16/04/2020)

Sığınmacılar konusunda klişe bir tutum ile ulus devlet sınırlarını sıkı sıkıya denetleme çabasında olan ülkelerin tutumları nesnel bir tavır ile yazdırmak yerine, ev sahibi ülkenin dolayısı ile Türkiye'nin olumlanması üzerinden yapılmıştır. Yoğun sığınmacı akınıyla başa çıkma konusunda çeşitli politikalar ve uygulamalar geliştirmeye çalışan Türkiye, diğer ülkeler söz konusu olduğunda insani boyutlarla ve kurtarıcı rolü ile olumlanmaktadır. “Dünyanın vicdanı Türkiye!” (Sabah, 19/01/2017) ve “Utan Fransa gurur duy Türkiye” (Sabah, 12/01/2017); “Türkiye'den Avrupa'ya insanlık dersi!” (Sabah, 06/09/2017) başlıklı haberler bu duruma örnek verilebilir.

Türkiye'den Avrupa'ya insanlık dersi!

Afganistan'dan kaçarak İsveç'e sığınan ancak sığınma başvurusu reddedilen 106 yaşındaki Bibihal Uzbek için Türkiye devreye girdi. Uzbek'in istendiği ancak İsveç'teki sürecin sona ermediği öğrenildi.

Fotoğraf 13. Sabah Gazetesi, 06/09/2017

İncelenen haberlerin diğer kısmını ise iç politikada yer alan söylemlerden şekillenen haberlerin sunumları oluşturmaktadır. Göç bağlamında iç politikaya dair eleştirilerin ilk olarak Suriyeli sığınmacılar ile ikinci olarak Afgan sığınmacılara ilişkin olduğu görülmektedir. Afgan sığınmacılar genellikle siyasi söylemlerdeki ikilikler vasıtasıyla bir yandan insani boyut öncelenerek haberlere konu olsa da diğer yandan demografik artışları, uyuşturucu, terör ve ekonomik etmenler aracılığı ile haberlere konu olmaktadır.

İÇİŞLERİ Bakanı Süleyman Soylu "Biz uyuşturucunun, terörün ve göçün tamponu değiliz, biz bunu kabul etmiyoruz. Batı bizi böyle görüyorsa yanılıyor" dedi. İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Jülide Sarıeroğlu, "Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İş Gücü Piyasasına Uyumu: Zorluklar Ve Fırsatlar" konferansına katıldı. Bakan Soylu, "Dünya ile özellikle batı medeniyeti ile aramızda Suriyeliler meselesine bakış noktasında çok büyük farklar var. Aslında Ortadoğu'ya bakışımız noktasında bir fark var. Batı, kriz ortaya çıktığı ilk andan itibaren konuya güvenlikçi bir anlayışla ve tepkiselikle yaklaştı.

Fotoğraf 14. Hürriyet Gazetesi, 11/05/2018

Soylu ve Özdağ arasında 'Afgan göçmen' polemiği

İçişleri Bakanı Süleyman Soylu ile İYİ Parti İstanbul Milletvekili Ümit Özdağ arasında 'Afgan göçmen' polemiği... Soylu, Özdağ için "Bu adamı tedavi ettirin" dedi. Özdağ ise "Kendine güveniyorsan istediğin müdürünü al yanına televizyona çıkalım" diye yanıt verdi.

Fotoğraf 15. Sözcü Gazetesi, 06/11/2019

Temsilen, "Savcıdan uyuşturucu uyarısı: Büyük bir tehlike bizi bekliyor" (Hürriyet, 13/03/2018); "Soylu: Biz uyuşturucunun, terörün ve göçün tamponu değiliz." (Hürriyet, 11/05/2018); "Soylu ve Özdağ arasındaki Afgan göçmen polemiği" (Sözcü, 06/11/2019) başlıklı haberler örnek verilebilir. Bu söylemlere ve haberlere göre Afgan sığınmacılar uyuşturucu, terör gibi suç unsurları ile ilişkilendirilmektedir. Çizelge 11' de ulusal politika söylemlerinde Afgan sığınmacıların haber temsillerine ait örneklerle yer verilmektedir.

Çizelge 11. *Uluslararası sınırlarda kabul görmeyenler: politika söylemlerinde Afgan sığınmacılar temasına Ait Tipik Örnekler (b)*

Haber Başlığı	Tarih
"Türkiye dev bir sığınmacı merkezi haline getirildi"	(Sözcü, 23/05/2017)
"CHP'li Toprak: Suriyeli 1,5 milyon genç, topluma kazandırılmazsa terör örgütleri için insan kaynağı olmaya aday"	(Sözcü, 03/08/2017)
"Erbak başkanı : Sınırlarımız yol geçen hanına döndü"	(Sabah, 12/03/2018)
"Yüzlerce Kaçak Afgan ve Pakistan da Türkiye'ye elini kolunu sallaya sallaya giriyor"	(Sözcü, 03/04/2018)
"Soylu: Türkiye'nin göç politikasının ana ekseninde değişiklik yok"	(Hürriyet, 21/08/2019)

İç politikadaki siyasi söylemler değerlendirildiğinde iktidar- muhalefet geriliminden doğan ikiliklerin Afgan sığınmacılar üzerinden de yansıtıldığı görülmektedir. Böylelikle iki kutup arasındaki siyasi anlaşmazlıklar Afgan sığınmacılar üzerinden yinelenmekte, siyasi bir söylem aracı haline dönüşerek çözüm odaklı politikaların

üretilmesini ikincil plana atmaktadır. Haber sunumlarının bu boyutları ile alındığında Afgan sığınmacıların hem iç politika hem de uluslararası politika söylemlerinde araçsallaştırılarak politik bir “koz” olarak kullanılmaktadır.

Sonuç olarak, haberler eleştirel söylem analizi modeline göre değerlendirildiğinde Afgan sığınmacıların Hürriyet, Sabah ve Sözcü olmak üzere seçilen üç gazetede de en fazla “risk ortamı oluşturma” fikri etrafında haberleştirildiği görülmektedir. Afgan sığınmacılar genellikle “asayiş sorunları” ve “suç” olgusu etrafında kriminalize edilerek haberleştirilmiştir. Hürriyet Gazetesi Afgan sığınmacıları “risk” teması ile birlikte kriminalize ederek, “tehlike” söylemleriyle sıklıkla sunmuştur. Afgan sığınmacıların yer aldığı asayiş haberlerinin sunumunda sayısal verileri sıklıkla tekrar etmiş ve detaylandırmıştır. Sabah gazetesi Afgan sığınmacıların haberlerini sunarken genellikle iktidar odaklı bir bakış açısı izlemiştir. Bu anlamda, iktidarın sığınmacılar ve özellikle de Suriyeli sığınmacılar için kullandığı “ensar, kardeşlerimiz, misafirlerimiz” kelimelerinin Afgan sığınmacıların haber sunumlarında da kullanıldığı görülmektedir. Afgan sığınmacıların sınır geçişlerine dair haberlere gazetelerde oldukça fazla yer verilmiştir. Bu anlamda Hürriyet Gazetesi sınırı geçen Afgan sığınmacıları haberleştirirken çoğunlukla sayısal ifadeleri kullanmakta ve Afgan sığınmacıları “sınırları aşan kaçaklar ya da akınlar” olarak temsil etmektedir. Sabah Gazetesi sınırı geçen Afgan sığınmacıların haberlerinin sunumunda çoğunlukla dramatize etme, kurbanlaştırma gibi unsurları kullanmakta ve ev sahibi konumundaki Türkiye’yi “kurtarıcı” rolünde olumlamaktadır. Sözcü Gazetesi ise Afgan sığınmacılar hakkında çalışma grubunda yer alan gazetelerden en az haberi yapan gazete olmasının yanında Afgan sığınmacıların sınır geçişlerini eleştirel bir açıdan politik düzeyde sunmaktadır. Buna göre, Türkiye’nin iç siyasetinde yer alan söylemler ve Türkiye’nin sığınmacılar konusunda uluslararası siyasi ilişkileri iktidar üzerinden sıklıkla eleştirilmiştir.

Her üç gazetenin de Afgan sığınmacılar odaklı olumlu haberlerinin az sayıda olduğu görülmektedir. Bu haberler çoğunlukla Sabah gazetesinde yer almaktadır. Sabah gazetesi bu anlamda eğitim, iki ülke arasındaki birbirini destekleyen anlaşmalar ve kültürel etkinliklere genellikle 2016-2017 yılları arasında yer vermektedir. Takip eden yıllarda ise Sabah gazetesinin “olumlu” haber dilinde değişiklikler yaşanmış ve bu haberler genellikle Afgan sığınmacıların ikincil sektörlerde çalışarak ülkeye katkı sunması bağlamında sunulmuştur. Bu noktada Afgan sığınmacıların uzun çalışma saatlerine dayanıklı olmaları,

ucuz iş gücü sağlamaları iş veren tarafından aktarılmıştır. Bu durumda olumlu sunumlarının yapıldığı söylenememekte yalnızca haber sunumlarındaki ideolojik unsurların etkisinin arttığı yorumu yapılabilmektedir. Başka bir deyişle, Sabah Gazetesi'nde Afgan sığınmacıların çalışma pratikleri sunulurken ucuz iş gücü sağlamaları olumlu olarak değerlendirilmekte; güvencesiz çalışma koşullarına, ucuz ve yıpratıcı çalışma sürelerine yer verilmemiştir. Bu durum Sabah Gazetesi'nin iktidar söylemleri ile benzer haber sunumlarını yaptığı, hak odaklı habercilik anlayışına dair bakış açısının farklılaştığı şeklinde değerlendirilebilmektedir.

Çalışma grubunda yer alan gazetelerin Afgan sığınmacılara odaklanan haberleri farklı ideolojiler ve yayıncılık anlayışları ile çeşitlense de haberin söylem analizinde örtük ve gizil mesajlarla verilen anlamların anlamlı farklılıklarının olmadığı bulgulanmıştır. Buna göre söylemler “misafir, kardeşlerimiz, kaçak” kelimeleri etrafında şekillenmiş, sayısal verilerle ve risk temasıyla oluşturulmuştur. Haberlerde yer alan olumlu dilin oranı ile Afgan sığınmacıların bireysel göç hikayelerinin ve başarı hikayelerinin haber temsillerinde çok az sayıda yer alması bu durumu destekler niteliktedir.

4.2.Haberlerdeki Temsilleri Hakkında Sahadaki Afgan Sığınmacıların Görüşlerine İlişkin Bulgular

Afgan sığınmacıların haber medyasındaki temsil edilişlerine yönelik bakış açılarının değerlendirileceği bu başlık altında, haberlerde temsil ediliş biçimleri ve bunların Afgan sığınmacılar tarafından değerlendirilmesine yönelik bulgular aktarılacaktır. Bu doğrultuda, Afgan sığınmacılara öncelikle görüşme soruları (EK-2) içerisinde yer alan “Türkiye’de medyayı takip ediyor musunuz?” sorusu sorulmuştur. Araştırma kapsamında görüşülen 28 katılımcıdan yalnızca 11’i, Türkiye’de medyayı takip ettiklerini ifade etmiştir. Haberleri takip eden 11 katılımcıdan sadece 2’si kadındır (Katılımcı-5, Katılımcı-21). Türkiye’de medyayı takip eden 11 katılımcıdan 5’i medyayı televizyon haberleri üzerinden takip ettiğini ifade ederken, 4 katılımcı internet üzerinden haber siteleri yoluyla medyayı takip ettiğini ve 2 katılımcı ise radyo üzerinden medyayı takip ettiğini ifade etmiştir. Türkiye’de medyayı takip eden 11 katılımcıdan 7’si televizyon ve internet aracılığıyla sadece Afganistan haberlerini takip ettiklerini ifade ederken; 4’ü hem Afganistan hem Türkiye haberlerini takip ettiğini belirtmiştir. Haberleri takip eden 11 katılımcının takip ettiği haber kanalları ve siteleri genellikle benzerlik göstermektedir.

Buna göre haberleri takip eden katılımcılar, TRT ve BBC internet kaynaklarını ve televizyon kanallarını takip etmektedir. Katılımcıların sadece üçü televizyon kanalları aracılığıyla Türkiye ulusal medyasını takip ettiklerini belirtirken, izledikleri kanal ATV ve Show TV olmuştur. Katılımcıların bu kanalları tercih etmesinde herhangi bir sebebin bulunmadığını ve genellikle izledikleri dizilerin ve programların bu kanallarda olduğu için haberleri de buradan takip ettiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcılar çalışma grubunu oluşturan gazetelerin haberlerini takip etmediklerini belirtmiştir. Medyayı takip etmelerinde covid-19 pandemi döneminin oldukça etkili olduğu görülmüştür. Katılımcılar bu konu hakkında şu cevapları vermiştir:

“Çok fazla takip ediyorum. Özellikle pandemi sürecinden itibaren sürekli bulunduğum yerin vaka sayısını takip ettiğim için haberleri de takip ediyorum. Son zamanlarda bulunduğum yerin yerel haberlerini takip etmeye çalışıyorum. Çünkü vaka sayılarına hakim olmak istiyorum.”

(Katılımcı-1, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Takip ediyoruz çünkü İran’dan geldik buraya orada istemediler, iş yok , para yok alamadık, açlık var mesela. Buraya geldik burada iş var duyduk, pandemi çöktü tepemize, her gün yasak oldu. Çalışmak istedik mesela yani kimlik yok dediler izin alamayız size, çalıştığımız parayı yedik yine de geri dönemedik yani çünkü nerede para var ki. Para yoksa mesela dönmek de yok. O yüzden haberlere bakıyoruz yani diyoruz ki belki yardım verecekler belki işler olacak gideriz, bakıyoruz ki kaç kişi virüs olmuş işler olacak mı, yardım olacak mı”

(Katılımcı-15, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Medyayı takip eden katılımcılara görüşme soruları içerisinde yer alan “sizleri konu alan haberleri takip ediyor musunuz? Cevabınız evet ise bu haberler hakkında düşünceleriniz nelerdir?” sorusu sorulduğunda katılımcılardan bazıları şu cevapları vermiştir:

“Evet her zaman takip ederim. Hem radyo dinlerim hem de haber izlerim. Zaten yaşlıların başka işi olmaz. Hep haber izleriz. Ne düşünüyorum gelirse, iyi düşünmüyorum. Geldiğim ilk zamanlar sadece TRT takip edebiliyordum. Şimdi dili iyice öğrendim çok yıllar geçti yani her şeyi anlıyorum. Haberlere bakıyorum ve hep yoksulluk sefalet var. Eskiden Afgan yok haberlerde çok görmüyordum haberlerde ama şimdi görüyorum. Gemi batıyor, kaçak girmeye çalışıyor, hepsini görüyorum. Eskiden böyle haberleri çok üzülüyordum. Bu sene virüs illeti var haberlerinden dolayı pek göstermediler aslında ama 2-3 sene öncesine kadar mesela çok kötü haberler yapıyordu. Afganlar haberlerde çok değil ama herkes bize Suriyeli sanıyorlar için öyle gibi oluyordu.

Suriyelilere çok haber yapıldı ama Afganları çok görmedim. Ama haber yapılmasını ister miyim diye sorarsan bana, hayır istemem. Çünkü yani ne zaman kötü haberler oluyor o zaman herkes bizi suçluyor. Bizi zaten zor sevdiler, şimdi tekrar ortaya çıkmak istemeyiz.”

(Katılımcı- 4, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Vallahi de böyle haber yapanlara ben dua ediyorum ki kalbileri ferahlasın güzelleşsin. Afgan haberi çok gördüm desem yalan demişimdir ama Suriye haberleri çok görürüz. O zaman bakıyorum hep kötü. Şimdi bak ben Afganistan’ dan gelmedim ben Hindistan’ dan kaçtım geldim burada başvuru yaptım beni aldılar. Ben Afganistan’ ı bilmem diyorum Hindistan’ da da sevmadılar bizi, dediler Afgan mısın o zaman iş yok. Çocuk var, eş var, eş hamile hepimiz o halde geldik mesela. Orada yer yok burada yer yok, iş yok, para yok, benim aile de burada. Biz nereye gidelim? Haberler var ben Youtube takip ediyorum. Bakıyorum neler yazıyor neler diyor gitsin diyor, kolay öyle demek ama ben buraya gelirken çok param gitti ben nasıl tekrar gideyim hem gitsem açlık var para yok”

(Katılımcı-14, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Buraya ilk geldiğim zaman daha çok takip ediyordum. Ama zamanla haberler hiç iç açıcı olmamaya başladı ve benim ruh sağlığımı da bozmaya başladı. O yüzden biraz daha haberleri takip etmeye başladım. Gerek Afganistan’da olup bitenler gerekse burada olup bitenler hiç iç açıcı değil ama mecburen takip etmek zorundayım bazen de. Doğrudan haberleri takip edemezsem de YouTube’ da olan belgeselleri ve haberleri de ıslıyorum yani. Bu hafta oryantalizm diye bir konu ısladık dersimizde. Bu benim ıkın çok farklı bir bakış açısı getirdi. Batının bu doğu ülkelerini kullanması ve medyada bunun bir örneğini gösteriyor. Baktığımda Afganistan’ı ve Afganlıları hep kötü tasvir etmişler. Tamam bazı kötülükler olabilir ama illaki iyi yönleri de vardır. Orada da bilim insanları var, başka gelişmeler de oluyor şu an aklıma gelmiyor. Ama her şey kötü değil.”

(Katılımcı-1, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Takip ediyorum ve çok üzülüyorum. Bence Avrupa yanı diğer ülkeler her şeyi Türkiye’ye bıraktı. Sonra haberler hiç bilgilendirme yapmıyor. Ne oluyor bunları tek bir kanaldan TRT’den öğreniyoruz. Onlar da ne kadar haber yaparsa o kadar öğreniyoruz diğer kanallarda çeviri yok çünkü. Afganlar kendi isteklerini söyleyemiyorlar. Aslında genelde göçmenler söyleyemiyorlar. Çünkü Türkiye bunları söyleyebilecekleri bir yer değil. Bazen korkuyorlar bazen de istemiyorlar çünkü yanlış anlaşılıyor. Teşekkür ediyoruz ama farklı şeyler var yanı.”

(Katılımcı-6, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Araştırma boyunca derinlemesine görüşmelerde elde edilen bilgilere göre haberleri takip eden Afgan sığınmacılar genelde geri dönmelerine ilişkin haberleri ekonomik yönden değerlendirmiştir. Ailesiyle birlikte burada yaşayan ve haberleri takip eden katılımcılar medyada yer almalarını geri dönmelerine ilişkin olumsuz haber görmeleri üzerinden

cevaplamıştır. Suriyeli sığınmacılara dair haberlerin yapıldığını belirten katılımcılara göre, Suriyeli sığınmacılar genellikle olumsuz durumlar üzerinden temsil edilmiştir. Bu bağlamda katılımcılar, haberlere konu olmak istememe nedenlerini Suriyeli sığınmacıların olumsuz haber temsillerine ithaf ile kendileri hakkında olumsuz haberlerin yapılma ihtimali ile ilişkilendirmiştir.

Haberleri takip etmediklerini söyleyen Afgan sığınmacılar, 28 katılımcıdan 17'sini oluşturmaktadır. Haberleri takip etmediklerini söyleyen erkek katılımcıların sayısı 10 iken, 7'si kadındır. Katılımcılar içinden “Türkiye’de medyayı takip ediyor musunuz?” sorusuna takip etmedikleri yanıtını veren katılımcılardan bir kısmı takip etmemelerinde dair hiçbir neden olmadığını belirtirken (Katılımcı-3,Katılımcı-8,Katılımcı-13,Katılımcı-20, Katılımcı-25, Katılımcı-28); bazıları yanıtlarını açıklayarak şu cevapları vermişlerdir:

“ İşten eve geç geliyorum her yerim ağrıyor, bellerim başım hepsi mesela. Geline tek yapacağım şey uyumak oluyor. Sabah iş var, günde 15 saat çalış çalış akşam televizyon izlesem biter”

(Katılımcı-7, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“ Valla abla ne haberi ben akşam iş biter, Afganistan’ da annem var ararım, nişanlım var ararım canları sağ mı iyi mi ihtiyaç var/ yok sorarım, sonra uyurum sabaha iş para lazım”

(Katılımcı-2, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Akşam işten geliyorum yemek var, iş var evde. Onları yaparken zaten haber biter ben diziye bakarım sadece eğer diğer gün iş çok değilse. Sonra yarına yemek yaparım gündüz yesinler. Saat geç olur uyurum”

(Katılımcı-12, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Biz 10-15 günde bir arkadaşların şurada evde (prefabrik evi işaret ediyor) toplanırız derneklerimiz var onlardan görüşenler var. Bize haberleri onlar getirirler. Burada herkes birbirini tanıyor. Kim sınır dışı olmuş kim yanlış yapmış kim ölmüş bunları duyarız. Nerede iş var ne işler var bunlara bakarız. Kim ne bilirse söyler. Beni diyorsan abla ben zaten şu telefonumdan (tuşlu-internetsiz telefonunu gösteriyor) başka bir şeyim yok. Buradan da takip edemem o yüzden de takip etmiyorum yani”

(Katılımcı-24, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Çalışan katılımcılar haberleri takip edememelerini genellikle yoğun çalışma saatleri ve kısa dinlenme süreleri ile ilişkilendirmiştir. Medyayı neden takip etmedikleri hakkında açıklama yapan katılımcılardan bazıları ise bu durumu şu şekilde değerlendirmiştir:

“Akşam oğlum bakıyor televizyonda var mı bir şey diye ama ben dil bilmiyorum, okuma bilmiyorum o yüzden de izlemiyorum onlar bir şey olunca bana söylerler”

(Katılımcı-9, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“ Takip etmiyorum, ettiğim zaman çocukların okulu ve virüs zamanı nasıl olacaktı oydu. Artık etmiyorum çünkü öğretmenler bize telefonda yazıyorlar”

(Katılımcı-5, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Ben buraya zaten oradan bıktım diye geldim. Orada yaşadıklarımızı sizin anlamanız mümkün değil. Orada açlık var, işsizlik var. Ben bıktım bunlardan mesela izlemiyorum artık kötü geliyor her şey bana.”

(Katılımcı-17, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Araştırmaya katılan kadınların genellikle medyayı takip etmedikleri, erkeklerinse ülkelerinden haber almak için haberleri takip ettikleri görülmektedir. Haberleri takip eden 11 katılımcıdan sadece 3’ü Türkiye kanallarını takip ettikleri, medyayı takip eden diğer katılımcıların ise BBC ve TRT’nin genellikle Youtube ve haber siteleri üzerinden haberlere eriştikleri görülmektedir. Dolayısıyla katılımcılar çalışma grubunda yer alan gazetelerin haberlerini takip etmemektedir. Araştırmaya katılan 28 Afgan sığınmacıdan 17’si haberleri takip etmediklerini belirtmiştir. Haberleri takip etmeyenlerin geneli neden olarak çalışma saatlerinin yoğunluğundan bahsederken, bazıları dil bilmediklerini ya da çok hızlı konuşulduğu için anlayamadıklarını belirtirken bir kısmı da herhangi bir neden sunmamışlardır.

Afgan sığınmacıların medyadaki olumsuz yer almalarına karşın görüşleri genellikle haberleri takip etmemeleri olgusu ile şekillenmiştir. Ayrıca haberlerde kendilerine ilişkin yer verilmemesi de medyayı takip etmemelerinin nedenlerinden biridir. Bunun yanı sıra medyayı takip etmemelerinin nedenini dil yoksunluğu ve psikolojik olarak etkilenme olarak belirtmişlerdir. Bu durumda sadece olaylar ve istatistik verileri ile sunulan Afgan

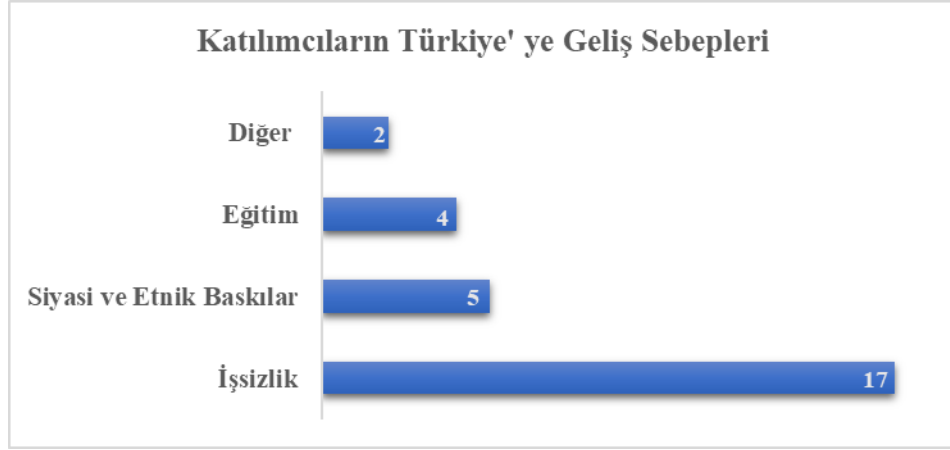
sığınmacıların haberlerde taraf olarak yer almamasının hem kendi korkuları hem de medyanın bu konudaki alışılmış tavrı olduğunu söylemek mümkündür.

4.3. Afgan sığınmacıların göç deneyimleri ve kimlik anlayışları arasındaki etkileşime ilişkin bulgular

Araştırmada Afgan sığınmacıların kendileri ve çevreleriyle kurdukları ilişkilerini ifade eden kimlik edinimi ve kimlik ediniminde etkili olan faktörler bu başlık altında yer alacaktır. Bu doğrultuda, Afgan sığınmacıların Türkiye'ye göç süreçleri, Türkiye'deki göç deneyimleri ile kimlik edinimleri ilişkisi değerlendirilecektir.

Kimlik edinimlerine etki eden faktörler söz konusu olduğunda Afgan sığınmacıların Türkiye ile kurdukları bağ, (varsa) Türkiye'de yaşanan sorunlar, Türkiye'ye ilişkin görüşleri bu başlık altında aktarılacaktır. Dolayısıyla bu başlık altında çevreleriyle kurdukları ilişkiler açısından sosyal kimlik ediniminin de üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu başlık altında Türkiye'yi tercih etme sebepleri, Türkiye özelinde göç sürecini anlamlandırma pratikleri ve kendilerini konumlandırma biçimlerine değinilmektedir.

Afgan sığınmacıların Türkiye'yi tercih etmelerinin nedenleri sorulduğunda genellikle bu nedenlerin menşei ülkelerindeki karışıklıklardan veya daha önce göç edilen ülkelerdeki dışlanmaları etrafında toplandığını söylemek mümkündür. Afgan sığınmacıların daha önceki göç süreçlerine de bakıldığında genellikle sebebin ülkelerindeki istikrarsızlıklardan kaynaklanan yoksulluk olduğunu söylemek mümkündür. Şekil 7'de bu araştırma kapsamında Türkiye'ye göç eden Afgan sığınmacıları göçe iten sebepler verilmektedir.

Şekil 7.*Katılımcıların Türkiye'ye Geliş Sebepleri*

28 katılımcının 17'si göç etmelerindeki en önemli faktörün işsizlik ve buna bağlı yoksulluk olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan 5'i Türkiye'ye siyasi etnik baskılar sonucunda “kurtulmak için kaçtıklarını belirtirken; eğitim için gelen öğrenciler katılımcıların 4'ünü oluşturmaktadır. 28 katılımcıdan 2'si daha özel sebeplerden Türkiye'de bulunduklarını ve ilerleyen süreçlerde Avrupa ülkelerinden birine ulaşmak için burayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

İşsizlik ve yoksulluk nedeniyle göç eden Afgan sığınmacıların 14'ü erkek ve 3'ü kadındır. İşsizlik ve yoksulluk nedeniyle göç eden kadınların evli olup aileleriyle birlikte göç sürecine katıldıkları görülmektedir. Buradaki kadınların göç amacı ailelerinin yoksulluk riskini azaltmak amacıyla aileleri ile göç sürecini yaşadıkları görülmektedir. İşsizlik nedeniyle göç eden katılımcılardan 6'sı dönmeyi düşünen bekar erkeklerden oluşmakta ve 4'ünün hedefi ailesiyle birlikte yeniden göç edebilmektir. Ülkelerindeki siyasi ve etnik baskılardan kaçan katılımcılar ise Türkiye'yi tercih etmelerindeki sebepleri “coğrafi yakınlık, dini sebepler, kültürel yakınlık” olarak ifade etmişlerdir. Bu katılımcılarda aileleri ile birlikte göç etme de etkili bir faktördür. Bir katılımcı Türkiye'yi tercih etme sebebini şu şekilde ifade etmektedir:

“Burada geldiğimizden beri daha mutluyuz. Afganistan bomba, bomba sürekli. Burada en azından bu yok, biliyoruz ki bomba yok. Ayrıca kimse demiyor sen Özbeksin sen bunu yapma. Burada hepimiz aynıyız. İş varsa para var, çalışmak varsa para var. Para varsa ailem iyi çocuklarım iyi. Ayrıca insan Müslüman çoğunlukla. Çok şükür.”

(Katılımcı-9, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Türkiye’yi eğitim olanakları sebebiyle tercih eden katılımcılar ise halihazırda Türkiye’de öğrenci olarak bulunan kayıtlı kişilerden oluşmaktadır. Bu öğrenciler, eğitimleri için Türkiye veya başka bir Avrupa ülkesine gitmek istemektedir. Eğitim için burada bulunan katılımcılara göre Afganistan, sadece ailesinin yaşadığı yer olarak anlamlıdır. Türkiye’ye göç deneyimlerini eğitim ile ilişkilendiren katılımcılar bu konudaki görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

“Orada daha çok şöyle bir şey var özellikle de biz Türkmen bölgesinde yaşıyoruz. Türkmenler çocuklarını okula göndermek istemiyor. Şimdi değişmeye başladı çok mutluyuz ama genellikle çalışmalarını ve aileye yardım etmelerini istiyorlar. Ben bu yüzden geldim. Türkiye’ye geldim lisans eğitimini bitirmek üzereyim ama şu an ben kendimi yeterli bulmuyorum ve eğitime devam etmek istiyorum. Kendi memleketimde bu ıstarımı karşılayamam. Türkiye’de bu imkân bana sağlarsa benim için çok iyi olur. Bunun dışında yurtdışında anadili İngilizce olan bir ülkede eğitime devam etmek istiyorum. Tabı ben başka bir konu daha var Afganistan’da ailemin ilk çocuğu olarak ve onlara söz verdiğim için onlara yardım etmek zorundayım. Oradaki Türk maarif okullarında belki görev alabilirim. Aslında bu konuda kafam çok karışık.”

(Katılımcı-1, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Eğitim için Avrupa' ya gidip orada yüksek lisans ve doktora yapmayı düşünüyorum. Eğer yapabilirsem tabı. Sonra ülkeme dönüp çalışmaya başlayacağım. Şimdilik planlarım böyle.”

(Katılımcı-6, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Benim yaşımdaki kızlar orada bu yaşında evlendiriliyor. Türk maarif okulunda Türkçe öğrenirdim ve hocam bana buraya gelebilirim diye söyledi. Ailem izin vermedi ama hocam ikna etti. Şimdi oraya dönmemi bekliyorlar ama ben dönmek istemiyorum. Burası benim hayatım oldu ben ne yaparsam burada kalırım hepsini deneyeceğim. Burada kalmak ya da başka bir ülkeye gitmek olur ama oraya dönersem bir daha okul olmaz diye düşünüyorum.”

(Katılımcı-25, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Türkiye’de yaşayan Afgan kadın sığınmacılar, Türkiye’ye geliş süreçlerinde ailelerinin etkili olduğunu söylemiştir. Araştırmaya katılan 9 kadın sığınmacıdan 5’i aileleri ve çocuklarıyla birlikte göç ederken; 4 kadın ailelerinden kaçarak Türkiye’ye

geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu kadınlardan 1'i Türkiye'de öğrenci olarak yaşarken diğerleri Türkiye'ye üyesi oldukları derneklerin yardımlarıyla buldukları işlerde çalışmaktadır. Katılımcılardan birisi Türkiye ile ilişkisinden şu şekilde bahsetmiştir:

“Türkiye’ ye geldim çünkü gelmesem evlendirilecektim. Orada istemedim biriyle evlenmek ve orada zorluklarımı yaşamak istemedim. Artık bıktım. Aileme sürekli hizmetçilik yapıyordum ve beni zorla evlendirmeye kalktılar. Ben de burada hizmetçilik yaparım ve paramı kazanırım dedim. Ailemi bıraktım da geldim.”

(Katılımcı-3, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Türkiye’de yaşayan Afgan katılımcılar kendilerini konumlandırmalarıyla ilgili olarak sorulan sorulara yasal statüleri ve sosyal kimlikleri etrafında cevaplar vermişlerdir. Katılımcılardan bazılarının verdikleri cevaplar şu şekildedir:

“Ben abimin kimliğiyle yaşıyorum. Abim buradaydı ama Afganistan’ a geri döndü. Bana da bu kimliği bıraktı. Ben burada abimim. Kimse bilmiyor benim A. olduğumu A. kim? Önemli değil. Kimse bilmiyor. Kimseyle de konuşacak zamanım yok. Sabah oluyor iş, akşam oluyor çalışma bitiyor. Eve gidip uyurum sonra.”

(Katılımcı-24, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Bizim burada birkaç tanıdıktan başka kimsemiz yok. Onlar da Türkiye’ de olduğumuz için mecburuz birbirimize. Biz git- gel, çalış-ye yaşıyoruz. Burada sadece 10-15 günde bir oturur eğleniriz. Başka izin yok diğer günler çalış günü. Bizim burada kim olduğumuzu bile bilmiyorlar. Biz de kimseyi bilmeyiz. Kimseyle de konuşmayız.”

(Katılımcı- 2, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Türkiye deneyimleri ve Türkiye içinde Afgan sığınmacıların konumu sorulduğunda katılımcılar genellikle Afganistan’ da var olan etnik çeşitlilik üzerinden yanıtlar vermiştir. Afgan sığınmacılar burada diğer Afganistan uyruklu insanlarla daha iyi ilişki kurduklarını, ülkelerinde bu durumun mümkün olmadıklarını ifade etmişlerdir:

“Yani biz eskiden anlaşılamazdık burada birbirimize ihtiyaç duyduk. Burada dilinden anlıyorsa bir insan şanslısın. Mesela ben Hazarayım ve ülkemizde genellikle Türkmenler ile Hazaralar birbirlerini seviyor. Ama burada arkadaş olmuşuz. Başka bizi anlayan yok. Herkes iş varsa Afgan diyor.”

(Katılımcı- 16, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“ Burada iyiyiz çünkü insan burada yaşıyor. Evlenmek istiyor ama normalde mesela yani Türkmen biri ve Peştun biri varsa evlenemez. Peştun, Türkmenleri istemez çünkü devlette onlar daha çok var. Ama burada mesela Türk ile Afgan duyduunuz mu evlenmiştir? Çünkü yok böyle. Kimse istemez. Burada Peştun da evlenir Türkmen ile, Hazara da evlenir. Afganistan’ da olmaz ama.”

(Katılımcı- 28, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Başka bir katılımcı ise etnik kökenleri üzerinden Türkiye’deki Afgan sığınmacıların birbirleriyle olan ilişkilerini şu şekilde tanımlamıştır:

“benim zihnimde canlanan şey, Afganistan’da yaklaşık 18 farklı etnik kökenden insan yaşıyor. Bunların ilki Peştun, ikincisi Tacik sonrası Özbek, Türkmen, hazara gibi takip ediyor. Benim gözümde orada aşırı bir ayrımcılık ırkçılık var. Bu az önceki saydığım etnik kökenler senelerden beri birbirine sıcak gözde bakmıyorlar her alanda. Sağlık, siyaset, eğitim her konuda. Örneğin bir sağlık sorununuz olduğunda doktora gittiniz doktor sizinle aynı (etnik köken) ise sizin için elinden geleni yapar ve yardımcı olur. Yani herkes kendi halkına hizmet ediyor. Bu durumu ben Türkiye’ye geldikten sonra daha çok anladım. Mesela burada Türkler kendi aralarında nereli olduğunu dikkat etmiyor. Burada bizim nereli olduğumuza da dikkat edilmiyor. Mesela burada bir Peştun da Afgan bir tacik de Afgan bir Türkmen de Afgan. Pasaportta ne yazıyorsa o. Ama biz kendi aramızda bile burada da yapıyoruz bunu. Buraya gelip düzeltilmemişsek orada düzeltemeyiz. Sadece bir yemek mesela oraya ait olan bu Türkmen yemeği, şu Özbek yemeği deniliyor aşığılanıyor. Ama yurtdışında bu Afgan yemeği. Bundan dolayı ülkemizde genel bir barış olacağını düşünmüyorum. Mesela Peştun birisi Türkmen birisi ile evlenmesi istisnadır. Aramızda böyle bir durum olması için etkileşim lazım. Mesela Pakistan’ a gittiğimizde Peştun birileriyle çok iyi arkadaş olmuştuk. Akrabalarımızdan daha çok sevdik. Ama bu sorun Afganlarda genel olarak çok fazla.”

(Katılımcı-1, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Ayrıca etnik kökenleri üzerinden Türkiye ile bağ kuran Afgan sığınmacılar, Türkmen ya da Özbek olmanın Türkiye’ de daha avantajlı olduğunu soydaşlık ve dil üzerinden ifade etmektedir:

“Afganistan’ da ilk Peştunlar var. İran’ a gidiyorsun İran’ da Hazaralar ilk. Bizi (Türkmenlerden bahsediyor) hep küçük görüyorlardı. Çocuklarımız okula gitmek istiyordu onları hep Peştunları, Hazaraları iyi sınıflara koyuyorlardı bizimkileri de hep boş veriyorlardı. Şimdi bir şey okuyamayınca hemen geliyorlar derneklerden yardım alıyorlar. Burada biz iyiyiz çok şükür. Sıkıntı yok onlardan. Biz yardım ediyoruz tabi ama hep böyle olsa ülkemizde yaşardık. Buraya gelince ne anlamı kaldı ki...”

(Katılımcı-18, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Orada bizi istemiyorlardı. Güzel evlerde mahallelerde onlar vardı. Bir bakkala gidiyorsun kötüler. Bir lokanta açmak lazım ama orada mesela Hazarlar mesela Peştunlar var açamazsın. Şimdi böyle değil. En azından kendimiz kendimize alışveriş yapıyoruz.”

(Katılımcı-8, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Bu durumun avantajlarını Türkmen olmayan bir katılımcı şu şekilde aktarmıştır:

“Türkmenler erken gelmişler burada her şeyi öğrenmişler. Nerede kalırsın, Türkmenlere gidiyoruz. Burada iş mi var ihtiyaç mı var genellikle Türkmenler biliyor. Bizim ülkemizde böyle değildi ama tabi hem Türkçe’yi daha iyi bildikleri için hem de önceden gelenler Türkmenler oldukları için hep onlar daha iyi durumdalar.”

(Katılımcı-12, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Afgan sığınmacılardan oluşan katılımcılardan bazıları Türkiye’ye yerleştiklerinde geride bıraktıkları ülkedeki yakınları tarafından daha iyi durumda olarak görüldüklerini ve statülerinin yükseldiğini ifade etmişlerdir.

“Onlara göre iyiyiz. Şimdi akrabalar arıyor oraya nasıl gelebiliriz? diye. Bize saygı duyuyorlar yakınlık kurmak istiyorlar. Aslında bizim orada aileler çocuklarını okutmaz. Benim babamı da çok zor ikna ettik. Onlara söz verdim dedim dönüp gelince daha çok kazanacağım ve size bakacağım yani. Şimdi gurur duyuyorlar çünkü buradan para bile gönderiyorum onlara”

(Katılımcı-23, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“ Bizimle dalga geçtiler ölürsünüz orada sizin ne işiniz var ki çalışacaksınız dediler. Karıma söylemişler sizi orada öldürürler siz parasız geri gelirsiniz. Gitmedik. Başka yere gideriz ölüyoruz ama oraya gitmeyiz. Şimdi karımı akrabaları arıyor neredesiniz, bizim çocuklar gelsin onlar sizle yaşasın onlar çalışsın ki Türk birileri ile evlensin kurtulsunlar. Ben kimseye güvenemem artık. Buraya zaten geldim izin aldım yaşıyorum. Başka birini getirsem o yanlış yapsa ne olacak? Ben de yaşayamam.”

(Katılımcı-11, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Araştırma kapsamında yer alan görüşme sorularından “Türkiye’de yaşarken herhangi bir sorun yaşıyor musunuz? Cevabınız evet ise hangi konu/konularda sorun yaşıyorsunuz?” sorusu sorulduğunda yaşanan sorunların genellikle bilgi ediniminde dil bariyeri nedeniyle kaynaklanan sorunlar olduğunu ancak bunların üstesinden gelebildiklerini ifade etmişlerdir. Afgan sığınmacılar toplumsal anlamda yaşadıkları

sorunların genellikle ayrımcılık, ötekileştirme ve önyargılar üzerinden yaşandığını belirtmişlerdir. Buna göre katılımcılardan bazıları şu örnekleri vererek durumu özetlemiştir:

“Türk kadınlar bize gelip siz kocalarımızı elimizden alacaksınız, fuhuş yapıyorsunuz pis Suriyeliler diyor. Biz Türkmeniz dedik, inanmıyorlar. Aslında onlar da öyle şeyler yapmıyor sonuçta Müslümanlıkta bunun yeri yok. Ama her yerin bir iyisi bir de kötüsü olur. Onlara kötü denk gelmiş Suriyeliler olmuştur herkes kötü diye bir şey yok bence”

(Katılımcı-10, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Eşimle ben alışveriş yapıyorduk. Elimizde yiyecekler vardı. Bize gelip şunlara bakın bizim paralarımızla bizden daha iyi şeyler yiyorlar dediler yani. Bize yiyecek bile bazen çok görüyor burada. Biz kimseden yardım paraları almıyoruz. 7 senedir burada yaşıyorum kimseden para almıyorum. Her yerde çalıştım ama kimse bana bedava para vermedi. Bazen çalıştığım paraları vermediler. 100 TL dedik ama 25 TL verdiler mesela. Ama ben helal olsun dedim gitti. Ama bazen çok sinirleniyorum buna.”

(Katılımcı-14, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Son zamanlarda yaşıyoruz. Aslına bakarsan galiba insan insana gerçekten de yük oluyor. Mesela oğlum telefonla görüntülü konuşuyormuş çarşıda. Oradaki parkları gösteriyormuş. Oradan geçen 2-3 delikanlı laf söylemişler. Sız ancak telefonla görüntülü konuşmayı bilirsiniz korkaklar demişler. Bunu muhtemelen bize Suriyeli sandıkları için söylediler. Bazım eskiden geldiğimizi bilmiyorlar. Ama Suriyeli bile olsak bunu duymak çok kötü. Biz acı çektik onlar da acı çekti ama ölümünden kurtulduk. Bundan dolayı mutluyuz. Orada kalan tanıdıklarımızla veya Türkiye’nin başka yerlerindeki tanıdıklarımız ile konuşurken onlara burada iyi olduğumuzu göstermek istiyoruz. Eskiden bunun için fotoğraf gönderirdik şimdi telefon ile kameralı konuşuyoruz. Bunu bile bazen istemeyen insanlar oluyor Allah onları affetsin.”

(Katılımcı-4, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Bu araştırma kapsamında görüşülen katılımcılar genellikle yoğun çalışma ve az dinlenme saatleri nedeniyle sadece işe gidip geldiklerini ve çevreleri ile ilişkilerini geliştiremediklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların Türkiye deneyimlerinde kendilerini huzurlu hissettikleri ve “en azından savaş yok” ifadeleri dikkat çekmektedir. Afgan sığınmacılar Türkiye’ye yönelik kimlik edinimlerinde genellikle sorunların üstesinde hayatta olmaları ile bağ kurarak gelmektedir. Bu bağlamda Afgan sığınmacılar Türkiye ile ilişkilerine daha olumlu açıdan yaklaşmakta ve “buna da şükür” ifadesi ile zorlukların üstesinden gelmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların Türkiye ile bütünleşmelerinde din olgusu da önemli bir etken olmaktadır. Afgan sığınmacılar genellikle Avrupa ülkelerine gittiklerinde Müslüman oldukları için dışlanacaklarını ve ibadet etmelerine izin verilmeyeceğini düşünmektedir.

Ev sahibi halkın ayrımcı, önyargılı ve ötekileştirici tutumları nedeniyle sürekli kendi etnik kimlikleri ile kendilerini savunduklarından etnik kimlikleri ile daha bütünleşmiş oldukları görülmüştür. Ancak diğer Afgan sığınmacılarla kurdukları ilişkiler bakımından köken ülkelerine göre daha ılımlı davrandıkları ve birbirlerine burada ihtiyaçları olduğunu ifade etmişlerdir. Köken ülkelerindeki ilişki biçimlerinin hiyerarşi üzerinden kurulduğunu burada “en azından herkesin Afgan” sayılabildiğini ifade etmişlerdir. Türkiye ile sosyal ilişkilerinin genellikle iş çerçevesinde oluştuğunu belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, Türkiye’deki göç deneyimlerinden yola çıkarak Afgan sığınmacıların yerel halk ile arkadaşlık veya akrabalık ilişkilerini kuramadıklarını ancak köken ülkelerinde aralarında etnik farklılıklardan kaynaklanan sorunlar bulunan Afgan sığınmacıların burada ortak bir kimlik edinmekte daha başarılı olduklarını söylemek mümkündür. Ayrıca din, Türkiye’de yaşayan Afgan sığınmacılar için önemli bir etkidir.

4.4. Afgan sığınmacıların diğer sığınmacılar hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular

Afgan sığınmacılar, Türkiye deneyimlerini genellikle coğrafi yakınlık, ortak din bağları ve kültürel yakınlık üzerinden tanımlamışlardır. Türkiye’ye geldikleri ilk süreçten itibaren dil bariyeri, savaş ve karışıklıklardan kaynaklanan travmatik deneyimleri, psikolojik olarak kırılgan bir grup olmaları Türkiye’ye uyum sağlama ve sosyalleşme süreçlerinde oldukça etkili olmuştur.

Araştırma kapsamında görüşülen Afgan sığınmacılara, “Türkiye’de yaşayan diğer sığınmacı grupları hakkında neler düşünüyorsunuz?” sorusu üzerinden şekillenen bu başlıkta Afgan sığınmacıların kendilerini diğer sığınmacıların karşısında konumlandırma biçimleri değerlendirilecektir.

Katılımcılar bu soru üzerinden üç farklı görüşü paylaşmaktadır. Bunlardan ilki diğer sığınmacıların göç sürecini kendi göç deneyimleri üzerinden düşünmek, ikincisi kendi kimliklerinin diğer sığınmacılar ile aynı görülmesine yönelik düşünceler, üçüncüsü

ise diğer sığınmacılara yapılan yardımlar üzerinden politikalara ilişkin eleştirel düşünceleridir.

Belirtilen görüşler üzerinden ilk görüşü paylaşan katılımcılardan bazıları şunları dile getirmiştir:

“İlk zamanlarda Afganistan’dan gelenler sadece işsizlikten dolayı burada para biriktirmek için Afganistan’a döndüğünde evlenmek için çünkü bizim orada başlık parası var. Bunları karşılayabilmek için geliyorlardı. Bazıları da ailelerine destek olmak için geliyorlardı. Ama Afganistan’daki iç karışıklıklar ortaya çıktıktan sonra aileleri ile birlikte gelmeye başladılar. Ama Suriyeliler ise direkt olarak savaştan kaçıp can güvenlikleri için geldiler. Yani onlar işçi olarak değil hayatta kalmak için geldiler. Bu konularla çok ilgilenmiyorum ama kulaktan duyma bilgiler var mesela Suriyelilere Türk vatandaşlığı verildi, sağlık sigortası temin edildiği ve onun dışında belli miktarlarda aylık maddi destek verildiğini duydum. Afganistanlılara böyle bir şey verildiğini bilmiyorum. Ama bu avantajlar kimlere veriliyor bunları bilmediğim için bir şey diyemeyeceğim.”

(Katılımcı-1, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Onlar da bizim gibi ülkelerinde rahat edemediler. Üzülüyorum çünkü aileleri de yanlarında sürükleniyor. Duyuyoruz ki yollarda ölenler var, kimi çocuklar ölüyor yollarda yani. Herkes canını kurtarmak ister diyemezsin ki sen neden evinden uzaklaştın. Yoksa herkesin kendi evi en rahatıdır ama burada önemli olan tek şey var o da artık o yol bitince rahattırlar. Ölüm korkusu yok her gün. Yol bitti, can korkusu da bitti demek.”

(Katılımcı- 27, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Suriyeli sığınmacılar mesela onlar da aileleri için bunlara katlanıyor. Onlar da sorunları bırakıp geliyorlar. Komşumuz var Suriyeli kocasının bacakları sakat yaralanmış o haliyle gelmiş buralara. Çalışmıyor. Çocuklar da var ki bunlar nasıl olacak nasıl baksın. Tek mutluluk çocuklar artık güvenli. Bizim çocuklarımız da sizin çocuklar gibidir sevgileri tek derdimiz ailemiz iyi olsun.”

(Katılımcı-9, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcılardan ikinci görüşü paylaşanlar ise konu hakkındaki soruyu “Suriyeli” sanılmaktan rahatsız oldukları ve kendilerinin tanınmamaları üzerinden yanıtlamıştır:

“Kadınlar bizi hiç sevmiyor. Hep Suriyeliler diye bize kızıyor. Ne zaman kıyafet almak istesek de o zaman mesela mutlaka birisi bize kızıyor. Ülkenizde kaçtınız burada keyif yapıyorsunuz diyorlar. Bu Müslümanlıkta yoktur. Onlar da mutlu olsun. Onlar da alsın. Biz kimiz bunu bile bilmiyorlar onların gözünde çünkü savaştan kaçıp yurdumuzu terk etmişiz.”

(Katılımcı-10, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Afganistan’da kadar olmasa da Türkiye’de de çok ayrımcılık çektik. Ama ilk getirildiğimiz zaman değil. Daha çok Suriyeliler geldiğinden beri ayrımcılık yaşıyoruz. Onun haricinde bizim için olmasa da çünkü Türkmence ve Türkçe birbirine benziyor ama Peştunlar, Hazaralar gibi Türkçe bilmeyenler burada çok sıkıntı çekiyor. Hepimiz Arapça konuşuyor gibi görünüyoruz. Bunu nasıl çözerler ben de bilmiyorum çünkü Afganistan’da yaşarken bile bazen onun konuştuğu dili ben bilmiyorum, benim konuştuğum dili o bilmiyor. Yeni gelenlerin çok sıkıntısı olduğunu biliyorum ama bizim çok sıkıntılarımız önceki senelerde kaldı”

(Katılımcı-11, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Katılımcılardan üçüncü görüşü paylaşanlar ise Suriyeli sığınmacılara uygulanan ayrımcılık üzerinden Suriyeli sığınmacılardan ziyade devlet ve AB politikalarına yönelik eleştiriler sunmuşlardır:

“Mesela Suriyeliler Türkiye’de daha fazla Afganlardan sayı olarak. Devlet onları biraz daha destek veriyor yardım ediyor.”

(Katılımcı-6, Derinlemesine Görüşme, 2021)

“Kendi zamanıma bakınca onlar bence çok şanslı. Her şey hazır, onların önünde. Devlet onlara çok fırsat sağlıyor. Ama bize sadece vatandaşlık vermişti ne bir dil öğrene bildik ne iş bulabildik. Yeni gelenleri söylemiyorum bile. Bizden sonra gelenler burada çok sıkıntılar çekti, Afganları söylüyorum. Suriyelilerde sıkıntı çekiyor tamam ama onlar için hastanelere tercüman koydular, Arapça tabelalar koydular. Yardım bile yapıyorlarmış.”

(Katılımcı-4, Derinlemesine Görüşme, 2021)

Bu bağlamda, Afgan sığınmacıların cevaplarına göre “diğer sığınmacılar” söz konusu olduğunda verilen cevaplar genellikle Suriyeli sığınmacılar üzerinden olmuştur. Afgan sığınmacılar, soruya cevaplandırırken genellikle insani perspektifler üzerinden cevap vermiş ve politikalar üzerinden yorumlar yapmıştır. Bu açıdan Afgan sığınmacılar göç hikâyeleri olarak Suriyeli sığınmacılara yakınlık duymakta ancak Suriyeli sığınmacıların daha kolay entegre olmasını ve görünür olmalarını politikalar ekseninde eleştirmektedir. Sosyal yardımlar üzerinden politikaları eleştiren Afgan sığınmacılar, mağduriyetlerinin görülmediği ve Suriyeli sığınmacılara sağlanan ayrıcalıkların kendileri

için sağlanmaması üzerinden eleştirmekte, Suriyeli sığınmacıların göç süreci ile duygusal bir ilişki kurdukları söylenilmektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları bağlamında tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Günümüzde “kriz” sözcüğü ile yan yana yer alan göç olgusu, ulus devletin nüfusu homojenleştirme politikalarına bir tehdit olarak konumlanmış ve güvenlik ile özdeşleşmiş durumdadır. Soğuk Savaşın sona ermesi ile uluslararası ilişkilerin girdiği dinamizm, göç alan ülkelerdeki kamuoyunun yoğun ilgisini çekmiş ve bu ilgi medya tarafından gazete ve televizyonlar aracılığı ile karşılanmıştır (Yurdusev, 2004, s. 7-8). Bu bağlamda, araştırma Afgan sığınmacıların medya temsillerini, Türkiye göç deneyimlerini ve kimlik edinim süreçlerini keşfetmenin yanında sığınmacıların yerelle ilişkilerini, kendilerini “diğer sığınmacılar” karşısında nasıl gördüklerini de keşfetmeyi amaçlamıştır. Araştırma amaçları doğrultusunda Afgan sığınmacıların medyada temsil ediliş biçimlerini gazete haberleri üzerinden incelemiş, haberlerdeki temsilleri ile sahada elde edilen bulguların benzerlik ve farklılıkları açısından değerlendirmeler yapmayı amaçlamıştır. Ayrıca araştırma, Afgan sığınmacıların göç deneyimleri ile kimlik edinme süreçleri arasındaki etkileşimi ve Afgan sığınmacıların kendilerini diğer sığınmacılar karşısında konumlandırma biçimlerine odaklanmıştır.

2016 yılında AB-Türkiye sınır geriliminde Afganistan'dan Türkiye'ye yönelen ve halihazırda Türkiye'de bulunan Afgan sığınmacıların da aralarında bulunduğu sınır geçişinde medya, sınır geçiş görüntülerini canlı yayınlarla aktarmış ve haber sunumlarında yer alan “Afganlar Türkiye yürüyor”, “Neden Akın Akın Türkiye'ye Geliyorlar”, “İçlerinde Terör Üyeleri Olabilir” ifadeleri ile göçe yönelik tavrını belli etmiştir (KİMER, 2019, s. 22).

Afgan sığınmacıların medya temsilleri çerçevesinde Hürriyet, Sabah ve Sözcü gazetelerinin sınır geriliminin yaşandığı ve hoşnutsuzlukların toplum üzerinden yansıtıldığı yılların başlangıcı olarak görülen Kasım 2016 tarihinden Kasım 2020 tarihine kadar Afgan sığınmacılara ilişkin haberleri eleştirel söylem analizi çerçevesinde okunmuştur. İncelemeler sonucunda değerlendirmeye alınan 676 haber, beş ana tema üzerinden değerlendirilmiştir. Haberlerin incelenmesi sonucunda temalar, haber metninin başlıkları

ve içeriklerinde yer alan sözcükler, sözcüklerin bağlamı ve örtük mesajları dikkate alınarak oluşturulmuştur. Bu bağlamda oluşturulan temalar, “Ölüm ve Yaşamı Ayıran Çizgi: Ulusal Sınırlar”, “Risk Ortamı Oluşturan Misafirler”, “Sığınılan Ülke”: Eve Aidiyetin Koşullanması ve Olumlanan Ev Sahibi”, “Etkiyi Arttırma Yolları: Sığınmacı Haberlerinin Sunumunda Sözcük Seçimi” ve “Uluslararası Sınırlarda Kabul Görmeyenler: Politika Söylemlerinde Afgan Sığınmacılar” olarak adlandırılmıştır. Haberler değerlendirildiğinde Afgan sığınmacıların Hürriyet, Sabah ve Sözcü olmak üzere seçilen üç gazetede de en fazla “risk ortamı oluşturma” fikri etrafında haberleştirildiği görülmektedir. Afgan sığınmacılar genellikle haberlerde “asayiş sorunları” ve “suç” olgusu etrafında kriminalize edilerek haberleştirilmiştir. Bu doğrultuda Sözcü gazetesi eleştirel bir tavır etrafında politikalara da göndermelerle risk temasını oluştururken; Hürriyet gazetesi etnik çeşitlilik etrafında genel olarak göç olgusunu eleştirmiştir. Sabah gazetesi ise genellikle iktidarın “misafir” söyleminden yola çıkarak mağduriyetler üzerinden risk temasını çerçevelemiştir. Afgan sığınmacılar hakkındaki haberler genellikle sınır geçişlerine de mutlaka değinmekte, Afgan sığınmacıları “kaçak” sözcüğü etrafında betimlemektedir. Afgan sığınmacıları konu alan haberlerde genellikle sınır geçişleri Sabah gazetesi tarafından dramatize etme ve kurbanlaştırma etrafında yansıtılmıştır. Sabah gazetesinin Afgan sığınmacıların haberlerinde sık sık sınır geçişlerini ölüm ve yaşam ile ilişkilendirdiği görülmektedir. Buna göre Afgan sığınmacılar için sınırın Türkiye tarafı yeni bir hayat ya da yaşamın devamı ile ilişkilendirilirken; diğere taraf çatışmalar ve ölüm ile ilişkilendirilmiştir. Hürriyet gazetesinin haberlerinde ise sınır geçişleri çoğunlukla istatistik verileri gibi sayılarla ifade edilmiştir. Hangi sınırdan kaç Afgan sığınmacının geçiş yaptığı Hürriyet gazetesinde sık tekrar edilerek sunulmaktadır. Hürriyet gazetesinin sınır geçişleri ile ilgili haberlerinde bu temsil biçiminin tekrarının, istatistikler ile tarafsızlığını yansıtırken aynı zamanda sayısal olarak artışın vurgulanması kaygısını barındırdığını söylemek mümkündür. Araştırmada belirlenen gazetelerde Sabah gazetesi genellikle vicdan üzerinden ev sahibi ülke konumunda Türkiye’yi olumlamış ve politik ilişkileri bağlamında diğer ülkeleri “vicdansızlık” ile Afgan sığınmacı haberlerine yer vermiştir. Hürriyet gazetesi ve Sözcü gazetesi iktidarın sıklıkla kullandığı “misafir” kavramı ve mağduriyet kavramları yerine uluslararası politikayı “insan hakları” bağlamında eleştirmiştir. Ancak araştırmada belirlenen üç gazetenin de ulusal politikada Afgan sığınmacıların haberlerinin sunumunda muhalefet ve iktidar partilerinin söylemleri üzerinden siyasi araç haline gelmesini yinelemiştir. Araştırma kapsamında seçilen gazetelerin Afgan sığınmacıların haber

sayılarındaki artışın 2016 yılında meydana gelen AB-Türkiye sınır gerilimi ve 2018-2019 yılları arasında Afgan sığınmacıların düzensiz göçe kaynaklık ettiğini gösteren istatistik verilerinin ve siyasi söylemlerin medyada yer bulması ile ilişkilendirilebileceği sonucu ortaya çıkmıştır. Afgan sığınmacıların 2016-2017 tarihleri arasında Sabah gazetesinde Afgan çobanların hikayeleri, Afgan sığınmacıların hayat hikayeleri ve göç deneyimleri, Afganistan vatandaşlarına Türkiye’de verilen eğitimler etrafında görece olumlu haberler ile temsil edildiği görülmektedir. Bu noktada, Afgan sığınmacıların “ekonomik yük ve risk getiren kimseler” olarak temsil edilmeden önce ekonomide “ikincil sektörler” de çalışarak yaptıkları katkılar bağlamında konumlandığı söylenebilmektedir (Çoban Keneş, 2016, s.271). Hürriyet gazetesinde ise aynı tarihlerde Afganistan’ın genel durumu ile ilgili sunumları görülmekte iken; Sözcü gazetesinde bu tarihlerden önce Afgan sığınmacılar ile ilgili haberlere rastlanmamıştır. Bu doğrultuda, 2018-2019 yıllarından sonra Sabah gazetesinin söylemi politik söylemler çerçevesinde şekillenmiş siyasi söylemler haberlerin sunumunda etkili olmuştur. Aynı yıllarda Hürriyet Gazetesi istatistik verilerinin haberlerde yer almasına özen göstermiş ve haberlerde Afgan sığınmacıların “kaçak” ve “sorunlu yabancı” olarak temsilinin yer aldığı bulgulanmıştır. Afgan sığınmacı haberlerindeki artışın yine aynı yıllarda olduğu söylenebilse de Sözcü Gazetesi’nin Afgan sığınmacılar hakkında çalışma grubunda yer alan gazetelerden en az haberi yapan gazete olduğu belirlenmiştir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre, Afgan sığınmacıların haber temsillerine ilişkin haber sunumlarında anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır.

Bu bağlamda, Türkiye’ de yapılan ve Suriyeli sığınmacılar üzerine odaklanan araştırmalara (Göker & Keskin , 2016; Erdoğan, Kavukçuer, & Çetinkaya , 2017; Göktuna Yaylacı, 2017; Gezik, 2019; Lortoğlu, 2019; Öztürk, 2019) paralel olarak Afgan sığınmacıların da haberlerde sıklıkla suç olgusu ile ilişkilendirildikleri, demografik ve istatistiklerle sayısal olarak haberlerde temsil edildikleri, siyasi araç olarak konumlandırıldıkları ve popülizm kaygılarıyla haberleştirildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, göç ve sığınmacılar söz konusu iken hem uluslararası medya hem de ulusal medyanın hegemonik ilişkiler üzerinden benzer tavırlar takındığı sonucuna ulaşılabilir. Haberlerin temsili söz konusu olduğunda önemli olan noktanın, neyin haberleştirilip neyin haberleştirilmeyeceğine karar veren seçim mekanizması olduğu söylenebilir. Toplumların kriz anında kendisini, en zayıf ve ekonomik açıdan en güçsüz bireylerine suçlayarak temize çıkarmasına referans veren “günah keçisi” kavramı (Campbell, 2013) medyanın bu tutumunu açıklamak için yararlı olacaktır. Genelde sığınmacıların, özelde ise Afgan

sığınmacıların hiç çekinmeden günah keçisi haline gelmeleri medyanın davranışsal genel bir tutumu olduğu söylenilebilir. Bauman bu durumu “Prekarya korkusu” ile açıklamaktadır:

“...mültecilerin ve sığınmacıların kitlesel akınını hınçla anmanın müstesna (yani, zamansız yabancılara güvensizliğin “normal”inin ötesine geçen) bir nedeni daha var; daha çok toplumun farklı bir kesimine, doğmakta olan “prekarya”ya hitap eden bir neden: el üstünde tuttıkları ve kıskanılası başarılarını, müritlerini ve toplumsal konumlarını kaybetmekten korkan, yani bunları zaten kaybetmiş ya da bunları zaten sahip olma şansı bulamamış Ezop'un tavşanların dan farklı insanlar.” (Bauman, 2016, s. 19)

Medyanın güvensizlikleri ve ötekileştirmeyi derinleştirmekten başka bir şeye yaramayan “kötü haber elçisi” (Bauman, 2016, s. 21) konumu, toplumun sığınmacılara yönelik bakış açısında oldukça etkilidir. Algılarımızı ve davranış kalıplarımızı belirlemede hatırı sayılır bir etkisi bulunan medyanın, incelenen haberlerde Afgan sığınmacıları genellikle “kaçak”, “zanlı”, “katil” kelimeleri üzerinden temsil ettiği ve haberlerde etkiyi artırmak amacıyla sarkastik öğelere yer verdiği bulgulanmıştır.

Afgan sığınmacıların göç deneyimlerinin medyada yer alabilmesi için büyük krizler, dikkat çekici fotoğraflar ve yeni medya sunumlarındaki çarpıcılık anlayışı ile mümkün olduğunu belirten Wright'ın (2004, s. 99-102) çalışmasına referansla, bu araştırma da seçilen üç gazetenin yaptığı haberler ve haberlerde kullandığı görsellerin benzer bir durumu yansıttığı söylenebilir. 11 Eylül 2001 krizi ile dünyanın gündemine giren Afgan mültecileri konu alan Wright'ın (2004) çalışması, haber medyasının bir haberi sunmak için neleri dikkate aldığını eleştirel bir şekilde açıklamaktadır. Çalışmaya göre, Afgan mültecilerin dünyadaki göç yolculukları uzun yıllara dayanmasına rağmen 11 Eylül 2001 olayından sonra medyanın daha çok ilgisini çekmiştir. Araştırma BBC Television News, Sky News ve Euronews'in Afgan mülteciler üzerinden haberlerini değerlendirmiş ve Afgan mültecilere karşı medyanın yeniden ilgisinin uyandırılmasını üç temel esasa dayalı olarak açıklamıştır. Bundan önce gazete ve televizyonun afetler söz konusu olduğunda yaptığı bildirimlerin nedeninin görsel imgelerindeki “dikkat çekebilirlik” ile ilişkilendiren çalışma, Afgan mültecilerin “medyayı tetikleyen” üç nedenini vaka çalışması yöntemi ile şu şekilde sıralamaktadır: Birincisi, bir olayın medya tarafından sunulması için krizin yüksek seviyeye ulaşmış olması gerekmektedir ki Batılı ülkelerin kaygıları ile belirgin bir bağlantı kurarak medya da yer bulması ancak bu şekilde mümkündür. Afetler ve kriz anında televizyonda yer alacak haberlerin fotoğrafları, medyayı tetikleyen ikinci önemli unsurdur. Buna göre, dikkat çekici resimler veren hikayeler hızla yayına

girebilmektedir. Üçüncü olarak, haber tarzı ve sunumu dikkat çekici ve yenilikçi olmalıdır. Bu bağlamda geleneksel medyadan ayrılan ve yeni medyanın anlatım tarzını benimseyen medya kanalları, bu araştırmada eleştirel biçimde incelenmiştir (Wright, 2004, s. 99-102). Dolayısıyla, bu araştırma temelinde 11 Eylül 2001 olayında, olayın taraflarından biri olarak sunulan Afganistan ve Afgan mülteciler, hem batılı devletlere endişe veren büyük bir krizle anılmakta hem krizin imgeleri fotoğraflandırılabilir olmakta hem de yeni medya ile sunulabilmektedir. Araştırma sonucunda Afgan mültecilerin haber sunumunda “bir çerçeve zinciri” tespit edilmiştir. Buna göre, Afgan mültecilerin haberleştirilmesi, haber sunucusu, olay yeri muhabiri, STK temsilcileri ve haberin tercümanı arasındaki bağlamsallaştırmalar sonucunda ortaya çıkmaktadır (Wright, 2004, s. 114). Afgan sığınmacılara ilişkin medya çalışmalarından bir diğeri Rodan ve Lange’e (2008) aittir. Araştırma, iki Avustralya televizyon kanalının Afganistan’ dan gelen Hazara mültecilerin medyada sunulma biçimlerini ele almaktadır. “Kültürel ve dini farklılıkları en aza indirerek”; “beyaz, aile odaklı ve kapsayıcı Avustralya çekirdek kültürünün üyeleri olarak” temsil eden iki farklı televizyon kanalı araştırmacılara göre her ne kadar “tek bir biz” yaratmaya çalışsa da Afgan Hazaralar’ın farklılıklarını her seferinde vurgulayarak ötekileştirmeye katkı yapmaktadır. Avustralya’ nın “otuz yıllık çok kültürlü politikalarına rağmen, gelen göçmenlerin asimile olmasını beklemeye yönelik genel eğilimi” eleştiren Rodan ve Lange, Afgan Hazaralar’ın Avustralyalılara benzemeleri için yapılan baskıların, göçmenlerin farklılıktan doğan ihtiyaçlarına karşılık verilemeyeceğini belirtmektedir (Rodan & Lange, 2008, s. 69-70). Bu açıdan seçilen üç gazetenin haberlerindeki “bizim gibi olma” sunumu bu araştırmada da “ kardeşlerimiz, komşularımız” gibi ifadeler üzerinden yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu açıdan, Rodan ve Lange’ın Afgan sığınmacıların “biz gibi olma” üzerine sunumlarla ötekileştirildiklerini saptayan araştırma sonucu ile benzeşmektedir. Medya temsilleri ve toplumsal cinsiyet bağlamında ele alınarak ana akım medyanın ve uluslararası göç ağlarında dolaşan Afgan kadınlarının medya temsillerini on yıllık geniş bir ölçekte inceleyen bir araştırma da Mackie’ye (2012) aittir. Bu araştırma, medyadaki Afgan kadınların temsilde sadece bir fotoğraf dışında geri kalan fotoğraflarının Afgan kadınlarının dış görünüşü ve dini tercihleri ile ilgili olduğunu saptamıştır. Çalışmasını söylem analizi modeline göre yürüten bu araştırmaya göre, “diğer milleti kurtardığını düşünen bir millet”, kurtarılan üzerinde egemenlik kurarak “işlerine müdahale edebilme” hakkını kendinde bulmaktadır. Kurtarılan bir kadın olduğunda üzerinde daha fazla durulabilen bu durum, eril davranışlar ve askeri davranışlarla bağlantılı

değerlendirilmektedir. Araştırmanın sonucuna göre, Afgan kadınların medyada yer alan fotoğraflarına dair temsiller, ana akım medya izleyicisini aktif ve net bir izleyici olarak, “üçüncü dünya kadını” olarak araştırmada konumlandırılan Afgan kadınlarını ise pasif ve sessiz acı çeken kişiler olarak konumlandırmaktadır (Mackie, 2012, s. 125-126). Böylelikle kadının toplumsal cinsiyet rolleri pasiflik ve mağduriyet üzerinden “korunması gereken” kişi olarak yinelenmektedir. Korunması gereken ve kurtarılan kadın imgelemi bu araştırmaya göre iki fotoğraf üzerinden yansıtılmıştır: “Taliban’ın barbarlığının kanıtı olarak kullanılan “başı örtülü” Ayşe’nin fotoğrafı ve ABD işgalcilerinin iyilikseverliğinin kanıtı olarak kullanılan, “başı açık” Ayşe’ nin neşeli fotoğrafları” (Mackie, 2012. s.128) Araştırmacıya göre bu iki fotoğrafın kullanım nedeni medyanın askeri davranışları ile yakından ilişkilendirilmektedir.

Haber söylemlerinde görülen ideolojik tutumlar ve bunların oluşturduğu kalıplaşmış ifadeler medya çalışmalarında ötekileştirme, ayrımcılık vb. nefret söylemlerine odaklanılmasını anlamlı kılmaktadır. Bu bağlamda, yeni medyada yer bulan nefret söylemini ve bu söylemin medya tarafından yeniden üretilmesini konu alan Vardal’ın (2015) çalışmasına göre, “ötekileştirilen bir gruba, grup kimliği nedeniyle yönlendirilmiş direkt nefrette toplumsal yargılar egemendir; medya aracılığıyla yeniden ve yeniden üretilirler” (Vardal, 2015, s. 138). “Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü” nü medya politiği üzerinden ele alan Kolukırık’a (2009) göre haberlerin öznesi konumunda mülteciler ve sığınmacılar genellikle sıradanlaştırılma; kaçak, yabancı göçmen ve mülteci sözcükleri üzerinden temsil edilme; popülizm ve tiraj aracı haline gelme; ev sahibi ülkeyi olumlama ve mültecilerin Yunanistan- Türkiye sınır bağlamındaki durumları üzerinden haberlerde temsil edilmektedir (Kolukırık, 2009, s. 8-14). Çalışma, haberlerin öznesi olan mülteci ve sığınmacıların sorun bağlamında ele alınmasının ev sahibi ülkenin vatandaşı olmamasından kaynaklandığını buna karşın medya ve haber içeriklerinin bu durumu meşrulaştırdığı ve sorunun çözümüne olumlu katkı sunmadığını ifade etmektedir. Bunun yanında çalışma, haberlerde yabancı ve öteki olarak temsil edilen mülteci ve sığınmacıların sosyal ilişkilere olumsuz katkı sunduğu yargısı ile sonuçlanmaktadır (Kolukırık, 2009, s. 14-15). Bu noktadan hareketle, Türkiye’de göç ve medya alanında yapılan çalışmaların, nefret söyleminin medya tarafından farklı içeriklerle ve yeniden üretilmesini güçlü bir şekilde vurguladığı söylenebilir.

Haber temsillerinde yer alan nefret söylemleri, ayrımcılık ve ötekileştirmenin örtük anlamda yer aldığı; anlatının sarkazm ve metaforlar gibi kelime oyunları ile gerçekleştirildiği haberlerde önemli bir artış söz konusudur. Çalışma grubunda yer alan gazete haberlerinde “banker Bilo”, “kasada koyun beklerken Afgan mülteci çıktı”, “50 TL için bunu yapıyorlar” gibi söylemlerin artışı dikkat çekmektedir. Ayrıca haberlerde “sığınmacı dalgası”, “akın akın”, “patlama” gibi metaforik anlatıların “risk” söylemini desteklemek için kullanıldığı ve Türkiye’de yaşayan bireylerin bu riskler neticesinde tehlikede olduğu algısı yaratılmaktadır. Çoban Keneş’ e (2016) göre haber başlıklarında kimin sözü olduğunun belli olmadığı ve tırnak içine alınmaksızın kullanılan ifadelerin genel bir kanı gibi dolaşıma sokulması, sığınmacılar hakkında yer alan haberlerin “haklılaştırılarak yaygınlaştırılmasına aracılık etmektedir” (Çoban Keneş, 2016, s.262). van Dijk’ a göre haber temsillerinde yer alan metaforik anlatım, bir yandan göç sürecine katılanların ev sahibi ülkeye girişini “risk” olarak aktarırken diğer yandan göçün bütünüyle bir “risk” olması çerçevesinde sunulmaktadır (van Dijk, 2005).

Afgan sığınmacıların “mülteci” olarak tanımlanamaması ve uluslararası koruma prosedürlerinin haklar bağlamındaki belirsizlikleri, medya temsillerinde olumsuz söylemler vasıtasıyla ortaya çıkmaktadır. Medyada üretilen olumsuz temsiller kitle iletişim araçları ile sosyal olarak paylaşılır; önyargılar ve ideolojilerin oluşmasında etkili olur. Bu bağlamda van Dijk (2005), dilsel ve söylemsel pratikler aracılığıyla beslenen önyargılar, ayrımcılık ve ötekileştirmenin bilişsel boyutunda medyanın önemli bir rolü olduğunu ifade etmektedir. Afgan sığınmacılara ilişkin haber temsillerinin bu anlamda “gerçek zeminlerinden soyutlanarak kamuoyunda algı bulanıklığının işlevsel araçları” olduğunu söylemek mümkündür (Çoban Keneş, 2016, s.277).

Ev sahibi ülkenin kitle iletişim araçları vasıtasıyla yayılan haberler, göçe dair egemen söylemlerin ve egemen temsillerin yeniden üretimini de meydana getirmiştir (Gezici Yalçın, 2017, s.17-18). Afgan sığınmacıların genelde ise sığınmacılık ve mültecilik olgularının egemen siyasi söylemler aracılığıyla politize edildiği saptanmıştır. 11 Eylül 2001 olayları sonucunda göç olgusunun ulus-devlet söylemleri etrafında güvenlik ile birlikte anılması ve medyada yer bulması sonucunda oluşan ortamı Akdoğan ve Atalay (2017) şu şekilde ifade etmiştir:

“Kendilerini ‘islami’ olarak niteleyen terör örgütlerinin yaptığı bu saldırılar, bu saldırıların farklı etnik kökene mensup, Ortadoğu’daki gerilimin etkisindeki kişilerce yapılmış olması, Avrupa

vatandaşlarının göçmen ve mültecilere karşı kolaylıkla politize edilmesinin önünü açmıştır. Dolayısıyla İslam, göçmenler, yabancılar ve etnik gruplar insan, mal, uyuşturucu kaçakçılığı, suç, şiddet ve terör kavramlarıyla birlikte anılarak ötekileştirilmiş, ulusun birlik ve güvenliğini tehdit eden unsurlar olarak nitelendirilir hale gelmiştir” (Akdoğan & Atalay, 2017, s.2438).

Göçe ilişkin değişimlerin ve olayların aktarılması, söz konusu değişimler ve olayların yorumlanmasında ortaya çıkan ihtiyaç çoğunlukla medya tarafından karşılanmıştır. Dolayısıyla günümüz göç olgusunun medya aracılığıyla “devlet tarafından denetlenen bir sosyal taşınma olgusuna dönüşüp dönüşmediği” (Gezici Yalçın, 2017, s.8) göç çalışmalarının odak noktalarından biridir. Göçe ilişkin politik yaklaşımların sadece sınır düzleminde yer almadığı aynı zamanda medya aracılığıyla “geri dönüş kampanyaları”nın da siyasi söylemler vasıtasıyla sıklıkla gündeme getirildiği de görülmektedir. Medyanın geri dönüş kampanyaları hususunda siyasi söylemlerle yürüttüğü iş birliği, haberlerdeki ideolojik yapıları da ortaya çıkarmaktadır. Afganistan, haber temsillerinde ABD ve Taliban’ın ülkedeki huzursuzluk ortamının yegane sebepleri olarak sunulmuş; ABD ve Taliban etkisinin azalması ve ülkenin güvenlik ortamının sağlanmasına yönelik haberler gazetelerde sıklıkla dile getirilmiştir. Bu haberlere göre Afgan sığınmacılar ülkelerine dönmeli, ülkedeki güvenlik ve gelişmişlik düzeyine olumlu katkı sunmalıdır. Bu temsil hem politik söylemlerle hem de haber söylemleri ile desteklenmektedir. Politik söylemlerde ve haber söylemlerinde sıklıkla yer alan geri dönüş politikaları, Afganistan’a geri dönenlerin ülkenin kalkınmasında önemli bir rol üstlenebileceği görüşüyle desteklenmektedir. Bir araştırmaya göre, geri dönen Afgan sığınmacıların demografik açıdan “hangilerinin ne tür bir değişime katkıda bulunacağını belirsiz” olduğunu savunmakta ve aksine Afgan sığınmacıların ulus-ötesi hareketlerinin yani göç hareketliliğinin Afganistan’ın gelişimine katkıda bulunduğunu savunmaktadır. Bu sava göre Afganistan’a geri dönenler, çatışma ile özdeşleşmekten başka bir yol bulamayacaklar ve barışın sağlanması ya da ülkenin kalkınmasında değişim ajanı olamayacaklardır (Van Houte, 2014, s. 587). Afgan sığınmacıların göçlerine ilişkin demografik veriler ve sağlık çalışmaları dikkate alındığında hem fiziksel sağlık sorunları hem de psikolojik kırılganlıkları, yorucu göç deneyimleri gibi travmatik nedenlerle ülkelerini kalkındırmak için geri gönderilmelerinin beklenen kalkınma etkisini veremeyeceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, geri dönüş politikalarına ilişkin bu araştırma Afgan sığınmacıların göç süreçleri ve psikolojik olarak yaşadıkları semptomlar değerlendirildiğinde anlamlı savlar sunmaktadır. Afganistan’ın kalkınmasının ancak geri dönüşlerle mümkün olduğunu ifade

eden hem uluslararası hem ulusal politika ve medya söylemleri benzer bir araştırmanın da konusu olmaktadır. Bu araştırmadan elde edilen sonuçlar, Afganistan’ ın geri dönen vatandaşlarına etkin bir yardım sağlayamadığını ortaya koymuştur. Politik söylemler ve medya söylemlerinin aksine Afganistan’ da güvenlik ortamının sağlandığı ve güvenlik ortamının devamlılığında geri dönüşlerin etkili olduğu düşüncesi; geri dönen Afganistan vatandaşlarının temel ihtiyaçlara ve hizmetlere ulaşım sağlayamadığı, geçim kaynakları konusunda hala sorunlar yaşadığı ve Afganistan’ ın bütünleşmesinin sadece geri dönüşlere bağlı olmadığı “Human Rights Watch (2013)” araştırmaları ile saptanmıştır. Bu araştırmalara göre medyada yer aldığının aksine, ekonomik yetersizlikler, egemen seçkinler içindeki bölünmeler ve çatışmalar da “geniş çaplı huzursuzluk” ortamının derinleşmesinde önemli rol oynamaktadır (Barr & Sanei, 2013, s.25-29). Dolayısıyla medya söylemleri, egemen ideolojiler vasıtasıyla kendisini yeniden üretmekte ve göçe ilişkin ürettiği söylemleri temsiller aracılığı ile yaygınlaştırmaktadır.

Araştırmanın, Afgan sığınmacıların Türkiye’ de medyayı takip edip/etmemelerine ve medyayı takip edenlerin kendilerine yönelik medya temsillerine ilişkin görüşlerini yansıtan saha bulgularından elde edilen sonuçlar, Afgan sığınmacıların uzun saatler çalışmaları ve az dinlenme sürelerini geride bıraktıkları ülkede yaşayan ailelerini arayarak geçirmeleri gibi nedenlerle takip edemedikleri; haberleri takip edenlerin çoğunun yalnızca kendi ulusal kanallarını takip edebildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Haberleri takip edenlerin haberleri televizyon ve dijital medya yolu ile takip ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Seçilen gazetelerdeki haberlerde Afgan sığınmacı haberlerinde, haberlerin Türkçe üzerinden yer alması ise gazetelerin takip edilmemesinde önemli bir neden olduğunu söylemek mümkündür. Afgan sığınmacıların haberleri takip etmelerinde pandemi dönemi önemli bir rol oynamakta ve pandemi dönemindeki bilgilendirmeler nedeniyle medya takiplerinin yoğunlaştığı saptanmıştır. Türkiye’deki medya kanallarını takip eden az sayıda katılımcının kendileri hakkındaki haberleri olumsuz buldukları ve haberleri takip etmeyi bıraktıkları bulgulanmıştır. Ayrıca haberleri takip eden katılımcılar sığınmacılar hakkında yeterli bilgi verilmediğini ve dil konusundaki yetersizliklerinin yeniden gündeme getirmişlerdir. Kendilerini konu alan haberleri takip etmeme nedenlerinde kanallardaki haberlerin çeviri yetersizlikleri önemli bir rol oynamaktadır. Buna göre Afgan sığınmacıların haberler ve haberlerin olumsuzlukları karşısında kendilerini edilgen buldukları sonucuna ulaşılabilir.

Afgan sığınmacılar üzerinde ortaya çıkan kırılğan psikolojiyi Bauman, Goffman'ın “damga” kavramını referans alarak iki muhtemel etki bağlamında ele almıştır. Birincisi, damgalanan kişi ya da grubun öznelliğinin darbe alarak özsaygısının zedelendiği, buna bağlı olarak kendisini küçümseme ve hor görme eğilimi ile utancın süreklilik kazanmasını ifade eder. Bu noktada Bauman'a göre, damgalanan kişi ya da gruplar, “daha geniş bir toplum” hakkında oluşan yargıları kabul ettiğinde sıklıkla depresyon ve çaresiz kalma ile sonuçlanmaktadır (Bauman, 2016, s.38). Afgan sığınmacıların haberleri olumsuz temsiller barındırması nedeniyle takip etmemeleri, sıklıkla kurbanlaştırıldıkları, nesneleştirildikleri ve kriminalize edildikleri haber temsillerinden kaçınmalarını işaret etmektedir. Bu durumun “daha geniş bir toplum” u ifade eden “Afgan” haberlerinin olumsuz dilinden kaynaklanması nedeniyle ortaya çıktığı sonucuna ulaşılabilmektedir. Bauman' a göre ikinci muhtemel etki, damgalanmaya karşı verilen “tepki”dir. Bu tepki, damgalayanın tamamen haksız olduğu ve intikamı önceleyen “incitici ve saldırgan” bir algı ile ortaya çıkmaktadır (Bauman, 2016, s.38). Afgan sığınmacıların medyadaki olumsuz haber temsilleri neticesinde haberleri takip etmemeleri ve Türkiye medyasına karşı duyarsızlaşmaları bu şekilde de açıklanabilmektedir. Bauman, Goffman'ın “damga”⁶ kavramından hareketle bir üçüncü muhtemel etkinin de var olabileceğini ifade etmektedir:

“Kendisinden gerçekte talep ettiklerimizi yaşama başarısızlığının görece farkına varamamış bir kişi yabancılaşıma içinde yalıtılmış ve kendi kimlik inançlarıyla korunaklı olarak kendisini tam manasıyla normal bir insan olarak hissedebilir ve asıl bizim yeterince normal olmadığımızı düşünebilir” (akt. Bauman, 2017, s.38)

Bu bağlamda, Afgan sığınmacıların çekingen ve kapalı bir yapıyı temsil etmelerine ek olarak, hak taleplerini dile getiremeyen ve kendisini ev sahibi ülke karşısında güçsüz gören görüşleri değerlendirilebilmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen katılımcılardan biri, Türkiye’de kendisini özgür hissetmediklerini bu yüzden medya aracılığıyla hak taleplerinin dile getirilmesinin gereksiz olduğunu ve düzensiz göçmenlerin çoğunlukta bulunması nedeniyle geri gönderilme gibi yasal sonuçlarının olabileceği düşüncesiyle çekimser olduklarını ifade etmiştir. Bu noktadan hareketle, Goffman'ın damgalananın kendisi karşındakini “yeterince insan görmediği” tezi anlam kazanmaktadır.

Afgan sığınmacıların kimlik edinim süreçleri ve göç deneyimlerine ilişkin bulgulardan elde edilen sonuçlara göre, çalışma koşulları ve para biriktirme pratiklerinin

⁶ Bkz. Goffman, E. (1968), Stigma and Social Identity. Goffmann, E. içinde Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity. Londra:Penguin Books.

sosyalleşmelerinde aksaklıklar oluşturduğunu söylemek mümkündür. Afgan sığınmacıların kimlik edinimlerinde etkili olan diğer bir faktör araştırma bulgularına göre, dil konusundaki yoksunluklarıdır. Bu durum, ev sahibi toplum ile iletişimlerdeki engellerden birini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, katılımcıların Türkiye ile bağ kurmalarının temel nedenlerinden birisinin ortak dini bağlar olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularına göre, Türkiye’ nin transit bir ülke olarak konumlanmasının yanında hedef ülke olarak görülmesinde Müslümanlık olgusunun oldukça etkili olduğunu söylemek mümkündür. Katılımcılar dini pratiklerini gerçekleştirmeleri açısından batı ülkelerini düşünerek Türkiye’ de yaşamının daha elverişli olduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan, önyargılı ve ötekileştirici tutumlar, göç deneyimleri sonucunda zaten psikolojik olarak kırılgan ve kapalı bir grup olan Afgan sığınmacıların durumlarının derinleştirilmesinde etkili olmuştur. Görüşme sorularında yer alan Türkiye ile ilgili (varsa) yaşadıkları sorunların neler olduğuna dair deneyimlerinde önyargılı tutumlar ve ayrımcılık ile ilgili örnekler vermelerinin, bu durumu desteklediğini söylemek mümkündür. Son olarak Kartal ve Başçı’nın (2014, s. 287-299) çalışmasında elde edilen sonuçlara benzer olarak katılımcıların kimlik edinim süreçlerinde uluslararası koruma statüsündeki belirsizlikler nedeniyle sosyal yardıma ulaşamamalarının etkisi olduğu sonucuna rastlanmıştır. Bu bağlamda Afgan sığınmacıların toplumsal iletişimlerinin önündeki dil bariyeri kadar sosyal yardımların ulaşılabilir olması da uyum ve kimlik edinimi açısından oldukça önemli görülmektedir.

Bu noktada ulaşılabilecek sonuçlardan birisi de Afgan sığınmacıların göç deneyimleri ile kimlik edinimlerinin yakın ilişkisi olmasıdır. Bulgulardan elde edilen veriler sonucunda Afgan sığınmacıların çoğunlukla düzensiz göç yolları ile Türkiye’ ye giriş yaptıkları ve sadece bir kısmının uluslararası koruma statüsünde bulunduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra Afgan sığınmacılar göç sürecini doğrudan değil; Pakistan-İran- Türkiye yol güzergahları kullanılarak basamaklı göç hareketleri ile gerçekleştirdikleri bulgulanmıştır. Katılımcılar çoğunlukla ev sahibi ülkeye gelmeden önce akraba, hemşehri, arkadaş, dernekler vb. tanıdıkları vasıtasıyla göç süreci hakkında bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, sosyal ağların sağlanması, ulaşım, politika, ülkenin koşulları vb. hakkında gerekli bilgileri edinmenin daha kolaylaşması açısından oldukça önem taşıyan Ağ Kuramı ile açıklanabilmektedir. Ağ Kuramı’na göre, söz konusu ilişkilerin varlığı göç sürecinde kolaylaştırıcı mekanizmalara dönüşerek katkı sağlayıcıdır. Göç süreci boyunca insan ticareti, kandırılma, dolandırılma, kaçırılma vb. pek çok sorun yaşayan Afgan

sığınmacıların sınırları geçtiklerinde de benzer sorunlar yaşadığı, dolayısıyla mücadelelerinin sona ermediği bulgulanmıştır. Bu bağlam uluslararası göçün politikalar aracılığıyla engellenen boyutunda aracı kurum ve organizasyonların göçün devamlılığını sağlama yönelik hizmetleri ile sonuçlandığı Kurumsal Kuram ile değerlendirilebilmektedir. Katılımcıların ifadeleri dikkate alınarak, göç hareketliliğinde önemli bir yere sahip olan kar amacı güden/ gütmeyen kurumlar göç süreçlerinde olumlu ya da olumsuz aktif rol oynamaktadır.

Sovyet İşgali ile kitlesel göç hareketliliğini deneyimleyen Afganistan' ın Türkiye'ye yönelik göç hareketliliğinde, Türkiye'nin dönemsel olarak uyguladığı “açık kapı” politikasının etkisi görülmektedir. Türkiye'nin transit ülke konumunda yer alması ve göç güzergahlarında hedeflenen nokta olarak Avrupa ülkelerine coğrafi yakınlığı, Afgan sığınmacıların Türkiye'ye yönelen göç hareketlerinin sebebi olan önemli noktaların en başında yer almaktadır (Geyik Yıldırım, 2020, s. 393-394). Afgan sığınmacıların Türkiye'ye yönelik göç hareketleri Türkiye' nin hedef ülke olarak konumlanması eğitim, sığınmacılara yönelik tutum, güçlü sosyal ağların varlığı ve geldikleri ülkelere göre daha düzenli sistemlerin varlığı çerçevesinde nedenselleştirilebilmektedir. Monsutti'nin (2008) çalışmasında Afgan göçü nedensellikleri ve çözüm odaklı stratejileri kapsamında ele alınmaktadır. Afgan göçünün güzergahlarını, stratejik yönünü ve bu göçlerin düzenlenmesine dair önerilerini ortaya koyan bu araştırma, Afganistan göçüne ilişkin üç ana tezi ortaya koymaktadır. Bunlardan ilki, Afganistan ve çevresindeki Pakistan, İran ve diğer uluslara yönelen göç hareketlerinin normalliği ve daha önceden de var olduğu üzerinedir. Çalışmanın ikinci tezi, Afgan nüfusunun göç konusunda esnek ve yaratıcı stratejiler ile gelişen göç hareketliliğini oluşturmalarıdır. Son olarak, “ülkenin yeniden inşası” adına ulus-ötesi ağların önemi bölgenin istikrarının sağlanması açısından önemlidir. Araştırma, Afgan göç problemine çözüm noktasında, geri dönüş teşvikleri, ev sahibi ülkede entegrasyon ve üçüncü ülkeye yerleşim gibi BMMYK'nın kapsamında gerçekleştirilebilen çözüm önerileri sunmaktadır. Ancak araştırma, göç hareketlerinin bu şekilde de durmayabileceğini; çünkü Afgan göçünün çoğunlukla “geçim stratejisi” ne bağlı olarak ortaya çıktığını da bulgulara eklemektedir (Monsutti, 2008, s. 69-71). Göç deneyimleri psikolojik açıdan değerlendirildiğinde, Afgan sığınmacılar kapalı ve çekingen, kırılgan gruplar olarak literatürde sıklıkla yer almaktadır. İstanbul üzerinden uluslararası literatürde gerçekleştirilen araştırmaya göre daha iyi sosyo-ekonomik ve güvenlik beklentileri ile Türkiye'ye gelen Afgan sığınmacıların, İstanbul'daki yaşam koşulları ve göç sonrası

deneyimlerinin psikopatolojik durumlarına yansımaları incelenmiştir. Araştırma, Afgan sığınmacıların gösterdiği semptomlara bağlı olarak yoksulluk, işsizlik, tedavi eksikliklerine bağlı olarak görülen sağlık sorunları, sınır dışı edilme korkuları ve diğer yasal zorluklardan kaynaklanan stres ve kaygı bozukluklarının Afgan sığınmacılar üzerine güçlü etkilerinin varlığına dair bulgularla sonuçlanmıştır. Söz konusu araştırmaya göre, “zayıf-savunmasız gruplar” olarak tanımlanan Afgan sığınmacıların psikolojik kırılganlıklarının sebeplerinden birisi de aileleri için duydukları kaygılarla ilişkilidir (Alemi vd., 2016).

Afgan sığınmacıların göç deneyimlerini ve göçmen profilini konu alan bir başka araştırma ise Kuschminder ve Dora’nın (2009) yapmış olduğu “Afgan göç tarihi, mevcut eğilimleri ve gelecek beklentileri” ne odaklanan çalışmadır. Çalışmada Afgan göçünün tarihsel profilleri, günümüzdeki görünümü, göçler sonucunda oluşan Afgan diasporası ve özelde Hollanda’da yer alan Afgan göçmenlere odaklanılmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise Afgan göçüne yönelik gelecek beklentiler değerlendirilmiştir. Bu araştırmaya göre, Pakistan ve İran göçleri ile başlayan Afgan göçü yaşam alanını genişleterek bugünkü sınırlarına ulaşmıştır. Afgan sığınmacıların uluslararası göçü para, sermaye, mal ve fikirlerinin iletilmesine yardımcı olmuş ve dünyadaki Afgan sığınmacıların ülkelerine para gönderebilmesini sağlayan “Hawala” sisteminin yaygınlaşmasını meydana getirmiştir. Bu ulus-ötesi ağlar sayesinde Afgan sığınmacılar uluslararası düzlemde birbirlerine bağlanmış ve göç akışı yinelenmiştir (Kuschminder & Dora , 2009, s. 36-37).

Afgan sığınmacıların hedeflenen ülkeye girişlerinden itibaren hukuki ve toplumsal alanda sorunları devam etmektedir. Bu sorunlardan birisi de uluslararası koruma statüsündeki muğlak süreçlerdir. Katılımcılar uluslararası koruma başvurularını yapmadıklarını, bu süreçten bıkkınlık duyduklarını belirtmişlerdir. Afgan sığınmacılara göre bu süreçler çok uzun sürmekte ve uluslararası koruma statüsü onlara kısıtlayıcı haklar sunmaktadır. Başka bir deyişle, Afgan sığınmacıların uluslararası korumaya başvuramamaları uluslararası koruma prosedürlerindeki engeller ve kısıtlayıcılıklardan kaynaklanan bekleme sürelerindeki "bıkkınlık" ve "belirsizlik"lerin etkili olduğunu da ifade etmişlerdir.

Göç yolları ve yasal statüler açısından bu araştırma verileri, Afgan sığınmacılara yönelik göç deneyimleri alanında yapılan diğer çalışmalar ile benzeşmektedir. Horizon 2020 projesi kapsamında AB tarafından oluşturulan *Respond: Avrupa ve Ötesinde Kitlesel*

Göçün Çok Düzeyli Yönetişimi Bilimsel Projesi kapsamında yapılan araştırma sonuçlarına göre, uluslararası korumanın muğlak ve istenilen yere çekilebilmesi sonucunda boşluklarının bulunması; birincil mevzuat ve ikincil mevzuatın kendi arasında “geri gönderilme,” “seyahat izni” gibi konularda uyumsuzlukların bulunduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya göre en önemli tespitlerden biri uluslararası koruma ve geçici koruma ile göçe ilişkin hukuki düzeyde kat edilen yola rağmen, ikincil mevzuat daha kısıtlayıcı olması STK, kolluk kuvvetleri gibi kurumlar arasında uygulamalar düzeyinde karmaşık bir hale gelmiştir (Gökalp Aras & Şahin Mencütek, 2021, s.6-7). Uluslararası koruma statüsünü hakederlik açısından değerlendiren Üstübcü’ ye (2017) göre, “uluslararası koruma statüsü kırılganlık ve mağduriyet üzerine inşa edilmiştir ve bunun karşısında, düzensiz göçmenlerin, ekonomik hedefler ile ülke topraklarına geldikleri kabul edildiğinden yasal statüyü aynı derecede hak etmedikleri düşünülür” (Üstübcü, 2017, s.108). Kahraman (2017), Afgan sığınmacılara ilişkin en önemli problemin yasal statülerinden kaynaklanan kimliksiz olma sorunu olduğu sonucuna varmıştır. Yasal süreçlerindeki engeller nedeniyle çalışma, eğitim vb. alanlarda sorun yaşayan Afgan sığınmacıların sorunlarının çözümünde politika yapımcılarının ve paydaşların etken rol üstlenmesi gerektiğini savunmaktadır (Kahraman, 2017, s. 146-150). Bunun yanında 2020 yılında yayınlanan İstanbul Göç Araştırmasına göre, Türkiye’de düzensiz göçün aktörlerinden olan Afgan sığınmacıların “yakalanan düzensiz göçmen sayılarında” oranlarının önceki yıllara göre nispeten azaldığı görülmüştür. Araştırma sonucunda yer verilen bilgilere göre bu azalma iki temel sebep etrafında toplanmıştır. Bunlardan ilki, göç sürecine katılan kişi sayısında azalma olması iken ikincisi “yakalanmadan” sınırlardan geçen kişilerin sayısının artması olarak belirlenmiştir. Araştırmacılara göre ikinci olasılık birinci olasılıktan çok daha muhtemeldir (Doğan vd., 2020, s. 183). Bunun yanı sıra söz konusu çalışma 20 Afgan sığınmacı ile derinlemesine görüşmeler yapmış, geliş hikayeleri, istihdam ve emek sömürüleri, barınma, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimi, uyum sorunları, gelecek beklentileri üzerinden değerlendirmeler yapmıştır. Bu bulgulardan elde edilen sonuçlara göre uluslararası koruma statüsü prosedüründeki engeller ve kayıtsız Afgan sığınmacıların kimlik sorunu temel hizmetlere erişiminde ve uyum sorunlarındaki en önemli nedendir. Ayrıca araştırmanın sonuçlarına göre gelecek beklentisi söz konusu olduğunda Afgan sığınmacılar güncel durumlarını İran ve Pakistan’daki önceki durumları ile karşılaştırarak daha iyi bulduklarını ifade etmiş ve Türkiye’ den eğer göç kararı alırlarsa yönün Avrupa ülkelerine doğru olacağını ancak çoğunlukla Afganistan’ a geri dönmek istemediklerini belirtmişlerdir

(Doğan vd., 2020, 198-199). Söz konusu araştırma ile bu araştırma, katılımcıların Afganistan' a dönmek istememesi ve yeni göç kararlarının Avrupa yönlü olacağını belirtmeleri yönünden benzeşmektedir. Afgan sığınmacılar ile yapılan görüşmelerde, katılımcılar “Burada geldiğimizden beri daha mutluyuz. Afganistan bomba, bomba sürekli. Burada en azından bu yok, biliyoruz ki bomba yok” (Katılımcı-9, Derinlemesine Görüşme, 2020) ifadeleriyle can güvenliğinin göç süreçlerinde temel belirleyicilerden biri olduğunu ifade etmişlerdir. Geride bıraktıkları ülke ile hedeflenen ülkenin arasında “insani güven(siz)lik kaygısı” na ilişkin ifadeleri, Cohen ve Sirkeci (2011) tarafından geliştirilmiş Çatışma ve Göç Kültürleri Modeli’ ne işaret etmektedir. Bu doğrultuda katılımcıların Afganistan’ ı güvensizlik ile ilişkilendirdikleri ve “güvenli yer” arayışıyla hareket ettikleri sonucuna ulaşılabilmektedir. Geride bıraktıkları ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, eğitim sistemine güvensizlik, sosyal çevre baskısı, etnik ayrımcılık, iç çatışmalar ve savaş gibi (Sirkeci vd., 2019, s. 165) sorunların varlığı göçü zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde katılımcıların göç hareketliliğinde insani güvensizlik algısının derecesinin arttığı söylenebilmektedir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlarda “yoksulluk” olgusunun en etkili unsurlardan biri olduğu görülmektedir. Afgan sığınmacıların Türkiye’ ye yerleşme ya da transit göç süreçlerinde yoksulluk önemli bir etkidir. Buna göre, katılımcılar kendilerini can güvenliklerinin yanı sıra ekonomik olarak da güvensiz hissettiklerinden göç sürecine katılmaktadır. Afgan sığınmacılardan erkek katılımcılar Türkiye’ de genellikle ikincil sektörlerde, güvencesiz olarak çalışmakta ve kadınlar istihdam sürecinde temizlik, çocuk bakımı gibi işlerde yer almaktadır. Araştırmanın erkek katılımcıları, Türkiye’ de herhangi bir mesleki statü fark etmeksizin her işte çalışabildiklerini ve para biriktirip geleceğe yönelik kullanmak istediklerini belirtmişlerdir. Araştırmanın erkek katılımcılarının gelecek tasviri çoğunlukla evlilik ve ailelerinin borçlarını kapatmak üzerine şekillenmiş, ekonomik riski azaltmaya yöneliktir. Araştırmalardan elden edilen bulguların sonuçlarına göre, Afgan sığınmacılar onbeş günde bir kez dinlenerek çalışmakta ancak hala kendilerini ekonomik olarak yetersiz hissetmektedir. Afganistan’ daki ailesine para göndermek ya da Türkiye’ deki ailesinin ekonomik riskini en aza indirmek için zor koşullarda düşük ücretlerle güvencesiz çalışan katılımcıların genellikle tarım, hayvancılık, taşımacılık gibi yoğun emek gerektiren işlerde çalıştıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra erkek Afgan sığınmacılar herhangi bir sektör belirlemeyerek “hangi iş olursa” onu gününbirlik yaptıklarını da söylemişlerdir. Dedeoğlu’na (2018) göre zamanlar ve kişiler değişse de bu grupların ortak

özellikleri yoksulluk ve sosyal dışlanma üretmedeki yeri aynıdır. Dolayısıyla “düşük ücret, güvencesiz ve sözleşmesiz çalışma, uzun çalışma saatleri, zorlu çalışma ortamı, sağlıksız barınma koşulları, sıcak ve soğuk çetin iklim şartlarına maruz kalma gibi zorluklar” yoksulluk ve sosyal dışlanmayı yeniden üretmektedir (Dedeoğlu, 2018, s. 40).

Geyik Yıldırım’ a (2018) göre Afgan sığınmacıların dünyanın dört bir tarafına yayılan göçleri, dört göç dalgası şeklinde ele alınmaktadır. Bu göç dalgalarının belirleyici faktörleri ülke içindeki savaşlar, siyasi baskılar ve işsizlik olduğunu ifade eden araştırmacı, daha sonraki yıllara yayılan göç süreçlerinde ve günümüzde Afgan göç hareketliliğinin temel sebebini yoksulluk ekseninde değerlendirmektedir (Geyik Yıldırım, 2020, s. 394-395). Söz konusu araştırmaya göre, Afgan sığınmacıların son yıllardaki göç hareketliliği kaynak ülkenin uzun yıllardır yaşamakta olduğu istikrarsızlıkların sonucu olarak değerlendirilmektedir. 17 kadın ve 18 erkek katılımcıdan oluşan araştırma verilerine göre, yoksulluk riskini azaltmak amacıyla alınan göç kararı Afgan sığınmacıların “yoksulluğu bölüşmelerine ve tekrarlanan yoksulluk döngüleri” ile sonuçlanmıştır (Geyik Yıldırım, 2020, s. 404-406).

Araştırmanın bulguları, diğer araştırmaların sonuçlarıyla birlikte değerlendirildiğinde yoksulluk, göç deneyimleri ve kimlik edinimlerinde en etkili unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Afgan sığınmacıların her işi yapmaları, yaptıkları işlerin karşılığında paralarını alamamaları Türkiye’ ye güvensizleşmeleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca Afgan sığınmacılar göç sürecine hazır oldukları ve başka çıkar yol bulduklarında aynı yoksulluk unsuru etrafında yeniden göç edebileceklerini ifade etmişlerdir. Afgan sığınmacıların kimlik edinme süreçleri göç deneyimleri etrafında değerlendirildiğinde yoksulluk sürecinin kimlik edinimine etkisi, yoksulluğun sadece “maddi kaynaklardan mahrumiyet olmadığını” ve yoksulların dışlanmayı her alanda yaşadıkları şeklinde düşünülebilir (Bora, 2009, s.23). Aksan’ın da (2012, s. 17) vurguladığı üzere ekonomik yoksulluk oranının artması ile dışlanma oranı da artmaktadır. Afgan sığınmacıların kimlik edinimleri üzerinden değerlendirildiğinde bu araştırmadan elde edilen sonuçlar ile paralel olarak Afgan sığınmacılar çalışma hayatlarına katılımları nedeniyle sosyalleşemediklerini ve dil, kültür, eğitim alanlarında da yoksunluklarını ifade ettiği görülmektedir. Dedeoğlu ve Ekiz Gökmen’ in (2011) dışlanmanın ekonomik boyutunun yanı sıra kültürel ve politik boyutlarının da bulunduğunu ifade etmesi; bazı hakların kısıtlanması ya da tanınmamasının da dışlanmışlığın hissedilebileceği (Dedeoğlu

& Ekiz Gökmen, 2011, s. 4) Afgan sığınmacıların kimlik edinim süreçlerinde kültürel ve politik boyutlarına işaret etmesi açısından bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir.

Kimlik edinim süreçlerinde ev sahibi ülkenin yasal prosedürlerinin yanında toplumsal cinsiyet faktörünün de etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Afgan sığınmacıların göçe attığı anlam düşünüldüğünde kadın ve erkeklerin farklı anlamlandırmalara sahip olduğu görülmektedir. Buna göre araştırmaya katılan erkek katılımcılar Türkiye’deki göç süreçlerinden ekonomik fayda beklerken kadın katılımcıların göç süreçlerini “özgürleşme” ekseninde değerlendirdikleri görülmektedir. Kadın katılımcılardan elde edilen verilerden ulaşılan sonuçlara göre, kadın katılımcıların aile ile göç sürecine katılmalarının yanı sıra bireysel olarak göç sürecine katılmalarında aile ve toplumsal baskı, zoraki evlilikler ve aile içi şiddet etkili olmaktadır. Göç sürecine ilişkin toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin hukuki düzeyine dikkat çeken bir araştırmaya göre Türkiye’de yaşayan “Suriyeli sığınmacıların hukuki statülerinin istisnaileşmesi” nin sonucunda, Türkiye’de bulunan ve benzer güvencesizlik geçmişine sahip diğer sığınmacı grupları belirli bir “hakederlik hiyerarşisi” ne göre sınıflandırılmaktadır. Çünkü “halihazırda bir savaş hali bulunmayan ve güvenli olarak kabul edilen ülkeler” den “gerçek mülteciler” olarak değil ekonomik göçmenler olarak geldikleri varsayılmaktadır. Toplumsal cinsiyet açısından göçmen ve mültecilere hakederlik hiyerarşisi üzerinden yardımların sağlanmasına odaklanan bu araştırmaya göre, göç yoluyla gelen erkekler ev sahibi toplumlar için bir tehdit olarak algılanırken kadınlar genellikle mağduriyet ekseninde ele alınmaktadır. Kadınların mağdur olarak görülmesi ve yardımlar konusunda önceliklendirilmesinin arkasındaki neden bu çalışmada kadınların cinsel şiddet gibi sorunlarla sıklıkla baş başa kalmalarıyla ilgilidir. Ancak araştırma, bu koruma mekanizması kadınları “koruma mekanizmalarının öznelere haline getirmektedir”. Erkek sığınmacıların ise “genç ve ciddi sağlık sorunları olmayan erkekler” oldukları varsayımı ve erkeklerin çalışıp para kazanmalarına yönelik inanç nedeniyle kırılabilirlik mekanizmasının dolayısıyla “hakederlik hiyerarşisi” nin en altında kalmaktadır (Biehl & Danış, 2020). Göç sürecini toplumsal cinsiyet bağlamında inceleyen araştırmalar ile bu araştırmanın bulgularından anlamlı bir birliktelik saptanmıştır. Erzincan’da yaşayan Afgan sığınmacı 15 kadın ile derinlemesi görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre göçün toplumsal cinsiyet perspektifini gözetken araştırmasında Arpacı (2020), sığınmacı kadınların kendi ülkelerinde yaşadıkları toplumsal cinsiyet temelli tüm sorunları göç sürecinde ve sonrasında da yaşamaya devam ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya göre,

uluslararası göç toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve buna bağlı ayrımcılık “ataerkil toplumun kadınlar üzerinde kurduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve politik tahakkümü yeniden üreten pratikleri barındırır” (Arpacı, 2020, s.152). Toplumsal cinsiyeti erkeklik olgusu üzerinden değerlendiren Çarpar ve Göktuna Yaylacı (2021), “farklı ülkelerden Türkiye’ ye kaçan 15 erkek mülteci” üzerinden oluşan niteliksel çalışmada, “erkeklik” olgusu zorunlu göç mağduru erkeklere çalışma ve para kazanma bağlamında çeşitli roller atfederek, erkek sığınmacıların yeni bir “erkekleşme stratejileri” oluşturmaya odaklanmaktadır. Zorunlu göçün bireyin var olan sermayelerini kaybetmesi ile sonuçlandığını ifade eden çalışma, göç sürecinde yaşanan kayıpların oluşturduğu kırılğanlıklar nedeniyle geleneksel erkeklik rollerinin sarsıldığını ya da kısmen değiştiğini sonucuna ulaşmıştır (Çarpar & Göktuna Yaylacı, 2021). Söz konusu olan çalışmalar göç sürecine toplumsal cinsiyet perspektifinden yaklaşılarak göç sürecine çalışmak ve para biriktirmek amacıyla maruz kalan erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinin geleneksel erkeklik bağlamında değiştiğini, erkeklik üzerine atfedilen değerlendirmelerin erkekler üzerindeki baskısını ve bu baskı sonucu oluşan bireysel ve psikolojik kırılğanlıklara dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, bu araştırmanın erkeklerin ve kadınların göç deneyimleri, kimlik edinim süreci hakkında elde ettiği bulguların toplumsal cinsiyete göre farklılaştığı, diğer araştırmaların sonuçlarıyla da benzerlik göstermiştir. Buna göre, toplumsal cinsiyete bağlı eşitsizlikler ve ayrımcılık göç süreci ile son bulmamakta, sürekli yeniden üretilmektedir.

Katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre, Türkiye göç deneyimleri ve kimlik edinim süreçlerinde etnik kökenler arası hiyerarşik düzenin varlığı önemli bulgulardandır. Katılımcılar kendi aralarındaki hiyerarşik düzenden hem göçü tetikleyen unsur olarak hem de göç deneyimlerinde karşılaştıkları bir unsur olarak bahsetmişlerdir. Buna göre, katılımcılar Afganistan’da Türkmenler ve Özbeklerin bu hiyerarşi de daha alt konumda yer aldıklarını ancak Türkiye’ de bu durumun tersine yöneldiğini belirtmişlerdir. Bu doğrultuda yapılan bir araştırmada, Afgan sığınmacıların Türkmen ve Özbek olanlarının Türkçe bilgilerinin ve Türkiye ile tarihi bağlarının olmasının kimlik edinim süreçlerinde önemli etkileri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çakırer Özservet (2013), Zeytinburnu ilçesinde Afganistan’dan gelen göçmen gruplarında Türk soylu olanların ağırlıkta bulunduğu, “Türk kökenli olmayanların bölgede kolaylıkla barınmadığı” sonucuna ulaşmıştır. Farklı etnik kökenlerin bölgeye girmeleri daha zor iken Türk kökenli Afgan sığınmacılar için Türkiye göç deneyimleri “kolaylaştırıcı mekanizmalar” ile desteklenmektedir (s. 171). Söz konusu çalışmanın bulgularına göre ,

Afganistan dan gelen gruplar içerisinde, önceden Türkiye' ye gelmiş Türk asıllı Afganların belirli mahallelerde kümelandıkları ve Afganistandan sığınmacı olarak gelen "yabancı" grupları bölgede barındırmadığı bulgulanmıştır. Görüldüğü üzere Afganistan içinde görülen hiyerarşi, bu araştırmanın da bulgularına paralel olarak Türkiye deneyimlerinde de etkili olmaktadır. Etnik köken aracılığıyla gruplar arasında görülen hiyerarşinin yanı sıra, yasallaşmış göçmenler ile kayıtsız göçmenler arasında yeni bir hiyerarşi kurulduğu da ifade edilebilmektedir. Araştırmanın Afgan sığınmacılardan oluşan katılımcılardan elde edilen bulgulardan ulaşılan sonuçlara göre, hiyerarşik düzenin yoksulluk bağlamında aşılabildiği söylenebilmektedir. Katılımcılar, yoksulluğu aşmak amacıyla birbirlerine iş bulma konusunda yardım ettiklerini ifade etmekte ve bu durumu bir bütünleşme olarak görmektedir. Bu araştırma, bu bağlamda önceki araştırmalardan farklı bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Araştırmanın başka bir bulgusu göçün, yoksulluktan ziyade hiyerarşik düzende Afgan sığınmacılara yeni bir kimlik attığıdır. Afgan sığınmacılardan oluşan katılımcılar, göç ile birlikte ekonomik konumlarında ve itibarlarında geride bıraktıkları ülkelerdeki tanıdıkları vasıtasıyla yükseldiğini düşünmektedirler. Dolayısıyla, Afgan sığınmacıların bireysel kimlik değerlerinin yanı sıra kolektif kimliklerinin de göç deneyimlerinde etkili olduğu ifade edilebilir (Gezici Yalçın, 2017, s. 24).

Afgan sığınmacıların gelecek beklentileri alanyazın araştırmalardan yola çıkarak uluslararası koruma statüsünün temel yaşam standartlarına ulaşım konusundaki prosedür engellerinden kaynaklanmaktadır. Afgan sığınmacılar üzerine yapılan araştırmalar değerlendirildiğinde uluslararası koruma ve kimliksizlik probleminin yol açtığı istihdam, eğitim, sağlık hizmetlerine erişim, dil yetersizlikleri toplumsal uyum problemleri nedeniyle ev sahibi ülkenin yerel halkı ile toplumsal iletişimde görülen sorunlar ön plana çıkmaktadır. Bunun yanı sıra katılımcılar Türkiye göç deneyimlerinde din olgusunun da önemli bir yere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre katılımcılardan başka bir ülkeye göç etmek istemediklerini söyleyen Afgan sığınmacılar, bunun nedeni olarak Türkiye'de müslüman olmanın kolaylığını dile getirmişlerdir. Alanyazındaki araştırmaların sonuçlarına paralel olarak bu araştırma da benzer bulgular elde etmiştir. Araştırma da Afgan sığınmacıların yaşadıkları problemler 28 katılımcı ile yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda diğer araştırmalar ile benzer bulgularla sonuçlanmıştır. Buna göre, Afgan sığınmacılar yaşadıkları problemler neticesinde hem ülkeyi terk etme ve Avrupa ülkelerine gitmek istemekte hem de yaşam din, kültür ve tarihsel bağları sebebiyle Avrupa ülkelerinde yaşayamayacaklarını ve böyle bir göç kararına hazır olmadıklarını dile

getirmişlerdir. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre göç katılımcılar için “bıkkınlık” veren ve karşılığını alamadıkları bir sürece işaret ederken; alanyazındaki diğer araştırmalar da benzer sonuçlar ile uluslararası koruma statüsünün kısıtlayıcı ve muğlak olduğu noktaları tespit etmişlerdir. Buna göre kimin mülteci olup kimin olamayacağı ve hem politik hem pratik olarak “hakederlik” kategorilerinin oluşturulması ile inşa edilen süreçler, yakın gelecekte hem vatandaş olmayanları hem vatandaşları etkileyeceği öngörülmektedir (Üstübcü, 2017, s.119).

Araştırmanın, Afgan sığınmacıların diğer sığınmacılar karşısında kendilerini nasıl konumlandıkları ile ilişkin bulgularına göre, katılımcılar çoğunlukla diğer sığınmacı grupları ile kendi göç deneyimlerini empati ile karşılamışlardır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, katılımcıların “diğer sığınmacılar” kavramıyla Suriyeli sığınmacıları düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır. Göçün farklı boyutlarını uzun yıllardır, farklı güzergahlar üzerinden deneyimlemiş katılımcıların soruya ilişkin verdikleri yanıtlarda “can güvenliği” vurgusu dikkat çekmektedir. Buna göre, diğer sığınmacıların konumu can güvenliğini sağlamak açısından göç etmeleri ile değerlendirilmiştir. Göçün insani boyutunun yanı sıra sağlanan ayrıcalıklar açısından yanıtlamalar genellikle politikaların taraflı olmasına, yani yardımların kendilerine yapılmayıp “Suriyeliler” e yapılmasına ilişkindir. Bu durum, Afgan sığınmacılar tarafından Suriyeli sığınmacılar üzerinden değil politik eşitlik üzerinden değerlendirilmiştir. Başka bir açıdan, araştırmanın bu noktada elde ettiği veriler Afgan sığınmacılar barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçların karşılanmaması konusunda diğer sığınmacı grupları ile karşılaştırdıklarında kendilerini ikincil konumda hissetmektedir. Araştırmada yer alan katılımcılardan bazıları Suriyeli sığınmacılar geldikten sonra görünür olmaları, haklar düzeyinde Suriyeli sığınmacıların daha avantajlı olduğunu düşündüklerini ve ev sahibi ülkede “Suriyeli” olarak görüldüklerini, kendilerinin tanınmadığını ifade etmiştir. Bu durum kendilerini dışlanmış ve ikincil planda görmeleri sonucuna ulaşılmasını sağlamıştır. Araştırmada ulaşılan bu sonuç, ikincil konumda hissettikleri sonucuna ulaşan 2020 yılı MMC raporu söyleşisinin (http-5) bulguları ile benzeşmektedir. Rapor, dil bariyerleri ve entegrasyon süreçlerinde yalnız hissettikleri ve değersiz görüldüklerini ifade eden Afgan sığınmacılara referans vermektedir (MMC, 2020). Üstübcü’ nin (2020) araştırması da bu konuda benzer sonuçlara ulaşmıştır. Zeytinburnu ilçesinde 32 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler yapılarak elde edilen bulgulara göre, Afgan sığınmacıların haklara erişim konusunda “dışlanmışlık” hissettikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Afgan sığınmacılar çoğunlukla

kendilerini ev sahibi ülkenin halkı gibi hissettiklerini ifade etmelerine rağmen haklara erişim konusunda ikinci plana atıldıklarını ifade etmişlerdir (Üstübcü, 2020, s.294). Dolayısıyla, katılımcıların ev sahibi ülkeyle daha yakın ilişkiler kurduklarını ancak diğer sığınmacı grupları ile haklar konusunda eşitsizlik yaşadığını hissetmeleri bağlamında ikincil konumda gördükleri ifade edilebilmektedir.

Bu noktadan hareketle, araştırmanın medya boyutunda Afgan sığınmacıların, sığınmacıların medya temsillerini konu alan diğer çalışmalarla benzer şekillerde temsil edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma, sığınmacıların medya temsillerine ilişkin görüşlerine yer vermesi açısından farklılaşmaktadır. Araştırma bulgularından yola çıkarak yoksulluk, işsizlik, göç deneyimleri sonucunda oluşan psikolojik kırılganlığın ve toplumsal iletişimde görülen problemlerin Afgan sığınmacılar açısından ortak sorunlar olduğu ve kimlik edinim süreçlerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

5.2.Sonuç

Araştırma, Afgan sığınmacıların medya temsillerini Kasım 2016- Kasım 2020 tarihleri arasında çalışma grubu olarak belirlenen Hürriyet, Sabah ve Sözcü gazeteleri üzerinden değerlendirmiştir. Çalışma grubundaki gazetelerin belirlenmesinde anaakım ulusal medya içinde yer almaları, tirajları ve düzenli çalışan-kolay ulaşılabilir internet sitelerine sahip olmaları ve yayıncılık anlayışları bakımından farklılık göstermeleri göz önünde bulundurulmuştur. Belirlenen gazetelerin Afgan sığınmacılara ilişkin haberlerinin değerlendirilmesi sonucunda 676 haber seçilmiş ve eleştirel söylem analizi modeline göre okunan haberler beş ana tema altında incelenmiştir. Belirlenen tarih aralığı, gazeteler ve oluşturulan temalar ile araştırma kapsamında Afgan sığınmacıların medyada temsil ediliş biçimlerinin incelenmesine odaklanılmıştır. Araştırmanın saha boyutunun gerçekleştirileceği yer olarak Konya ili belirlenmiştir. Konya' nın en fazla sığınmacı ve şartlı mülteciye ev sahipliği yapan uydu kentlerden biri olması araştırma yeri olarak belirlenmesinde etkili olmuştur. Araştırma kapsamında amaçlı ve kartopu örneklem tekniği ile 9 kadın ve 19 erkek olmak üzere 28 katılımcıya ulaşılmış; katılımcılarla derinlemesine görüşmeler ile araştırma sorularına yanıt aranmıştır. Araştırmanın saha boyutunda araştırmanın alt amaçlarına ve sorularına uygun olarak Afgan sığınmacıların medyada temsil ediliş biçimlerine yönelik görüşleri, göç deneyimleri bağlamında kimlik edinim süreçleri ve diğer sığınmacı grupları hakkındaki görüşlerine ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Katılımcıların göç deneyimleri ve yarı-yapılandırılmış görüşme formunda yer alan sorulara verdikleri yanıtlara dayalı olarak Afgan sığınmacıların gazete haberlerindeki temsilleri ile sahadan elde edilen bulguların benzerlik ve farklılıkları anlaşılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla araştırmanın saha boyutu Afgan sığınmacıların medya temsillerine ilişkin görüşleri, Türkiye’ de yaşamları süresince kimlik edinimleri ve diğer sığınmacı grupları ile kendilerini konumlandıklarını inceleyen üç başlık üzerinden aktarılmıştır.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre, Afgan sığınmacıların haber temsillerinde Türkiye’ ye kurtarıcı bir rol atfedildiği görülmektedir. Türkiye’ ye atfedilen bu rol Afgan sığınmacıların Avrupa’ya geçişlerinde Avrupa sınırında yer alan devletlerin zor kullanması ve Türkiye’ nin Afgan sığınmacıları sınırlarına kabul ederek kurtarması gibi söylemler çerçevesinde haberleştirilmiştir. Bu haberlerde Afgan sığınmacıların özne olarak konumlanmadığı ve “yardıma muhtaç, kurtarılması gereken, çaresiz” kimseler olarak sunulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda yer alan haberlerin temsilleri sıklıkla “sınırdan dünyaya gelen bebekler”, “hamile olmasına rağmen göç sürecine katılan kadınlar” ve “çocuklar” üzerinden yer almaktadır. Dolayısıyla haber temsillerinde kadınlar ve çocukların sıklıkla yer alması toplumsal cinsiyet bağlamında medya söylemlerini değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

Değerlendirilen haberlerde Afgan sığınmacıların olayların tarafları olduğunda medya tarafınca söz hakkı verilmemesi yalnızca dil yoksunluğu ile açıklanamamaktadır. Bu durumun temel nedeni, bahsedildiği üzere, Afgan sığınmacıların haberlerde nesne konumunda sunulması olabilmektedir. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların taleplerini dile getirmek için medya kanalına başvurumamasının temel sebebi yasal konumları ve dil yetersizlikleri sebebiyle kendilerini güvende hissetmemeleri etrafında açıklanabilmektedir.

Araştırmanın medya ile ilgili sonuçları, literatürde yapılan ve Suriyeli sığınmacılara odaklanan araştırma sonuçları ile benzeşmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların Türkiye deneyimlerinde yaşadıkları sorunlar ve haberlerin temsilleri sonucunda elde edilen bulgular Afgan sığınmacıların genellikle benzer sorunları yaşadıkları ve benzer temsiller üzerinden sunuldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma grubunda yer alan gazetelerin çoğunlukla Afgan sığınmacıları sınır geçişleri ve kayıtsız olmaları bağlamında temsil ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Gazetelerin haber temsillerinde Afgan sığınmacıları kriminalize etme ya da dramatize etmesinin yanı sıra politize ettiği de saptanmıştır. Göç

sürecine dair bilgi vermeyen, başka bir deyişle göçün nedenlerini ve temel insani haklardan biri olduğu bilgisini gizleyerek sansasyonel içerikleri ön plana çıkaran medyanın bu tutumu, yanlış anlaşılmalara neden olması ve göçe yönelik popülist bir kaygı gütmesi nedeniyle sıklıkla eleştirilmektedir. Dolayısıyla bu araştırmada göçe maruz kalan bireylerin haberlerde, genelleştirici ve yüzeysel biçimlerde sunumlarının, söz konusu bireylerin istatistik verilerinden ibaret sayılmasını normalleştirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci boyutu olan saha bulgularında ise Afgan sığınmacıların göç deneyimleri ile kimlik edinimlerinin yakın ilişkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çoğunlukla ekonomik yoksulluklarını gidermek için göç sürecine dahil olan katılımcıların kaygıları kaynak ülkelerindeki aileleri için para biriktirmek iken, güvenlik kaygısıyla göç sürecine dahil olmuş katılımcıların ise sadece yaşayabilmek için Türkiye’yi tercih ettiklerini söylemek mümkündür. Katılımcılar haberlerdeki temsillerini bir yandan “olumsuz” olmaları üzerinden değerlendirirken diğer yandan Suriyeli sığınmacılar ile ilgili yorumlarda bulunmaktadır. Buna göre, Suriyeli sığınmacılara daha fazla hak tanındığı, haberlerde daha fazla yer aldıkları buna karşın daha önce gelmiş olmalarına rağmen kendilerine daha az hak tanındığı ve daha az görünür olduklarını ifade etmişlerdir. Bu durumun içe kapalı, çekingen bir grubun oluşmasına neden olduğu ve sosyal bütünleşmeyi aksattığını söylemek mümkündür.

Araştırmada, Afgan sığınmacıların kimlik edinim süreçlerinde göç deneyimleri, toplumsal ve mesleki statü, toplumsal cinsiyet, etnik kökene dair hiyerarşik düzen ve sosyal ağlar gibi unsurların önemli rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların haberleri yoğun iş hayatları nedeniyle takip edememeleri, dil yoksunlukları ve sosyalleşme yetersizlikleri ev sahibi toplum ile yeterli ölçüde etkileşime geçememelerine neden olmaktadır. Bu durumun önyargı ve dışlanmayı da arttırdığı yorumu yapılabilmektedir.

Afgan sığınmacıların çoğunlukla olumsuz haber temsillerinin ev sahibi ülke ve sığınmacılar arasındaki etkileşimi olumsuz yönde etkilediği bilinmektedir. Bunun yanı sıra iş hayatındaki zorluklar, göç deneyimlerinin meydana getirdiği kırılğan psikoloji, önyargı ve dışlanma ile ortaya çıkan sosyal bütünleşmedeki aksaklıklar sonucunda Afgan sığınmacıların toplumsal beklentilerinin azaldığı söylenebilmektedir. Bu doğrultuda medya temsillerindeki olumlu ifadeler ve kimlik edinim süreçlerinde toplumsal kabulün önemli etkenler arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmaktadır.

5.3. Öneriler

Araştırmanın bölümünde çalışma sonucunda düzenlenen öneriler politika ve uygulamaya dönük öneriler ve araştırmaya dönük öneriler olmak üzere iki başlık altında yer alacaktır.

5.3.1. Politika ve Uygulamaya Dönük Öneriler

Afgan sığınmacılara yönelik politik yaklaşımın hak temelli ve insan hakları bilincinde geliştirilmesi için uygulama çalışmaları yapılması, sığınmacı başvuruları prosedürlerinde yer alan engellerin kaldırılarak, oluşan gecikmelerin önlenmesi gerekmektedir. Böylelikle, Afgan sığınmacıların kayıtlı sığınmacılar olarak başvuru yapmalarını destekleneceği düşünülmektedir.

Uluslararası koruma başvuruları sahipleri olan Afgan sığınmacıların çalışma izinleri, sağlık, eğitim vb. temel ihtiyaçlara ulaşımının önündeki engelleri kaldırmak ve prosedürler üzerindeki kısıtlamaların kolaylaştırılması gerekmektedir. Göç tecrübelerine ilişkin mağduriyetlerin giderilmesi adına Afgan sığınmacılara dair iç politika ve dış politikada farkındalık artırıcı çalışmalara yer verilmelidir.

Afgan sığınmacıların hakları ve ihtiyaçlarının politik düzlemde sıklıkla yer alması, bunların kamuoyuna medya tarafından tarafsız ve eksiksiz bir şekilde sunulması gerekmektedir. Bu bağlamda aksi uygulamaların önlenmesi adına medyada yer alan haber içerikleri daha detaylı süreçlerden geçmesi gerekmektedir. Bu denetimin yanında medya mensupları ve Afgan sığınmacıların daha çok bir araya getirilmesi vb. farkındalık çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Medya, haber sunumlarında göç uzmanlarından daha fazla yararlanmalı ve haberlerde uzman yorumlarına yer vermelidir. Medya ve haber üreticilerinin seçici, tarafsız ve nesnel olmalarının yanı sıra haber metinlerinde etik ilkelere bağlı kalmalarının, medyanın güvenilirliğine ve kamuoyu üzerindeki etkililiğine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5.3.2. Araştırmaya Dönük Öneriler

Afgan sığınmacıların entegrasyon süreçlerinin çok-boyutlu incelenebilmesi amacıyla yapılan çalışmaların kapsamı ve perspektifi genişletilmelidir. Bu araştırmada seçilen gazeteler, ana akım ulusal gazeteler ve internet arşivleri kullanışlı olan gazetelerden oluşmaktadır. Örneklem olarak belirlenen Konya ise uzun yıllardır

sığınmacılara ev sahipliği yapan uydu kentlerden biri olması sebebiyle seçilmiştir. Araştırma konusuna ilişkin gelecekte yapılabilecek çalışmalarda, farklı nedenlerle seçilen gazeteler ve illerin de çalışma grubunda yer almasının daha çeşitli verilerin elde edilmesini sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmada katılımcıların temel ihtiyaç ve hizmetlere erişiminde sorunlar yaşadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Afgan sığınmacıların temel ihtiyaçlara ve hizmetlere erişimine dikkat çeken ve bu konudaki eksikliklerin giderilmesine yönelik politikaya katkı sağlayabilecek çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Ev sahibi toplumun Afgan sığınmacılara yönelik bakış açısını, bu bakış açısının kaynağını ve ortaya çıkardığı sonuçları inceleyen çözüm odaklı çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırmada Afgan sığınmacıların haber temsillerine ilişkin görüşlerine yer verilmektedir. Bu noktadan hareketle, gelecek çalışmalarda elde edilecek bulgularında hem haber üreticilerinin hem de haberin aktörlerinin görüşlerine yer verilmesi çalışmalara katkı sağlayacaktır.

Araştırma katılımcıların “diğer sığınmacı” gruplarına ilişkin görüşlerini de dikkate almaktadır. Göçe ilişkin araştırmalarda farklı sığınmacı grupları ile karşılaştırılmalı araştırmalara daha fazla yer verilmesinin alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abadan Unat, , N. (2006). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akay, A. (1995). *Foucault: İktidar ve Direnme Odakları*. İstanbul : Bağlam Yayıncılık.
- Akdeniz, E. (2021). *Sekizinci Kıta- Göçmen Emeginin Küresel Devinimi*. İstanbul: Kor Kitap Yayınevi.
- Akdoğan, E., & Atalay, M. (2017). Avrupa Birliği'ni Değişime Zorlayan Güç: Göç. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(15), 2371-2390.
- Aksan, G. (2012). Yoksulluk ve Yoksulluk Kültürünün Toplumsal Görünümleri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(17), 11-19.
- Aker, A., Çelik , A. B., Kurban, D., Ünal , T., & Yüksek, D. (2008). "Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye' de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası (2. b.). İstanbul: TESEV Yayınları.
- Akpınar, T. (2020). *Sermayenin Hafif Piyadeleri: 'Kaçak' Göçmen İşçiler*. İstanbul: Kor Kitap.
- Alakuş, E., & Uzan , Y. (2020). İnsan Ticaretine Konu Olma Potansiyeli Bakımından Türkiye'nin Afgan Düzensiz Göçmen Gerçeği. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 92 - 117.
- Alemi, Q., Stempel, C., Koga, P. M., Smith, V., Danis, D., Baek, K., & Montgomery, S. (2017). Determinants of health care services utilization among first generation afghan migrants in Istanbul. *International journal of environmental research and public health*, 14(2), 201.
- Arango, J. (2000). Explaining migration: a critical view. *International Social Science Journal*, 52(165), 283-296.
- Arpacı, M. (2020). Uluslararası Göç ve Toplumsal Cinsiyet: Erzincan' da Yaşayan Afgan Kadınlar Örneği. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 135-154.
- Aydın, H. (2015). Giriş. B. Berg, & H. Lune içinde, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (H. Aydın, Çev., s. 17-32). Konya: Eğitim Kitabevi.
- Barfield, T. J. (2010). *Afghanistan: A Cultural and Political History*. Princeton: Princeton University Press.
- Barr, H. &. (2013). *Unwelcome Guests: Iran's Violation of Afghan Refugee and Migrant Rights*. Human Rights Watch.
- Barth, F. (2001). *Etnik Gruplar ve Sınırları: Kültürel Farklılığın Toplumsal Organizasyonu*. (A. Kaya, & S. Gürkan, Çev.) İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.
- Bauman, Z. (2016). *Kapımızdaki Yabancılar*. (E. Borca, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Berg, B. L., & Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (H. Aydın , Çev.) Konya: Eğitim Kitabevi.
- Biehl, K., & Danış, D. (Dü). (2020). *Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Türkiye’de Göç Araştırmaları*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları.
- BMMYK. (1997). *Dünya Mültecilerinin Durumu: Bir İnsanlık Sorunu*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Bora, T. (2009). Sadaka, Sosyal Yardım, Dayanışma, Örgütlenme. *Birikim*(241), 19-24.
- Boswell, C. (2002). Addressing the causes of migratory and refugee movements: the role of the European Union, New issues in refugee research UNHCR working paper, 73 Institute for Peace Research and Security Policy. Germany: University of Hamburg. 10 2, 2020 tarihinde alındı
- Bozkurt Polat, E., Özbey, S., Köyceğiz Gözeler , M., & Türkmen , S. (2020). 60-72 Aylık Göçmen Afgan Çocuklara Uygulanan Sosyal Uyum Ve Beceri Programının Etkisinin İncelenmesi. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 5(2), 1-25.
- Bozok, N., & Bozok, M. (2020). Pandemi Mevcut Sorunları Derinleştirdi”: İstanbul’da Kayıtdışı Afgan Göçmenler, Sağlık, Hastalık ve Kovid-19 Pandemisi. *Göç Dergisi*, 7(2), 165-188.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Kabul Mültecilik* (1. Baskı b.). Ankara: Sığınmacılar ve Göçmenler Dayanışma Derneği.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Campbell, C. (2013). *Günah Keçisi*. (G. Kastamonulu, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Cankara, Y., & Çerez, O. (2020, Mart-Nisan). Tarihsel Süreç İçerisinde Afganistan' ın Göç Sorunu ve Türkiye' ye Yansımaları. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 124(245), 447-460.
- Castles, S., & Miller, M. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (B. Bal, & İ. Akbulut, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Crispino, J. (1980). Perspectives on Assimilation The Assimilation of Ethnic Groups: The Italian Case: Chapter 1. *International Migration Review*, 14(1), 3-14.
- Crispino, J. A. (1980). The Assimilation of Ethnic Groups: The Italian Case. *Center for Migration Studies*. 03 16, 2021 tarihinde alındı

- Çağlayan , S. (2013). Göç Kavramı ve Kuramları. F. Güneş (Dü.) içinde, *Kent Sosyolojisi* (s. 107-134). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, Göç ve Göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(17), 67-91.
- Çakırer Özservet, Y. (2013). İstanbul Zeytinburnu İlçesi'nde Afgan Türklerinin Ulusötesi Kentleşme Ağlarının Analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*(2), 163-182.
- Çalık , M., & Baykal, K. (2020). Habertürk, Sabah ve Birgün Gazetelerindeki Suriyeli Mülteci Haberlerinin Eleştirel Söylem Çözümlemesi. *Kültür Araştırmaları Dergisi*(5), 241 - 262.
- Çarpar, M. C., & Göktuna Yaylaci, F. (2021). Forced migration as a crisis in masculinity: A sociological approach to refugee men's remasculinization strategies in Turkey. *Journal of Refugee Studies*.
- Çiçekli, B. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü Yayınları.
- Çoban Keneş, H. (2016). Metaforun Ayrımcı Hegemonyanın İnşasındaki Rolü: Suriyelilerin Haberleştirilmesinde Metafor Kullanımı. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 15(2), 253-280.
- Dedeoğlu , S., & Ekiz Gökmen, Ç. (2011). *Göç ve Sosyal Dışlanma*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Dedeoğlu, S. (2018). Tarımsal Üretimde Göçmen İşçiler: Yoksulluk Nöbetinde Yoksulların Rekabetine. *Çalışma ve Toplum*(1), 37-68.
- Derrida, J. (2012). "Konuksev(-er/-mez-)lik". Ö. Sözer, & F. Keskin (Dü) içinde, *Pera Peras Poros - Jacques Derrida İle Birlikte Disiplinlerarası Çalışma* (s. 43-71). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Doğan, N., Süleymanoğlu Kürüm, R., Bekâroğlu, E., & Cin , M. (2020). *İstanbul Göç Araştırması*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi .
- Doğan, Y. (2019). Trabzon'da Yaşayan Afganistan Uyruklu Sığınmacıların Göç Deneyimleri. *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(7), 11-29.
- Doğru Arsan, E. (2004). Medya-Güç-İdeoloji Ekseninde Merve Kavakçı Haberlerinin İki Farklı Sunumu. Ç. Dursun (Dü.) içinde, *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi* (s. 151-182). Ankara: Elips Kitap.
- Doruk, Ö. (2013). Disiplin Toplumu ve Haber Söylemi: Gökkuşuğu Derneği'nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 106-132.
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük*. (T. Akıncılar Onmuş, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Durna , T., & Kubilay , Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. T. Durna (Dü.) içinde, *Medyadan Söylemler* (s. 47-78). İstanbul: Libra Kitapçılık ve Yayıncılık.

- Dursun, Ç. (2004). Haberlerde Gerçekliğin İnşa Edilmesi Ne Demektir? Ç. Dursun (Dü.) içinde, *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi* (s. 37-66). Ankara: Elips Kitap.
- Entman, R. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Ercan, H. (2020). *İnsan Hakları ve Medya: ABD Elit Medyasında Türkiye'ye İlişkin İnsan Hakları Haberlerinde Söylem İnşası: New York Times Gazetesi Örneği (Doktora Tezi)*. İstanbul Üniversitesi.
- Erdoğan, İ. (2008). Haber Çerçeveleme: Kuram ve Tipoloji. *Marmara İletişim Dergisi*, 13(13), 35-52.
- Erdoğan, M., Kavukçuer, Y., & Çetinkaya, T. (2017). Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı. *Freedom Research Association Liberal Perspective: Analysis*, 5, 6-26.
- Eryurt, M. A., & Koç, İ. (2017). *Türkiye' de Afganistan Uyraklı Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye'ye Geliş Sebepleri, Türkiye'de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Araştırması*. Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve Hacettepe Üniversitesi .
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Farhang, M. (1988). *Afganistan Dar Panj Karn- Ahir*. USA: Alxabdria Press.
- Fiddian- Qasmiyeh, E., & Qasmiyeh, Y. (2010). Muslim asylum-seekers and refugees: Negotiating identity, politics and religion in the UK. *Journal of Refugee Studies*, 23(3), 294-314.
- Geyik Yıldırım, S. (2018). Göç ve Afganlar: İstikrarlı Mülteciler. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4(2), 128 - 159.
- Geyik Yıldırım, S. (2020). Göçün Eksilmeyen Aktörleri: Afganlar. S. Sallan Gül, S. Dedeoğlu, & Ö. Kahya Nizam (Dü) içinde, *Türkiye' de Mültecilik, Zorunlu Göç ve Toplumsal Uyum* (s. 394-408). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Gezici Yalçın, M. (2017). *Göç Psikolojisi*. Ankara: Pharmakon Yayınevi.
- Gezik, Z. (2019). *Suriyeli Göçmenlerin Anaakım Medyada Temsili (Yüksek Lisans Tezi)*. Marmara Üniversitesi .
- Giddens, A. (2013). *Sosyoloji*. (C. Güzel, Dü.) İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- GİGM. (2019). *Düzensiz Göç İstatistikleri*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Aralık 30, 2020 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> adresinden alındı
- GİGM. (2020). *Uluslararası Koruma İstatistikleri*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Kasım 28, 2020 tarihinde <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler> adresinden alındı

- GIİM, (2021). *Dünya Mülteciler Günü Mesajı*. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Haziran 20, 2021 tarihinde <https://www.icisleri.gov.tr/goc-idaresinden-dunya-multeciler-gunu-mesajiadresinden-alindi>
- Glazer, N. (1975). Introduction. N. Glazer, & D. Moynihan (Dü) içinde, *Ethnicity: Theory and Experience*. Cambridge: Harward University Press.
- Gladwell, C., & Elwyn, H. (2012). *Broken Futures: Young Afghan asylum seekers in the UK and in their country of origin*. London: Refugee Support Network.
- Goffman, E. (1968). *Stigma and Social Identity*. E. Goffman içinde, *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. Londra: Penguin Books.
- Gold, S. J. (2005). Migrant Networks: a Summary and Critique of Relational Approaches to International Migration. M. Romero, & E. Margolis (Dü) içinde, *The Blackwell companion to social inequalities* (s. 257-285). Malden: Wiley-Blackwell.
- Gordon, M. M. (1964). *Assimilation in American Life: The role of race, religion and national origins*. New York: Oxford University Press.
- Gökalp Aras, N., & Şahin Mencütek, Z. (2021). Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma. A. Kaya, S. B. Rottmann, N. E. Gökalp Aras, & Z. Şahin Mencütek içinde, *Koruma, Kabul ve Entegrasyon* (A. Deniz, Çev., s. 5-110). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Göker, G., & Keskin, S. (2016). Haber Medyası ve Mülteciler: Suriyeli Mültecilerin Türk Yazılı Basınındaki Temsili. *İletişim ve Kuram Araştırma Dergisi*, 41, 229-256.
- Göktuna Yaylacı, F. (2012). *Belçika'da Yaşayan Türklerin Yörecilik Anlayışları ve Toplumsal İletişim Süreçleri Belçika'daki Emirdağlılar ve Posoflulara İlişkin Bir Araştırma (Doktora Tezi)*. Anadolu Üniversitesi.
- Göktuna Yaylacı, F. (2017). Eskişehir Yerel Basınında "Mülteciler" ve "Suriyeliler". *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20(1), 1-40.
- Gönülaçan, A., & Erdoğan, M. (2018). Göç ve Kadın Ekseninde Trabzon'daki Suriyeli-Afgan Kadınların Sosyo-Demografik Analizi. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(18), 547-567.
- Guba, E. G. (1982). Epistemological and methodological bases of naturalistic inquiry. *Educational Communication and Technology Journal*, 30(4), 233-252.
- Gutmann, A. (1994). *Multiculturalism: Examining the Politics of Recognition*. Princeton: Princeton University Press.
- Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 53-85.
- Güllüpnar, F. (2013). Göç Olgusu ve Uluslararası Göç. N. Suğur (Dü.) içinde, *İnsan ve Toplum*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.

- Hanifi, M. J. (2011). Thomas Barfield, Afghanistan: A Cultural and Political History. *South Asia Multidisciplinary Academic Journal*, 1-8.
<http://samaj.revues.org/index3147.html> adresinden alındı
- Happer, C., & Philo, G. (2013). The Role of the Media in the Construction of Public Belief and Social Change. *Journal of Social and Political Psychology*, 1(1), 321-336.
- Hazan, J. (2012). Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke İçinde Yerinden Edilmiş Kişiler. S. Ihlamur-Öner, & N. Şirin Öner (Dü) içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 183-198). İstanbul: İletişim Yayınları.
- İçduygu, A., & Aksel, D. (2012). *Türkiye' de Düzensiz Göç*. IOM.
- İçduygu, A. (2004). *Türkiye' de Kaçak Göç*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- İçduygu, A. (2010). Türkiye' de Uluslararası Göçün Siyasal Arka planı: Küreselleşen Dünyada "Ulus-devleti İnşa Etmek ve Korumak". B. Pusch, & T. Wilkoszewski (Dü) içinde, *Türkiye' ye Uluslararası Göç* (M. Çomak-Özbatır, Çev., s. 17-40). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- İçduygu, A. (2015). Türkiye, Nereye Kadar bir Göç Ülkesi? (s. 17-21). TÜSİAD Görüş.
- İçduygu, A., & Kirişçi, K. (2009). *Land of Diverse Migrations: Challenges of Emigration and Immigration in Turkey*. İstanbul: Bilgi University Press.
- İltica ve Göç Mevzuatı*. (2005, Şubat). Ankara: Başkent.
- İnal, A. (1996). *Haberi Okumak*. İstanbul : Temuçin Yayınları.
- İnce, C. (2019). Göç kuramları ve Suriye göçü üzerine bir değerlendirme. *OPUS-Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 2579-2615.
- İnceoğlu, Y., & Çoban Savaş. (2014). Giriş. *Azınlıklar, Ötekiler ve Medya* (s. 7-11). içinde İstanbul: Ayrıntı Yayınları .
- IOM. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. (B. Çiçekli, Çev.) Cenevre: IOM.
- IOM. (2020). *2020 Dünya Göç Raporu*. International Organization for Migration (IOM).
- İşıklı, Ş. (2015). İlticanın Yapısökümcü Felsefesi: Konuksevermezlik Sorunu. *Marmara İletişim Dergisi*(24), 55-75.
- Jandt, F. (2010). *An introduction to intercultural communication: identities in a Global Community*. California: Sage Publications.
- Joppke, C. (1996). Multiculturalism and immigration: A comparison of the United States, Germany, and Great Britain. *Theory and Society*, 25(4), 449-500.
- Kahraman, F. (2017). Karanlıkta Kalanlar: Türkiye’de Bulunan Afgan Mültecilerin Durumu. Ş. Aslan, & C. Cinemre (Dü) içinde, *Current Debates In Sociology & Antropology* (Cilt 10, s. 141-154). London: IJOPEC Publication Limited.
- Kapu, H. (2012). *TRA2’de göç olgusu: sebep ve sonuçlar bağlamında analitik bir araştırma*. Kars: T.C. Serhat Kalkınma Ajansı.

- Karamanidou, L. (2017). Yunanistan Politik Söyleminde Tarihî Göç Deneyimleri: Politik Meşruiyet İncelemelerinde Eleştirel Söylem Analizi Kullanmak. *Middle East Journal of Refugee Studies*, 2(2), 161 - 181.
- Karpat, K. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914), Demografik ve Sosyal Özellikleri*. (B. Tırnakçı, Çev.) İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kartal, B., & Başçı, E. (2014). Türkiye'ye yönelik mülteci ve sığınmacı hareketleri. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 275-299.
- Kaya, A. (2009). *İktidar yumağı: medya, sermaye, devlet*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kaya, A. (2015). Giriş: Farklı Göç Türlerini Yaşayan Ülke:Türkiye. L. Körükmez, & İ. Südaş (Dü) içinde, *Göçler Ülkesi* (s. 15-26). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Keskin, A., & Altın , N. (2009). *Geçmişten Günümüze Türk-Afgan İlişkileri*. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları.
- KİMER. (2019). *"Göç Süreci ve Mülteciler Açısından Küresel ve Ulusal Düzlemde Türkiye Vizyonu" Çalıştayı*. İstanbul : Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Kızılçelik, S. (2004). *Zalimler ve Mazlumlar: Küreselleşmenin İnsani Olmayan Doğası* . Ankara : Anı Yayıncılık.
- Kolukırmık, S. (2009). Mülteci ve Sığınmacı Olgusunun Medyadaki Görünümü: Medya Polisiği Üzerine Bir Değerlendirme. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 1-20.
- Köse, A. H., & Bahçe, S. (2009). "Yoksulluk" Yazınının Yoksulluğu:Toplumsal Sınıflarla Düşünmek. *Praksis*, 19(1), 385-419.
- Kurban , D. (2008). Giriş. A. T. Aker, A. B. Çelik, D. Kurban, T. Ünalın, & D. Yüksekler içinde, *"Zorunlu Göç ile Yüzleşmek: Türkiye' de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası* (s. 13-17). İstanbul: TESEV Yayınları.
- Küçük Durur, E. (2011). İnşacı Yaklaşım İçinde Çerçeveleme Kuramı ve Haberin Çerçevelemesi. *Atatürk İletişim Dergisi*(2), 21-30.
- Küçükşen, K. (2017). Suriyeli Sığınmacı Kadınlarda Sosyal Dışlanma Algısı Üzerine Nitel Bir Çalışma. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(5), 2399-2413.
- Kymlicka, W. (1998). *Çokkültürlü Yurttaşlık*. (A. Yılmaz, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Lee, E. (1996). A Theory of Migration. R. Cohen (Dü.) içinde, *Theories of Migration* (s. 14-24). Cheltenham: Edward Elgard Publishing.
- Lippmann, W. (1950). *Public Opinion* . New York: The Macmillan Company.
- Lipson, JG, & Omidian , P. (1997). Afghan refugee issues in the US social environment. 19(1), 110-126.

- Lortoğlu, C. (2019). "Beklenmeyen Misafir": Suriyeli Mültecilerin Medyada Temsili . *Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi.
- Mackie, V. (2012). The 'Afghan Girls': Media representations and frames of war. *Continuum*, 26(1), 115-131.
- Marchand, K., Siegel, M., Kuschminder, K., Majidi, N., Vanore, M., & Buil, C. (2014). *Afghanistan Migration Profile*. Prepared for the International Organization for Migration (IOM).
- Massey, D., Arango, J., Hugo , G., Kouaouci, A., Pellegrino, A., & Taylor, J. (1993). Theories of International Migration: A Review and Appraisal. *Population and Development Review*, 19(3), 431-466.
- Massey, D. S. (1999). Why does immigration occur?: A theoretical synthesis. Hirschman, P. Kasinitz and J. DeWind (Eds.), *The handbook of international migration: The American experience* içinde (s. 34-52). New York: Russell Sage Foundation
- Memişoğlu, F., & Yiğit, C. (2019). Uluslararası Göç ve Kalkınma: Teori ve Güncel Meseleler. *Yıldız Social Science Review*, 5(1), 39-62.
- Mghir , R., & Raskin, A. (1999). The psychological effects of the war in Afghanistan on young Afghan refugees from different ethnic backgrounds. *International Journal of Social Psychiatry*, 45(1), 29-36.
- MMC. (2020). *Bilinmeyen İstikamet Türkiye' de İleryen Afganlar*. MMC Orta Doğu Araştırma Özeti. Kasım 30, 2020 tarihinde http://www.mixedmigration.org/wp-content/uploads/2020/06/115_destination_unknown_policy_brief_tr.pdf adresinden alındı
- Monsutti, A. (2008). Afghan migratory strategies and the three solutions to the refugee problem. *Refugee survey quarterly*, 27(1), 58-73.
- Muller, P. (2008). Connections and disconnections: How Afghan refugees in the Netherlands maintain transnational family relations. *Gender, Technology and Development*, 12(3), 389-411.
- Mülteci Hakları Alt Komisyonu. (2018). *Göç ve Uyum Raporu*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Hakları İnceleme Komisyonu.
- Noelle-Neumann, E. (1998). *Kamuoyu: Suskunluk Sarmalının Keşfi*. (M. Özkök, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi.
- Oğuz, E. (1999). *Afghanistan*. İstanbul: Cep Kitapları.
- Oğuz, E. (2001). *Hedef Ülke Afganistan*. İstanbul : Doğan Kitapçılık .
- Omeri, A., Lennings, C., & Raymond, L. (2006). Beyond asylum: implications for nursing and health care delivery for Afghan refugees in Australia. *Journal of Transcultural Nursing*, 17(1), 30-39.

- Omidian, P. (1994). Life out of context: Recording Afghan refugees stories. *Reconstructing lives, recapturing meaning: Refugee identity, gender, and culture change*, 151-178.
- Özçetin, B. (2018). *Kitle İletişim Kuramları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özer, Ö. (2009). *Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Özer, Ö. (2011). *Haber Söylem İdeoloji*. Konya: Literatürk Yayınları.
- Özer, Ö. (2012). Teun van Dijk Örneğinde Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. Ö. Özer (Dü.) içinde, *Haberi Eleştirmek*. Konya: Literatürk.
- Özgür, N. (2012). Modern Türkiye'nin Zorunlu Göçmenleri: Muhacirler, İskanlılar, Mübadiller, İslamlar, Soydaşlar, 'G' Grubu, Mülteciler, Tekne Mültecileri. S. İhlamur- Öner, & N. Şirin Öner (Dü) içinde, *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 199-216). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öztürk, R. E. (2019). Türkiye'deki Mülteci Ve Sığınmacılara Dair Çevrim İçi Medya Söylemlerinin Karşılaştırılması. E. Eke, & H. H. Aygül (Dü) içinde, *21.Yüzyılda Uluslararası Göç ve Mülteciler: Bir Türkiye Perspektifi* (s. 329-364). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Parekh, B. (2002). *Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek*. (B. Tanrıseven, Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*, 23(3).
- Piore, M. J. (1979). *Birds of passage: migrant labor and industrial societies*. New York: Cambridge University Press.
- Punch, K. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar* (1. Baskı b.). (Z. Etöz, Dü., D. Bayrak, H. Arslan, & Z. Akyüz, Çev.) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Raof, M. (2017). *11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan'dan Türkiye'ye Göçler ve Bunların Türkiye'ye Etkileri (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Rodan, D., & Lange, C. (2008). Going overboard? Representing Hazara Afghan refugees as just like us. *Journal of Intercultural Studies*, 29(2), 153-169.
- Rostami-Povey, E. (2007). Afghan refugees in Iran, Pakistan, the UK, and the US and life after return: A comparative gender analysis. *Iranian Studies*, 40(2), 241-261.
- Sağıroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. *Sosyoloji Divanı*, 3(6), 9-30.
- Sallan Gül, S., Dedeoğlu, S., & Kahya Nizam, Ö. (2020). *Türkiye'de Mültecilik, Zorunlu Göç ve Toplumsal Uyum*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Schuster, L. (2011). Turning refugees into 'illegal migrants': Afghan asylum seekers in Europe. *Ethnic and Racial Studies*, 34(8), 1392-1407.

- Say, Ö. (2017). Çokkültürlülük Kavramı ve Anlamın Çokluğu. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 29-39.
- SGDD-ASAM. (2017). *Türkiye' de İltica Süreci*. Ankara: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği.
- Sirkeci, İ., & Cohen, J. (2011). *Cultures of Migration: The Global Nature of Contemporary Mobility*. USA: University of Texas Press.
- Sirkeci, İ., & Eroğlu Utku, D. (2020). Türkiye' nin Kitlemel Akınlar Deneyiminin Çatışma Modeli ve 3Ka Ekseninde Değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 7(2), 319-342.
- Sirkeci, İ., & Göktuna Yaylacı, F. (2019). Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar. F. Göktuna Yaylacı (Dü.) içinde, *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye' de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler* (s. 15-19). London: Transnational Press London.
- Sirkeci, İ., Utku, D., & Yüceşahin, M. M. (2019). Göç Çatışma Modelinin Katılım, Kalkınma ve Kitle Açıkları Üzerinden Bir Değerlendirmesi. *Journal of Economy Culture and Society*, 59, 57-184.
- Slewa-Younan, S., Yaser, A., Guajardo, M. G. U., Mannan, H., Smith, C. A., & Mond, J. M. (2017). The mental health and help-seeking behaviour of resettled Afghan refugees in Australia. *International journal of mental health systems*, 11(1), 1-8.
- Stack, J. A., & Iwasaki, Y. (2009). The role of leisure pursuits in adaptation processes among Afghan refugees who have immigrated to Winnipeg, Canada. *Leisure Studies*, 28(3), 239-259.
- Taylor, C. (2010). *Çokkültürcülük Tanınma Politikası*. (A. Gutmann, Dü.) İstanbul: YapıKredi Yayınları.
- TÜİK. (2020). *Uluslararası Göç İstatistikleri, 2019*. TÜİK. Ocak 2, 2021 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Göç-İstatistikleri-2019-33709> adresinden alındı
- Türe , E., Kagan, M., Atalay, M., & Alkan , G. (2020). Türk Okullarında Afgan Öğrenci Olmak: Fenomenolojik Bir Çalışma. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 173 - 186.
- Ulum, Ö. (2016). Gazete İdeolojileri: Basılı Gazetelerdeki Suriyeli Sığınmacılar Hakkındaki Haberlerin Eleştirel Söylem Analizi. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(15), 541-552.
- UNHCR. (2019). *Global Trends Forces Displacement in 2019*. UNHCR. Aralık 27, 2020 tarihinde <https://www.unhcr.org/globaltrends2019/> adresinden alındı
- UNHCR. (2019). *UNHCR Türkiye İstatistikleri*. Aralık 15, 2020 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri> adresinden alındı

- Ülkü, G. (2004). Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve van Dijk Yöntemi. Ç. Dursun (Dü.) içinde, *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Ankara: Elips Kitap.
- Üstübcü, A. (2017). Türkiye’de göç politikaların dönüşümü: Yasadışılığın uluslararası retiminden makbul yabancıya? *Toplum ve Bilim*, 140, 106-121.
- Üstübcü, A. (2020). Görünmezlikten Görünürlüğe: İstanbul’un Kent Dokusunda Göçmenlik ve Mültecilik Deneyimleri”. *İmgelem*, 4(7), 273-298.
- van Dijk , T. (2000). On the Analysis of Parliamentary Debates on Immigration. Amsterdam. doi:doi.org/10.1075/z.148.29wod
- van Dijk, T. (1993). Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse and Society*, 4(2), 249-283.
- Van Houte, M. (2014). Returnees for change? Afghan return migrants' identification with the conflict and their potential to be agents of change. *Conflict, Security & Development*, 14(5), 565-591.
- Vardal, Z. (2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 132-156.
- Varvin , S. (2018). Mültecilerin İnsanlıktan Uzaklaştırılması: Sürgünlerin İmtihani. N. K. Bilen (Dü.) içinde, *Psikanaliz ve Göç: Gitmek mi Kalmak mı?* (s. 64-91). İstanbul: İthaki.
- Weir, A. (2014). *Kimlik Politikaları*. (F. B. Helvacıoğlu, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Wright, T. (2004). Collateral coverage: Media images of Afghan refugees, 2001. *Visual Studies*, 19(1), 97-112.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi* . Ankara: Anı Yayıncılık .
- Yardım, G., & Doğruel, H. (2019, Ocak). Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi:Pippa Bacca Cinayeti Örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 137-148.
- Yaser, A., Slewa-Younan, S., Smith, C. A., Olson, R. E., Guajardo, M. G. U., & Mond, J. (2016). Beliefs and knowledge about post-traumatic stress disorder amongst resettled Afghan refugees in Australia. *International journal of mental health systems*, 10(1), 1-9.
- Yeşil, V. (2020). *Küresel Yer Değiştirmenin Sosyal Boyutu Afgan Sığınmacılar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yurdusev, A. (2004). "Uluslararası İlişkiler" Öncesi. A. Eralp (Dü.) içinde, *Devlet, Sistem ve Kimlik* (s. 15-56). İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Elektronik Kaynaklar

- http-1. (tarih yok). Assimilation Theories. 04 16, 2021 tarihinde <https://immigrationtounitedstates.org/364-assimilation-theories.html> adresinden alındı
- http-2. (2020, 03, 09). Edirne sınırında neden en çok Afganlar var? 12 20, 2020 tarihinde <https://www.evrensel.net/yazi/85893/edirne-sinirinda-neden-en-cok-afganlar-var> adresinden alındı
- http-3. (2011, 08, 15). *Afgan Türklerinin Türkiye'ye göçü ANKARA (A.A)*. 12. 28., 2020 tarihinde T24.com.tr: <https://t24.com.tr/haber/afgan-turklerinin-turkiyeye-gocu-ankara-aa,162444> adresinden alındı
- http-4. (2019). Yurtdışında Yaşayan Türk Vatandaşları. 01 28, 2021 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa adresinden alındı
- http-5. (2020, 11, 16). Göç Gündemi #27 - Dr. Emel Özdora Akşak - Medyada Mülteci Yansımaları. 11 23, 2020 tarihinde <https://www.youtube.com/watch?v=MCQVu9uW9K4> adresinden alındı
- http-6. (2018, 10, 22). Suriyelilerin karıştığı suç oranı yüzde 1,46'ya düştü. 04 28, 2021 tarihinde <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suriyelilerin-karistigi-suc-orani-yuzde-1-46ya-dustu/1289461> adresinden alındı

EKLER

EK-1: KATILIMCILARIN PROFİLİ

KATILIMCI-1: Erkek, 22 yaşında, bekar, Türkmen, öğrenci, 800 TL aylık gelir (burs), YTB Öğrenci , 3 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-2: Erkek, 21 yaşında, bekar, Özbek, çiftçi, 2500 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 1 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-3: Kadın, 31 yaşında, bekar, Türkmen, çocuk bakıyor, 700 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 8 yıldır Türkiye’ de yaşıyor

KATILIMCI-4: Erkek, 75 yaşında, evli, Türkmen, seyyar satıcı, 400-500 TL aylık gelir, TC. Vatandaşı, 25 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-5: Kadın, 27 yaşında, evli, Özbek, terzi, 300-400 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 6 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-6: Erkek, 22 yaşında, bekar, Hazara, Öğrenci, 800 TL aylık gelir (burs), YTB Öğrenci, 3 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-7: Erkek, 44 yaşında, evli, Tacik, çoban, 3000 TL aylık gelir, kayıtsız/düzensiz, 4 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-8: Erkek, 23 yaşında, evli, Peştun, inşaatta çalışıyor, 950 TL aylık gelir, kayıtsız/ düzensiz, 2 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-9: Kadın, 56 yaşında, evli, Özbek, çalışmıyor, aylık gelir yok, uluslararası koruma, , 6 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-10: Kadın, 26 yaşında, evli, Türkmen, çalışmıyor, aylık gelir yok, uluslararası koruma, 5 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-11: Erkek, 36 yaşında, evli, Türkmen, sanayide çalışıyor , 1300 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 5 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-12: Kadın, 51 yaşında, bekar, Hazara, temizlik işleri, 550 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 12 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-13: Erkek, 24 yaşında, bekar, Türkmen, nakliyecilik yapıyor, 600-800 TL aylık gelir, kayıtsız/düzensiz, 3 buçuk yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-14: Erkek, 44 yaşında, evli, Afgan, bekçi, 2600 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 7 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-15: Erkek, 21 yaşında, bekar, Tacik, inşaatta çalışıyor, 1700 TL aylık gelir, kayıtsız/düzensiz, 2 buçuk yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-16: Erkek, 27 yaşında, evli, Hazara, çoban, 3500 TL aylık gelir, kayıtsız/düzensiz, 6 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-17:Kadın, 19 yaşında, bekar, Hazara, kuaförde çalışıyor, 450 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 1 buçuk yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-18: Erkek, 39 yaşında, evli, Türkmen, sanayide çalışıyor, 2850 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 11 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-19: Erkek, 32 yaşında, evli, Tacik, esnaf, 2500 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 9 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-20: Erkek, 65 yaşında, evli, Peştun, ayakkabı tamircisi, 1000 TL aylık gelir, kayıtsız/düzensiz, 3 buçuk yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-21:Kadın, 43 yaşında, evli, Özbek, çalışmıyor, aylık geliri yok, uluslararası koruma, 8 aydır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-22: Erkek, 22 yaşında, bekar, Hazara, öğrenci, 800 TL aylık gelir (burs), YTB öğrenci, 1 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-23: Erkek, 25 yaşında bekar, Hazara, öğrenci, 800 TL aylık gelir (burs), YTB öğrenci, 3 buçuk yıldır Türkiye’ de yaşıyor

KATILIMCI-24: Erkek, 20 yaşında, bekar, Özbek, günlük işlerde çalışıyor, 850-900 TL aylık gelir, kayıtsız/ düzensiz, 5 aydır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-25: Kadın, 20 yaşında, bekar, Özbek, öğrenci, 800 TL aylık gelir (burs), YTB öğrenci, 2 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-26:Kadın, 33 yaşında, evli, Afgan, bulaşıkçılık yapıyor, 750 TL aylık gelir, kayıtsız/ düzensiz, 2 buçuk yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-27: Erkek, 28 yaşıında, evli, Arap, berber, 2000-2500 TL aylık gelir, uluslararası koruma, 4 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

KATILIMCI-28: Erkek, 41 yaşıında, bekar, Türkmen, çiftçi, 2600 TL aylık gelir, kayıtsız/düzensiz, 5 yıldır Türkiye’ de yaşıyor.

EK-2: AFGAN SİĞİNMACILAR İLE GÖRÜŞME SORULARI

1) KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyetiniz:
2. Yaşınız:
3. Medeni Hali:
4. Eğitim durumunuz nedir?
5. Mesleğiniz nedir?
6. Afganistan’ da ne iş yapıyordunuz?
7. Türkiye’ de hangi iş ile uğraşıyorsunuz?
8. Aylık geliriniz toplam (TL) nedir?
9. Kendinizi nasıl tanımlarsınız?
10. Kaç yıldır Türkiye’ de yaşamaktasınız?
11. Bulunduğunuz ilde (Konya/İstanbul) kaç yıldır yaşamaktasınız?
12. Türkiye’ de kim/kimlerle birlikte yaşamaktasınız?
13. Aileniz burada değilse, onlara para gönderiyor musunuz?
14. Hanede kaç kişi yaşıyorsunuz?
15. Ailenizde çalışan kişi sayısı kaçtır?
16. Eşiniz çalışıyor mu? Evetse, hangi iş ile uğraşıyor?
17. Hayırsa, çalışmasını ister misiniz? Detaylandırınız.
18. Çocuklarınız var mı?
19. Ailenizde 18 yaş altı kişi sayısı kaçtır?
20. Ailenizde okula giden kişi sayısı kaçtır?
21. Türkiye’ deki statünüz nedir?
22. Hangi dilleri konuşabiliyorsunuz?
23. Ailenizde Türkçe konuşabilen kişi sayısı kaçtır?

B) GÖÇ SÜRECİ VE YAŞAM KOŞULLARI

24. Göç etme hikayenizden biraz bahseder misiniz?
25. Afganistan' dan ayrılma sebebiniz nedir?
26. Afganistan'ın hangi bölgesinden geldiniz?
27. Türkiye' ye gelmeden önce burada bir yakınınız ya da tanıdığınız var mıydı?
28. Türkiye' ye geliş sürecinizden, hangi ülkeden geçiş yaptığınızdan ve Türkiye'yi tercih etme sebebinizden bahseder misiniz?
29. Yaşadığınız ili (Konya/İstanbul) tercih etme sebebiniz nedir?
30. Afganistan uyruklu sığınmacıların Türkiye'deki yaşam koşulları hakkında neler düşünüyorsunuz?
31. Türk Vatandaşlığınız var mı? Eğer yoksa Türk Vatandaşlığı almak ister misiniz?
32. Türkiye' de yaşayan diğer sığınmacı grupları hakkında neler düşünüyorsunuz?
33. Türkiye' de yaşarken herhangi bir sorun yaşıyor musunuz? Evetse, hangi konu/konularda sorun yaşadığınızı örneklerle detaylandırınız.
34. Türkiye' de yaşarken en çok hangi konularda yardıma ihtiyaç duymaktasınız?
35. İhtiyacınız olan destek ve yardımlar konusunda nerelere başvuruyor ve nerelerden destek alabiliyorsunuz?
36. İhtiyacınız olan yönlendirmeler konusunda dil bariyerini nasıl aşıyorsunuz? (Oluşan dil bariyeri hakkında neler söylemek istersiniz?)
37. Ulaşabildiğiniz maddi ve maddi olmayan (hukuki destek, dil desteği, sosyal yönlendirme vb.) yardımlar nelerdir?
38. Eğer alıyorsanız aldığınız yardımın miktarı ya da sıklığı nedir?
39. Barınma şekliniz nasıldır? (Apartman dairesi, müstakil ev, çadır vs.)
40. Aylık kira ödemeniz ne kadardır?
41. Aylık maddi kazancınız giderlerinizi karşılıyor mu?
42. Gelecek planlarınızdan bahseder misiniz? (Başka bir yere gitmeyi düşünüyor musunuz?)
43. Afganistan' a geri dönmeyi düşünüyor musunuz?
44. Ailenizden ya da yakınlarınızdan Afganistan' a geri gönderilen var mı?
45. Üçüncü ülkeye yerleştirme hakkında ne düşünüyorsunuz? (Üçüncü ülkeye yerleştirme yapılırsa gitmek ister miydiniz? Açıklayınız.)
46. Covid-19 sürecinde neler yaşadığınızdan bahseder misiniz? (Süreçten nasıl etkilendiniz?)

47. Covid-19 sürecinde hiç enfekte oldunuz mu? Cevabınız evet ise bu süreci nasıl deneyimlediniz? (Sağlık hizmetlerine erişim konusunda bir sorun yaşadınız mı? Açıklayınız.)
48. Yaşam koşullarınızın iyileştirilmesi hakkındaki görüşleriniz nelerdir?
49. Türkiye’de medyayı takip ediyor musunuz? *(Hayırsa sonraki soruları cevaplandırmadan geçiniz.)*
50. Medyayı hangi yollardan takip ediyorsunuz? (Gazete okuyor musunuz? TV izliyor musunuz? Dijital medya mı?)
51. Hangi yayın organlarını takip ediyorsunuz? (gazete, TV kanalları, dijital medya vb.)
52. Medyayı takip etme şeklinizde tercihinizi etkileyen faktörler var mı? Cevabınız evet ise açıklayınız.
53. Sizleri konu alan (Afgan sığınmacılar) haberleri takip ediyor musunuz? Cevabınız evet ise bu haberler hakkında neler düşünüyorsunuz?

EK-3: ARAŞTIRMA GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Bu çalışma, “**Afgan Sığınmacıların Gündelik Yaşam Pratikleri: Sahadan Ve Medyadan Yansımalar**” başlıklı bir araştırma çalışması olup Afgan sığınmacıların gündelik yaşam pratiklerini incelemek amacı gütmektedir. Afgan sığınmacıların haber söylemleri bağlamında medya görünürlüklerini ve Afganların sahadaki görünümünü konu edinen bu araştırma, Afgan sığınmacıların haber temsillerini, Afganların Türkiye’ de gündelik yaşam pratikleri ve kimlik edinimlerinin dinamiklerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı**’nda yüksek lisans eğitimini sürdüren **Hilal Erol** tarafından tez çalışması kapsamında yürütülmektedir. Araştırma sonuçları Afgan sığınmacıların, Türkiye’ de sığınmacı olmak ve Afgan olmak üzerinden görüşlerini, gündelik yaşam pratikleri yansıtmaya çalışmanın yanı sıra Afganlar özelinde medya söylemlerinin sahadaki Afgan görünümünü ne ölçüde ve nasıl yansıttığını değerlendirmeyi hedeflenmektedir.

- Bu çalışmaya katılımınız tamamen **gönüllülük** esasına dayanmaktadır.
- Çalışmanın amacı doğrultusunda, ev sahibi ülkede sığınmacı olmanız sebebiyle sizinle **yüz yüze görüşmeler** yapılarak sizden **gözlem ve görüşme (mülakat)** yolu ile veriler toplanacaktır.
- İzin vermeniz halinde görüşmelerde **ses kaydı** alınacaktır. Ses kaydı, araştırmacının görüşmeler sırasında sürekli olarak not tutmak zorunda kalmaması ve dolayısı ile görüşme sürecinin de uzayarak sizi sıkılamaması için alınmaktadır. Ses kayıtları yazıya çevrildikten sonra imha edilecektir.
- İsminizi yazmak ya da kimliğinizi açığa çıkaracak bir bilgi vermek zorunda değilsiniz/araştırmada katılımcıların isimleri gizli tutulacaktır.
- Araştırma kapsamında toplanan veriler sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacak, araştırmanın amacı dışında ya da bir başka araştırmada kullanılmayacak ve gerekmesi halinde, sizin (yazılı) izniniz olmadan başkalarıyla paylaşılmayacaktır.
- İstemeniz halinde sizden toplanan verileri inceleme hakkınız bulunmaktadır.
- Sizden toplanan veriler araştırmacının şahsi bilgisayarında elektronik olarak, şifreli klasör yöntemi ile korunacak ve araştırma bitiminde arşivlenecek veya imha edilecektir.
- Veri toplama sürecinde/süreçlerinde size rahatsızlık verebilecek herhangi bir soru/talep olmayacaktır. Yine de katılımınız sırasında herhangi bir sebepten rahatsızlık hissederseniz çalışmadan istediğiniz zaman araştırmadan çekilme hakkına sahipsiniz. Çalışmadan ayrılmanız durumunda sizden toplanan veriler çalışmadan çıkarılacak ve imha edilecektir.

Gönüllü katılım formunu okumak ve değerlendirmek üzere ayırdığınız zaman için teşekkür ederim. Çalışma hakkındaki sorularınızı Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümünden **Doç. Dr. Filiz GÖKTUNA YAYLACI**’ ya yöneltebilirsiniz.

Araştırmacı Adı: Hilal Erol

E-mail :

Bu çalışmaya tamamen kendi rızamla, istediğim takdirde çalışmadan ayrılabilceğimi bilerek verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ediyorum.

(Lütfen bu formu doldurup imzaladıktan sonra veri toplayan kişiye veriniz.)

Katılımcı Ad ve Soyadı:

İmza:

Tarih: